STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 196/197 / Losse nummers f 8,— / Bfrs. 165

Interviews met:

CHANTAL MONTELLIER

ROB PETERS

COSEY EN

MARC DE BOER

DE HIMALAYA IN STRIPS

YANN EN CONRAD

HENK KABOS

STRIP SCHRIFT

nr. 192 – 19e jaargang, februari 1985

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassaustraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500. U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Har Brok, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Max Schifferstein.

Nieuwsredaktie: Donald Stroomberg.

Vaste medewerkers: Dick de Boer, Ruud Booms, Jac Drewes, Peter de Raaf, Jan Smet, Bert Smit, René Smulders, Hennie Wesseling.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslagillustratie: © Dupuis/Yves Chaland.
Kleurscheidingen: Hans Frederiks.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 64,50. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 49,50. (buitenland *f* 59,—.
- via een CJP-abonnement à *f* 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 6,— Dubbele nummers *f* 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN 0165-845X.

Druk: Vonk Zeist.

INHOUD

Chantal Montellier: 'In mijn strips verwerk ik dingen die mij angst aanjagen'
Mat Schifferstein en Hans van den Boom hadden in Angoulême een korte, maar verrassende ontmoeting met de omstreden tekenares Chantal Montellier. / **3**

Teveel spanlakens, teveel isoleercellen en teveel Big Brother...
Hoe Hans Frederiks van bijna kritiekloze bewonderaar tot een heel wat sceptischer opstelling ten opzicht van het werk van Montellier komt. / **7**

Plaatjes van het Dak van de Wereld
'Kuifje in Tibet' kent iedereen. Er blijken echter veel meer strips te zijn, die in de Himalaya spelen. Sjoerd de Vries inventariseerde een hoogst merkwaardige collectie Himalaya. / **22**

Rob Peters: 'Ik had genoeg van het hokjes invullen'
Rob Peters stopte met striptekenen voordat in de jaren '70 de grote belangstelling voor strips begon. Zijn strip, zoals *Meneer Plum* en *Topsland* zijn nu in de vergetelheid geraakt. Dick de Boer interviewde Rob Peters naar aanleiding van het verschijnen van een heruitgave van zijn strips bij uitgeverij de Lijn. / **30**

De parodieën en pesterijen van Yann & Conrad
De Franse striptekenaars Yann en Conrad zijn in Nederland nog niet zo bekend. In Robbedoes werd regelmatig werk van hen gepubliceerd tot de redactie vond dat het duo tekeningen maakte die niet geschikt waren voor de Robbedoes lezertjes. Een artikel door Rogier van Winden over het succes van het duo in Frankrijk en misschien binnenkort ook in Nederland. / **35**

Corto's reizen
De reizen van Corto Maltese in kaart gebracht door Ton van 't Hof en getoetst aan de 'geschiedkundige waarheid'. / **38**

De lotgevallen van Henk Kabos
Op 28 juli 1984 overleed Henk Kabos. Een wat verlaat in memoriam door Dick de Boer. / **48**

Klein geluk en verwondering in de aquarellen van Phiny Dick
Dat Phiny Dick nog meer heeft gedaan dan Olle Kapoen of Miezelientje bleek uit de tentoonstelling van aquarellen van haar hand in het Drentse Yde. Cor Nijmeijer bezocht de tentoonstelling en schreef spontaan een enthousiast verhaal. / **50**

Cosy: 'Van Peter Pan hou ik meer dan alles wat ik heb gedaan'
Afgelopen september was Cosey één dag op de strip-3-daagse in Breda. René Smulders en Mat Schifferstein interviewden hem over de laatste en komende albums van *Jonathan* en over *Op zoek naar Peter Pan*. / **51**

Marc de Boer: 'Grappen op het niveau van de Mounties verzin ik aan de lopende band...'
Peter Nieuwendijk interviewde de eigenzinnige en ambiteuze cartoonist over de duizenden plannen voor de toekomst. / **54**

Boekbespreking **58**
Boeken in het kort **59**
Nieuws **64**

Chantal Montellier: 'In mijn strips verwerk ik dingen die mij angst aanjagen'

door Mat Schifferstein en Hans van den Boom

Wie is toch die Chantal Montellier die het striplezend publiek onaangenaam verrast met zwaarmoedige verhalen over betonnen werelden vol levenloze mensen? Een gedesillusioneerde punker? Een verbitterde feministe, vol haat jegens deze maatschappij waarin Heer Man de scepter zwaait?
Mat Schifferstein en Hans van den Boom hadden in Angoulême een korte, maar verrassende ontmoeting met een verlegen, innemende jonge vrouw, die pas na veel aandringen bij de uitgever uit de anonimiteit naar voren wilde komen.

Chantal Montellier, in Nederland zijn inmiddels drie albums met werk van jouw hand verschenen. Zou je ons iets over jezelf kunnen vertellen?
Over mezelf? Ach, weet je...

Hoe ben je in de stripwereld terechtgekomen?
Dat is geen vooropgezet plan van mij geweest. Ik heb zes jaar kunstakademie gedaan in St. Etienne en wilde daarna gaan schilderen. Om geld te verdienen heb ik een tijdlang lesgegeven in tekenen, maar ik heb geen pedagogische roeping; dus daar ben ik snel mee opgehouden. Ik realiseerde me echter snel dat ik van schilderen niet kon leven; het schilderen kost veel geld en je moet goede relaties hebben om te kunnen exposeren en op een of andere manier geld binnen te krijgen. Toen heb ik wat reklame werk gedaan en begon ik regelmatig politieke tekeningen te maken voor een kommunistisch weekblad. Ik illustreerde artikelen van journalisten, maar dat is een heel beperkte bezigheid; ik wilde mijn eigen onderwerpen gaan uitkiezen en uitwerken. Toen ben ik voor *Métal Hurlant* en *Ah! Nana!* gaan tekenen.

Seksisme

Ah! Nana! was een stripblad dat door vrouwen gemaakt werd. In de stripwereld lopen maar weinig vrouwen rond.
Persoonlijk vind ik dat erg jammer. In Ah! Nana! werkten bijvoorbeeld een vijftiental vrouwen en enkelen hadden naar mijn mening goede kwaliteiten als schrijver en tekenaar. Maar toen het blad stopte zijn al die meisjes opgehouden met publiceren; dat vind ik echt een verlies. Ik weet overigens niet waarom ze ermee gestopt zijn; we hebben onderling erg weinig kontakt gehad, doordat het blad geen echte redaktie had; er waren enkele personen die ervoor zorgden dat het materiaal bij elkaar

Uit: 'Joyeux Noël pour Andy Gang'

ce jour est mauvais

CE JOUR EST MAUVAIS ET CETTE PLANÈTE AUSSI!..
?
JE RENTRERAI SUR "SUPER-ZUP" PAR LA PROCHAINE NAVETTE... ICI LES GENS ONT LE COEUR TROP DUR!
C'EST BEAU!
MUSIQUE?...
OUI
MUSIQUE! MUSIQUE!!!
CHEF!..ON ME SIGNALE UN ATTROUPEMENT DANS LA ZONE 01-A-947!..
ALLEZ-Y ET FAITES VOTRE DEVOIR!
VOUS AVEZ 5 SECONDES POUR VOUS DISPERSER!!
1
2
3
4
5!
FEU!
CHEF..LES MANIFESTANTS SONT HORS D'ÉTAT DE NUIRE..ET NOUS TENONS UN PROVOCATEUR..TOUT EST OK..

Uit: '1996'

kwam.
Ik vind de stripwereld voor zover ik die ken in zekere mate seksistisch; zoals het jullie zelf al opviel zijn het altijd mannelijke tekenaars die het gemaakt hebben, jonge mannen van een jaar of 25. Wat ik op redakties vaak hoorde, en vaak van vrouwen met verantwoordelijke posities, was dat het tekenwerk en de strips van vrouwen niet verkopen. Ik ken toch enkele vrouwen, zoals Nicole Claveloux die ook in Ah! Nana! en Métal Hurlant publiceerde, die werk produceren dat onmiskenbaar van hoge kwaliteit is. Van Nicole Claveloux weet ik dat ze van haar tekenwerk leeft, dus moet dat toch verkopen.

Waarom is Ah! Nana! zo snel gestopt? Waren er problemen met de censuur?
Ja, de censuur speelde, en er waren ekonomische redenen, en in het algemeen was de politiek die achter het blad zat niet erg houdbaar op lange termijn; een beetje provoceren, maar dat is ook gebeurd.

Krantenartikelen

Je schrijft altijd zelf je verhalen. Voor de eerste verhalen van Andy Gang heb je gebruik gemaakt van persberichten over politieke korruptie en dergelijke. Gebruik je nog steeds veel van dergelijke informatie, of ga je in je strips steeds meer eigen ideeën uitwerken?
Ik maak over het algemeen fiktie-strips, die min of meer aansluiten bij de aktualiteit of de politiek. In *Joyeux Noël pour Andy Gang* heb ik me geïnspireerd op de zaak Debreuil, die een reeks politieke moorden behelst. Ik had zin om daar een strip van te maken met Andy Gang die het onderzoek 'leidt'... dus hoe krijgt-ie géén resultaten, hoe vindt-ie géén aanstichters. Voor dat boek heb ik inderdaad berichten uit de krant gebruikt. Voor *Odile et les crocodiles,* mijn voorlaatste album, inspireer ik me veel meer op boeken die ik graag lees of dingen die ik zelf heb meegemaakt. De dingen waar ik over schrijf zijn niet zozeer obsessies voor mij, maar ze hebben wel betrekking op het leven; het zijn dingen die angst aanjagen.

Je schrijft altijd heel trieste verhalen; heb je nooit zin om een heel ander soort verhalen te maken?
Ze zijn inderdaad vaak tragisch, ja. Maar in Andy Gang bijvoorbeeld is er meer dan droefheid; er zit ook iets van *grand guignol* in, van spot, angst en stoerdoenerij, letterlijk: van humor. Nee, op het moment hoef ik geen andere verhalen te maken.

Montellier kan niet tekenen?

De mensen die wij kennen reageren heel verschillend op jouw strips. Sommigen vinden dat je tekenwerk prachtig aansluit bij je verhalen, anderen vinden dat je gewoon niet kunt tekenen.
Haha, ze hebben natuurlijk recht op hun mening. Maar zoals ik al zei had ik oorspronkelijk niet de opzet om strips te gaan maken; dat was een keuze, maar geen noodzaak voor mij. Ik begon strips te tekenen op elfjarige leeftijd, maar ik leer elke dag nog bij; op stripgebied ben ik volledig autodidakt. Als je mijn laatste album bekijkt zul je toch moeten toegeven dat er in het tekenwerk heel wat veranderd is vergeleken met mijn eerste album. Niemand krijgt het kunnen tekenen in de schoot geworpen; je moet ervoor vechten. Je moet het vak leren.

Vanaf het derde album van Andy Gang ben je ook kleur gaan toevoegen aan je strips. Je doet dat echter op een heel aparte manier.
Ja, ik geloof dat ik mijn kleuren meer symbolisch gebruik dan realistisch. Als ik de tekeningen al heel realistisch maak vind ik het wat overbodig er ook nog realistische kleuren aan toe te voegen. Dus gebruik ik kleuren om bepaalde accenten in het verhaal te leggen, om dramatische ontwikkelingen aan te geven, om kontrasten te scheppen.

In je zwartwit werk maakte je sowieso gebruik van grijs.
Ja, maar het grijs gebruik ik veel realistischer, om iets dat ik teken tot leven te brengen, meer volume te geven, meer zwaarte. Dat is helemaal tegengesteld aan de kleuren die ik min of meer abstrakt gebruik om het verhaal een bepaalde betekenis te geven. Het grijs is niet gevoelig.

Breng je de kleuren zelf aan?
De afwerking gebeurt bij de drukker, met als gevolg dat er wel eens wat misgaat; maar ik geef wel zelf aan wáár ik wélke kleuren wil hebben.

Heb jij in je strips niet een beetje de neiging te illustreren? Het tekenwerk van Les rêves du fou heeft vaak meer weg van illustratiewerk dan van een strip.
Wat versta je onder illustratiewerk?
Ik heb wel een heel aparte manier van tekenen. Ik kan moeilijk beweging kreëren, ik maak ook veel gebruik van foto's (wat ik niet wil verbergen), en je kunt misschien zeggen dat ik op die manier een reeks losse momenten teken; ik weet niet of wat ik maak daardoor erg op illustratiewerk lijkt, maar ik heb zelf niet het gevoel dat ik aan het illustreren ben. In *Les rêves du fou* doen de tekeningen nogal statisch aan, maar in *Wonder City,* een van mijn laatste boeken, is mijn stijl veel dynamischer geworden, veel filmischer dan waar ik eerst toe in staat was. Een stripverhaal is geen geïllustreerd verhaal: in een geïllustreerd verhaal is er allereerst de dynamiek van de tekst, waaraan daarna beelden worden toegevoegd. Maar in een strip vertellen tekst en beeld tegelijk een verhaal; ze zetten elkaar in beweging. In *Le sang de la commune* maakte ik illustraties bij een tekst van Pierre Charras, hoewel je ook daarover nog kunt diskussiëren. Want ik had het gevoel dat Charras een gebeurtenis beschreef met woorden, terwijl ik de gebeurtenissen herschreef in beelden; wat overigens niet perse hetzelfde verhaal hoefde op te leveren.

Politiek

Je strips zijn sterk politiek getint. Gold dat ook voor het album dat je met Charras gemaakt hebt?
Nee, dat is meer historisch dan politiek te noemen. Ik heb niet het gevoel dat Charras een politieke boodschap heeft willen uitdragen, meer dat hij emoties heeft willen overbrengen aan de hand van historische gebeurtenissen. Hij heeft er hard op gewerkt om de verontwaardiging voelbaar te maken.

Ben jij naast je strips ook politiek aktief?
Ach weet je, ik ben erg passief, ik ben helemaal niet militant. Maar ik teken wel, ik werk regelmatig voor *La Révolution,* het weekblad van de kommunistische partij.

Denk je dat wat je lezerspubliek betreft jouw werk door mannen en vrouwen anders gewaardeerd wordt?
Ik kom tot mijn grote verdriet weinig met mijn lezers in aanraking, maar ik zou zo zeggen van niet.

Heb je wel veel kontakt met andere auteurs? Met de tekenaars van Métal Hurlant bijvoorbeeld?
Helemaal niet. Ik ben volstrekt van kontakten verstoken. Eigenlijk ben ik heel zielig, haha.

Uit: 'Odile et les Crocodiles'

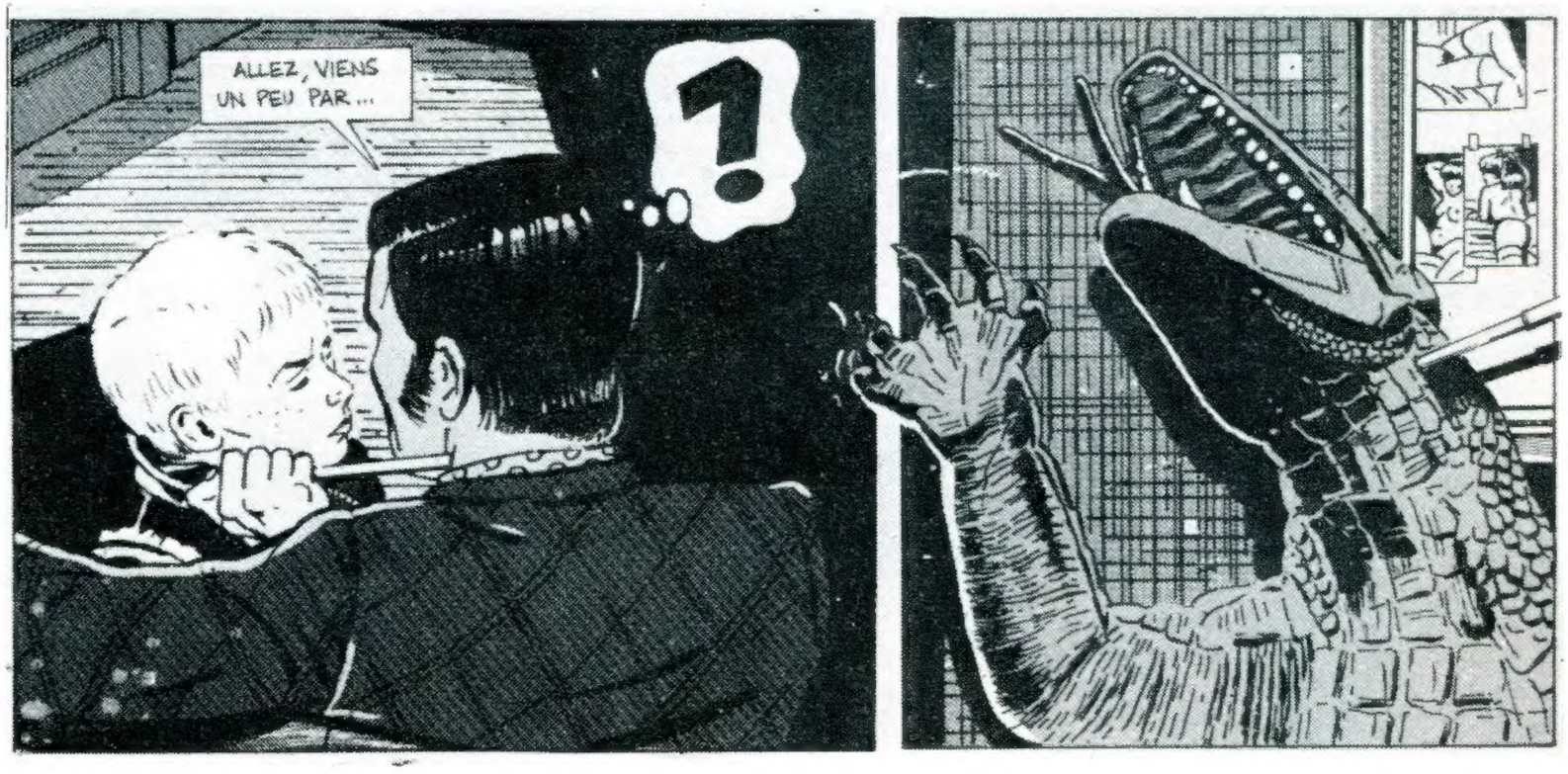

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f* 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.

65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.

67 (*f* 2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu

70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.

74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...

77 (*f* 2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.

78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.

79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.

80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...

83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.

86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...

87 (*f* 2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.

88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.

89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.

92 (*f* 2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.

94/95 (*f* 3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.

97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.

98 (*f* 3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.

99 (*f* 4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.

101 (*f* 3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.

102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.

105 (*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.

106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.

107/108 (*f* 4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...

109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...

111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...

112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.

115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.

116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.

117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.

119 (*f* 4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.

120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.

121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.

125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.

128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.

129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.

131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.

132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.

133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquète.

134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.

135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.

137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.

138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.

139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.

141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.

142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.

143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.

144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.

145 (*f* 4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.

146/147 (*f* 6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.

148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.

149 (f4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.

150 (f4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.

151/152 (f6,50): Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.

153 (f4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.

154 (f4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.

155 (f5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.

156 (f5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.

157 (f5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.

158 (f5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.

159/160 (f7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?

161 (f5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.

164 (f5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.

165 (*f* 5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.

166 (*f* 5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.

167 (f6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.

170 (f6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.

171 (f6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').

172 (f6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').

173 (f6,—): Interiew met Ted Benoît (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.

174/175 (f8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.

176 (f6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.

177/178 (f8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De medianen van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince', 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

176 (f6,—): Veranderingen bij Robbedoes, Kuifje en Eppo. Jaap Bubenik, Nico Noordermeer en Vaughn Bodé.

180 (f6,—): Interview met Robert van der Kroft, tekenaar van Sjors en Sjimmie. Garfield, George Orwell als stripfiguur en de dood van Reiser.

181 (f6,—): De fantastische werelden van Rork, prachtboeken over Hergé. Nieuwe ontwikkelingen bij Giraud en cartoons: Elyh.

182 (f6,—): Vittorio Giardino over Sam Pezzo, interview met Dick Vlottes en cartoonist Pauk Verschaeren.

183 (f6,—): Strips en voetbal: Kick Wilstra, Appie Happie, Roel Dijkstra, FC Knudde enz. Interview met cartoonist Efbé.

184 (f6,—): Wasterlain, veranderingen bij Robbedoes, inteview met Herman Focke en het tijdschrift Titanic uitgevaren.

185/186 (f8,—): Artikelen over Mézières' Ravian, Auclair en Will Eisners Opmakh mit Got. Interviews met de gebroeders Varenne en cartooniste Marlèn Nolta en een artikel over Philippe Marcelé. Extra bijlage over de strip-3-daagse.

187 (f6,—): Interviews met André Juillard en Rumen Simeonov. Artikelen over Al Williamson en Jeremiah. Een strip van Williamson.

188 (f6,—): Speciaal western nummer met een artikel over Durango, interviews met Laurence Harle (scenariste van Cartland) en Colin Wilson de nieuwe tekenaar van Blueberry.

188/189 (f8,—): Interviews met Rochette, Franz. Kinderzegels in Nederland, Tex Avery en Nader tot Kuifje en Strips en onderwijs. Speciaal omslag met de kinderzegels van Joost Swarte.

191 (f6,—): Deel van het artikel over de stripfiguur Robbedoes. Deel een van een herdruk van een verhaal dat Jijé van Robbedoes tekende. Een interview met de nieuwe Robbedoes tekenaars Tome en Janry. De toplijsten van 1984.

192 (f6,—): Deel twee van de geschiedenis van de stripfiguur Robbedoes. Interviews met Yves Chaland en Lex van de Oudeweetering.

Teveel spanlakens, teveel isoleercellen en teveel Big Brother...

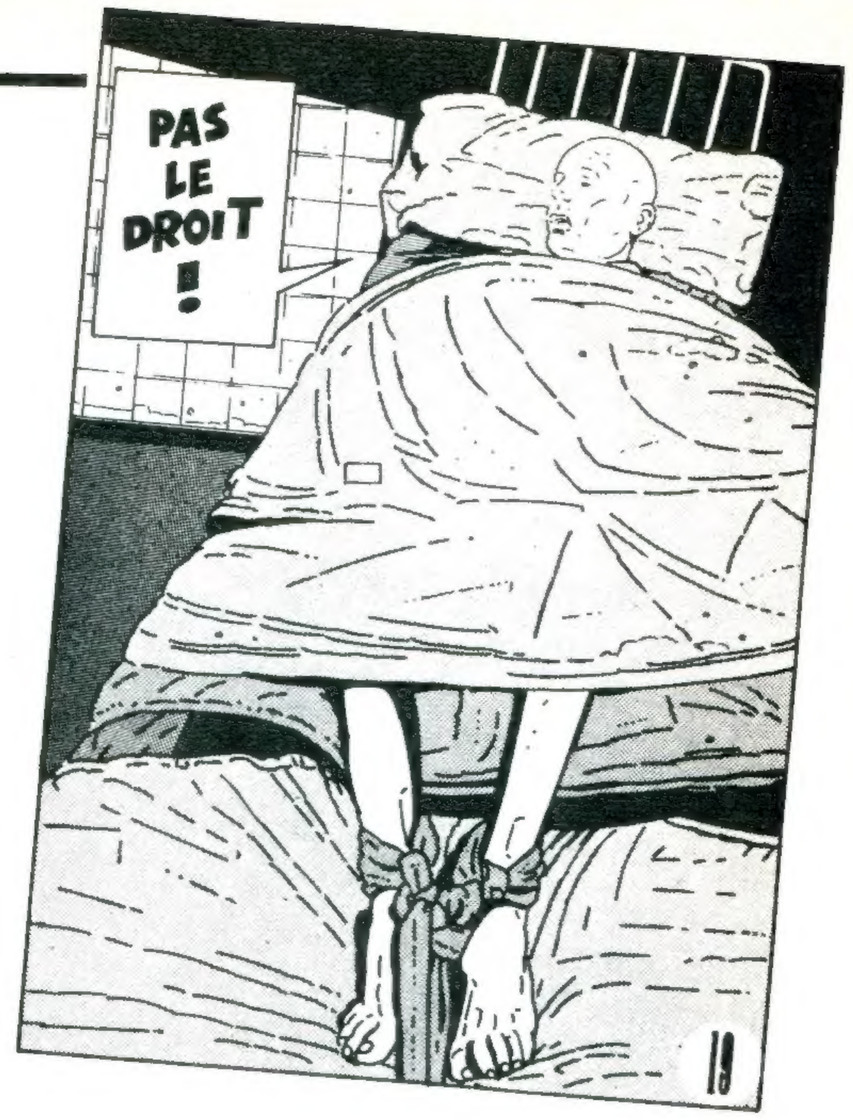

door Hans Frederiks

'Gods wegen zijn duister en zelden aangenaam' schreef Bob den Uyl al in 1977 over geheel andere onderwerpen dan waar ik in 1985 mee bezig was, toen dit citaat door mijn hoofd spookte. Ik las Chantal Montellier. Jarenlang zou ik bij wijze van spreken voor haar door het vuur gaan. Verstokte tegenstanders zou ik verketteren, liefhebbers in mijn armen sluiten. En nu, nu ik dan eindelijk het Montellier artikel ga schrijven, zie ik het niet meer zitten. Vind het overdreven, te zwaar, zonder enige relativering. Is het 't voorjaar, zonder sprankje zon, of is het de loodzware ernst die je na twaalf albums de strot uitkomt. Dit artikel zal het hopelijk duidelijk maken.

Chantal Montellier maakt in eerste instantie helemaal geen strips. Ze schildert, maakt kunst, nadat ze zes jaar op de kunstacademie van St. Etienne heeft gezeten. Net zoals zoveel andere kunstenaars in stadjes zoals dit voelt ze zich geïsoleerd en daarom besluit ze naar Parijs te vertrekken. Hier heeft ze enkele exposities.
Op een gegeven moment heeft ze het gevoel dat ze niet verder komt met schilderen. Ze begint aan een aantal tekeningen met de bedoeling die te laten uitgeven. Ze gaat op bezoek bij Eric Losfeld (uitgever, in die tijd van o.a. Barbarella). Hij heeft wel interesse maar er komt geen konkreet resultaat. Daarna ontmoet ze Alain Scoff die het stuk *J'ai confiance en la justice de mon pays* heeft geschreven, een stuk dat erg veel indruk op haar had gemaakt. Hij vindt haar tekeningen mooi en stelt voor om samen een stripverhaal te gaan maken, naar een scenario dat hij al heeft liggen. Het resultaat verschijnt in ' 74 in *Charlie Mensuel.*
In de herfst van '76 ontmoet ze Jannick Dionnet, vrouw van Jean-Pierre Dionnet, die de uitgever van *Métal Hurlant* is. Bij de uitgeverij van Jean-Pierre Dionnet is op dat moment alles mogelijk en als zijn vrouw hem voorstelt om een blad te maken dat alleen door vrouwen zal worden volgetekend, is hij meteen enthousiast. Ook Chantal Montellier is enthousiast, want ze vindt al een hele tijd dat vrouwen zo weinig publikatie-mogelijkheden voor hun strips hebben. Zo komt *Ah! Nana!* al gauw van de grond.

Uit: 'Andy Gang 1'

Via *Ah! Nana!* raakt ze betrokken bij de uitgeverij 'Les Humanoïdes associés'. Voor hun blad *Métal Hurlant* gaat ze elke maand een aflevering van *1996* tekenen en voor *Ah! Nana!* elke keer een aflevering van *Andy Gang,* een strip met een smeris in de hoofdrol.

1996

1996 begint in eerste instantie met korte, afgeronde één-pagina verhaaltjes. Later komen er afleveringen van drie pagina's en tenslotte waagt ze zich aan haar eerste lange verhaal van veertig pagina's. De thema's van de verhalen zijn zeer geënt op die van Orwell en Kafka. Het leven in *1996* is niet erg vrolijk: Big Brother is watching and watching. Het centrum voor ideologische heropvoeding werkt op volle toeren, desnoods met operaties. Op straat niet buiten het bereik van de camera lopen! En is er een fabriekssluiting? Dan maar arbeidersdesintegratie. Alle angsten die je voor de toekomst kunt hebben brengt ze zeer treffend in beeld.
Met dit eerste album geeft Chantal Montellier al meteen haar visie op de wereld: Big Brother komt, of is er al, de overheid deugt niet en het apparaat waarmee die overheid

Uit: 'De moordenaar van de Marne'

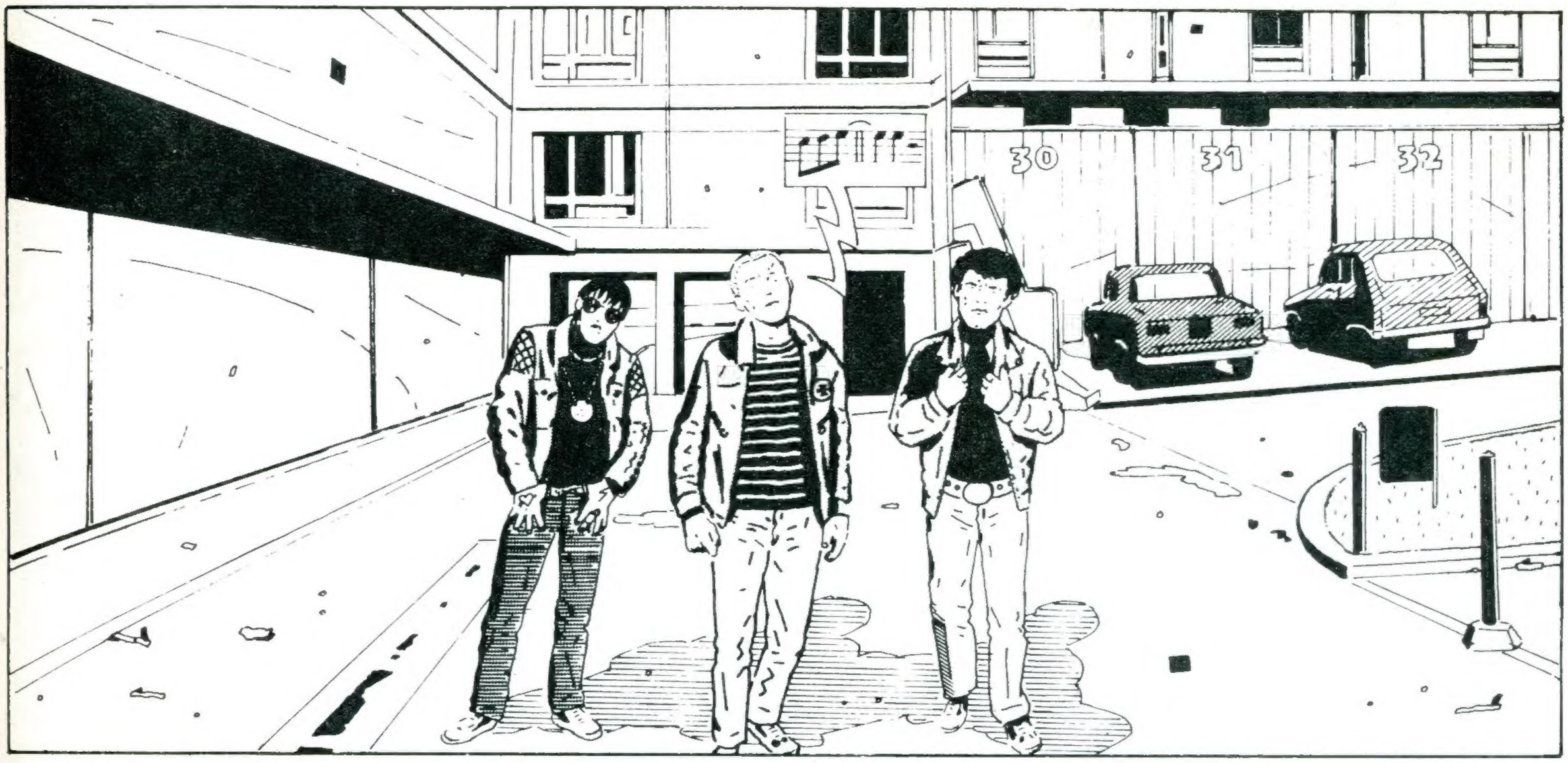

Uit: 'De moordenaar van de Marne'

haar macht uitoefent deugt ook niet. In alle albums die daarna nog zullen verschijnen komt dit thema steeds weer terug.

Andy Gang

En half jaar na 1996 verschijnt *Andy Gang,* een bundeling van de negen verhalen over Brigadier Andy Gang die eerder in *Ah! Na-na!* gepubliceerd werden. Andy Gang staat aan het hoofd van een aparte interventie-groep, een soort anti-terreur brigade. Of, om het met Nederland te vergelijken, een soort arrestatieteam. Het hele team bestaat uit achterlijke smerissen, die bij het minste of geringste met hun pistolen gereed staan. Twee verhalen springen er uit: 'Een gevaarlijk misdadiger' en 'Zelfbevlekking'. In het eerste verhaal is het arrestatieteam van Andy Gang te hulp geroepen bij het inrekenen van een gevaarlijke misdadiger die zich in een flat heeft verschanst. Gang en zijn mannen gaan het gebouw etage voor etage uitkammen. Zij treffen overal wel iets aan dat duidelijk tegen de wet is: op de ene etage zit een bordeel, op de andere vindt een bijeenkomst van fascisten plaats, maar *dat* is allemaal niet interessant. Op de vierde etage zit iemand een pistool schoon te maken, hij verzamelt vuurwapens en hij zegt juist tegen zijn vrouw dat het eigenlijk een beetje maniakaal is om zoiets te verzamelen. 'Ach', zegt z'n vrouw, 'Het is geen gevaarlijke manie... Zolang je ze maar niet gebruikt...' Dan gaat de bel en staat Andy Gang voor de deur. Hij ziet het pistool en samen met zijn twee ondergeschikten schiet hij de man dood. Ondertussen ontsnapt de echte gezochte. De concierge roept dat de politie gewaarschuwd moet worden en de conclusie van Andy Gang luidt: 'errare smerissum est!'
Het tweede verhaal 'Zelfbevlekking' (vertaling van 'Autobavure'. *Une bavure* is Frans voor 'blunder van de politie') is interessant vanwege de manier waarop ze de gedachten van haar stripfiguren in beeld brengt. Gang en zijn team liggen in een hinderlaag op een terrorist te wachten. Montellier laat van elk persoon zien wat hij zit te denken. Niet in de bekende gedachtenwolkjes, maar in uitgebreide tussen-scènes. Een van Gangs ondergeschikten stoot de volgende monoloog uit: 'Als ik nou eens durfde voorstellen een nieuwe brigade op te richten... ...Hoe dan ook, chef te zijn van dit stelletje stommelingen interesseert me hoegenaamd niet, de meeste van die brigades stikken van dit soort klojangs! Wat dit land nodig heeft is een super-brigade... Zo'n tien tot vijftien man... de allerbesten... echte profs... geen avonturiers. Een uitgelezen elitegroep... en vooral homogeniteit!... In lengte... in kleur... in smaak... een gemiddelde intelligentie, met

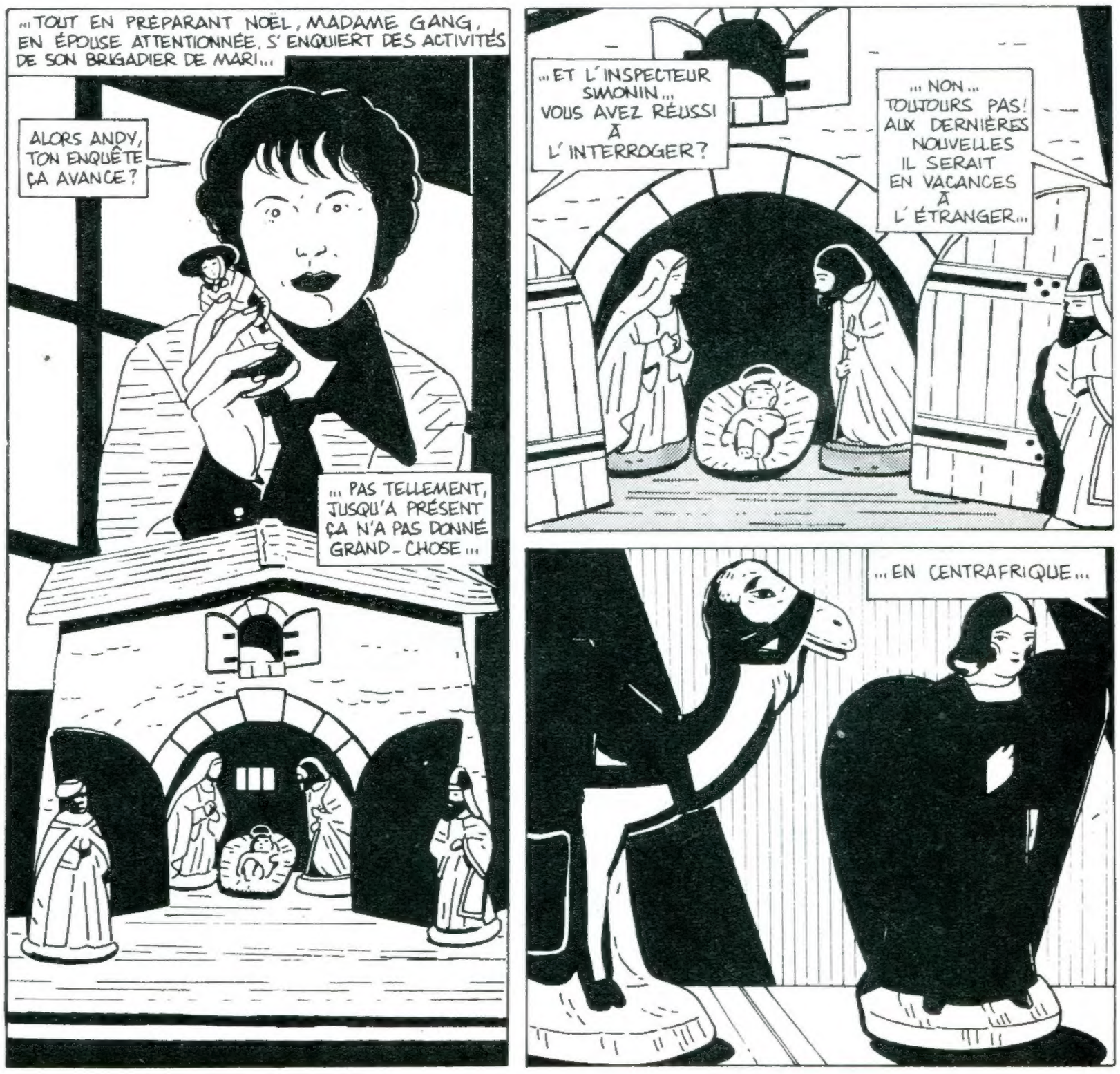
...TOUT EN PRÉPARANT NOËL, MADAME GANG, EN ÉPOUSE ATTENTIONNÉE, S'ENQUIERT DES ACTIVITÉS DE SON BRIGADIER DE MARI...
ALORS ANDY, TON ENQUÊTE ÇA AVANCE?
... PAS TELLEMENT, JUSQU'A PRÉSENT ÇA N'A PAS DONNÉ GRAND-CHOSE...
...ET L'INSPECTEUR SIMONIN... VOUS AVEZ RÉUSSI À L'INTERROGER?
... NON... TOUJOURS PAS! AUX DERNIÈRES NOUVELLES IL SERAIT EN VACANCES À L'ÉTRANGER...
...EN CENTRAFRIQUE...

Uit: 'Joyeux Noël pour Andy Gang'

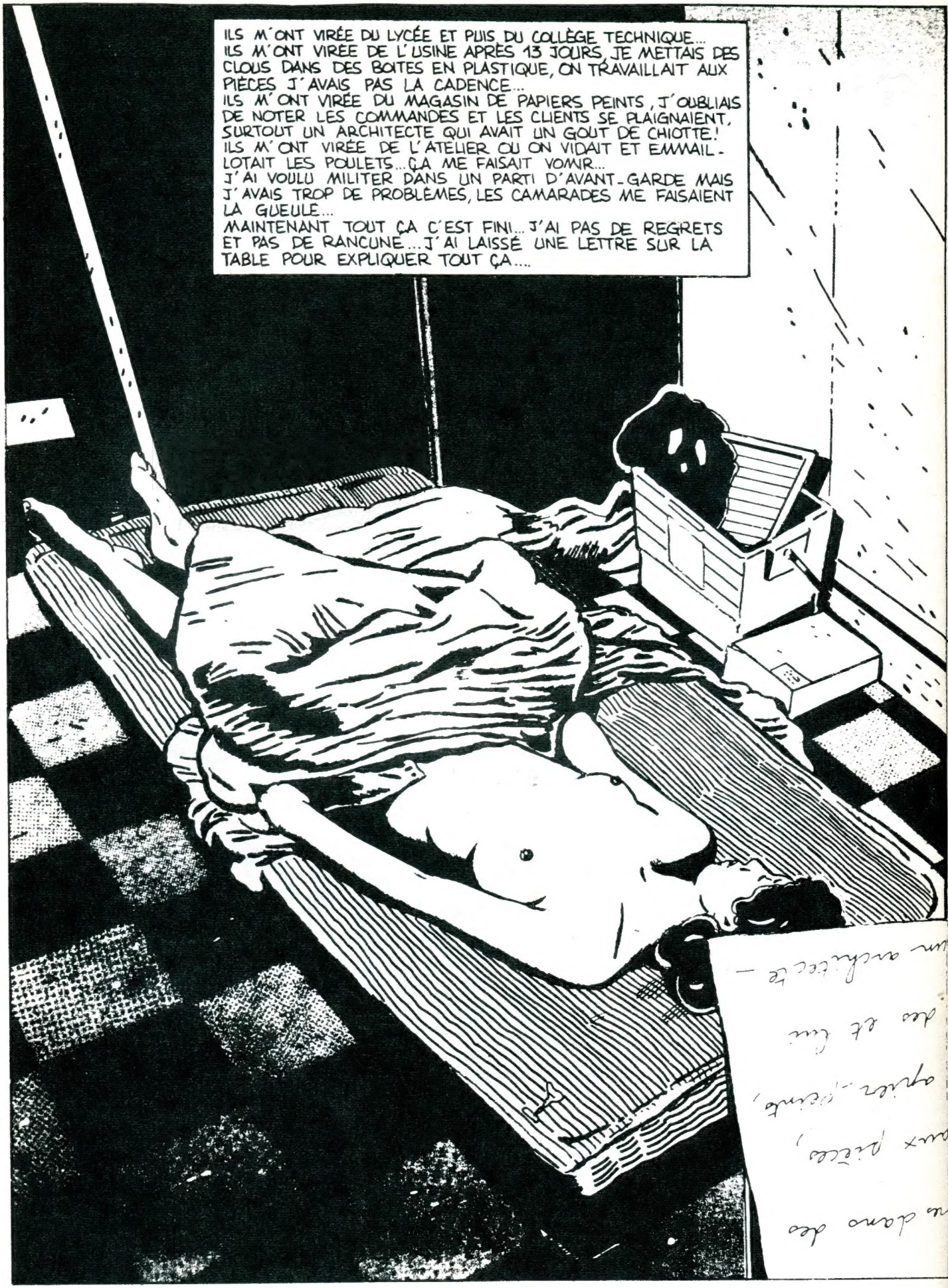
ILS M'ONT VIRÉE DU LYCÉE ET PUIS DU COLLÈGE TECHNIQUE...
ILS M'ONT VIRÉE DE L'USINE APRÈS 13 JOURS, JE METTAIS DES CLOUS DANS DES BOITES EN PLASTIQUE, ON TRAVAILLAIT AUX PIÈCES J'AVAIS PAS LA CADENCE...
ILS M'ONT VIRÉE DU MAGASIN DE PAPIERS PEINTS, J'OUBLIAIS DE NOTER LES COMMANDES ET LES CLIENTS SE PLAIGNAIENT, SURTOUT UN ARCHITECTE QUI AVAIT UN GOUT DE CHIOTTE!
ILS M'ONT VIRÉE DE L'ATELIER OU ON VIDAIT ET EMMAIL-LOTAIT LES POULETS... ÇA ME FAISAIT VOMIR...
J'AI VOULU MILITER DANS UN PARTI D'AVANT-GARDE MAIS J'AVAIS TROP DE PROBLÈMES, LES CAMARADES ME FAISAIENT LA GUEULE...
MAINTENANT TOUT ÇA C'EST FINI... J'AI PAS DE REGRETS ET PAS DE RANCUNE... J'AI LAISSÉ UNE LETTRE SUR LA TABLE POUR EXPLIQUER TOUT ÇA....

Uit: 'Blues'

een ontwikkeld gevoel voor verantwoordelijkheid... Een super gedisciplineerde groep...' Onder deze monoloog staat een prent van marcherende, fascistoïde gekleede mannen met aan het hoofd de bedenker van dit plan.
Een ander ziet zijn vrouw met het diner aankomen. Als de deksel van de schaal wordt gehaald zien we het hoofd van Andy Gang liggen... Weer een ander, de meest schietgrage, voelt zich een soort cowboy die de postkoets verdedigt.
Andy Gang is eigenlijk satire, met een bittere ondertoon. Niet voor niets siert een pastiche van een omslag van Dick Tracy, de harde Amerikaanse cob, het tweede album van Andy Gang. Montellier persifleert dit soort serieuse politiestrips, met als helden politieagenten, die altijd op het *goede* uitzijn. Andy Gang is een *stomme* diender, vol met vooroordelen over zijn medeburgers, hij zal, of liever Chantal zal hem nooit de ware schuldige op laten pakken. Ze wil niet alleen een grappig verhaal vertellen, nee, ze wil ons ervan overtuigen dat de politie niet deugt. Ze gaat, zegt ze tenslotte zelf, uit van ware gebeurtenissen die ze in de krant heeft gelezen en dikt die in haar verhalen aan. Vaak zijn haar vondsten nogal makkelijk: een politieagent in burger met een pistool bungelend aan zijn zijde lijkt al gauw een cowboy. Ik vraag me af of ze met dit soort verhalen iemand ervan kan overtuigen dat het machtsapparaat niet deugt.

Nachtmerrie scene uit: 'Shelter'

De moordenaar van de Marne

Het tweede Andy Gang album 'De moordenaar van de Marne' bevat één lang verhaal. Het gegeven is tamelijk klassiek (hoewel ik zo 1,2,3 geen voorbeeld zou kunnen geven waar ik het eerder in heb gezien of gelezen. Wie 't weet kan het schrijven naar *Stripschrift*): Men is op zoek naar een moordenaar en de betreffende moordenaar maakt deel uit van het onderzoeksteam. Het is inspecteur Barbier, uit een buitenwijk aan de Marne die aan Andy Gang en zijn mannen wordt toegevoegd.
Een van de aardigste scènes uit het verhaal is als het team zich vermomd de wijk in begeeft. Ze zien er allemaal zó onwaarschijnlijk uit dat ze door de hashrokende buurtbewoners meteen als smerissen worden herkend. Andy Gang schiet een van de weghollende mensen neer (wéér een 'bavure' van Andy), maar hij wordt door Barbier gedekt, die daarna bij Gang natuurlijk helemaal geen kwaad meer kan doen. Zelfs niet als hij bijna onder de ogen van het komplete team weer een vrouw vermoordt. Uiteindelijk arresteert men een onschuldige gastarbeider, die op het bureau grondig en natuurlijk gewelddadig verhoord wordt. Barbier komt om bij deze arrestatie en hij krijgt natuurlijk een staatsbegrafenis.
In het begin van het derde album van Andy Gang 'Joyeux Noël pour Andy Gang', leest de brigadier een berichtje uit de krant voor aan zijn vrouw. Een Amerikaan zou, met een mes in zijn rug, uren in het ziekenhuis hebben zitten wachten op $1000 voor medische behandeling, die zijn familie hem moest brengen omdat de dokters hem anders niet wilden helpen. 'Tja, mompelt Andy tegen zijn vrouw,' je kan wel aan de gang blijven als je iedereen gratis moet helpen, die zich laat neersteken!' Waarop zijn vrouw antwoordt: 'Ha! De dokters hebben 't al druk genoeg met het behandelen van eerlijke mensen!'
Dan gaat de telefoon, het is de superieur van Andy die hem vraagt de zaak 'Saint François' op zich te nemen.
Men schijnt een moordaanslag voor te bereiden op deze graaf, die een hoge piet in de politiek is. De zaak was eerst in handen van een zekere inspecteur Meynard, maar deze ontdekt té veel. En daarom moet het onderzoek maar in handen gegeven worden van de anti-gang brigade van Andy Gang, want die zijn stom, denken uiterst rechtlijnig en zijn gemakkelijk te manipuleren.
Goed, u begrijpt: Frankrijks grootste licht op het gebied van de terreurbestrijding begeeft zich blunderend door het boek en wordt op het einde, zo tegen kerstmis, bevorderd tot inspecteur! Gelukkig kerstfeest! De moordaanslag lukt natuurlijk en de ware schuldigen worden niet gegrepen. Montellier hanteert hier wederom de botte bijl in haar satire op de maatschappij en de politie. Ze hanteert haar droomdenktechniek weer: Andy droomt dat hij zich als een soort superman boven op de huurmoordenaar stort. 'Arrgh', roept hij daarbij als hij hem de revolver ontwringt... Hij krijgt van zijn superieuren natuurlijk een verkeerd signalement mee. Hij weet iemand op te sporen die daar op lijkt en bij zijn arrestatie schiet Andy, natuurlijk hij weer, per ongeluk iemand neer. Maar niet erg! Het wordt wéér net als de keren daarvoor in die krankzinnig grote doofpot gestopt.

Dit derde album is het beste van de drie. Alle elementen die ze daarvoor ook al eens gebruikte komen hier terug, alleen is hier alles op z'n plaats. Maar hierna kan het alleen nog maar hetzelfde blijven. Misschien denkt ze dat zelf ook want na 'Joyeux Noël

Uit: 'Les rêves du Fou'

Drie keer Big Brother, respektievelijk uit: 'Wonder City', '1996' en 'L'esclavage c'est la liberté'

pour Andy Gang' is er geen nieuw verhaal meer van hem gepubliceerd.

Orwell revisited

De thematiek zoals in *1996* laat haar ook niet meer los. Als *Ah! Nana!* na slechte verkoopresultaten en slechte distributie niet meer wordt uitgegeven publiceert ze al haar werk in *Métal Hurlant*. *Shelter* uit 1980 is een van de variaties op haar toekomst-angsten. Het beschrijft de lotgevallen van twee mensen die vlak voor sluitingstijd opgesloten komen te zitten in een supermarkt die bij atoomaanvallen gebruikt wordt als schuilkelder. Die atoomaanval schijnt te hebben plaatsgevonden en de directeur van de supermarkt neemt de leiding op zich over alle 800zooveel opgesloten mensen. En natuurlijk is de leiding autoritair en met behulp van een fascistoïde-ogende ordedienst wordt het gezag gehandhaafd. In dit album gebruikt ze voor het eerst vreemde, nachtmerrieachtige droomeffecten. De vrouwelijke hoofdfiguur is op een gegeven moment verkracht door mannen van de ordedienst. Later komt die verkrachting terug in een pagina's lange droomscène, een nachtmerrie.
Dat je op de laatste pagina onthuld krijgt dat er niet echt een atoomaanval heeft plaats gevonden, maar dat de atoomkrachtbron van de supermarkt ontploft is, doet er niet zoveel toe. *Shelter* is meer een verhaal over hoe mensen reageren als ze plotseling met elkaar opgesloten raken en hoe een plotseling verkregen macht mensen kan veranderen.

Blues

Haar meesterwerken, die ze tot nu toe niet meer heeft kunnen overtreffen zijn *Blues* en *Les rêves du fou,* respektievelijk uit 1979 en 1981. De twee boeken zijn kwa thematiek verwant, ze gaan alletwee over mensen in psychische moeilijkheden, over de 'loosers' in onze maatschappij. In het eerste verhaal uit *Blues* 'Hunors' vertelt

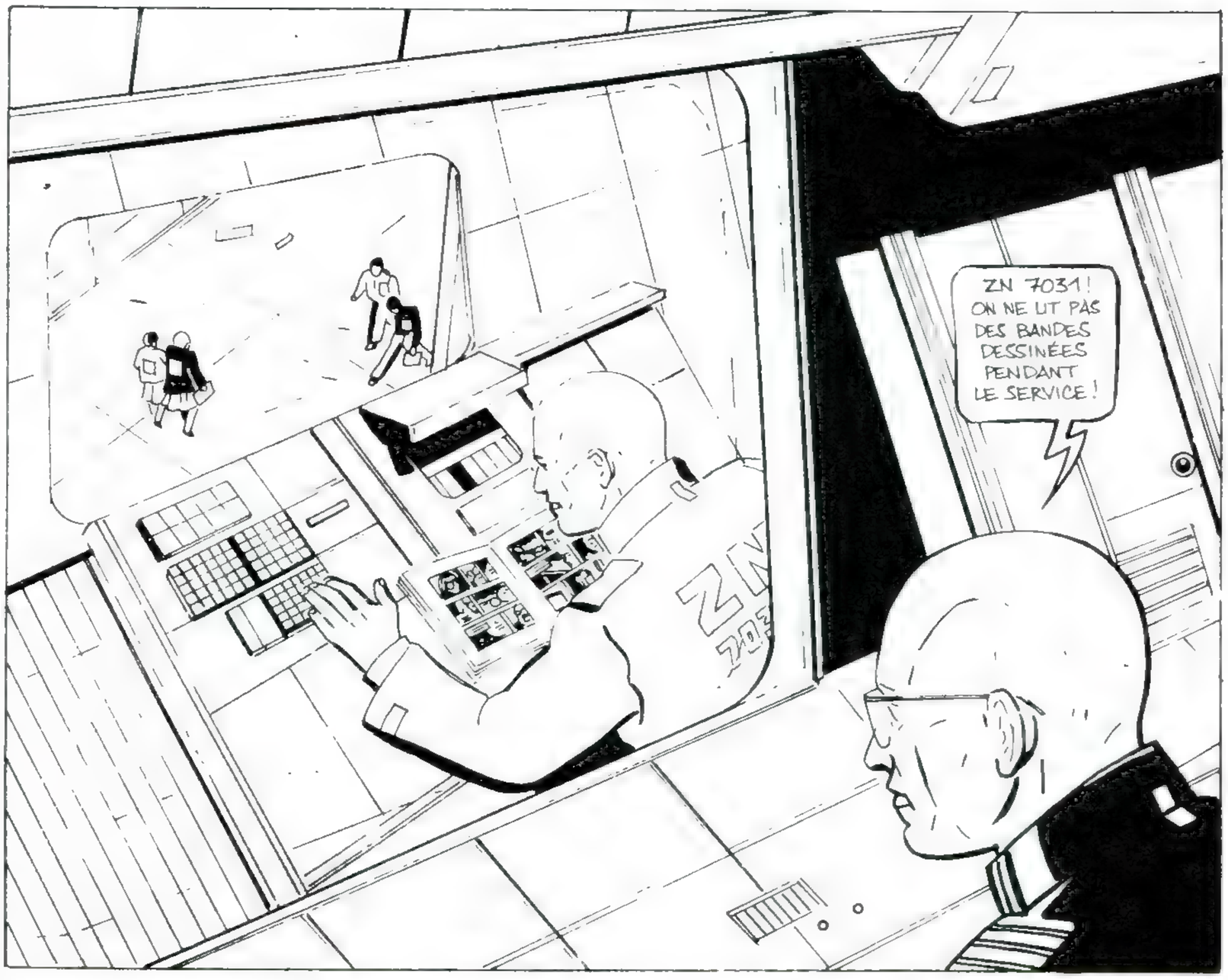

AVEZ-VOUS BEAUCOUP PÉCHÉ MON ENFANT ?
SÛREMENT MOINS QUE TOI CURÉ !
VOUS POUVEZ PARLER SANS CRAINTE... VOYEZ-VOUS JE SUIS D'ABORD ET AVANT TOUT UN HOMME D'ÉGLISE ET L'AMOUR D'UN PRÊTRE EST SEMBLABLE À L'AMOUR DIVIN...
SAVEZ-VOUS CE QUE SAINTE THÉRÈSE DISAIT À CE SUJET ?
NON...
"C'EST UNE CARESSE SI DOUCE QUI A LIEU ENTRE L'ÂME ET DIEU, QUE JE PRIE DIEU DANS SA BONTÉ DE LA FAIRE ÉPROUVER À QUICONQUE POURRAIT CROIRE QUE JE MENS"...
NE VOUDRIEZ VOUS PAS L'ÉPROUVER À VOTRE TOUR ?
VIVE LA

Uit: 'Odile et les Crocodiles'

een meisje aan de hand van 'foto's' uit haar jeugd over haar leven en over hoe ze in een inrichting terechtkwam. De tekeningen in dit verhaal zijn vaak paginagroot en zijn soms voorzien van een blokje tekst waarin het meisje in de vorm van een monoloog over haar leven vertelt. De indrukwekkendste prenten uit dit verhaal zijn die waarop het meisje vastgebonden zit in een isoleercel en waarbij Montellier de angsten van het kind uitbeeldt. Allemaal heel naargeestig, maar inrichtingen zijn nu eenmaal naargeestig.

Bij *Les rêves du fou* betreft het een man die in een inrichting wordt opgesloten. In die inrichting volgen we de nachtmerries en de angsten van de 'gek'. Hij droomt over zijn strenge moeder, zijn hoerige zusje en vader die weggelopen is. Hij zit onder de pillen en wordt in isoleercellen gegooid en onder spanlakens gestopt. *Les rêves du fou* geeft je een blik in de wereld van de waanzin. Het maakt beklemming en somberheid bij je los.

Odile

Odile et les crocodiles is van de boeken de er de laatste tijd van haar verschenen zijn misschien wel het interessantste. Odile wordt in het begin van een verhaal verkracht. Als haar verkrachters ook nog een uiterst lichte straf krijgen loopt ze van het geheel een psychische klap op. Ze was daarvoor commedienne, maar nu lukt het haar niet meer om nog een tekst uit het hoofd te leren, ze wordt somber, kan geen aanraking meer verdragen. Ze gaat in psychoanalyse bij Dr. Notzüchtigen (sic! H.F.), zelf een gek die slechts wartaal en Freud kan uitslaan. Hij wil met haar naar bed, om haar van haar sexuele problemen af te helpen. Zij grijpt naar een briefopener en haar eerste moord is gepleegd. Vanaf dat moment steekt ze iedereen overhoop die met haar wil gaan vrijen. Ze zoekt het zelfs een beetje op. Ze wordt een soort vrouwelijke Jack the Ripper.

Het boek lijdt niet aan de wartaal van doorgeslagen feministes, dat de man de vijand van de vrouw is. Montellier pakt in het verhaal zelfs een redactrice van een vrouwenblad aan, die voor Odile de zelfde uitstraling krijgt als de mannen die haar de hele tijd lastig vallen. Het is met niet duidelijk of zij ook wordt neergestoken... De krokodillen uit de titel van het album zijn de mannen, die Odile als krokodillen ziet. Telkens als zij op het punt staan met haar te gaan vrijen veranderen ze voor haar in krokodillen die hun bek vervaarlijk opensperren.

Odile en les crocodiles blijft van begin tot het eind fascineren.

Maar zo fascinerend als *Odile et les crododiles* is zo vervelend *L'Esclavage c'est la li-*

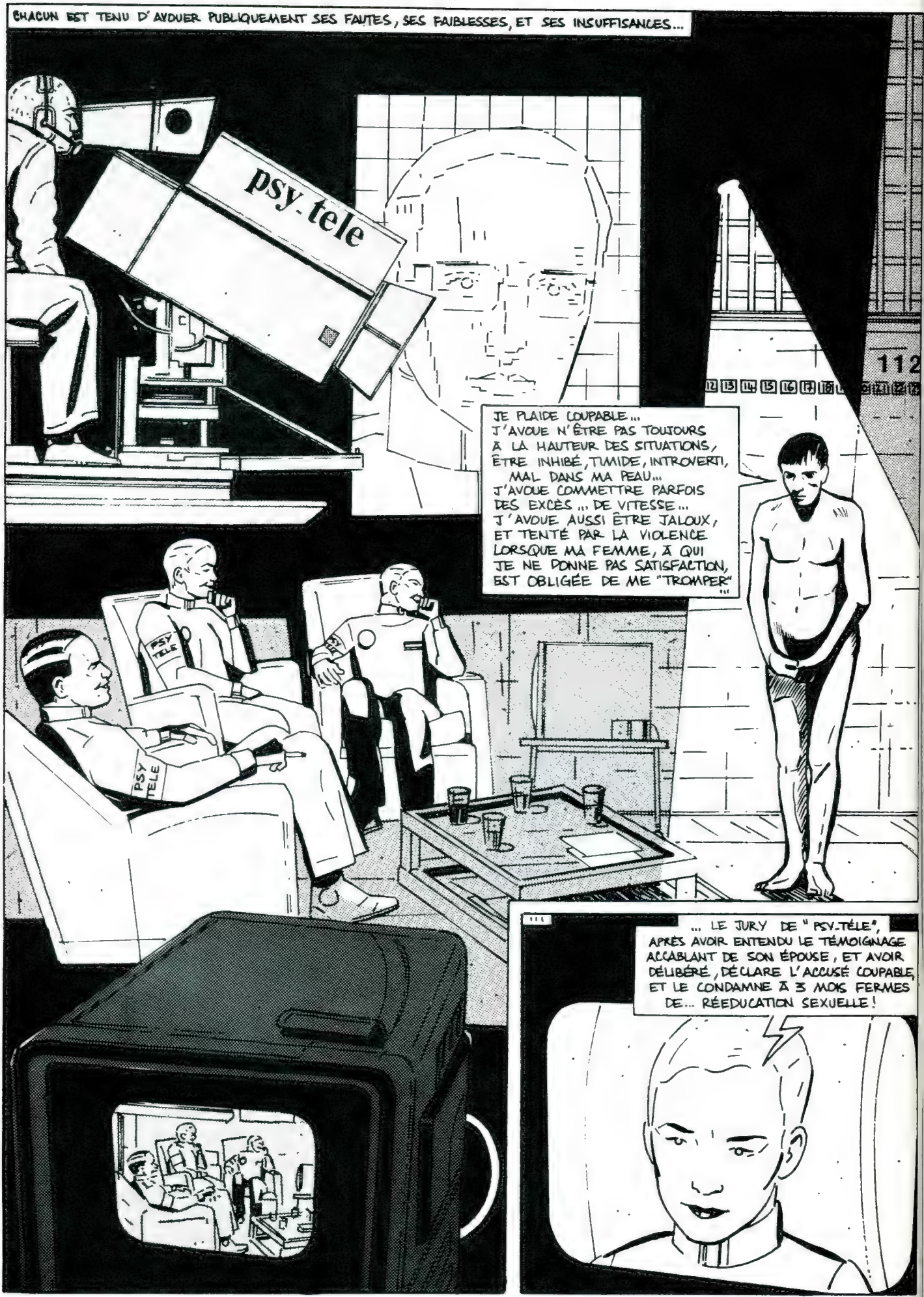
CHACUN EST TENU D'AVOUER PUBLIQUEMENT SES FAUTES, SES FAIBLESSES, ET SES INSUFFISANCES...
psy-tele
JE PLAIDE COUPABLE...
J'AVOUE N'ÊTRE PAS TOUJOURS À LA HAUTEUR DES SITUATIONS, ÊTRE INHIBÉ, TIMIDE, INTROVERTI, MAL DANS MA PEAU...
J'AVOUE COMMETTRE PARFOIS DES EXCÈS... DE VITESSE...
J'AVOUE AUSSI ÊTRE JALOUX, ET TENTÉ PAR LA VIOLENCE LORSQUE MA FEMME, À QUI JE NE DONNE PAS SATISFACTION, EST OBLIGÉE DE ME "TROMPER"...
PSY TELE
... LE JURY DE "PSY-TÉLÉ", APRÈS AVOIR ENTENDU LE TÉMOIGNAGE ACCABLANT DE SON ÉPOUSE, ET AVOIR DÉLIBÉRÉ, DÉCLARE L'ACCUSÉ COUPABLE, ET LE CONDAMNE À 3 MOIS FERMES DE... RÉÉDUCATION SEXUELLE!

Uit: 'L'esclavage c'est la liberté'

Tekenen á la Tardi. Uit: 'Andy Gang'

berté, het tot nu toe laatst verschenen album. L'Esclavage c'est la liberté (Slavernij is vrijheid) is een citaat wat afkomstig is uit '1984' van George Orwell. In een inleiding schrijft ze, dat voor haar gevoel 1984 in Frankrijk al een beetje begonnen is. Dit soort gedachten maakt dit boek lood- en loodzwaar en eigenlijk niet meer te verteren. Het album bestaat uit telkens op zichzelf staande losse pagina's die een artikel uit de wet citeren en waarbij Montellier dan illustraties maakt.

Sexueel onvermogen

Als de wet zegt: 'Iedereen is er aan gehouden om publiekelijk zijn fouten, zwaktes en zijn onbekwaamheden te bekennen...', dan staat er iemand in de schijnwerpers van de 'Psy-tele' zijn sexuele onvermogen te bekennen. Drie heren van de psy-tele-jury kijken grijnslachend toe en veroordelen de man tot een sexuele heropvoeding van drie maanden. Ach, dit soort bekentenissen lijkt sterk op alle praatprogramma's waarin mensen tot de meest intieme 'bekentenissen' over zichzelf te verleiden zijn...

De wereld die ze schetst, aan de hand van citaten uit o.a. Orwell, is vreselijk. Er is natuurlijk een kans dat het er met onze maatschappij die kant opgaat. Het persoonsbewijs komt eraan, manipulaties met D.N.A. zijn al mogelijk, de computer rukt op... Misschien komt Big Brother er inderdaad aan. En daarom is het waarschijnlijk terecht dat ze er met haar boeken steeds maar tegen blijft waarschuwen.

Maar het is teveel. Althans het is mij teveel geworden. Bij dit laatste album overkwam mij iets van: 'Jaja, het is wel goed... ik weet het nu wel...' Na *1996* of *Shelter* is ze kwa thematiek niet verder gekomen. Elke pagina uit *1996* bevat dezelfde boodschap. *Wonder City,* een album dat voor *Odile* is verschenen, is weer een voorbeeld van hetzelfde. Wonder City heeft als ondertitel 'liefdesverhaal': twee mensen, de een nachtclubzangeres, de ander genetisch ingenieur in dienst van de overheid, worden verliefd op elkaar in Wonder City, de stad van de toekomst, waar alles weer door Big Brother wordt geregeld. Uiteindelijk blijkt, als de twee getrouwd zijn en voor kinderen in aanmerking willen komen, dat de vrouw automatisch door Big Brother, (hier in de vorm van een automatische dokter) gesteriliseerd is. En iedereen van 'slechte komaf' wordt natuurlijk gesteriliseerd...

Spanlakens

Na al die albums komen de spanlakens, de isoleercellen, de kaalgeschoren koppen en de veiligheidspolitie in fascistoïde dracht je de neus uit. Het meisje uit Wonder City heeft natuurlijk weer een slechte jeugd gehad, haar moeder heeft weer jarenlang onder een spanlaken in een inrichting doorgebracht (of zat ze vastgebonden op een stoel?). Het is allemaal teveel, te serieus, zonder enige relativering.

Het enige dat wel steeds interessanter wordt is haar tekenwerk. Tekende ze eerst als een primitieve Guy Peellaert of een Tardi, in de loop der albums begint ze steeds meer een eigen en eigenzinnig handschrift te krijgen.

Haar lijnvoering is steeds vet gebleven en hoekig. Gezichtsuitdrukkingen geeft ze aan met dunne streepjes. Toch is het allemaal minder stijf. Haar tekeningen oogden vroeger leeg, nu ogen ze voller door arceringen, plakrasters of grote zwarte vlakken. De wereld die ze tekent is niet zo zeer de wereld van de toekomst, maar van de hedendaagse grote stad, van New York, van Parijs of zelfs Amsterdam. In Wonder City begint ze voor het eerst ook graffitti op de muren te verwerken. En dat zette bij Odile nog sterker door. 'No Future', 'Ice age is coming', allemaal teksten die ze misschien op muren in Parijs of New York heeft gezien. Maar ook citaten die ze belangrijk vind, *teksten van Pasolini* (De kunstenaar of schrijver bestrijdt altijd), *gedichten van Rimbaud.* Het citaat van Pasolini moet wel belangrijk zijn voor haar. Zij 'bestrijd' altijd, al haar werk is zeer maatschappij-kritisch. Toch vraag ik me af hoe het nu met haar verder moet. Een nieuwe Andy Gang album lijkt er niet in te zitten, tenzij ze natuurlijk een geniaal intrige vindt. Doorgaan met 'doem'-verhalen hoeft ook niet. Misschien zou ze het eens met een goede scenarist moeten proberen...

Ironisch zelfportret op achterkant van 'joyeux Noël pour Andy Gang'

HAPPY END

DE DERDE WERELDOORLOG WAS ERGENS IN AFRIKA BEGONNEN... MAAR OM AFRIKA GING HET EIGENLIJK NIET... DE CRISIS IN DE WERELD HAD AL EEN TIJD EEN UITLAATKLEP NODIG.
DISTRIBUTIEPUNT 14 VOEDSELVOORZIENING
DE DISTRIBUTIE VAN VOEDSEL IS AFGELOPEN. U WORDT VERZOCHT DOOR TE LOPEN
1290
47-24-N
DISTRIBUTIEPUNT 14
DOORLOPEN A.U.B.!
AL 37 JAAR...! JA... PRECIES, OP DINSDAG 4 SEPTEMBER...
IK BEN 37!
889
33

Uit: 'Lectures'

...DE GROEPEN WERKELOZEN WAREN AANGEGROEID TOT GIGANTISCHE ONCONTROLEERBARE, BOOSAARDIGE HORDES, DIE TOT ALLES BEREID WAREN. VERGELEKEN MET HEN WAREN DE BENDEN UIT 1890 ZACHTE LAMMETJES.

DISTRIBUTIEPUNT 14

VERSPREI-DEN! ZIJN JULLIE DOOF?

DE DISTRI-BUTIE IS AF-GELOPEN!

MAAR... ONZE VOED-SELBONNEN DAN?

LAAT MAAR! DAT HELPT TOCH NIETS!

HET IS AL WEER DRIE JAAR GELEDEN DAT ELSA BIJ ME WEG IS GEGAAN /... EN WAT HEB IK ER DAARNA VAN GE-MAAKT?... MAAR IK HIELD OOK ZOVEEL VAN ELSA... VAN HAAR HAAR, HAAR Ö-GEN, HAAR HUID... NOU JA... EN DIE ROMAN SCHIET OOK NIET ERG OP... MAAR WAAROM ZOU HIJ OOK?

IK MOET OPHOUDEN MET DIE HOROSCOPEN TE SCHRIJVEN / DAT IK DIE ROTZOOI MOET SCHRIJ-VEN TERWIJL IK **SHAKESPEARE** ZOU KUNNEN ZIJN...

14

"LEEUW: VOOR DE LEEUW WORDT DIT EEN BUITENGE-WONE WEEK. AL JE WENSEN ZULLEN WORDEN VERVULD." JE ZOU JEZELF BIJNA VAN KANT MAKEN... ACH / VAN-AVOND OF MORGEN KAN DE HELE BOEL ONTPLOFFEN, DUS...

34

...IN IEDER GEVAL... OF DAT NOU WEL OF NIET GEBEURT... MET MIJ IS ALLES MISGELOPEN... / EEN KLOOTZAK / ZELFS EEN RADIOACTIEVE KLOOTZAK BLIJFT EEN KLOOTZAK
MAAR IK WEET AL WAT IK GA DOEN !
EN DIT... GAAT NIET MIS!
...DIVERSE REGERINGEN HADDEN GEPROBEERD IETS AAN DE WERKELOOSHEID TE DOEN. IN SOMMIGE LANDEN WAS MEN MET "GROTE PROJECTEN" BEGONNEN ... EVEN GROOT ALS ONNUTTIG. DE RIJKEN HIELDEN ZICH BEZIG MET HET BOUWEN VAN ATOOMSCHUILKELDERS...
HEE! / KIJK DAAR EENS !
344
778
904
35

...ER HAD EEN FANTASTISCHE REVOLUTIE MOETEN KOMEN... MAAR DIE WAS ER NIET GEWEEST ... DE RAKETTEN MET HUN BOMMEN DAALDEN AL NEER...

DE AARDE EX-PLODEERDE AL!

"DEZE KEER GAAT HET NIET MI..."

Plaatjes van het Dak van de Wereld

Sjoerd de Vries

***'Kuifje in Tibet'* kent iedereen. Er blijken echter veel meer strips te zijn, die één gemeenschappelijk kenmerk hebben: zij spelen zich alle (min of meer) in de Himalaya af. Het begon als een grapje, maar bleek op een gegeven moment een geheel eigen leven te leiden: het bijeenvergaren van deze strips. Hier een inventarisatie van een hoogst merkwaardige collectie Himalayaïca.**

Op mijn achtste verjaardag kreeg ik – toen reeds een fanatiek aanhanger van *Kuifje* – het net verschenen album *'Kuifje in Tibet'*, dat ik sindsdien heb verslonden. Het bewuste exemplaar koester ik nog steeds, temeer daar het één van de weinige is, die is uitgevoerd met een harde kaft.

Pas veel later kwam mijn werkelijke interesse in alles wat te maken heeft met het Himalaya-gebied, maar van jongs af aan was ik dus al vertrouwd met dat gebied, al was het dan door de ogen van Hergé: kloosters en vliegende monniken, Kathmandu en zijn rode pepers (Kapitein Haddock: 'Good to eat?... Niam-niam?' 'Yes, Sahib'), sneeuwbergen en natuurlijk de onvermijdelijke Yeti. Net als velen voor en na mij was mijn eerste reaktie bij het aanschouwen van de wonderen van Kathmandu: 'Hoe is het mogelijk, nèt als in Kuifje!', waaruit moge blijken dat een dergelijk stripalbum een onuitwisbare indruk kan maken en zelfs een verder leven kan beïnvloeden.

Tot voor kort heb ik in de illusie geleefd dat *'Kuifje in Tibet'* de enige strip was, die zich afspeelt in het Himalaya-gebied. Totdat ik op de strip *Jonathan* kwam, waardoor een geheel nieuwe (strip-)wereld voor mij openging. Deze strip bleek deel uit te maken van een hele serie, met als held de jonge Jonathan – getekend en geschreven door de Zwitser Cosey. Al deze strips (afgezien dan van zijn laatste twee *'Op zoek naar Peter Pan'*) spelen zich af in het Himalaya-gebied: sommige in Tibet zelf, andere in Kashmir of Ladakh, en weer andere in Nepal. Zij zijn schitterend van tekening en vormgeving, dus mijn enthousiasme was gewekt. Ik moest méér!

Tot mijn verbazing vond ik steeds meer strips, die het Himalaya-gebied als plaats van handeling hebben, zij het soms voor niet meer dan één of twee plaatjes.

Al met al heb ik nu het respectabele aantal van 31 strips bijeen verzameld, die alle één gemeenschappelijk kenmerk hebben, namelijk de Himalaya, en dat is meer dan ik ooit had kunnen denken.

Niet iedere strip in deze ietwat bizarre verzameling heeft het Himalaya-gebied als belangrijkste plaats van handeling, noch geven zij alle (zoals bijvoorbeeld wèl *'Kuifje in Tibet'*) een enigszins realistische kijk op dat gebied en de mensen daar. Soms zelfs integendeel: Bij de strips van *Suske en Wiske* bijvoorbeeld (*'De brullende berg'* en *'De tartaarse helm'*) moet je driemaal kijken, wil je iets Himalayesques ontdekken. Maar toch, ook hier zijn afbeeldingen van bijvoorbeeld het Potala-paleis te Lhasa, van stupa's en (al dan niet vliegende) monniken. Sommige afbeeldingen zijn echter tot het caricaturale teruggebracht, zodat het een geoefend oog behoeft om specifieke elementen te herkennen.

Een echt classieke strip is *'Het geheim van de Zwaardvis'* van Edgar Jacobs. Het verhaal beslaat twee albums en hierin nemen de bekende helden Blake en Mortimer het op tegen het Gele Gevaar, in de gedaante van Basam-Damdu, de Keizer van Tibet, die uiteraard terzijde wordt gestaan door de personificatie van het Kwade, de sluwe Olrik. Basam-Damdu heeft als zetel het beroemde Potala-paleis, waar ooit de Dalai Lama, het geestelijk en wereldlijk hoofd van Tibet zijn residentie gehad heeft. Aan het eind van het verhaal wordt geheel Lhasa, inclusief het Potala-paleis, door een atoombom van de 'goeden' met de grond gelijk gemaakt. Eeuwig zonde! De tekeningen van Jacobs zijn wat het Potala-paleis en de direkte omgeving aangaat verbazingwekkend nauwkeurig.

Verder bestaat de collectie uit strips, die eigenlijk alleen maar met veel geluk en hulp bijeengegaard kunnen worden. Zo stuitte ik bijvoorbeeld op het *'Dossier Yeti'*, een speciaal nummer van het weekblad *Kuifje*, en zo kwam ik via-via op een merkwaardige strip uit 1931, ooit eens gebundeld door de AVRO, en nu een uiterst zeldzaam exemplaar.

Veel van de strips in deze collectie zijn nu een curiositeit. Zo bestaat er in de serie *'85 cent Classics'* een strip, die zich ergens in de westelijke Himalaya moet afspelen: *'Een ontdekkingsreis, Tibet 69'*. Een apart geval is een stripverhaal over de huidige Dalai Lama uit de – in beperkte kring bekende – stripreeks Garav Gatha, de Indiase tegenhanger van onze Illustrated Classics.

Niet alleen bijzondere strips nemen hun helden mee naar het Himalaya-gebied. Wie

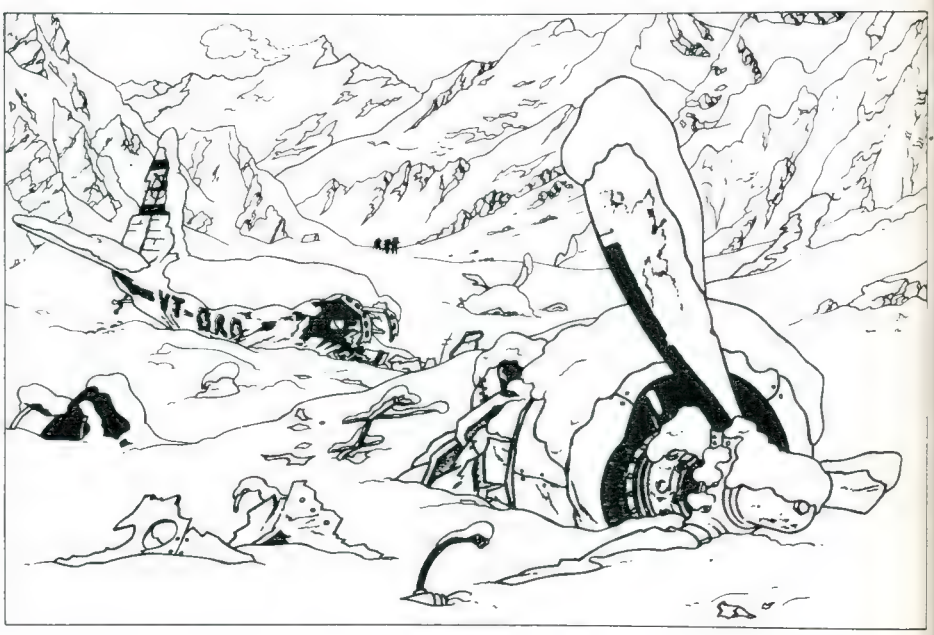

Uit: 'Kuifje in Tibet'

OVER HEEL DE WERELD HEERST DE GROOTSTE ONRUST. DE ENE CONFERENTIE VOLGT NA DE ANDERE EN ER WORDEN ALLERHANDE VERDRAGEN AFGESLOTEN. IN HET GELE RIJK, HET HART VAN HET MYSTERIEUZE AZIE, WORDEN VOORBEREIDINGEN GETROFFEN OM DE WREEDSTE EN GROOTSTE OORLOG VAN ALLE TIJDEN TE VOEREN. KOLONEL OLRIK, EEN KNAP AVONTURIER EN MAN ZONDER SCRUPULES, IS CHEF VAN HET 13E BUREAU EN MILITAIR RAADGEVER VAN DE OVERWELDIGER BASAM-DAMDU, KEIZER VAN TIBET. IN GEZELSCHAP VAN KOLONEL TAKSA, INSPEKTEUR-GENERAAL VAN HET LEGER, BEZOEKT OLRIK EEN LAATSTE MAAL HET ARSENAAL VAN LHASSA.

Uit: 'Het geheim van de Zwaardvis'

schetst mijn verbazing, dat ooit ook Mickey Mouse, in gezelschap van Goofy (toen nog Dingo geheten) Tibet met een bezoek geëerd heeft. De wereld hangt van toevalligheden aan elkaar....

Analyse

Om de stripalbums met elkaar te vergelijken kunnen we uitgaan van bepaalde invalshoeken.
Zo kan bekeken worden hoe realistisch het Himalaya-gebied – hun gemeenschappelijk kenmerk – afgebeeld is. Uiteraard vallen meteen dan enkele stripalbums door de mand: de beide *Suske en Wiske*-albums, het *Leonardo*-album (*'De wereld is rond'*) en het *Willem Peper*-album vallen af.
Het album *'De beklimming van de Poermanpatsja'*, dat merkwaardige stripwerk van de AVRO uit 1931 valt vanzelfsprekend ook onder de catagorie 'niet-realistisch'.
Alle overige albums geven, hoe raar het ook mag klinken, een min of meer waarheidsgetrouwe kijk op de Himalaya's. Opvallend is, dat hoe krankzinnig het verhaal op zich ook moge wezen, de tekeningen tóch op een bepaalde vorm van documentatie blijken te berusten.
Zo is bijvoorbeeld de strip *'Een ontdekkingsreis, Tibet 69'* uit de serie '85 cent Classics', die nu niet meteen bekend staat om zijn hoge kwaliteit, opvallend goed gedétailleerd. De stupa's, zowel op de voorplaat als in de strip zelf, doen sterk denken aan het type, zoals dat in Mustang en Dolpo (noordwest-Nepal) gebouwd wordt. De kleding van de autochtone bevolking echter is weer puur-Ladakhi, met de typische 'kachelpijp'-hoofdbedekking. De tekenaar heeft dus duidelijk een aantal foto's ter beschikking gehad, die hij, niet gehinderd door enige kennis van zaken, gebruikt heeft.
Ook het verhaal *'Op weg naar Kasjmier'* vertoont op p.33, in het dorpje Spoelthumaar, een verbazend realistische weergave van een half Kashmiri- half Ladakhi-dorp. Alleen klopt hier de chronologie dan niet meer, want pas verderop staat geschreven, dat de helden van de strip 'de eerste bergen van Kasjmir' bereiken.
Edgar Jacobs spant wat dit betreft de kroon: enerzijds is zijn strip een pure Science Fiction-fantasie, het Gele Gevaar versus de rest van de wereld, anderzijds is de zetel van Basam-Damdu, de keizer van Tibet, zeer nauwkeurig naar het leven getekend: het beroemde Potala-paleis, ooit de residentie van de Dalai Lama. In deel 2 (p.3) zien we hoe Lhasa geheel getransformeerd is in een soort New York, gegarneerd met Tibetaanse stupa's. Toch is op p.4 het Potala-paleis geheel zoals het in werkelijkheid ook is: letterlijk weergegeven en zelfs de grote stupa staat op de goede plaats (dat deze na de Chinese annexatie afgebroken is, doet hier niet ter zake).
Van de vele elementen, die gebruikt kunnen worden, om aan te geven, dat de strip zich afspeelt in het Himalaya-gebied, zal ik er drie uitlichten en vergelijkenderwijs eens kijken, wat de verschillende tekenaars er van brouwen.
Deze drie elementen zijn: het Potala-paleis, zoals boven reeds ter sprake is gekomen; uiteraard de Yeti, de Verschrikkelijke Sneeuwman; en de Tibetaans-Buddhistische monniken.
Het Potala-paleis kan men vinden in: *Suske en Wiske* (*'De Brullende Berg'*, p.26); *Leonardo, 'De wereld is rond'*, p.33; *Mortimer en Blake, 'Het geheim van de Zwaardvis'*, deel 1, p.3, deel 2, p.4, 79, 83; *Willem Peper, 'De dimensie-spiegel'*, p.3; uiteraard *'Dalai Lama'*, p.1, 3, 15, 16, 24; Mickey,

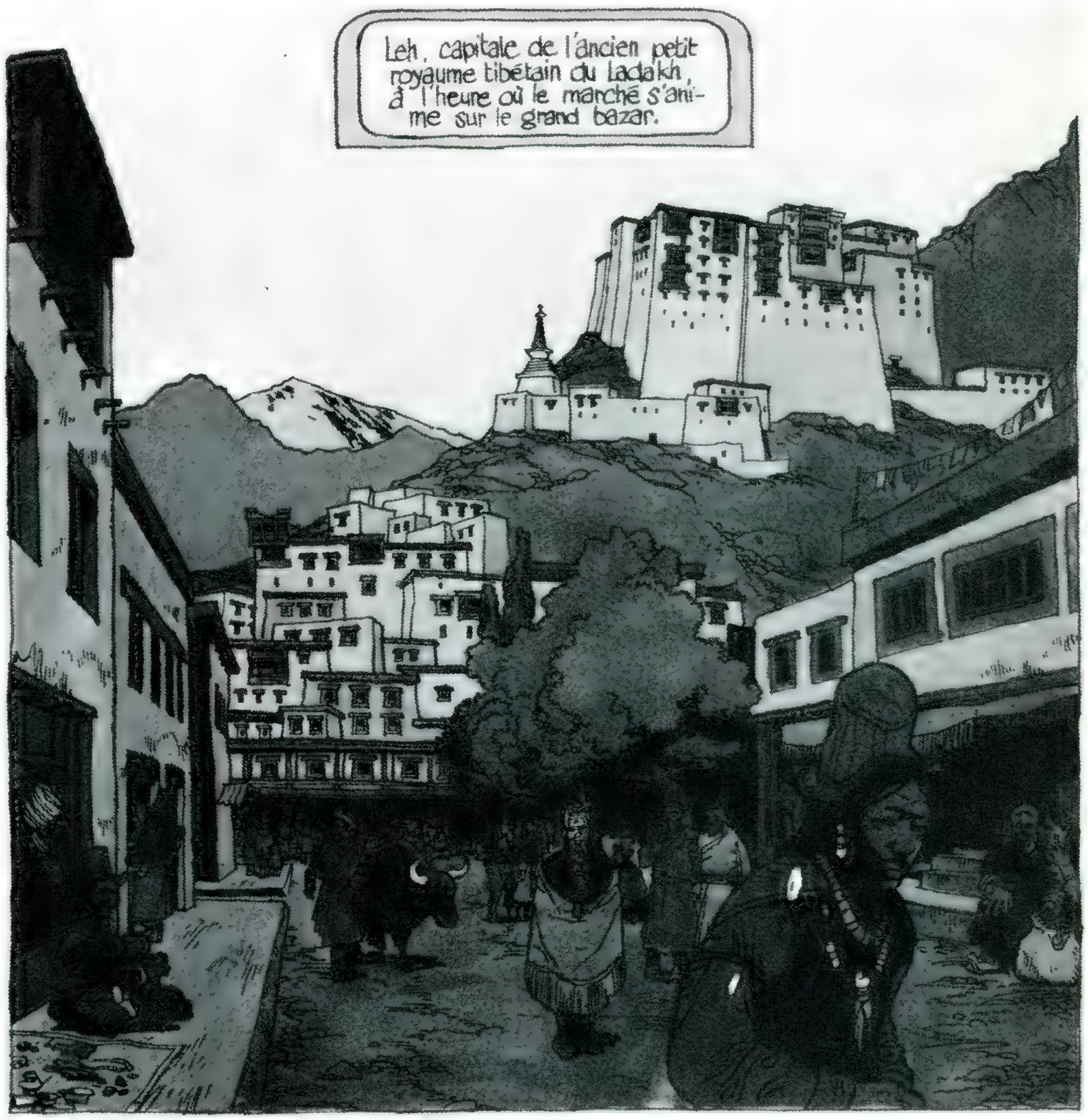

Uit Jonathan: 'De wieg van Bodhisattva'

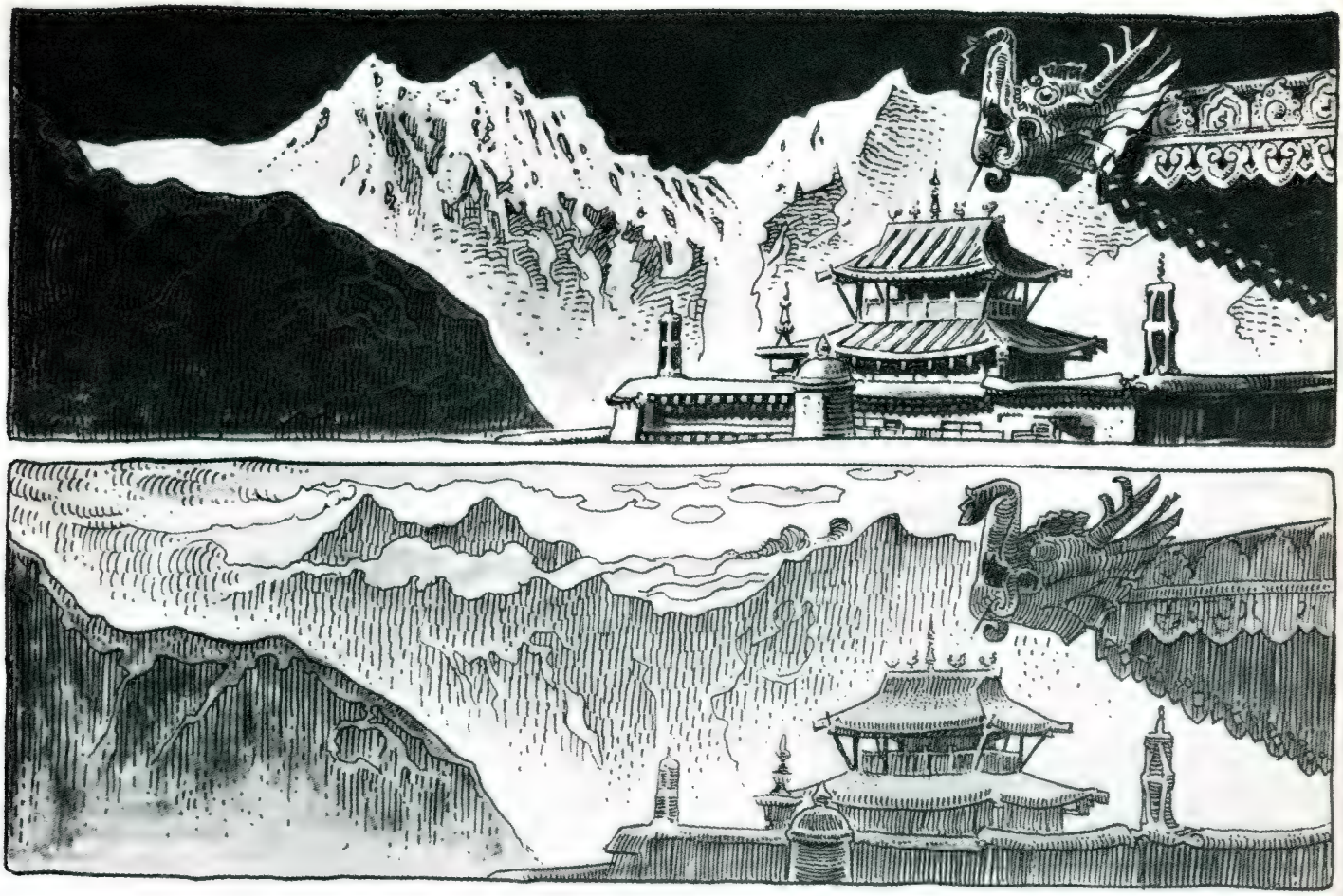

Uit: 'Het geheim van de Agartha monniken'

'Mickey in Tibet', nr. 149.
Opvallend is, dat in veel van bovengenoemde strips het Potala-paleis van exact dezelfde, (zuid-oost) kant getekend is. Alleen in *Suske en Wiske* en in *Leonardo* wordt het paleis van een andere kant gezien.
De Yeti komt voor in *'Kuifje in Tibet'; 'Ontmoeting'; 'Het geheim van de Agartha-monniken'; 'De avonturen van Piloot Storm'; 'Peau de Banane'; Frank, de vliegende Hollander;* en *Agent 327, 'Dossier dozijn min twee'.*
In *'Kuifje in Tibet', 'Ontmoeting', 'De avonturen van Piloot Storm'* en *'Dossier dozijn min twee'* blijkt de Yeti inderdaad een bestaand wezen te zijn; in de andere verhalen blijkt het (hij?) op wat voor een manier dan ook iets totaal anders te wezen.
Monniken komen eigenlijk in elke strip voor: alleen in *'Het geheim van de Zwaardvis'* en *'Op weg naar Kasjmier'* bijvoorbeeld ontbreken zij geheel.
Tibetaanse monniken zijn zo beroemd geworden, omdat men aanneemt dat zij in staat zijn zich te 'leviteren'. En jawel hoor, in *'Kuifje in Tibet', 'De wereld is rond'* en *'De Tartaarse helm'* komen inderdaad – min of meer – zwevende monniken voor!
In alle gevallen zijn de monniken 'herkenbaar', door hun meestal gele monniksgewaad en hun caracteristieke puntmuts, maar slechts in de volgende gevallen zijn zij echt realistisch weergegeven: Bij *'Kuifje in Tibet'* gaat het om monniken van de *Gelugpa* – (de 'Geelkap'-)sekte, die tot in de détails juist zijn getekend; zo ook in de verschillende strips van *Jonathan* en *'Het ge-*

Uit: 'Kuifje in Tibet'

Uit Jonathan: 'Het voorrecht van de slang'

heim van de Agartha-monniken'. In de laatste strip zijn tijdens een Dodenceremonie de monniken getooid met de imponerende hoofdtooien van de zogenaamde 'Zwarte-hoed-ceremonie'. Een fraaie klooster-ceremonie komt men ook tegen in *'Het bevroren brein'* uit de serie *Farao.*
Afgezien van het feit, dat een topografisch herkenbaar gebouw zoals het Potala-paleis gebruikt wordt om aan te geven, dat een strip zich in een bepaald gebied afspeelt, kunnen hier en daar ook andere bekende gebouwen, steden of gebieden herkend worden.
De meest 'herkenbare' plaatjes vinden we in *'Kuifje in Tibet'* en in de verschillende strips van *Jonathan.*
In *'Kuifje in Tibet'* begint het al in Delhi, waar de verschillende toeristische highlights worden bezocht. Nepal wordt aangegeven door de Swayambhunath-stupa, maar de fraaie 'Big Temple' is – door mij tenminste – niet te traceren naar een bestaand gebouw. Het Lama-klooster op p. 43 blijkt overgenomen van een foto: het is een klooster in de Yarlung-vallei in Tibet.
In de serie *Jonathan* wordt het gehele Himalaya-gebied bestreken. De eerste drie delen bevatten nog geen herkenbare topografische gegevens, maar in deel 4 (*'De wieg van de Bodhisattva'*) staan tekeningen van Leh, de hoofdstad van Ladakh, met zijn markante bazarstraat en het voormalige Koninklijke Paleis (p.5)). Zelfs het ziekenhuis (p. 10) is geheel naar de werkelijkheid getekend. Het Theksey-klooster (p.37) is getekend met het bestaande Rizong-klooster als voorbeeld. Deel 5 (*'De blauwe verte tussen de wolken'*) en deel 7 (*'Kate'*) spelen in Kashmir en laten onder andere beelden van de hoofdstad Shrinagar zien.
Deel 8 (*'Het voorrecht van de slang'*) speelt in Nepal en geeft fraaie beelden van Kathmandu: Durbar Square, het centrale tempelplein; het befaamde dakterras van het Crystal-Hotel; en – hoe prachtig en herkenbaar! – de poste-restante afdeling van het General Post Office. Als een frequent gebruiker van die instelling herken ik zelfs de houten bakjes, waar de post op letter in bewaard wordt.
Deel 9 (*'Neal en Sylvester'*) geeft eveneens mooie beelden van Kathmandu en van het fantastisch chaotische busstation, aan de andere zijde van het Parade-veld.

Chronologie

Niet alleen kan men nagaan, wáár de verschillende strips zich afspelen maar ook wannéér. Dan blijkt, dat zo'n beetje de gehele menselijke geschiedenis gebruikt is om onze striphelden naar het dak van de wereld te sturen:
Het begint al in de prehistorie, al weten wij nog steeds niet wie en waarvandaan (*'Ontmoeting'*).

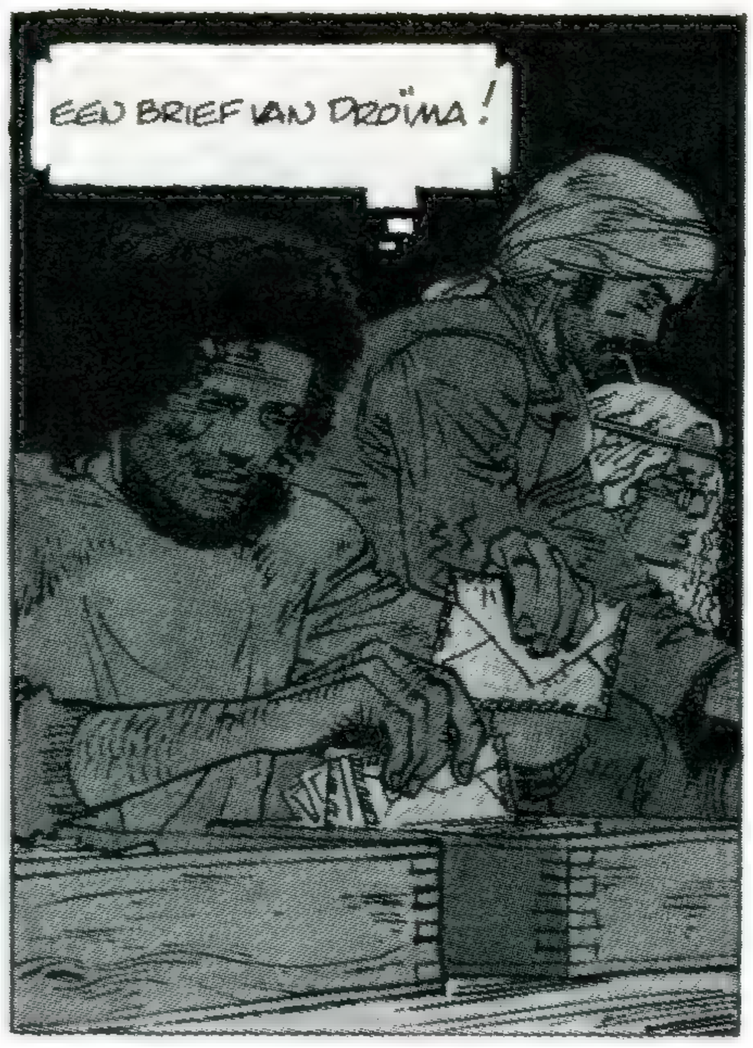

De volgende delegatie uit het westen, in de vorm van Suske, Wiske en de gebruikelijke aanhang, blijkt in de 13e eeuw geweest te zijn (*'De Tartaarse helm'*), direct gevolgd door Leonardo (*'De wereld is rond'*) in het Jaar des Heren 1492.
Hierna is het een tijd stil: de eerste die nu komt, is de journalist Kenneth Tobey (*'Het geheim van de Agartha-monniken'*). Hij arriveert in 1922 en zal nimmer meer vertrekken.
Een merkwaardige groep komt in het hooggebergte om de Poermanpatsja te beklimmen (*'De beklimming van de Poermanpatsja'*). Deze dieren zullen omstreeks 1930 hun bezoek gepleegd hebben.
In de 30'er jaren vereert de Phantom (*'The prisoner of the Himalaya'*) even het gebied met een zéér actief bezoek.
De Dalai Lama is van de streek zelf en de strip *'Dalai Lama'* speelt zich af tussen ongeveer 1935 en 1959.
Aan het eind van de 40-er jaren heeft Piloot Storm zijn avonturen op het Dak van de Wereld, op de voet gevolgd door Frank, de Vliegende Hollander. De Nederlanders zijn in deze tijd duidelijk zeer gecharmeerd van dit gebied!
Iets voor 1953 zijn het wéér beesten, die in het Himalaya-gebied komen: ditmaal zijn het Mickey en Dingo (die later Goofy genoemd zal worden), die merkwaardige avonturen beleven in het Tibetaanse.
Wanneer precies Buck Danny in Tibet geweest is, blijft onzeker: Zo te zien, bijvoorbeeld aan de types vliegtuigen, zal hij ergens eind jaren '50 of begin jaren '60 op het Dak van de Wereld geweest zijn, maar dit is grote tegenspraak met een belangrijk element in deze strip, namelijk de nog jonge Dalai Lama, die gekidnapt wordt. Het zou hier moeten gaan om de huidige (14e) Dalai Lama, maar deze is geboren in 1933. In de strip is hij nog een klein jongetje, pak weg 10 jaar oud. Dat zou er dan op moeten duiden, dat wij de strip zouden moeten dateren in de periode 1940-1945. Klopt dus niet helemaal...
Volgens Ronald Poelmeijer (1) is Kuifje tussen 19 juli 1958 en maart 1959 in Tibet geweest, met welke datering Har Brok overigens enige moeite heeft (2).
Aan het eind van de 60-er jaren komen Pits en Kaliber (*'De schat van Nana Sahib'*), maar hun bezoek beperkt zich tot Nepal.
Jonathan verblijft sinds de 70-er jaren in het Himalaya-gebied en is een duidelijke uitloper van de hippy-periode.
De andere strips hebben geen duidelijke tijdsaanduiding, maar spelen zich ongedefinieerd in het heden af.
Mortimer en Blake: bij deze strip stuiten we op een probleem. *'Het geheim van de Zwaardvis'* is aan het eind van de 50-er jaren getekend, maar speelt duidelijk in de toekomst.
Van deze strip zijn echter wel wat elementen waarheid geworden: Tibet is nu in handen van het Gele Gevaar, de meeste kloosters zijn verwoest – maar juist niet het Potala-paleis, en zeker *niet* door een atoombom.

HEEL DE NACHT HEBBEN WE DEZE KARAVAAN MET YAKBOTER BEVRACHT! ZO KUNNEN JULLIE GEDURENDE LANGE JAREN LEKKERE THEE MAKEN!
EINDE

Goofy en Mickey in Tibet

Inventarisatie

Hieronder volgt de lijst van de tot nu toe bijeengegaarde stripalbums, die op één of andere manier iets met het Himalaya-gebied te maken hebben. Ik heb ze gerangschikt op alfabetische volgorde. Mochten tekeningen en tekst door twee verschillende mensen gemaakt zijn, dan staat de strip onder de naam van de tekenaar. Natuurlijk is deze lijst niet compleet: ik weet b.v. dat er een strip moet bestaan van het verhaal 'Biggles in Tibet', onder de titel 'De blauwe berg'. Verder las ik, in een net gepubliceerd artikel over ongeveer hetzelfde onderwerp als dit artikel (3), over een in het weekblad *Kuifje* gepubliceerde strip over de Yeti van de hand van Magda. En ga zo maar door...

1. Anoniem, *Een ontdekkingsreis, Tibet 69,* in de serie '85 cent Classics', uitg. Classics Nederland NV, Naarden, 1969. Ongepagineerd, zwart/wit.
   Plaats: ergens in de (westelijke?) Himalaya.
   Een eigenlijk nergens op slaand avonturenverhaal van twee en later drie mannen op zoek naar een schat. Een 'verrassende' ontknoping op het dak van de wereld.
2. BARCELLO-TRIPP, *Peau de Banane,* uitg. Futuropolis (Collection 'Hic et Nunc'), Paris, 1982.
   Plaats: ergens in Noordoost Nepal, grensgebied met Tibet.
   Dit stripboek is onderverdeeld in twee verhalen en alleen het eerste verhaal, L'Heure du Yeti', is voor ons van belang.
   Een expeditie probeert de Yeti te vinden en te vangen, met als enig doel het arme dier een bepaald soort horloge om te doen en dit als reclamestunt te gebruiken. De expeditie-leden worden echter gevangen genomen door een stel Tibetaanse guerillas, die geld en wapens nodig hebben. Iedereen laat iedereen erin lopen wat de Yeti betreft: deze blijkt een verklede man te zijn. Warrig verhaal, waar nauwelijks een touw aan vast te knopen valt. Daarentegen schitterend getekend, een soort 'strip-noir'.
   Origineel is de list, die op een gegeven moment bedacht wordt, om de Yeti te strikken. Men gebruikt hiervoor een pop, die precies lijkt op Tchang, zoals deze in de sneeuw ligt na het vliegtuigongeluk, waarbij hij ontdekt en verzorgd wordt door de Yeti (4). Deze pop kan zelfs geluid maken: maar waarom hij aan één stuk door 'Her-gé, Her-gé!!!' roept, in plaats van 'Tin-tin, Tin-tin!!!) is mij een raadsel.
3. Yves CHALAND, *Bob Fish,* uitg. Oberon, Haarlem, 1982. 48 p., zwart/wit, met rode steunkleur.
   Het gaat hier om de eerste pagina van het tweede verhaal uit de stripalbum, 'Al Memory'. In Tibet hebben de Chinezen een grote raketbasis, met als doel de gehele wereld te verwoesten. Dit thema loopt door het gehele verhaal als een rode draad. Besproken door Frigo Visser in het laatste nummer van 'De Zaak Zonnebloem' (5).
4. D. CONVARD, *Ontmoeting,* in 'Kuifje', nr. 33, jaargang 37 (1982), p. 1-6. In kleur.
   Plaats: ergens in de Himalaya.
   Dit korte verhaal speelt zich af in de Oertijd. Een ongedefinieerde clan baant zich een weg door de bergen en de sneeuw, verliest steeds meer mensen en wordt uiteindelijk overvallen door een lawine. Alleen de leider Roôn wordt gered door een groep Yeti's, die hem verzorgen en weer op weg helpen. Een verhaal zonder kop en zonder staart, meer een curieusiteit.
5. *Weet je nog, Jonathan,* 1977.
   plaats: Nepal en Tibet.
6. *En de bergen zullen voor je zingen,* 1977.
   plaats: Tibet.
7. *Blootsvoets onder de rodondendrons,* 1978.
   plaats: Noord Nepal.
8. *De wieg van de Bodhisattva,* 1979.
   plaats: Ladakh.
9. *De blauwe verte tussen de wolken,* 1980.
   plaats: Kashmir.
10. *Douniacha, lang geleden,* 1980.
    plaats: Zuidwest Tibet.
11. *Kate,* 1981.
    plaats: Kashmir en Ladakh.
12. *Het voorrecht van de slang,* 1982.
    plaats: Nepal.

13. *Neal en Sylvester,* 1983. plaats: Noord-Nepal.
14. Walt DISNEY (school van), *Mickey in Tibet,* in: 'Mickey Magazine', 3e jaargang (1953), nr. 146-153. In kleur.
    Mickey en Dingo (de latere Goofy) vinden op het strand een schildpad, die blijkt te behoren aan de Tu-hi-Lama, de vorst van Yaketi-Yak in Hoog Tibet. Zij brengen het dier terug en beleven de raarste dingen op het dak van de wereld. De thee blijkt echter van een verschrikkelijke smaak en dat doet hen besluiten om toch maar weer naar huis te gaan. Een echte 'classieker'!
15. Lee FALK en Ray MOORE, *The prisoner of the Himalayas,* in de serie 'The Phantom', uitg. Comics Stars in the World, Papeete-Tahiti, 1976. Ongepagineerd, in kleur.
    Plaats: Oost India en ergens in de oostelijke Himalayas. Deze herdrukte strip is oorspronkelijk – in zwart/wit? – uitgekomen in een Amerikaanse krant tussen 7 februari en 18 juni 1938. De held van het verhaal is een soort superman, compleet met masker en trainingspak, afkomstig uit Bengalen. Na een wat amoureus begin verplaatst de actie zich al gauw naar India, waar rare dingen schijnen te gebeuren in het paleis van de Maharaja van Barogar. De Raja zelf is spoorloos, zijn zoon schijnt eveneens verdwenen te zijn en de 'adviseur' van de Raja, een zekere Count Bart uit Australië, heeft de macht – de schone dames – aan zich getrokken. Vele avonturen, intriges en atletische hoogstandjes, maar uiteindelijk krijgt de Phantom alles weer keurig zoals het wezen moet. Goed, de oude Raja blijkt dood te zijn, maar verder is iedereen gelukkig. Een belangrijk deel van deze strip speelt niet, zoals de titel zou doen vermoeden, in de Himalaya, maar in Oost India. De ontknoping speelt zich echter af in de bergen.
16. HERGÉ, *Kuifje in Tibet,* in de serie 'De avonturen van Kuifje', uitg. Casterman, zonder plaatsaanduiding, 1960. 62 p., in kleur.
    Plaats: Nepal en Zuid Tibet.
    Het verhaal mag zo langzamerhand bekend worden verondersteld. Onze dappere reporter gaat samen met Kapitein Haddock op zoek naar Tchang, die verongelukt is in de Himalayas. Na een reis via Delhi naar Kathmandu gaan zij met enkele dragers onder leiding van de Sherpa Tharkey op zoek naar het vliegtuigwrak. Na enkele avonturen belanden zij in een Buddhistisch klooster en uiteindelijk vinden zij Tchang, die gevangen gehouden (of eerder: liefdevol verpleegd?) wordt door de Yeti. Zij slagen erin hem te bevrijden en op de terugweg worden zij opgewacht door de monniken van het klooster.
    Een prachtige mixture van alle belangrijke facetten van het Himalaya-gebied: sneeuwbergen, Sherpa's, (zwevende) monniken, de Verschrikkelijke Sneeuwman, en een portie telepatie en magische zaken.
    Zoals reeds aangestipt, is deze strip voor velen het enige referentiekader voor alles, wat met de Himalayas te maken heeft. Een echte classieker, schitterend getekend en zeker één van de mooiste strips ooit verschenen.
    Opmerkelijk is, dat alleen over deze strip – voor zover mij bekend althans – secundaire literatuur bestaat. In 1979 het curieuze boekje *Is Kuifje in Tibet geweest*. (6). Dit werkje, dat het Kuifje-album analyseert, is van de hand van R.H. Poelmeijer, die als Tibetoloog verbonden is aan de Universiteit van Leiden. Deze heeft elk plaatje en elk woord onder de loupe genomen en komt soms tot opmerkelijke conclusies. Poelmeijer bekijkt bijvoorbeeld alle talen en schriften, in het album gebruikt worden. Merkwaardig genoeg komen als 'vreemde' schriften wel het Chinees, het Hindi en het Sanskrit voor, maar het Tibetaanse schrift, dat je toch als eerste zou verwachten, schittert door afwezigheid. Voorts plaatst Poelmeijer vraagtekens bij enkele plaatsnamen, die volgens hem onmogelijk Tibetaans kunnen zijn. Inderdaad, schreef Hergé hem later, dat waren verbasterde Belgische dorpsnamen...
    Alle talen blijken wel correct te zijn weergegeven: zo brult (vertaald) de woedende drager in Kathmandu tegen Kapitein Haddock: 'Hé zeg, zie je niet wie vóór je is?' en vervolgens: 'Wat? Alweer diezelfde?'.
    Over dit boekje kwam als reactie een artikel van Har Brok (7). Verdere secundaire literatuur is onder andere *Het Imaginair Museum van Kuifje* (a), waarin de verschillende objecten, die in de Kuifje-albums voorkomen bekeken worden en voorzien worden van foto's van hun mogelijke voorbeelden.
17. Wam HESKES en Ada HILDEBRAND-VAN OORDT, *De beklimming van de Poermanpatsja,* uitg. AVRO, Amsterdam, 1931 (?). 29 p., zwart/wit.
    Plaats: ergens in de Himalaya.
    Dit is één van de meest merkwaardige strips in de collectie. Oorspronkelijk is deze strip verschenen in afleveringen in

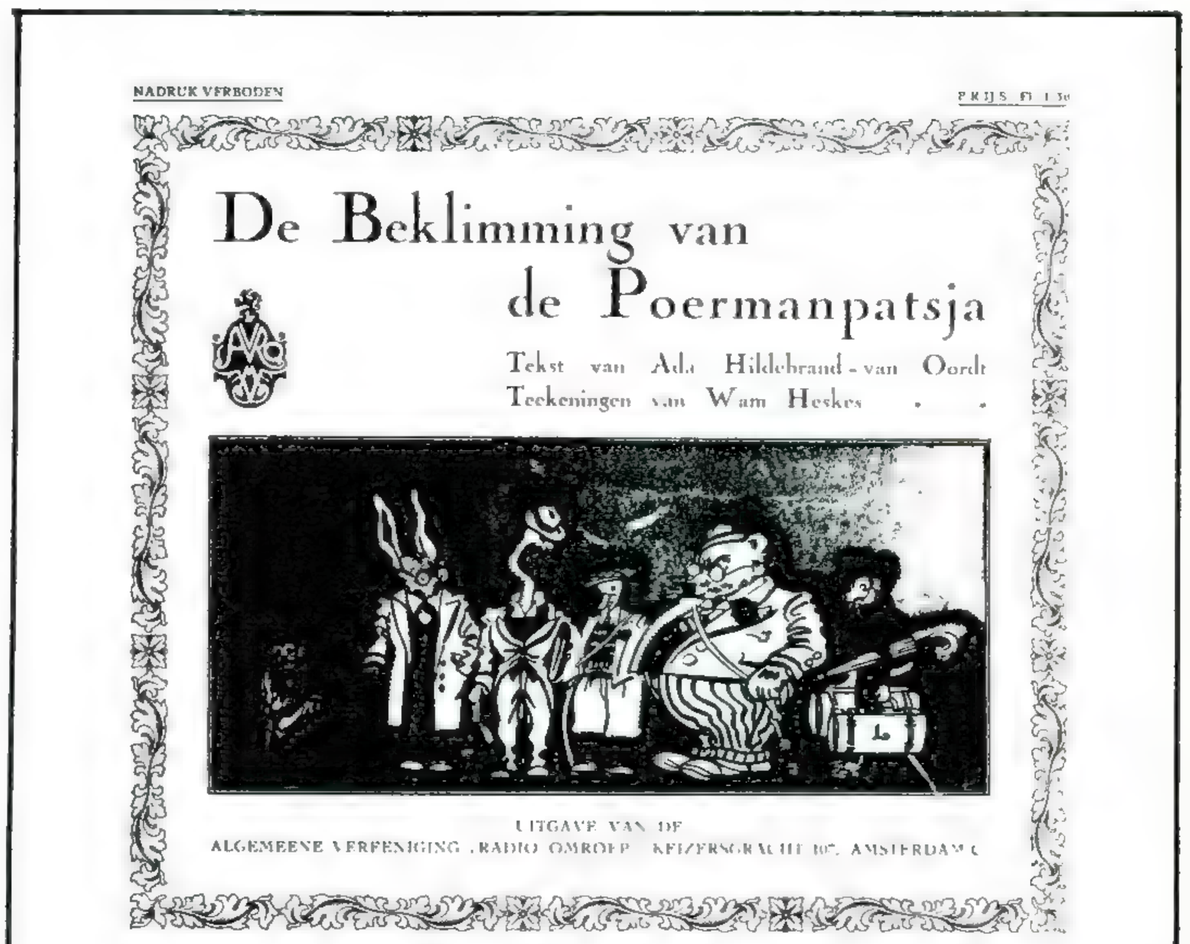
NADRUK VERBODEN

PRIJS 60 ct.

De Beklimming van de Poermanpatsja

Tekst van Ada Hildebrand - van Oordt
Teekeningen van Wam Heskes

UITGAVE VAN DE
ALGEMEENE VEREENIGING „RADIO OMROEP" KEIZERSGRACHT 107, AMSTERDAM C

de AVRO-bode en nadien zijn zij gebundeld en als boekje uitgegeven. De tekenaar Wam Heskes is een pseudoniem voor Koos Koen, de man die als hoorspelacteur bekendheid verwierf als de 'man met de duizend stemmen', als 'Kobus' uit Ome Keesje en als de 'Gewone man', die zo'n 1600 maal voor de microfoon optrad.
Het type strip is plaatjes-boven-tekst-onder, zoals bij de strips van Olivier B. Bommel. De strip is duidelijk voor kleine kinderen bedoeld en het verhaal slaat echt nergens op. Een aantal dieren besluit een expeditie uit te rusten naar de Poermanpatsja, een berg die duidelijk ergens in het Himalaya-gebied moet liggen. De geldschieter is de Heer Lompvoet, beer. De andere expeditie-leden zijn Meneer Vlerk (van de krant), gans; de Heer Hasebius, haas; en de Heer Van Struisenstein, struisvogel. Voorts gaat mee Juffrouw Tripstertrap, poes, en huishoudster van de Heer Lompvoet. De AVRO is alom vertegenwoordigd met vlaggetjes, medailles en dergelijke. Na vele avonturen in Korbrullia, waar de Poermanpatsja schijnt te liggen, en een bezoek bij de koning van dat land, Koning Felix, leeuw, beklimmen zij de berg, maken kennis met de loeboe's, die op de berg leven (een variant van de Yeti wellicht?) en met de koning van de Poermanpatsja, en keren als helden weerom.

18. V. HUBINON en J.-M. CHARLIER, *Geheime opdracht* en *Vlucht naar de verloren vallei,* uitg. Dupuis, Sittard/Brussel, 1977.
Beide albums 48 p., in kleur.
Plaats: Oostelijke Himalaya.
Van de gigantische reeks avonturen, die Buck Danny en zijn vrienden overal op de wereld hebben beleefd, moet natuurlijk ook één in het Himalaya-gebied spelen. In Tibet blijkt een Duitse atoomgeleerde, Professor Von Brantz, gevangen gehouden te worden. Ook hier dus Tibet bekeken door een 'negatieve' bril. Buck Danny krijgt nu de opdracht om deze professor op te sporen en te bevrijden, uiteraard vóór de tegenpartij, die lucht heeft gekregen van dit feit, hem kan wegpikken. De vliegers vestigen zich in Darjeeling, in Noordoost India, vlak onder Tibet, en proberen de locatie van Von Brantz' gevangenis te vinden. Alle mogelijke aanslagen en sabotagepogingen worden op hen en hun vliegtuigen gepleegd maar op een gegeven moment vinden ze dan toch de plek. Dit speelt zich alles in het eerste van de twee delen af (*Geheime opdracht*) en in het tweede deel (*Vlucht naar de verloren vallei*) besluit Buck het erop te wagen. Hij verongelukt echter ergens in de bergen en wordt gevangen genomen door boze Tibetaanse monniken. Sonny en Tumbler (deze laatste is blind geworden bij een aanslag) proberen hem te redden, maar hun wacht hetzelfde lot. Von Brantz wordt dan door de tegenpartij, de Chinezen, samen met de dan nog jonge Dalai Lama, gekidnapt en alleen onze moedige vrienden kunnen hen nog achterhalen. Sonny vliegt de boosdoeners na en door de Dalai Lama zélf weer als gijzelaar te gebruiken krijgt hij zijn vrienden weer vrij. Al met al een warrig en uiterst ongeloofwaardig verhaal.

19. HULET en André-Paul DUCHATEAU, *Het bevroren brein,* uit de serie 'Farao', uitg. Novedi, Brussel, 1982.
48 p., in kleur.
Plaats: ergens in Tibet.
Een hoogst merkwaardig verhaal. Geheim agent Farao moet het met zijn lieftallige Kristal opnemen tegen een geheimzinnige macht ergens in Tibet. Daar ontdekken zij een merkwaardig groep Tibetanen, die een overblijfsel zijn van de Duitse Waffen-SS. Uiteindelijk blijkt daar ook het gevaarlijke brein van Anti – die geheimzinnige macht, die de wereld

dreigt te veroveren – te zetelen. Maar Farao zou Farao niet zijn, als hij de zaak tot een goed einde bracht. Bij tijd en wijlen schitterende tekeningen, b.v. op p. 24-30, van een klooster en gemaskerde dansen, die overigens wel gillend uit de hand lopen.

20. Edgar P. JACOBS, *Het geheim van de Zwaardvis,* 2 delen, uitg. Helmond, 1970 (1e druk 1950). Resp. 664 en 85 p., in kleur.
Een soort science-fiction verhaal. De helden zijn uiteraard Mortimer en Blake, die tegen de keizer van Tibet en zijn handlanger Olrik strijden vanuit een onmogelijke positie: de gehele wereld is veroverd door de Gelen en alleen de ontwikkeling van een nieuw soort vliegtuigwapen, de Zwaardvis, kan de Goeden redden. In deze albums zien we alleen een paar beelden van Lhasa, het hoofdkwartier van de Gelen. Verder is het een *all over the world*-verhaal.

21. Henk 't JONG en Adrie van MIDDELKOOP, *De Dimensiespiegel,* een avontuur van Willem Peper, uitg. Oberon, Haarlem, 1981. 46 p., in kleur.
Het verhaal over een cristallen stupa uit Tibet, die gezocht wordt door bandieten en gered wordt door onze helden Willem Peper en Karel Makreel.
Alleen de eerste twee pagina's spelen in Tibet, zo te zien in Lhasa; de rest in Europa.

22. Martin LODEWIJK, *Dossier dozijn min twee,* uit de serie 'Agent 327', uitg. Oberon, Haarlem, 1981. 43 p., in kleur.
Plaats: ergens in de Himalaya.
Deze strip bestaat uit een aantal korte verhalen, waarvan er één – U raadt het al! – speelt in Nepal. Het gaat om 'Dossier O' (p. 20-23), dat volgens de titelpagina gedateerd is 30-11-1968.
Geheim agent 327 wordt er door zijn baas op uit gestuurd om een in de Himalaya zoekgeraakte ballon, die van uiterst geheime meteorologische projecten wordt gebruikt, terug te vinden. De expeditie wordt geleid – hoe is het mogelijk – Sir Edmond Hillary. Na veel geklim vinden zij de ballon terug op de berg Mamalu. Helaas, de Yeti's hebben roet in het eten gegooid, want het object waar het in feite om ging, blijkt verdwenen. Maar we weten weer iets nieuws over de Verschrikkelijke Sneeuwmannen: zij kunnen ook voetballen.

23. Milo MANARA, *Het geheim van de Agartha-monniken,*

Uit: 'De Dimensie-spiegel'

uitg. Centripress, Bussum, 1980 (oorspr. Italiaanse uitgave 1978). 54 pp., in kleur.
Plaats: Noordoost Nepal, vlak bij de Mt. Everest.
In deze strip probeert de tekenaar/schrijver een verklaring te geven voor het fenomeen Verschrikkelijke Sneeuwman. Het album is schitterend getekend en uitgevoerd. Uiteindelijk blijkt, dat Yeti's niets anders zijn dan monniken van een bepaald klooster, die hun metaphysische geheim proberen te bewaren en gebruik maken van de angst van de mensen, die hiermee het idee van de Yeti in zichzelf gaan projecteren.
Enkele prachtige tekeningen van monniken tijdens een Doden-ceremonie, uitgedost met de hoofdbedekkingen van de zogenaamde 'Zwarte-hoed-ceremonie'.

24. Bob MAU, *De schat van de Nana Sahib,* uit de serie: 'Een avontuur van Pits en Kaliber', uitg. Het Goede Boek, Bussum, zonder jaartal (eind jaren '60). 31 p., monochroom (alternerend twee pagina's blauw en roodbruin).
Plaats: Nepal.
Professor Goudenboom wordt het slachtoffer van een inbraak en een bijzondere safier blijkt gestolen. Pits en Kaliber, twee slimme en wakkere knapen nemen het op zich de steen terug te vinden. Het spoor leidt naar Nepal, maar eerst moeten nog veel avonturen met krokodillen en tijgers doorstaan worden, alvorens in het hoog in de Himalaya gelegen klooster van Tsjikomboe de confrontatie met de snode dief kan plaatsvinden. Met behulp van de vriendelijke Nepalees Kirkia komt uiteraard alles op zijn pootjes terecht en kunnen Pits en Kaliber welverdiend genieten van driedubbele portie (Belgische?) frites.
25. Jugesh NARULA en Vijay KRANTI, *Dalai Lama,* uitg. Garav Gatha, New Delhi, 1982, 32 p., in kleur.
Plaats: Lhasa en Zuid Tibet.
Het verhaal van de huidige Dalai Lama, zijn jeugd en leven tot en met de beruchte Chinese inval in Tibet, de aanval op Lhasa en de daarop volgende vlucht van de Dalai Lama naar India.
26. Henk SPRENGER, *De Avonturen van piloot Storm,* uitg. De Lijn, Amsterdam, 1981-1982. Ongepagineerd, zwart-wit.
Plaats: ergens in Tibet.
Het avontuur 'Het dak van de wereld' beslaat drie deeltjes uit een serie van vijf, te weten deel 2, 3 en 4.
Piloot Storm probeert twee collega-vliegers, die ergens in Tibet gestrand zijn, te redden. Hij raakt verzeild in een Tibetaans klooster, wordt gevangen genomen door de boosaardige (ook hier weer!) abt Skoshok Hemu, maar weet weer te ontsnappen, samen met zijn eveneens in het klooster gevangen zittende vrienden. Fantastische avonturen verder, volksstammen Yeti's (hier *Supka's* genoemd), waar zij zich een weg doorheen moeten banen, totdat zij uiteindelijk in een soort 1001-nacht omgeving komen en weer in verdere avonturen gedreven worden.
Deze strip is getekend in een typische 'vroeg-Nederlandse' stijl, te vergelijken met bijvoorbeeld Kapitein Rob en Frank, 'de Vliegende Hollander' (zie nr. 31), alle strips, die oorspronkelijk in kranten of bladen verschenen zijn.
Opvallend is, dat hoewel het verhaal van geen kant enige realiteitswaarde heeft, de tekeningen en enkele détails van het verhaal wel degelijk op grondig bronnenonderzoek gebaseerd moet zijn. Tenminste, wanneer we de oorspronkelijke versie, die in 1949 in 'Tom Poes' verscheen, aanhouden, want in de herdruk is de tekst geheel gewijzigd. In de Tom-Poes-versie worden veel meer wetenswaardigheden aangaande Tibetaanse gewoontes en religie gegeven. Daarentegen worden de *Supka's* in de herschreven versie ook *Migö's* genoemd, wat inderdaad de Tibetaanse naam voor de Yeti is (9). Zeer aan te bevelen.

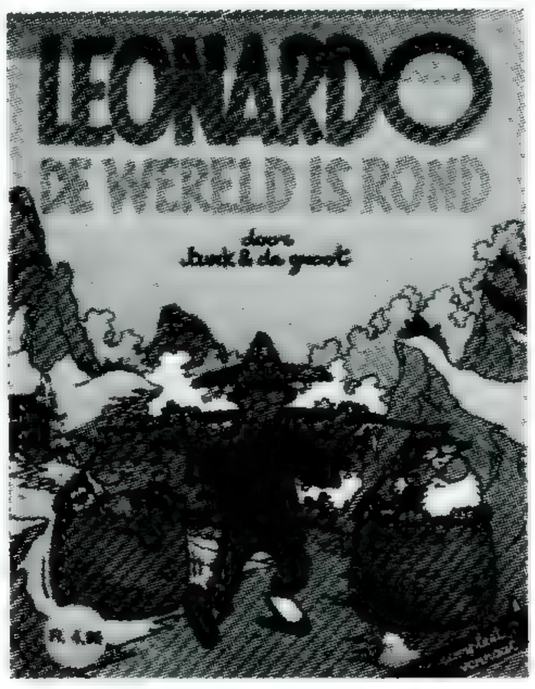

27. TURK en DE GROOT, *De wereld is rond,* in de serie 'Leonardo', uitg. Oberon, Haarlem, 1983. 47 p., in kleur.
We schrijven 1492. In Italië bedenkt de uitvinder Leonardo (Da Vinci?) een 'voertuig' uit. Tevens verklaart hij, dat de aarde een bol is. Om dat te bewijzen, gaat hij een rondreis maken. Op pagina 32-33 komen zijn ervaringen met Tibet aan bod. Uiteraard zwevende (en landende!) monniken en een glimp van het Potalapaleis.
28. Willy VANDERSTEEN, *De Tartaarse helm,* in de serie 'Suske en Wiske', uitg. Standaard, Antwerpen/Amsterdam, 1979, 58 p., in kleur.
Suske, Wiske en de gebruikelijk aanhang keren terug in de tijd, en wel naar de 13e eeuw. Door het gehele verhaal loopt (of liever: zweeft) als een rode draad een zogenaamde Dalai Lama, die als gids dient. Dat deze Dalai Lama de echte niet is, maar een bedrieger, maakt niet uit: het hele verhaal is toch maar een droom!
29. Willy VANDERSTEEN, *De brullende berg,* in de serie 'Suske en Wiske', uitg. Standaard, Antwerpen/Amsterdam, 1983. 58 p., in kleur.
Plaats: Zuid Tibet, vlakbij de Mt. Everest.
Het fameuze gezelschap ontmoet de reus Bhébhé, die op de brullende berg Montladsu in de Himalaya woont. Zij brengen hem naar huis en krijgen het aan de stok met de duivelse Bergbokken. Is Bhébhé soms een Suske en Wiske-variant op de Yeti?
30. WILL en ROSEY, *De grote strijd,* in de serie 'Baard en Kale', uitg. Dupuis, Sittard/Brussel, 1976. 44 p., in kleur.
Plaats: Frankrijk.
Baard en Kale zijn weer eens slachtoffers van hun eeuwige tegenspeler Stomp. Deze heeft ditmaal uit Tibet het boek met Geheime Spreuken gestolen en is nu in staat het Universele Evenwicht te verstoren. Met behulp van de wijze Tsampa kunnen Baard en Kale uiteindelijk achter de geheimen van Stomp komen en hem neutraliseren. Er wordt geen stapje over de grens gezet, maar aangezien de Tibetaanse lama Tsampa en de Tibetaanse mystiek een grote rol spelen in het verhaal, mag deze strip opgenomen worden in deze illustere verzameling.
31. P.C. WIJN en E. WERKMAN, *Het geheim van de Mount Everest,* in de serie 'Frank, de vliegende Hollander', uitg. De Lijn, Baijum, zonder jaartal. Ongepagineerd, zwart-wit.
Plaats: Mount Everest, Noordoost Nepal.
Deze strip is oorspronkelijk verschenen in Het Parool, tussen 30 juni en 19 september 1955, en in 19566 door Het Parool gebundeld in boekvorm.
Zowel wat betreft het type (plaatjes boven, tekst onder), als wat betreft de stijl van tekeningen en verhaal, doet deze strip bijzonder veel denken aan die van Henk SPRENGER, 'De avonturen van Piloot Storm' (zie: nr. 26).
Bij de Mount Everest gebeuren rare dingen. Op mysterieuze wijze verdwijnen daar om de haverklap mensen, om nooit weerom te komen. Ook worden sporen van de Verschrikkelijke Sneeuwman waargenomen, kortom, onze held Frank (merkwaardig, hij schijnt geen achternaam te hebben) gaat het uitzoeken. Samen met het bevallige Miss Grace Wilson vliegt hij naar de Mount Everest en komt meteen in de meest bizarre avonturen terecht. Helaas, het moet me wéér van het hart, wordt ook hier, net als in veel andere strips, een nogal negatief beeld geschetst van het Tibetaanse monnikendom. Frank wordt namelijk overvallen en belandt als gevangene in een soort Shangri-La, maar dan wel één, waar het Kade de boventoon voert. Onder een gigantische koepel wonen een aantal Tibetaanse monniken in een feeërieke omgeving, onbekend voor de buitenwereld. Van tijd tot tijd wordt hun aantal aangevuld door bergbeklimmers, die zogenaamd verongelukken. Die 'aanvullingen' worden op een bepaalde manier gehersenspoeld, zodat zij niet meer weten, wie zij ooit waren. Frank en Grace vinden inderdaad de vermiste mensen en het lukt hen eveneens om hen het bewustzijn te laten terugkrijgen. Met veel vernuft en heldhaftigheid (maar ja, wij kennen onze held) weten zij zich tenslotte te ontrukken aan de klauwen van de boosaardige monniken en kunnen, moe doch tevreden, huiswaarts keren.

Noten:

1. R.H. POELMEIJER, *Is Kuifje in Tibet geweest?,* Amsterdam, 1979, p.6.
2. H. BROK, 'Is Kuifje in Tibet geweest? Spoorzoeken en dwaalsporen', in: *Stripschrift,* nr. 121 (1979), p. 33.
3. F. VISSER, 'Strijd op het dak van de wereld, Tibet in de strip', in: *De Zaak Zonnebloem,* 2e jaargang, nr. 10 (juni/juli 1985), p. 11-12.
4. HERGÉ, *Kuifje in Tibet,* z.p., 1960, p.58.
5. zie noot 3.
6. zie noot 1.
7. zie noot 2.
8. M. BAUDSON, *Het Imaginair Museum van Kuifje,* Brussel, 1979. p. 36-37.
9. R.H. POELMEIJER, *Is Kuifje in Tibet geweest?,* Amsterdam, 1979, p. 29.

Rob Peters: 'Ik had genoeg van het hokjes vullen'

een interview door Dick de Boer

Rob Peters stopte met striptekenen voordat in de jaren '70 de grote belangstelling voor strips begon. Zijn strips, zoals *Meneer Plum* en *Amber en Akka* (voor *Robbedoes*) en *Topsland* (voor *Aloha*) zijn nu in de vergetelheid geraakt. Ten onrechte, zoals uit de heruitgave van zijn strips bij uitgeverij de Lijn zal blijken. Als we dit interview maken, wordt de laatste hand gelegd aan het omslag voor het album van *Amber en Akka*, een strip die Peters samen met Deelder maakte. In navolging van Meneer Plum zijn we per eierklutser naar Peters' woning in Rotterdam gereisd. Zijn huis lijkt op een continent vol krolse poezen, waar Sir Charles Apple zich best had thuisgevoeld. We laten ons niet afleiden en vragen wetenschappelijk verantwoord:

Kun je in het kort even je levensgeschiedenis vertellen?
Nou, wil je dat even maar even weglaten! Ik ben geboren in september 1941 in het hoge noorden, in Friesland. Toen ik 5 jaar was ben ik naar Indië gegaan, ons Indië dus. Daar heb ik twee jaar doorgebracht, waar ik me nog heel wat van weet te herinneren. Het is een heel kleurrijke tijd geweest, waar misschien ook mijn interesse voor andere, sprookjesachtige werelden is ontstaan. Zo ben ik een paar seizoenen lang elke zaterdagmiddag meegeweest op tempelbezoek, naar tempels van verschillende religies. Maar mijn favoriete speelterrein was toch een oude hangar in de jungle, bijna helemaal overwoekerd. Daar stonden 130 Japanse jagers en bommenwerpers opgesteld; die stonden daar weg te rotten.

In wat voor funktie waren je ouders daar?
Mijn vader was direkteur van Sociëteit De Witte. Hij was ook inkoper voor het leger voor heel Sumatra.
Maar na 2 jaar verhuisden we terug in Nederland. We kwamen in bosrijke streken terecht, in Warnsveld. Kort daarop volgde Rotterdam. Ik was toen 10 jaar. Sinds die tijd, met uitzondering van de 15 jaar dat ik weg ben geweest, woon ik in Rotterdam.

Je bent hier ook naar school geweest.
Ja. Omdat ik niet deugde op de middelbare school en ik ook steeds bleef zitten, hebben ze me op de Academie 'getrapt', zoals dat toen heette. Daar ging het heel goed, eerst 2 jaar in Arnhem en toen nog een paar maanden in Rotterdam. Met dat onderwijs in Rotterdam was het gauw afgelopen, want na de zesde middag in successie dat we een Van Gogh-stoeltje moesten tekenen (zo'n op zich zelf staand stoelje met stukken riet uit de zitting die een beetje los hangen), toen dacht ik: 'dit is helemaal niet wat ik wil', en toen ben ik daar weggelopen.
Inmiddels was in 17, 18 en voorzag ik al in mijn eigen brood door moppen te tekenen, cartoons, voor de dagbladpers en bladen als *Tussen de rails.* Als ik die cartoons terugzie, gaan ze helemaal niet meer door de beugel, althans niet voor mezelf.

In '65 ben je begonnen strips te tekenen...
Nou, ik zocht al een hele tijd naar een methode om een vrijer leven te hebben, want ik zat inmiddels al dik in de reklame. Ik had een eigen reklamebureau en dat ging heel goed. We hadden al een paar cliënten van een ton, en dat was toen heel wat. Ik had ook al 3 man personeel. Maar toen gevoelde ik me toch in een onwrikbare situatie, op een zeker ogenblik.

Je had 'een scooter en de achting van het hele personeel', en maakte ook een boekje met die titel.
Ja, er tussendoor. Zo heb ik steeds gezocht naar 'a way out'. Ik maakte toneeldecors voor het Rotterdams toneel en in Arnhem. Ik heb ook drie seizoenen lang voor de krant getekend. Dan zat ik avond aan avond in de schouwburg op de eerste rij, akteurskoppen tekenen. De Lutzen bijvoorbeeld, voortreffelijke mensen overigens, die kan ik nog dromen... Later werd ik door de woningnood gelast naar Antwerpen te vertrkken, waar al die kasten van huizen leegstonden. Daar stuitte ik op dat striptekenen. Als je eenmaal een contract hebt met uitgeverijen, dan hoef je maar eens in de maand een pakje op te sturen. Je krijgt een cheque terug en je kunt gaan en staan waar je wilt. Dus met mijn eerste contract voor Topsland ben ik onmiddellijk gaan emigreren naar Ibiza; dat was toen je van het.

Hoe ben je in kontakt gekomen met die uitgeverijen?
Daar ben ik zelf naar toegegaan.

Je bent dus gewoon strips gaan tekenen...

Meneer Plum

Je had toen in Antwerpen op het Conscienceplein een donkerbruin café, dat was Het Pannenhuis. Dat is of weg, of het is een of andere disco geworden inmiddels. Daar zat ik bij het raam mijn eerste strips te tekenen en dat was een onmiddellijk succes. Het eerste verhaal van Meneer Plum leidde meteen tot nieuwe opdrachten van Meneer Plum.

Daarvóór heb je nog een strip voor Kuifje *gemaakt.*
Ja, terloops, inderdaad. Toen zat Hergé zelf nog in de hoofdredaktie. Dat was *'Ivar en Albert',* de voorlopers van Amber en Akka. Maar die strip had nog niet de zo bevrijdende absurditeit die steeds ten grondslag lag aan akties van Amber en Akka in latere strips.

Je ging naar de Belgische bladen.
Ja, in Nederland was er toen niks.

Later kwamen bij Pep *ook Nederlandse tekenaars.*
Ja. Gideon Brugman kwam ook naar *Robbedoes* toen ik al jaren daar werkte. Hij werkte ook voor *Pep.* En als ik van hem de verhalen hoorde over die veeleisende attitude van de *Pep*-mensen, dan ben ik blij dat ik daar verschoond van ben gebleven!

Het was voor mij ook logisch naar België te gaan met mijn strips, want daar kwamen ze vandaan. Ook het eerste boek dat ik las, kwam daar vandaan. Dat was Kuifje. *Kuifje in Amerika* was het eerste verhaal; dat mocht ik lenen van iemand. Toen mijn ouders met Pasen daarop uit België terugkwamen, hadden ze *De Scepter van Ottokar* meegenomen.

Hoe was de samenwerking met de reaktie van Robbedoes *en* Kuifje*?*
Die was bijzonder inspirerend, vooral toen Yvan Delporte bij *Robbedoes* zat. Voor *Kuifje* maakte ik maar één verhaal. Het volgende jaar zat ik bij *Robbedoes* en dat beviel zo goed, dat ik niet meer heb getaald naar *Kuifje.* Mijn eerste confrontatie was met Hergé zelve; dat is natuurlijk altijd een kick. Temeer omdat hij vol met complimenten was over mijn werk. Niet zo zeer over het uiteindelijke resultaat, maar meer over de feeling die ik erin had gelegd. Zoals de olie die ik als lange lekstrepen uit de oude motoren van een vliegtuig liet komen. Hergé legde me uit dat er een verschil is tussen een dood detail en een levend detail. Dit was een levend detail, dat informatie geeft over leeftijd en gebruik van de vliegtuigmotor, de wind... Dode details geven alleen maar voldoening aan de kunstenaar om zo gedetailleerd te werken. Dat vond ik wel aardig dat hij dat zò zei. Daarna heb ik hem nog vele keren gezien. Maar dat waren informele bezoeken om hem op de hoogte te stellen wat ik nu weer aan het doen was.

En toen ging je naar Robbedoes...
Delporte zat toen in de hoofdredaktie. Dat is op zichzelf al een karikatuur van een man, zoals die eruit ziet. Je ziet hem ook verschillende keren in stripverhalen, van Guust bijvoorbeeld, op de achtergrond, met zijn baard. Hij was altijd klaar voor een kleine improvisatie! Hij zond ook altijd erg amicale brieven, uiteraard op redaktiebriefpapier. Wat ik waardeerde, is dat hij nooit enige aanmerking maakte van redaktionele zijde op mijn werk.
Het Bewind Martens, dat daarna kwam, was daar juist heel sterk in. Dat kan ik ook wel billijken, van een meer 'administratieve' redaktie die was ingekocht om de oplage te redden van een blad dat snel aan het achteruit lopen was. Na elke episode schreven ze brieven terug met: 'zo gaat het al veel beter', of: 'dit vinden we wat twijfelachtig'. Wat ook steeds terugkwam, en dat heeft me nooit aangesproken, was wanneer ik toch eindelijk eens, in plaats van 'met die figuren als Deelder' en zo, met gerenommeerde scenaristen zou gaan werken als een Ryssack en weet ik veel. 'Want uw strips blijven toch maar steeds voor een heel klein publiek, een zogenaamd fanpubliek', schreven ze. 'En u kunt toch zo veel beter, want uw stijl is van Europees formaat'. Blablabla. Dat heb ik nooit gekocht, want ik dacht, als dat zou gebeuren, dan is het niet *leuk* meer. Want het aardige van strips maken is het die 80% van transpiratie alleen op een kamertje, zoals bijv. op een heel klein achthoekig kamertje in de kashba van Marrakesj in Marokko. Die mo-

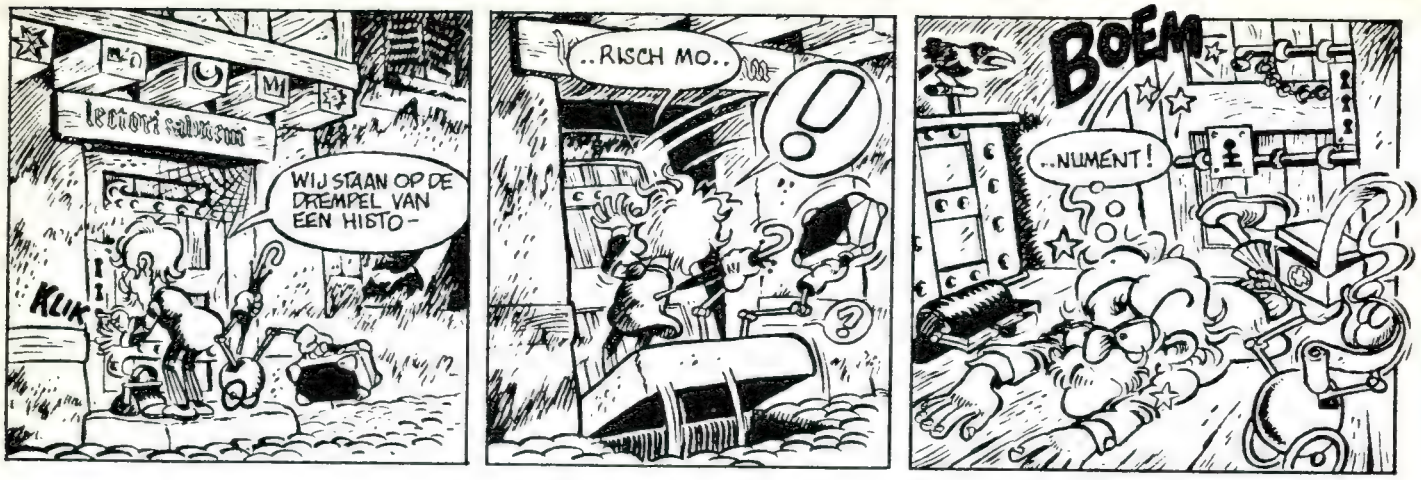

Professor Hilarius en de steen der wijzen

menten zijn er natuurlijk altijd, dat je het uit moet werken, dat je al die hokjes moet gaan vullen. Maar het maken van die strips is altijd 'pure fun' geweest met Deelder. Dat is altijd een belangrijke magneet geweest om weer een nieuw verhaal te willen beginnen, want dat betekende dat we weer een dag enorm plezier hadden!

Je eerste strips maakte je alleen. Hoe raakte Deelder erbij betrokken?
Ik kende hem al een paar jaar en ik zou niet meer weten hoe het initiatief is geweest. Maar hij is begonnen met in een verhaal van Amber en Akka dat al getekend was de balloons met tekst te vullen. Al heel gauw gingen we van het begin af aan samen het verhaal maken.

Wat was het aandeel van elk van jullie?
Ik verzon eerst een idee, bijv. nu is Professor Hilarius de indringer. Dus als ik bij Jules aankwam met de partituur, waren de balken nog leeg, maar er stond wel al iets boven geschreven.

Jullie werkten niet onder je eigen naam.
Nee. Ik was Youssouph Ben Houpla en hij Julian the Joint, want we voelden ons akteurs. Onder dezelfde namen brachten we een boekje uit, *Het ABC voor de gebruiker van marihuana en de achtbare hasjiesj*. Dat was voor ons veel belangrijker dan geld verdienen. We hebben ook een popgroep opgericht en zelf platen uitgegeven. Dat was erg leuk allemaal.

Het boek van Amber en Akka komt nu wel uit onder jullie eigen naam.
Ja. Youssouph Ben Houpla en Julian the Joint, dat was toen, die tijd. Nu zijn het de strips die Peters en Deelder samen hebben gemaakt.

Je werkte ook samen met anderen. Petrus van Snoyola, wie is dat?
Dat is Petrus Snoei, de componist van ons muziekgezelschap. Hij is ook al 20 jaar een familielid van ons geworden.

En Phocas?
Ja, ik zou wel eens willen weten hoe het met hem gaat. Die heb ik al in jaren niet gezien.

Bulthuis?
Ja, Peter Bulthuis. Dat is nog steeds een copywriter hier. Die zien we nog steeds graag. Het zijn allemaal jongens van de oude garde. We waren vrienden. Er werden nooit opdrachten gegeven.

Jouw nevenaktiviteiten zijn nooit een probleem voor Robbedoes *geweest? Wisten ze ervan?*
Van sommige wel. In de tijd dat ik kostuums ontwierp voor de popscene, kwam ik ook op de redaktie in brocate gewaden van eigen makelij. Ik heb bijvoorbeeld een kostuum ontworpen voor Jimi Hendrix; dat was een verjaarskado van zijn manager. Ik had hem hier ontmoet, want hij logeerde hier. Toen dacht ik: voor hem wil ik een kostuum maken...
In zo'n kostuum kwam ik dus ook op de redaktie, bij Franquin, Peyo, Morris en Charles Dupuis. En ik bood Charles Dupuis ook mijn eerste grammofoonplaatje aan. Ik kreeg zelfs een heel aardige brief van hem terug: 'Votre disque est fort agréable. Vous avez une belle voix.'

En je aktiviteiten als Het ABC voor de gebruiker...*?*
Dat is niet op de redaktie geweest. Dat zou toch niet funktioneren in die wereld.

Na de korte verhaaltjes over Meneer Plum maakte je Topsland*, een verhaal van 44 pagina's.*
Ja, dat maakte ik in Ibiza. Daar heb ik een jaar over mogen doen. Daar heb ik twee jaar goed van geleefd. Ondertussen heb ik ook nog andere dingetjes gedaan. Sommige zijn nooit gepubliceerd. Ik had ook een rubriek gemaakt, persiflages op bestaande strips, zoals Buck Danny. Maar die zijn nooit gepubliceerd, waarschijnlijk omdat ze niet wisten of het wel goed zou vallen bij de verschillende tekenaars die voor hen werkten.

Topsland *is gemaakt voor* Robbedoes *maar is daar niet gepubliceerd.*
Nee, het was wel helemaal betaald. Ik heb de zaak teruggekregen om het weer elders te verkopen.
Ik had toen kontakt met Willem de Ridder,

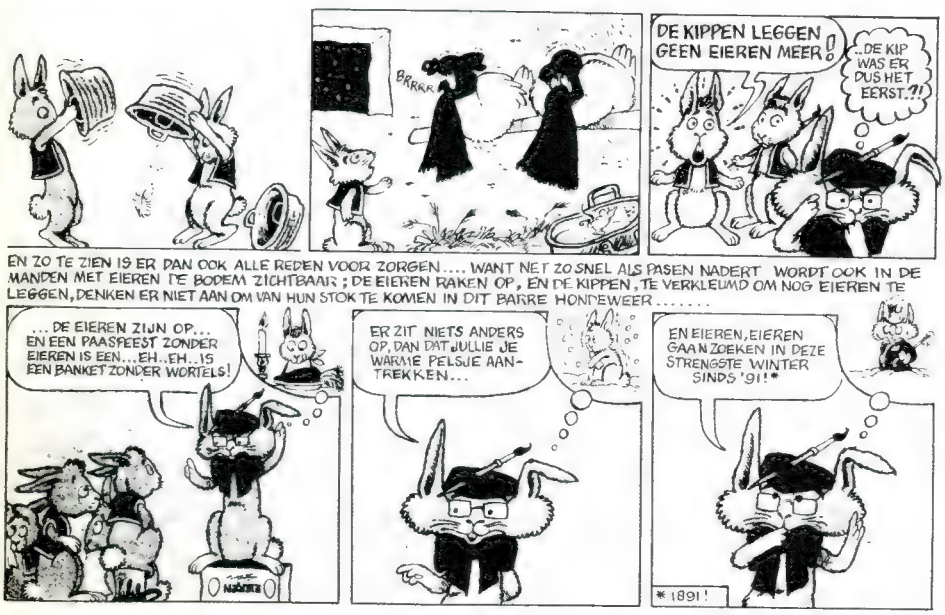
BRRRR
DE KIPPEN LEGGEN GEEN EIEREN MEER!
..DE KIP WAS ER DUS HET EERST..?!
EN ZO TE ZIEN IS ER DAN OOK ALLE REDEN VOOR ZORGEN.... WANT NET ZO SNEL ALS PASEN NADERT WORDT OOK IN DE MANDEN MET EIEREN DE BODEM ZICHTBAAR; DE EIEREN RAKEN OP, EN DE KIPPEN, TE VERKLEUMD OM NOG EIEREN TE LEGGEN, DENKEN ER NIET AAN OM VAN HUN STOK TE KOMEN IN DIT BARRE HONDEWEER.....
...DE EIEREN ZIJN OP... EN EEN PAASFEEST ZONDER EIEREN IS EEN...EH..EH..IS EEN BANKET ZONDER WORTELS!
ER ZIT NIETS ANDERS OP, DAN DAT JULLIE JE WARME PELSJE AANTREKKEN...
EN EIEREN, EIEREN GAAN ZOEKEN IN DEZE STRENGSTE WINTER SINDS '91!*
* 1891!

Uit Robbedoes: Het betoverde Paasfeest

DE NAMIDDAG VOOR KERSTNACHT..
...VINDEN WE DE GOEDE HOEVE 'NOOITGEDACHT'-DIE VERBLIJFPLAATS VAN ALLE WERELDGEHEIMEN-GEHULD IN EEN WIT SNEEUWTAPIJT, DAT DE WERELD RONDOM DE BOERDERIJ EEN VREDIG AANZICHT GEEFT EN VOETSTAPPEN DEMPT.....
BUITEN TREFFEN WE BOER HARM EN KRELIS AAN, ALTIJD OP HUN HOEDE VOOR MOGELIJKE INDRINGERS, DIE VAAK VOOR NIETS TERUGDEINZEN.....
TERWIJL BINNEN AKKA DE WACHT HOUDT OVER HET GULZIG BINNENSTROMEND MATERIAAL. D.W.Z. ALS HIJ NIET MET DE KERSTKADOOTJES BEZIG IS.....
EN WE LETTEN VOORAL OP VERDACHTE SPOREN IN DE SNEEUW, HÈ, KRELIS ? ALS ER VREEMDELINGEN WILLEN KOMEN, ZIEN WE DAT AAN DE SPOREN, NIETWAAR?..
AMBER IS AL DAGEN ZÓ INGESPANNEN BEZIG IN ZIJN LABORATORIUM, DAT HIJ VAST KERSTMIS HELEMAAL VERGEET.
SPOREN, HÈ ? DIE ZIJN ER GENOEG. DAAR LIEP EEN KOE. DAT IS EEN EKSTER. DAT EEN KONIJN...
ALLE DUIVELS! DAT IS VAN EEN PERSOON!
WAT KRIJGEN WE NOU ?? EEN WANDELENDE SNEEUWPOP?
OEF! HET IS MIJNHEER AMBER MAAR, OP WEG NAAR ZIJN LABORATORIUM....

vanwege ons boekje en onze andere randaktiviteiten, en die vroeg of hij het mocht publiceren in *Aloha.* Dat vond ik best. O, hij heeft nog wel in zwart-wit in *Mimo* gestaan, hè. Nou dan heeft hij toch zijn geld opgebracht.

Waarom werd Topsland *niet gepubliceerd in* Robbedoes?
Nou, het was een niet gangbare strip voor die tijd. En zo hij nu al gangbaar zou zijn, vind ik het nog steeds een excellente strip die nog geen jaartje is verouderd. Ik heb alle kleurenseparaties nog en heb besloten die in een bankkluis te leggen, omdat ik zag dat daar nog steeds geld mee gemaakt kan worden. Dat is zò mooi...

Hoe kwam je aan het idee van de twee koningen in Topsland*?*
Die dualiteit werd me middels de filosofiestudies in mijn jeugd al gauw duidelijk. Als je dat toepast in stripverhalen, is er altijd iets aan te onttrekken dat stof tot dialogen en gebeurtenissen geeft. En dat de koningin-moeder het in feite voor het zeggen heeft, terwijl de twee koningen denken dat zij dat hebben, dat komt ook heel vaak voor in het leven; dat is ook geen ongewoon beeld.

In die tijd maakte je ook Het betoverde Paasfeest, *een 8-pagina verhaal voor* Robbedoes, *samen met Bulthuis. Daarin trad je buiten de kaders van de strip.*
Ja, dat had een heel vrije vormgeving. De compositie ging ook vaak met de flow mee. Ik had toen carte blanche om 8 pagina's te vullen voor Pasen. Ik heb er ook over gedacht er een geïllustreerd verhaal van te maken. Maar ik schreef toen zulke absurde verhalen, dat ik twijfelde of ze dat wel zouden accepteren. Er kwamen ook gemengde huwelijken in voor, dier met mens!

Toen kwam Amber en Akka. *Daar was de tekenstijl wat meer uitgewerkt dan bij je vroegere strips.*
Inderdaad. Ik ben toen ook met penseel gaan tekenen. Dat was mijn eerste strip in penseel.

Waarom die overgang?
Nou, daar begint het boek van *Amber en Akka* ook mee. Om mijn vrije levensstijl te behouden moest ik toen strips blijven tekenen en er was erg veel verzet gekomen tegen de strips die ik al had gemaakt, omdat ze te experimenteel of te geavanceerd waren. Ik moest eieren voor mijn geld kiezen: òf geen strips meer òf ik moest me aanpassen. Dat heb ik toen rigoureus gedaan. Ik heb geheime dienst mensen uitgezocht, een beetje James Bond-achtig type... En ik heb bestudeerd, hoe het dan zou moeten: een strip die wel in hun ogen een succes zou kunnen zijn. En toen ben ik ook zo ver gegaan om een penseel te gebruiken om meer vaart te krijgen in de lijnvoering. In het boek wordt dit in optima forma uit de doeken gedaan, ook de correspondentie met de redaktie.

Waarom worden bij Amber en Akka *alle wereldgeheimen opgeslagen in hoeve Nooitgedacht?*
Waar wou jij ze dan opslaan. Kom eens met een beter idee!

Nou... in die kluis, naast die kleurentekeningen van jou!
Haha! Misschien liggen ze daar wel ook... Maar ik ben natuurlijk ook niet helemaal verantwoordelijk voor de wereldkonstruktie.

Als je een verhaal begint, werk je een bepaald avontuur uit. Maar op een gegeven moment ontaardt het in komplete kolder.
Ja. Haha. De zaken lopen in het leven ook nooit zoals je ze in kaart kunt brengen. Als je dat serieus zou kunnen doen, dat is een van de grootste gevaren die er zijn...
Verder heb ik over het stripmaken bijzonder weinig te vertellen. Want ik sloot me gewoon 14 dagen op in een kamertje, alsof ik een verdovingskap op had, en tekende 10 pagina's strip voor *Spirou/Robbedoes.* Ik deed ze op de post en dacht er niet meer aan. Echt niet.

Ben je door tekenaars geïnspireerd?
Ja, en wel op verschillende gronden. Ik ben geïnspireerd geweest door Franquin, omdat hij *gevoel* toepast. Zijn felle penseeltechniek laat je de expressie van zo'n specht, of een ander dier, echt voelen. Hergé heeft dat niet. Maar Hergé heeft de fascinatie van de kwantiteit. En in het decor van de kwantiteit is er de kwaliteit. Trouwens, wie heeft er zo'n veelbelezen oeuvre als hij? Maar met Hergé sprak ik niet zoveel over stripverhalen, maar meer over kunst in het algemeen. Hij was immers een bekend collectionneur. Ik was er nog bij toen een schilderij van Andy Warhol binnengedragen werd, een portret van Hergé, een betaalde opdracht. Niets aan het portret herinnerde eraan dat het de tekenaar van Kuifje was!
En verder... eh... Ik heb het nu over de gevallen waarin de persoon van de kunstenaar is opgedoken naast zijn oeuvre. Numeriek zijn de gevallen waarin de kunstenaar niet te bereiken is, zoals Edgar-Pierre Jacobs.

Waarom ben je opgehouden met strips tekenen?
Ik had er genoeg van om als een boekhouder al die hokjes te zitten vullen. Er zal ook heel wat moeten gebeuren voor ik het weer zou gaan doen. Ik wou ze wel eens zien bewegen. Ik ben me toen met animatie gaan bezighouden. Ik heb daarin een goede job gehad in Amerika. Ik deed niet de animatie zelf, maar ik ontwierp de figuren.

Ben je als zelfstandig ondernemer naar Amerika gegaan?
Welnee! Door mijn 'way of life' was ik vandaag hier, morgen daar. Toen ik met een vriendin in New York was, keek ik daar eens rond. Toen heb ik geprobeerd mijn

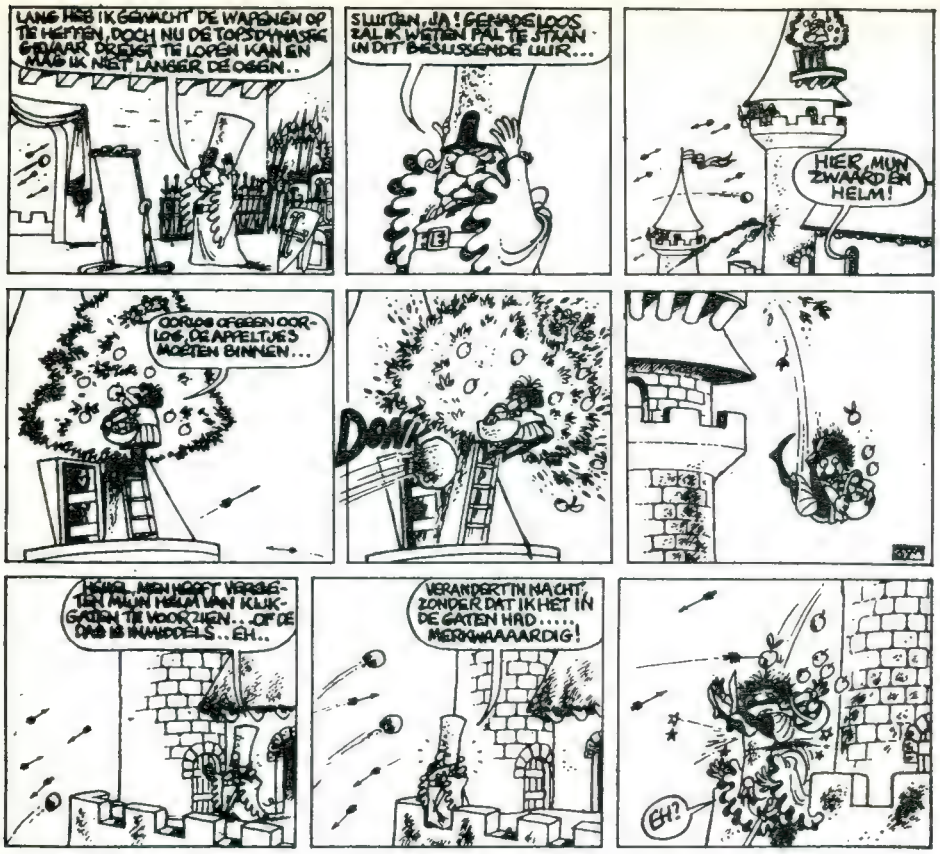
LANG HEB IK GEWACHT DE WAPENEN OP TE HEFFEN, DOCH NU DE TOPSOMMASTIC GEVAAR DREIGT TE LOPEN KAN EN MAG IK NIET LANGER DE OGEN..
SLUITEN, JA! GENADELOOS ZAL IK, WETEN PAL TE STAAN IN DIT BESLISSENDE UUR...
HIER MIJN ZWAARDEN HELM!
OORLOG GEBEGEN OORLOG, DE APPELTJES MOETEN BINNEN...
DONK
KING, MEN HOOFT VERGETEN MIJN HELM VAN KIJKGATEN TE VOORZIEN... OF DE DAG IS INMIDDELS... EH..
VERANDERT IN NACHT, ZONDER DAT IK HET IN DE GATEN HAD..... MERKWAAARDIG!
EH?

Topsland

vroegere stripfiguren te rekruteren voor een goedlopende Amerikaanse show. Daar ben ik een paar jaar mee bezig gewest, eerst met *Topsland,* toen met *Sir Charles.* Tussendoor werkte ik ook in de animatiesfeer aan incidentele opdrachten, waarvoor ik vorstelijk werd betaald. Maar ik probeerde niet zoveel mogelijk te incasseren... Met mijn eigen produkten probeerde ik me te richten op de Amerikaanse mentaliteit en lardeerde die met mijn Middeneuropese originaliteit. Omdat het zaak is je films van coast to coast uitgezonden te krijgen, sprak ik met direkteuren van grote networks. Er was hun dan al verteld dat het om een mogelijk succesvolle serie ging. Ze vroegen dan of het een nieuw produkt was of een 'known property'. Dan zei ik: 'Completely new'. Daarop reageerden ze ijskoud, want ze hadden liever een Middeneuropese versie van *Huckleberry Finn* of zo, of iets dat bekend was uit hun comic strips. Door die buitenartistieke elementen waarmee ik te maken kreeg, is mijn interesse om het zelf op die manier te doen wel bekoeld.

Wat je voor anderen deed, was kommercieel?

Ja, bijvoorbeeld een filmpje over een of ander fizzle-whizzle produkt, dat als je er melk op gooit, een pieptoon geeft. Daar moest dan tijdelijk een pimpelpaars mannetje bij; dat zei: 'Hi kids!'. Daar is vraag naar.

Wil je wat kwijt over je ervaring met tekenfilm in Europa?

Nee, daar wil ik eigenlijk niet zoveel over kwijt. Want ik wil het een positief interview houden. Gekankerd wordt er al genoeg!

Avonturen van Sir Charles

Je bent 15 jaar geleden met striptekenen gestopt. Heb je nooit het idee gehad dat weer te willen doen en was je niet verbaasd dat je nu weer benaderd werd door mij?

Ten zeerste! Ik dacht: wat moet ik nou met die gozer die na 15 jaar daar weer over wil praten en daar alles vanaf weet, meer dan ik me nog weet te herinneren. Toch was het wel leuk, want toen ben ik naar mijn moeder gegaan, waar ik nog een gedeelte van mijn archief heb. Nu ben ik er ook 'high spirits' over, want nu is het de afsluiting van een bepaalde periode die nooit afgesloten is geweest, zeker niet in de publieke zin. Nu gebeurt dat wel, want door de boekuitgaven kunnen nog duizenden toekomstige lezers zich ermee vermaken. Dat heeft me veel plezier gedaan.

Toen ik mijn stripverhalen weer zag, heb ik er ook weer onbedaarlijk om moeten lachen. Ik zag ook dat ik op een hoogtepunt ben gestopt, met een verhaal van Sir Charles, dat overigens alleen in *Spirou* is gepubliceerd, niet in *Robbedoes.* Ik weet nog dat ik, toen ik dat verhaal maakte, ontzettend kwaad was op iemand die me wat had aangedaan. Dat kun je ook zien. Er komt een vliegtuig in voor en daar blijft niets van over. Destruktie staat voorop bij deze strip. Maar, waarschijnlijk door de harmoniserende werking van Sir Charles, komt alles toch weer op zijn pootjes terecht.

Maar zie je dit alles echt als een afsluiting. Is het niet zo dat er weer een bepaald enthousiasme uit voort zou kunnen komen...

Zeker. Dat hoop ik ook wel, want ik kan niet ontkennen dat ik het nog even goed, zo niet beter kan dan toen. En hoewel ik me met zogenaamd hogere aspekten van de kunst heb beziggehouden, vrij intensief, heeft het niet met zich meegebracht dat ik dit lager ben gaan zien. Ik wil dus de mogelijkheid niet uitsluiten dat ik een goed projekt, of een van de tientallen projekten die ik nog heb liggen, nieuw leven zal inblazen. Maar... ik denk niet dat ik nog echt plaatjes zal gaan vullen. Dat niet. Dat zou misplaatst zijn, in die zin dat ik dan niet op de goede plaats zit. Want ik heb nu inmiddels zoveel ervaring opgedaan, dat ik beter op mijn plaats zou zijn ergens anders in de hiërarchie van de entertainmentproduktie... Je moet je wel realiseren dat je hier naar toe bent gekomen om iemand te interviewen die *vroeger* strips tekende!

De parodieën en pesterijen van Yann & Conrad

door Rogier van Winden

De Franse striptekenaars Yann & Conrad zijn in Nederland nog niet zo bekend. In *Robbedoes* werd regelmatig werk van hen gepubliceerd totdat de redaktie vond dat het duo tekeningen maakte die niet geschikt waren voor de *Robbedoes*lezertjes. De serie werd stopgezet en Yann & Conrad verdwenen van de Nederlandse stripbodem. De nalatenschap bestond uit drie verhalen van de Onnoembaren en diverse parodieën. Het succes dat zij in Frankrijk oogsten blijkt aanleiding te zijn om ook in Nederland weer materiaal van Yann & Conrad uit te brengen. Dit artikel mag een opwarmertje zijn voor alles wat we nog kunnen verwachten van dit duo.

Over Yann & Conrad zelf is weinig bekend. Yann, voluit Yannick François Alphonse Lepennetier, is geboren op 24 mei 1954 in Bretagne. Van Conrad weet ik alleen zijn volledige naam: Didier Alexandre Charles Louis Yves Conrad.
De beide tekenaars/scenaristen vormden niet vanaf het begin een duo. Zowel Yann als Conrad begon met een *Vrij Vel Voor...* in *Robbedcoes,*, Conrad zelfs al op zijn 14de. Yann laat al gelijk zijn voorkeur voor persiflages blijken met een persiflage op Guust. Conrad maakt met scenarist Mythic (die ook voor Marc Hardy scenario's schreef) twee 22-pagina-verhalen van Jason, een ietwat mysterieuze strip. Geen hoogstandje, wel een veelbelovend begin.

Het werk van het duo begint in 1979, wanneer zij in *Robbedoes* hun eerste parodie op papier zetten. In een kort verhaal (zes pagina's) met de titel *Sawfee,* worden westerns met (onmiskenbaar) Clint Eastwood even op de hak genomen.
Dit was het eerste begin van één van de kenmerken van de strips van Yann & Conrad, de parodie. Soms alleen als scenaristen, maar veelal als tekenaars/scenaristen hebben zij al diverse parodieën en persiflages op papier gezet. Diverse striphelden hebben zij inmiddels de revue laten passeren. In *Robbedoes* 2254 worden Blake & Mortimer in een halve pagina *(Talk & Baltimore in de sigaretten van de farao)* voor schut gezet en Bollie en Billie ontkomen ook niet aan hun lot *(Boe en Baa)*. Ook de met *Robbedoes* ééngeworden strip *De verhalen van Oom Wim* kan een wasbeurt niet ontlopen. Zo schrijven Yann & Conrad voor Bercovici een alternatief scenario op Jack the Ripper (*Robbedoes* 2038). In *Robbedoes* 2319 pakken ze zelf de tekenstift op voor een 'Oom Wim' waarin de kruistochten voorzien worden van elementen uit de twintigste eeuw.
Een parodie op Guust Flater ontbreekt ook niet in het in 1984 verschenen album Guus 5 – *De ballade van de Klaters.* Yann & Conrad hebben ook een groot aandeel in de samenstelling van dit album vol parodieën.

Naast alle korte parodieën, heeft het duo

AU!
Boe en Baa
OEI!
door Rabo
BEN JE WEG, SCHATJE?
DE ZWIJGEN
WAT? EH, JA! 'T GESPUIS LAAT IK HIER!
MET DE POSTBODE?
KLAP!
IS ER TROUWENS POST?
DE ZWIJGEN
IK HAD NIET MOGEN ZEGGEN DAT IK ONTSLAGEN BEN. ME LATEN STIKKEN NA WAT IK VOOR HAAR DEED. EN BAAS IS ONDER 'N BUS!...
HOE VERTEL IK 'T BOE?...
GOED GESNOPEN? IK KIJK 'NS OF M'N OUWELUI GOED GELUIMD ZIJN.

Bollie en Billie persiflage

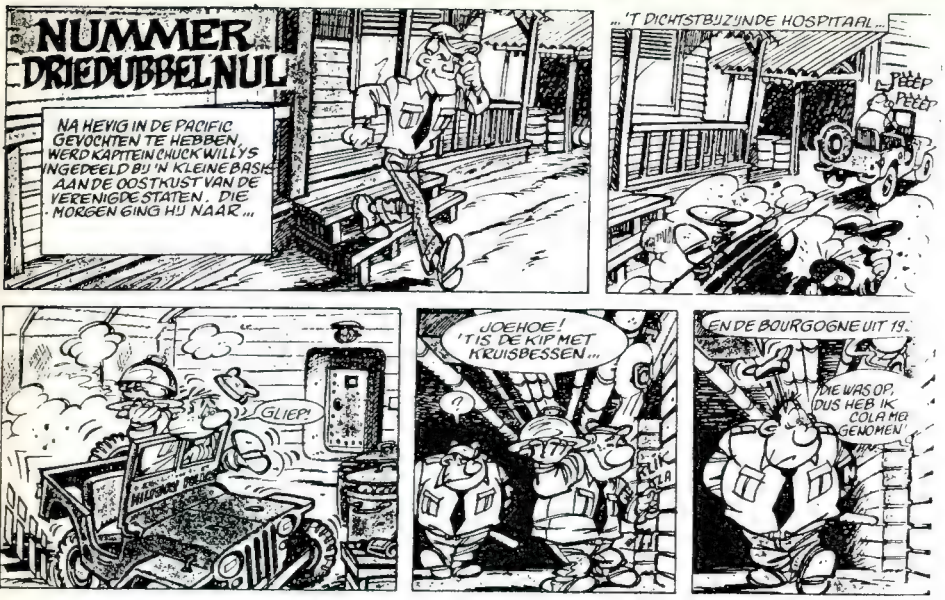
NUMMER DRIEDUBBEL NUL
NA HEVIG IN DE PACIFIC GEVOCHTEN TE HEBBEN, WERD KAPITEIN CHUCK WILLYS INGEDEELD BIJ 'N KLEINE BASIS AAN DE OOSTKUST VAN DE VERENIGDE STATEN. DIE MORGEN GING HIJ NAAR...
...'T DICHTSTBIJZIJNDE HOSPITAAL...
JEEP PEEP
GLIEP
JOEHOE! 'T IS DE KIP MET KRUISBESSEN...
FLIK FLAK
EN DE BOURGOGNE UIT 19..
DIE WAS OP, DUS HEB IK COLA MEE GENOMEN!

Opmerkelijk begin van Chuck Willys

van een militair, Chuck Willys, hangend aan een parachute in een boom boven een moeras met in zijn handen een mitrailleur en een schone jongedame, terwijl zij naar het leven gestaan worden door een kaaiman. De bijbehorende aankondiging belooft veel: Chuck Willys, een keiharde held. Boven de eerste pagina van het verhaal staat nog poëtisch: Chuck Willys, de Mozart van het avontuur. Op het eerste plaatje stapt hij fier uit een barak, waarna hij op het tweede plaatje door een jeep finaal wordt doodgereden. Het vervolg van het verhaal gaat over de Onnoembaren en Chuck Willys is verleden tijd. In enkele ogenblikken wordt de stoere, onfeilbare held die alle avonturen heelhuids doorkomt, belachelijk gemaakt en kunnen drie andere 'helden' het verhaal vervolgen als hoofdrolspelers.

tevens een lang verhaal gemaakt, gebaseerd op de stripheld Bob Morane. Voor het eerst verschenen in het blad *Circus* (1983), creëerden Yann & Conrad een 46-pagina-verhaal met in de hoofdrol Bob Marone, geassisteerd door zijn metgezel William (Bill) Gallantine.
In *Le dinosaure blanc* (de titel van de parodie) wordt de draak gestoken met *De dinosaurusjagers* van Bob Morane. Deze parodie is inmiddels als album uitgebracht bij Editions Glénat.

Dat Yann & Conrad de kunst verstaan een goede parodie te maken blijkt in dit album. Zij zijn in staat een goed verhaal te maken, met hier en daar een karikatuur van de Morane-verhalen, maar het is geen aaneenschakeling van grappen en grollen, wat veel lange parodieën zo vervelend maakt. Slechts zo nu en dan wordt een knipoog gegeven naar Bob Morane.
Zo hebben Bob, een klein onderdeurtje, en Bill, een uit de kluiten gewassen Schot compleet met kilt, samen een homofiele relatie. Zij gaan op zoek naar Frank Veeres (in de oorspronkelijke versie Frank Reeves), die zijn vrouw Carlotta verlaten heeft, omdat hij onvruchtbaar blijkt te zijn. Met een tijdmachine belanden ze in de oertijd, waar Frank op jacht is gegaan naar een witte dinosaurus. Omdat Frank het niet kan, wil Carlotta van Bob een kind. Alhoewel Bob's relatie met Bill dit moeilijk maakt bezwijkt Bob toch voor de charmes van zijn jeugdvriendin. Tijdens de benodigde rituelen in een prehistorische grot kan Bob er alleen aan denken hoe fijn het zou zijn als Bill en hij een kind zouden hebben.

Op een paar andere geintjes na is het verhaal als serieus avontuur te classificeren. Als ik Yann & Conrad mag geloven komt er een vervolg op *Le dinosaure blanc.* Of dit serieus is valt te bezien, al beslaat *Le dinosaure blanc* slechts een deel van de oorspronkelijke *Dinosaurusjagers.*

Het tweede deel dat over Yann & Conrad geschreven kan worden omvat de serie 'De Onnoembaren', een serie waarvan drie lange verhalen (eigenlijk 2½, maar daarover zo meer) in *Robbedoes* worden gepubliceerd in de periode 1980-1982.

De Onnoembaren is een drietal, Mac, Tim en Tony, dat in de periode na de tweede wereldoorlog een aantal avonturen beleeft. Het drietal heeft er plezier in om diverse mensen flink te pesten en te treiteren. Naar generaals steken ze ijskoud hun tong uit of trekken gekke bekken en allerlei verordeningen en regels lappen ze aan hun laars tot wanhoop van vele hoogwaardigheidsbekleders. Met name in het eerste verhaal, *Nummer Driedubbel Nul,* weten ze aardig raad met hun pesterijen. Enkele legerfunctionarissen wordt het bloed flink onder de nagels vandaan gehaald. Dit verhaal heeft overigens een uniek begin, typisch à la Yann & Conrad. Het verhaal begint in *Robbedoes* 2182; op de voorplaat een tekening

In dit eerste verhaal wil het drietal, dat in de legercel zit omdat ze in de oorlog geweigerd hebben wapens te gebruiken, een detectivebureau beginnen. Zodra ze op straat staan wordt de daad bij het woord gevoegd en even later moeten ze de vieze zaakjes rond een moordaanslag uitpluizen. En dat doen ze ook, op hun eigen manier.
In het tweede verhaal, *Shukumei,* gaan de drie compagnons, vergezeld door Generaal Woolcox die menig keer door het drietal gepest wordt, op zoek naar de bemanning van een Amerikaanse bommenwerper, die in de periode van Hiroshima en Nagasaki 1945, nog een atoombom op een Japanse stad had moeten werpen, maar deze opdracht niet vervuld heeft. Zij moeten daarvoor de Aziatische jungle doorkruisen. Bij het wrak van de bommenwerper aangekomen krijgen ze ook te maken met Japanse militairen die de jungle zijn ingevlucht en het gemunt hebben op de Amerikanen.
Het derde verhaal, *Gele Geschiedenis,* is veel gecompliceerder. Dit avontuur speelt

Uit: 'Gele geschiedenis'

SNUF SNUF SNUF
SLURP
HELLO!
WAT DOE JIJ HIER, AAP! GA ALS DE BLIKSEM WEER NAAR BED
TTT. T. TT.
ZE C KNAP! IK WIL HAAR WEL VOOR DE BEMANNING
NEE! IK WIL NIET!

zich af in Hong Kong, waar de confrontatie plaatsvindt tussen communisten en imperialisten en waar de erfenis van de oorlog, smokkelpraktijken en mensenhandel nog niet verdeeld is. Een korte uitleg is hierbij onmogelijk en ik kan alleen aanraden zelf het verhaal te lezen.

In alle verhalen van de Onnoembaren staan de drie vrienden elkaar bij in het pesten van mensen, al nemen die pesterijen af naarmate de serie vordert. In *Gele Geschiedenis* beperken Yann & Conrad de pesterijen tot een minimum en komen de pardodiërende elementen weer naar boven.
Zo wordt de flegmatieke Engelse houding flink op de korrel genomen. Naast parodiëring speelt ook het verhaal zelf een steeds belangrijkere rol. *Gele Geschiedenis* is dan ook een vrij ingewikkeld verhaal, omdat er veel verschillende personen ten tonele worden gevoerd, die allen een rol spelen in het verhaal. Over dit laatste avontuur van de Onnoembaren valt nog een opmerkelijk verhaal te vertellen.

Dit 64-pagina-verhaal is nooit geheel gepubliceerd in *Robbedoes*. Verder dan 46 pagina's is men niet gekomen. Reden voor dit alles was dat enkele scènes in *Gele Geschiedenis* wat té ver gingen voor de *Robbedoes*lezertjes. Een zo nu en dan geheel ontblote jonge communiste, wat wulpse kontjes en een paar suggestieve tekeningen waren voor sommige ongeruste moeders reden genoeg de redactie ter verantwoording te roepen. Met het excuus dat zij niet het hele verhaal gezien hadden vóór publicatie, maar slechts enkele platen, sloot de redactie zich bij de moeders aan en zette het verhaal én de serie stop. Sindsdien hebben Yann & Conrad niet meer voor *Robbedoes* of een ander Nederlands blad getekend. Bij Temps Futur is *Gele Geschiedenis* als album uitgebracht; titel van dit complete verhaal: *Aventure en jaune*.

Het onderwerp 'De Onnoembaren' brengt mij bij het tekenwerk van het duo. Het beste overzicht van de ontwikkelingen krijg je door de drie verhalen van de Onnoembaren naast elkaar te leggen. Dan zie je duidelijk de vooruitgang in tekeningen én het volwassener worden van de strip als geheel.
In *Nummer Driedubbel Nul* staan de personages zo veel mogelijk van top tot teen op de plaatjes, terwijl in *Gele Geschiedenis* vaker alleen bovenlijven, hoofden of handen te zien zijn. Bij een scène in een club waar Mac met twee anderen Mah-jongg speelt zijn eerst alleen de handen te zien die het spel spelen en later pas de gezichten van de spelers. Dit geeft een filmachtig effect, waardoor bepaalde gebeurtenissen meer nadruk krijgen.
Yann & Conrad maken zich ook allerlei methoden eigen om de sfeer van het avontuur meer te benadrukken. De neerdruisende regens in *Shukumei* zijn zo levensecht dat het water van het papier lijkt te druipen.

BOB MARONE
DANS UNE NOUVELLE AVENTURE
LE DINOSAURE BLANC
APRÈS LEURS AVENTURES MOUVEMENTÉES AU YUCATAN, BOB MARONE ET BILL GALLANTINE SONT RENTRÉS À PARIS OÙ ILS PRENNENT UN REPOS BIEN MÉRITÉ...
COMMANDANT?
OUI, BILL?
JE NE SAIS PAS COMMENT DIRE..
JE VOUDRAIS QUE L'ON PUISSE PRÉSERVER CE MOMENT... ARRÊTER LE TEMPS...
BILL GALLANTINE NE SE DOUTAIT PAS QUE CETTE PHRASE ANODINE ALLAIT MARQUER LE COMMENCEMENT D'UNE DE LEURS PLUS ÉTRANGES AVENTURES...
BONJOUR, LE FRANÇAIS SE DIRIGEA SOUPLEMENT VERS LA FENÊTRE...
?
BONSOIR, COMMANDANT MARONE. NOS RESPECTS!
?!
YANO

Yann & Conrad voorzien in *Gele Geschiedenis* alle tekeningen van sfeervolle achtergronden: grauwe luchten, mystiek huisinterieur en vervallen stadswijken. Extra sfeermaker bij de avonturen *Shukumei* en *Gele Geschiedenis* is het gebruik van zwart papier als achtergrond. Niet, zoals bij bijna alle strips uit papier als achtergrond, maar zwart papier, waarop de tekeningen én de spanning veel beter tot uitdrukking komen.

Een ander verschil tussen de eerste twee avonturen en het laatste is het karakter van de hoofdrolspelers. Zijn Mac, Tim en Tony in *Nummer Driedubbel Nul* slechts een stel pestkoppen die hun eigen wijze van leven hebben, in *Gele Geschiedenis* zijn ze geëvolueerd tot echte karakters. Mac, de dikzak, is een regelneef die zo'n beetje de leiding heeft van het drietal en hij heeft een hekel aan flauwe praatjes en houdt het graag een beetje zakelijk. Tim is de kleine, kindse compagnon, die alles mooi en prachtig vindt, maar niet alles even goed begrijpt. Tony tenslotte, is meer de klusjesman, een gevoelige jongen, filosoof/idealist met een zwak voor vrouwelijk schoon.

Deze karakterontwikkeling zal er ook de oorzaak van geweest zijn dat de ongedwongen treitertrends van de drie Onnoembaren naar de achtergrond zijn gedrukt, omdat deze niet stroken met de karakters van de drie vrienden. De Onnoembaren is niet louter meer een komische strip, maar een volwaardig spannend avontuur met een dosis humor.
Het is zeker jammer dat deze serie gestopt is, al hebben zij in Bob Marone een waardig opvolger gecreëerd. Met het stoppen van de Onnoembaren verdwenen Yann & Conrad echter uit Nederland. Ze oogsten momenteel succes in Frankrijk met hun albums *Aventure en jaune* en *Le dinosaure blanc*. Voor het laatste verhaal kregen ze tijdens Angoulême 84 zelfs de Alfred Presse-prijs.
De kans is echter groot dat Yann & Conrad ook in Nederland weer gepubliceerd worden. In dit blad kon u lezen dat Oberon van plan is om Bob Marone in het Nederlands uit te brengen. Hopelijk gebeurt dit en is dit de aanzet tot een come-back van Yann & Conrad in Nederland, want we hebben het al lang genoeg zonder dit uitstekende duo moeten stellen.

'Ach, weet je, als ik ging schrijven – gesteld dat ik het zou kunnen – dan zou ik de feiten toch gaan vervalsen, tenminste de karakters die ik gekend heb. Nee, zo is het beter: te leven zonder verleden.'
Corto Maltese

Corto's reizen

door Ton van 't Hof*

* m.m.v. Jac Drewes

De avonturen van Corto Maltese zijn geen autobiografisch relaas. Als het aan hem gelegen had dan wisten we niet eens van zijn bestaan af. Maar het lot wilde anders; Corto's geestelijke vader, Hugo Pratt, besloot zijn avonturen in de openbaarheid te brengen.
Het resultaat is fantastisch. Vele avonturen zijn inmiddels op ongekend mooie wijze verteld en in beeld gebracht. Pratt weet fictie en (historische) werkelijkheid op zo'n indrukwekkende manier in één verhaal te bundelen, dat elke keer na het lezen van dat verhaal de vraag rijst: 'Heeft Corto misschien echt bestaan?'

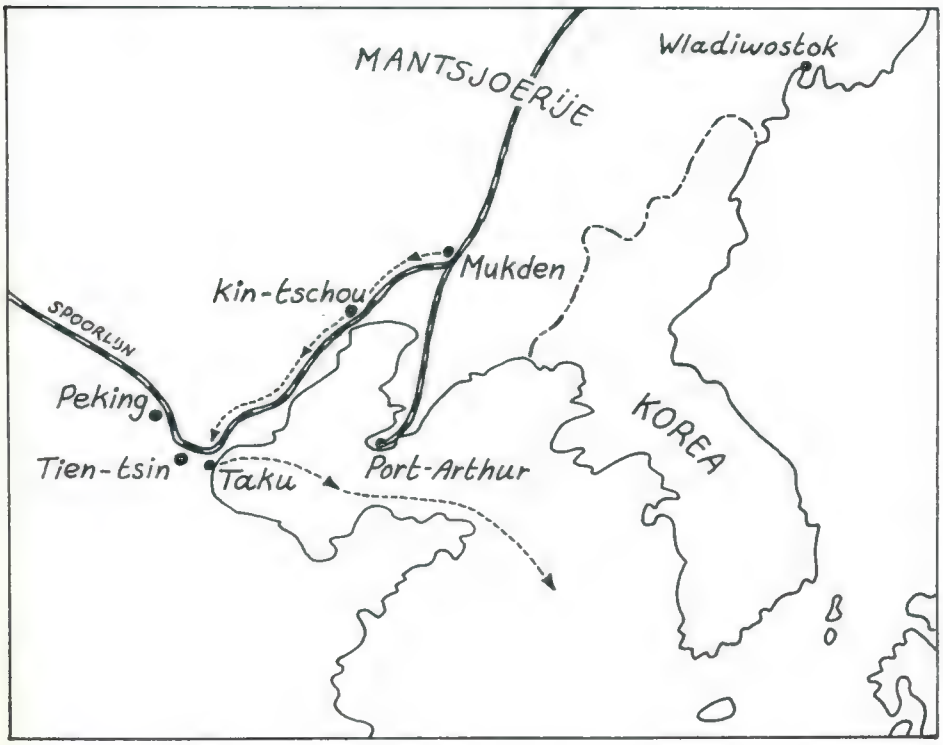

Bijna alle avonturen van Corto Maltese spelen zich af in de schaduw van historisch belangrijke gebeurtenissen zoals de Russisch-Japanse oorlog, de Eerste Wereldoorlog of de Russische Revolutie. Vaak vinden deze verhalen plaats in streken en gebieden ver verwijderd van de kern van het voor de geschiedenis belangrijke voorval. De achtergrond van het Corto Maltese verhaal zal dan ook vaak voor de lezer een witte plek in geografische en historische kennis zijn.
Deze veronderstelling en mijn nieuwsgierigheid brachten mij tot het in kaart brengen van Corto's reizen en, hier en daar, toetsen van zijn avonturen aan de geschiedkundige waarheid (zoals wij die kennen).

'De jeugd 1904-1905'

Corto is geboren in La Valletta op Malta ergens tussen 1885 en 1890. Hij is Brits onderdaan. Van zijn moeder weten we dat ze een zigeunerin was, en model heeft gestaan voor de schilder Ingres. Hier zou de bekende Franse schilder Jean Auguste

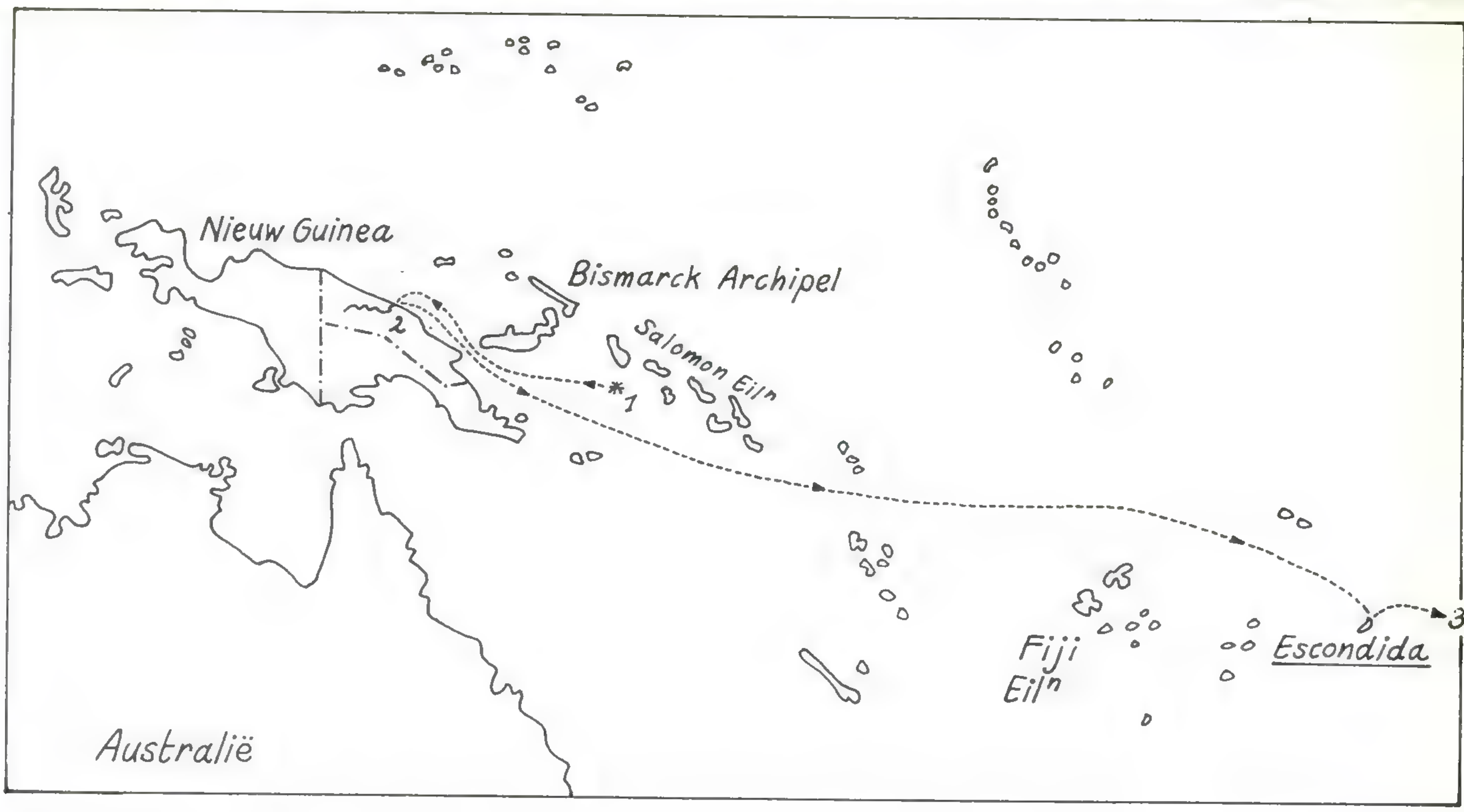

Dominique Ingres bedoeld kunnen zijn, alhoewel zijn jaar van overlijden – 1867 – ruimte voor twijfel laat. Op Gibraltar ontmoette zij Corto's vader, een zeeman uit de Royal Navy en afkomstig uit Cornwall.

Het album waarin we de jongste Corto tegenkomen is 'De jeugd 1904-1905'. Het verhaal begint in 1904, enkele maanden na het uitbreken van de Russisch-Japanse oorlog. Gezien de tekeningen en een enkele uitspraak is het aannemelijk dat Corto dan een leeftijd ergens tussen de 15 en 20 jaar heeft bereikt.

Het avontuur speelt zich af in en rond de plaats Mukden in Mantsjoerije, China. We zijn getuigen van de desertie van een jonge Raspoetin uit het Russische leger, daarbij geholpen door Jack London, een Amerikaans verslaggever. Corto, die slechts een bijrol vervult, neemt Raspoetin aan het eind van het verhaal mee op een boot richting Afrika.

Ondanks dat Corto pas laat in het verhaal in beeld wordt gebracht, komen we toch een aantal interessante dingen over hem te weten.
Corto is van plan een speurtocht naar de goudmijnen van koning Salomon te ondernemen, ergens in Afrika tussen Dankalië en Ethiopië. Dit is naar alle waarschijnlijkheid het doel van Corto's reis aan het einde van het album. Of hij daar ooit is aangekomen weten we niet, maar Pratt heeft de mogelijkheid voor een mooi avontuur opengelaten. In het verhaal onderhoudt Corto vriendschappelijke banden met de familie Sung (Soong), lid van de Triade, een machtig en geducht geheim Chinees genootschap. In het album 'Corto Maltese in Siberië', dat eerder werd gemaakt dan 'De jeugd' maar later (1919) speelt, blijkt dat Corto zelf verbonden is aan de Triade.
'De jeugd' vertelt ook dat Corto een Kung-Fu meester als vriend heeft en suggereert dat hij onderricht in de vechtsport krijgt. Dit zou een verklaring zijn voor Corto's meesterlijke vechterskwaliteiten die hij in vele avonturen tentoonspreidt.

Uit: 'De Ballade'

Raspoetin ontpopt zich als de figuur die hij in alle albums waarin hij speelt zal zijn; een egoïstische, moorddadige en vooral op geld beluste bandiet. Zijn 'enige zwakheid' maakt hem zeker niet onsympathiek; hij kan Corto niet doden, al zegt hij vele malen dit ooit eens te doen. Raspoetin is één van de weinige uitgewerkte, dus voorspelbare, karakters die Pratt gecreëerd heeft.
Behalve het feit dat Raspoetin's moeder werd verbannen naar Oost-Siberië, stierf bij zijn geboorte en dat daarna ene Nikolaievsk hem heeft opgevoed, komen we in geen enkel verhaal iets over Raspoetin's verleden of doen en laten buiten zijn optredens met Corto te weten. Het kan in ieder geval niet gaan om de monnik Raspoetin die tussen 1905 en 1907 het hof van de

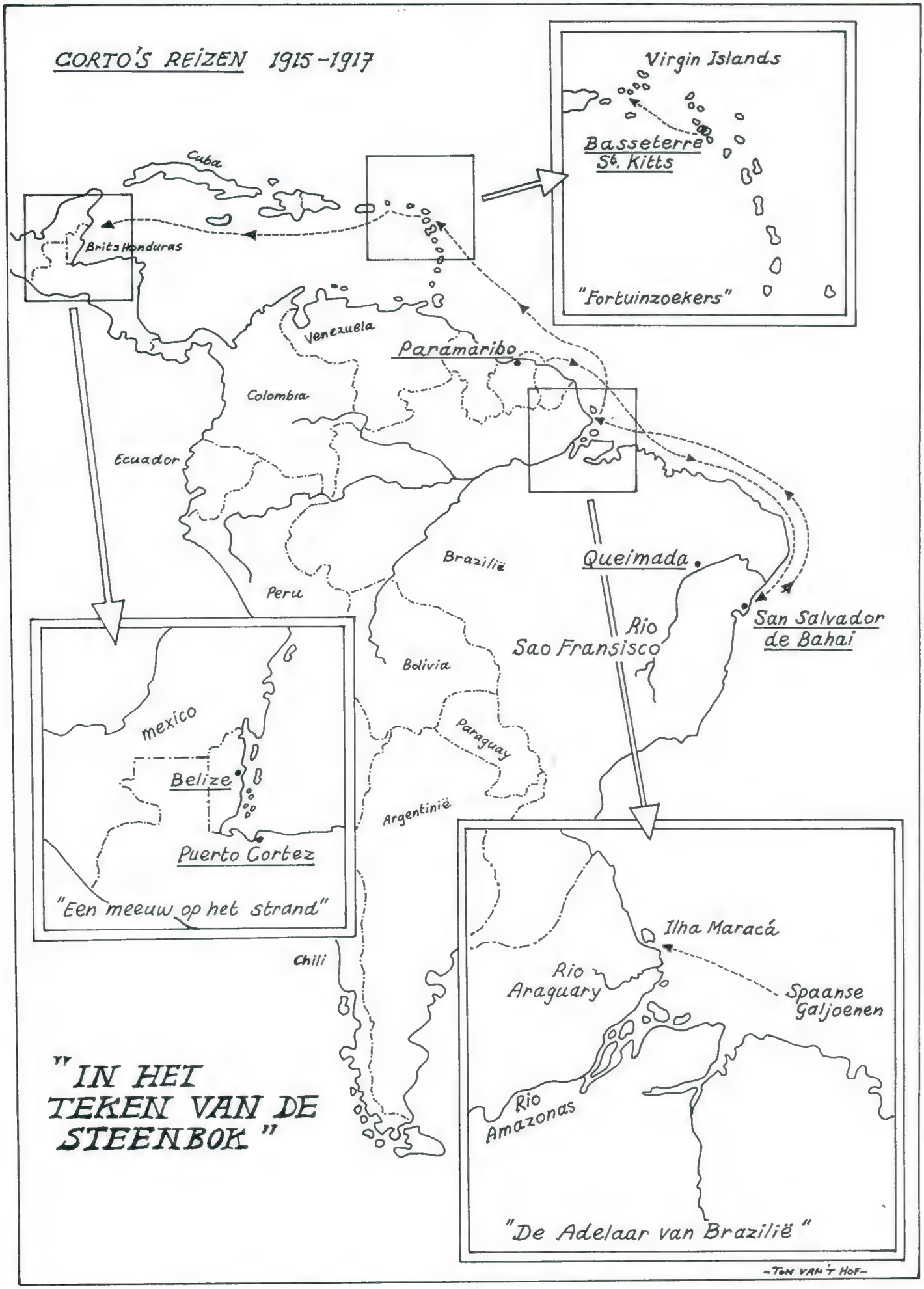
CORTO'S REIZEN 1915-1917
Virgin Islands
Basseterre
St. Kitts
"Fortuinzoekers"
Cuba
Brits Honduras
Venezuela
Paramaribo
Colombia
Ecuador
Peru
Brazilië
Queimada
San Salvador
de Bahai
Rio
Sao Fransisco
Bolivia
Paraguay
Argentinië
Chili
mexico
Belize
Puerto Cortez
"Een meeuw op het strand"
Ilha Maracá
Rio
Araguary
Spaanse
Galjoenen
Rio
Amazonas
"De Adelaar van Brazilië"
"IN HET
TEKEN VAN DE
STEENBOK"
-TON VAN 'T HOF-

Tsaar onveilig maakte. Wel delen beide Raspoetins een intrigerend karakter.

Jack London, één van de hoofdrolspelers, is als Amerikaans journalist op uitnodiging van de Japanse autoriteiten aan het Russisch-Japanse front. Hij is naast verslaggever ook romanschrijver, heeft op de 'University of Columbia' gezeten en is op vele plaatsen in de wereld geweest. De hier geschetste figuur is zonder enige twijfel de bekende Amerikaanse schrijver Jack London, die in 1916 overleden is. Opmerkelijk is dat Pratt in het jaren eerder getekende album 'Godenvoedsel', dat in 1917 speelt, vertelt van de vriendschap tussen London en Corto en van hun kennismaking tijdens de Russisch-Japanse oorlog. Jack London verbleef als verslaggever voor de kranten Van Hearst tijdens het uitbreken van de Russisch-Japanse oorlog, maar dan aan het Koreaanse front. Of hij ook in Mantsjoerije is geweest is onbekend, maar wel waarschijnlijk.

'De ballade van de zilte zee'

'De ballade van de zilte zee' is het eerste verhaal van Corto Maltese dat Pratt maakte (1967). Het is dan ook een schoon voorbeeld van een eerste album uit een reeks. Er wordt geëxperimenteerd met de verteltrant, tekenstijl en karakterontwikkeling.
Corto is in dit avontuur één van de hoofdrolspelers naast een grote groep anderen. Zowel met zijn uiterlijk als met zijn karakter wordt nogal gestoeid. Het lijkt erop dat hoe verder het verhaal zich ontwikkelt des te belangrijker Corto voor Pratt wordt, daardoor steeds een grotere rol krijgt en uiteindelijk de sympathie van zowel Pratt als de lezer in ontvangst mag nemen. Corto is dan uitgegroeid tot een persoonlijkheid; de aan niets gebonden avonturier met een groot gevoel voor persoonlijke vrijheid, recht en individuele waardigheid.
In 'De ballade' heeft Pratt zich uitgeleefd en de basis gelegd voor de huidige Corto Maltese biografie.

In dit avontuur werken Corto en Raspoetin voor 'de monnik', een al jaren gevreesde piraat, die de Duitsers steunt in hun strijd tegen de geallieerden. 'De ballade van de zilte zee' speelt zich af in het Stille Zuidzee

Jack London in Mantsjoerije?

gebied tussen november 1913 en januari 1915. Corto werkt dan al enkele jaren voor de monnik, maar aan deze samenwerking zal, gezien de volgende avonturen, snel een einde komen.
Opmerkelijk is verder dat Pratt Cain Groovesnore, een van de vele acteurs, later in twee andere verhalen; 'Een bloem en een harp' en 'De rode baron', weer laat opdraven.

'In het teken van de steenbok'

Na de ballade volgt een reeks korte verhalen (20 pagina's per verhaal). Pratt maakte deze verhalen in de volgorde zoals ze zijn gebundeld en uitgebracht. Sommigen zijn het vervolg van het vorige, sommigen zijn geheel op zichzelf staande avonturen. Ook chronologisch gezien volgen ze elkaar op, alhoewel dat niet met zekerheid voor elk verhaal is vast te stellen, maar wel aannemelijk is.
De eerste elf spelen zich af in Zuid- en Midden-Amerika en het Caraïbische gebied. Uitgeverij Casterman bundelde deze verhalen en bracht ze in twee boeken op de Nederlandse markt. 'In het teken van de staanbok' bevat de eerste zes avonturen.

Uit: 'Steeds maar verder'

In het eerste verhaal, *'Het geheim van Tristan Bantam',* vinden we Corto in Paramaribo. Hij ontmoet daar Steiner, een aan de drank en lager wal geraakte professor (ooit professor aan de universiteit van Praag), en raakt met hem bevriend. Steiner zal Corto in een negental verhalen vergezellen.
In Paramaribo leert Corto ook ene Tristan Bantam kennen, een Engelse jongeman die in de voetsporen van zijn overleden vader op zoek is naar het verdwenen koninkrijk van Mu. Tristan monstert Corto en Steiner aan om hem hierbij te helpen. Het is dan ergens in 1915.

In het daaropvolgende avontuur, *'Rendezvous in Bahai',* gaan Corto, Steiner en Tristan van Paramaribo naar San Salvador de Bahai, een plaats in Brazilië waar Tristan's halfzuster Morgana woont. In Bahai vindt Tristan net als zijn vader in een magische droom het verdwenen rijk Mu. Hierna vertrekken ze allen naar Itapoa ergens aan de Braziliaanse kust, naar Guldenmond, de leermeesteres in de magie van Morgana.

'Snelvuur Samba' vertelt van de ontmoeting met Guldenmond. Zij weet Corto te bewegen haar te helpen om wapens en geld te brengen naar boeren en 'cangaceiros' die in opstand zijn gekomen tegen het corrupte bewind van hun landeigenaar. Dit verhaal speelt zich af in het binnenland van Brazilië op en nabij de rivier de Sao Fransisco in de buurt van de plaats Queimada.

In *'De adelaar van Brazilië'* wordt er afscheid genomen van Morgana en Guldenmond. Corto, Steiner en Tristan vertrekken naar het noorden. Onderweg, ergens bij de monding van de 'Rio Amazonas', gaan ze op zoek naar de plaats waar drie Spaanse galjoenen zijn gezonken. In plaats van goud vinden ze een Duits oorlogsschip. Teleurgesteld wordt de reis voortgezet.

In het volgende verhaal, *'Fortuinzoekers',* zien we Raspoetin terug. Hij en Corto gaan

C'EST SÛREMENT UNE HISTOIRE PAS PROPRE ... ET MOI ... QUI SAIT POURQUOI JE M'Y TROUVE TOUJOURS MÊLÉ ?... PAS MAL DU TOUT CE "RUMBITA". IL Y A LONGTEMPS QUE JE N'ÉTAIS PLUS VENU ...

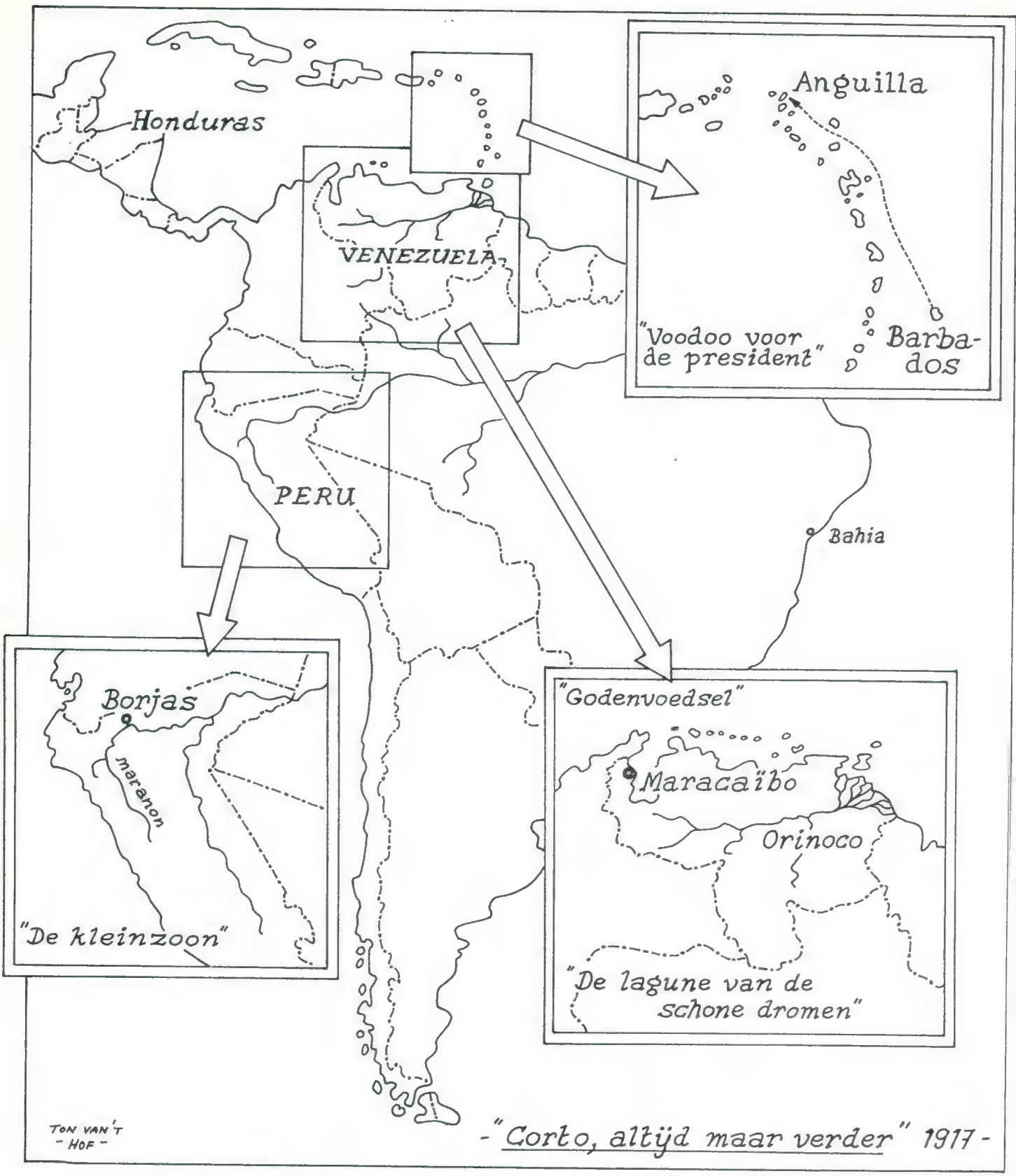

op zoek naar het fortuin van de 'Fortune Royale' dat op een eilandje behorende tot de 'Virgin Islands', verborgen is. Hun droom wordt letterlijk de grond ingeboord. Ze keren met lege handen terug naar Basseterre Saint-Kitts waar ieder zijn eigen weg weer gaat.
Voor het eerst sinds 'De ballade' krijgen we een vrij nauwkeurige tijdsaanduiding; het is eind februari – begin maart 1917.

'Een meeuw op het strand' is het laatste avontuur uit het album 'In het teken van de steenbok'. Onderweg van Belize naar Puerto Cortez, op het eiland Maracatoqua nabij Brits Honduras, verliest Corto zijn geheugen als gevolg van een schotwond aan het hoofd.

Hij is getuige van een familie-vete die eindigd in een bloedwraak. Steiner komt Corto van het eiland halen en geeft hem zijn naam terug.

'Corto, altijd maar verder'

De laatste vijf verhalen van Corto die in Zuid- en Midden-Amerika spelen zijn gebundeld in het album 'Corto, altijd maar verder'.
In het voorwoord wordt verteld dat deze

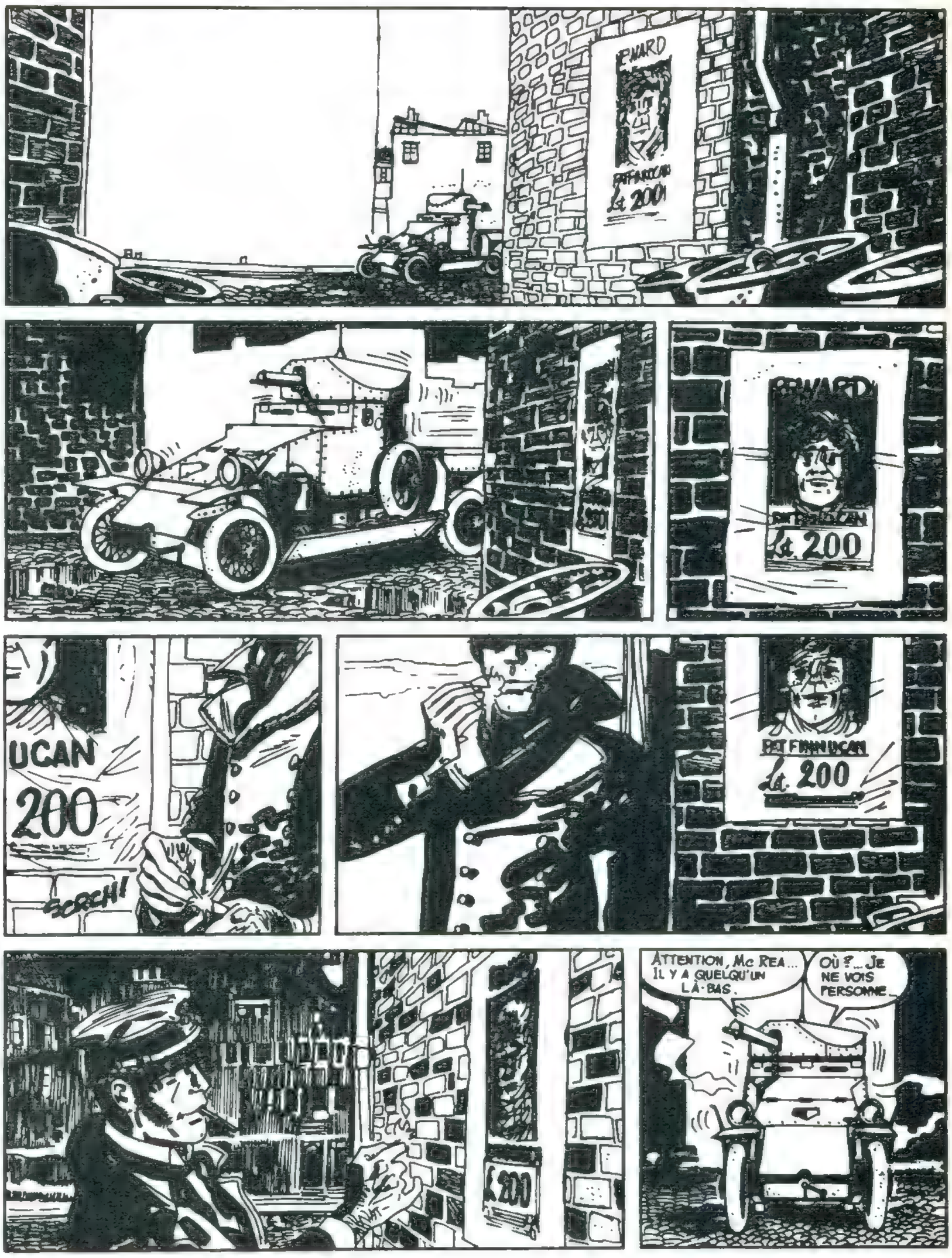

avonturen rond 1913 plaatsvinden. Dit is onjuist. In vier van de vijf verhalen komt professor Steiner voor en we weten dat Corto deze pas ná januari 1915 heeft ontmoet. Dit brengt ons de interessante vraag: wanneer spelen deze avonturen zich dan af?
Pratt geeft slechts af en toe in zijn verhalen een exacte tijdsaanduiding. Wel kunnen we vaak vaststellen, gezien uitspraken en gebeurtenissen, dat het ene avontuur na een ander moet spelen. Soms vinden we geen verwijzing.
Behalve het album 'De jeugd' heeft Pratt géén enkel verhaal gemaakt waarvan we met zekerheid kunnen zeggen dat het, chronologisch gezien, vóór een eerder gemaakt album speelt. Het lijkt dus een logische conclusie dat, op één uitzondering na, de volgorde waarin Pratt de avonturen maakte ook de volgorde is waarin men de albums chronologisch moet rangschikken. Uitgaande van deze conclusie en van bevindingen luidt het antwoord op de eerder gestelde vraag; de verhalen in 'Corto, altijd maar verder' spelen tussen april en september 1917.

Het eerste verhaal, *'Godenvoedsel'*, vertelt over een bezoek van Steiner aan Levi Columbia, een handelaar in Indiaanse artikelen in Maracaïbo, Venezuela. Levi geeft Steiner magische paddestoelen die de professor een visioen geven over een expeditie op zoek naar 'Eldorado, de gouden stad' en Corto z'n geheugen doen wederkeren dat hij een maand geleden was kwijtgeraakt in het vorige verhaal.

In *'Bananen-conga'* raakt Corto verwikkeld in een dans rond een koffertje met een vermeende waardevolle inhoud die bijna alle deelnemers met de dood moeten bekopen. Aan het eind van het avontuur verschijnt Guldenmond (zie ook 'In het teken van de Steenbok') ten tonele en vertelt Corto dat zij het brein is achter deze revolutionaire operatie.
Het verhaal speelt zich af in Mosquito, ergens in Honduras.

'Voodoo voor de president' verhaalt de belevenissen van Corto en Steiner op het eiland Port Ducal dat ze aandoen onderweg van Barbados naar Anguilla. Ze helpen 'maskerhoofd' het corrupte regiem van het mini-staatje omver te werpen. Tevens ontmoeten ze twee oude bekenden; Soledad Lokäarth en de inboorling Jezus-Maria (zie 'Een meeuw op het strand').

Daar waar de rivier de Rio Orinoco in Venezuela zijn delta vormt speelt het volgende avontuur *'De lagune van de schone dromen'*. Corto vindt daar een uit het beroemde vrijwilligers regiment 'Artist Rifles' gedeserteerde luitenant Robin Stuart. De Engelsman is ernstig ziek en zal ondanks Corto's medicijnen de volgende dag sterven.

Het laatste verhaal *'De kleinzoon'* heeft als achtergrond de jungle van Peru rondom het dorp Borjas. Corto weet de kleinzoon van een rijke Engelsman te bevrijden uit de handen van een slavenhandelaar.
Ene pater Sullivan vertelt Corto dat de waarheid omtrent Eldorado staat geschreven op een perkamenten kaart die te vinden is in een Franciscanenklooster gelegen in de lagune van Venetië. Deze wetenschap voert Corto naar Europa waar we hem een korte tijd later opnieuw zullen ontmoeten.
Voor professor Steiner betekent dit avontuur zijn laatste optreden. Wat er van hem terecht is gekomen heeft Pratt tot nu toe voor ons verborgen gehouden.

'Les Celtiques'

Na ruim 2½ jaar verlaat Corto het Amerikaanse continent en reist naar Europa waar hij geschat ergens in oktober 1917 zal aankomen. Van de avonturen die hij daar zal beleven, heeft Pratt er zes voor zijn publiek in beeld gebracht. In Frankrijk worden deze door Casterman onder de titel 'Les Celtiques' gebracht, in Nederland heeft uitgeverij Panda slechts vijf verhalen op de

Uit: 'Les Celtiques'

markt laten verschijnen (waarvan de laatste twee in een prachtige maar belachelijk dure uitgave). De volgorde waarin de avonturen in 'Les Celtiques' zijn gebundeld is niet in overeenstemming met de volgorde waarin ze zijn gemaakt. Het verhaal 'De Rode Baron' speelt voor 'Een bloem en een harp'. Panda heeft deze fout niet begaan.

De avonturen in Europa kenmerken zich door een grotere betrokkenheid van Corto bij de Eerste Wereldoorlog. Drie verhalen spelen in of tussen de linies van de elkaar bestrijdende grootmachten, in de anderen heerst de oorlog nadrukkelijk op de achtergrond. Onderzoek wijst uit dat Pratt zich zeer goed gedocumenteerd heeft voor deze avonturen. Getoonde oorlogshandelingen als offensieven, 'lines of linies' en de dood van 'von Richthofen' zijn qua tijd en plaats historisch juist. Pratt's liefde voor het nauwkeurig afbeelden van oorlogsmateriaal, dat een hoogtepunt bereikt in de

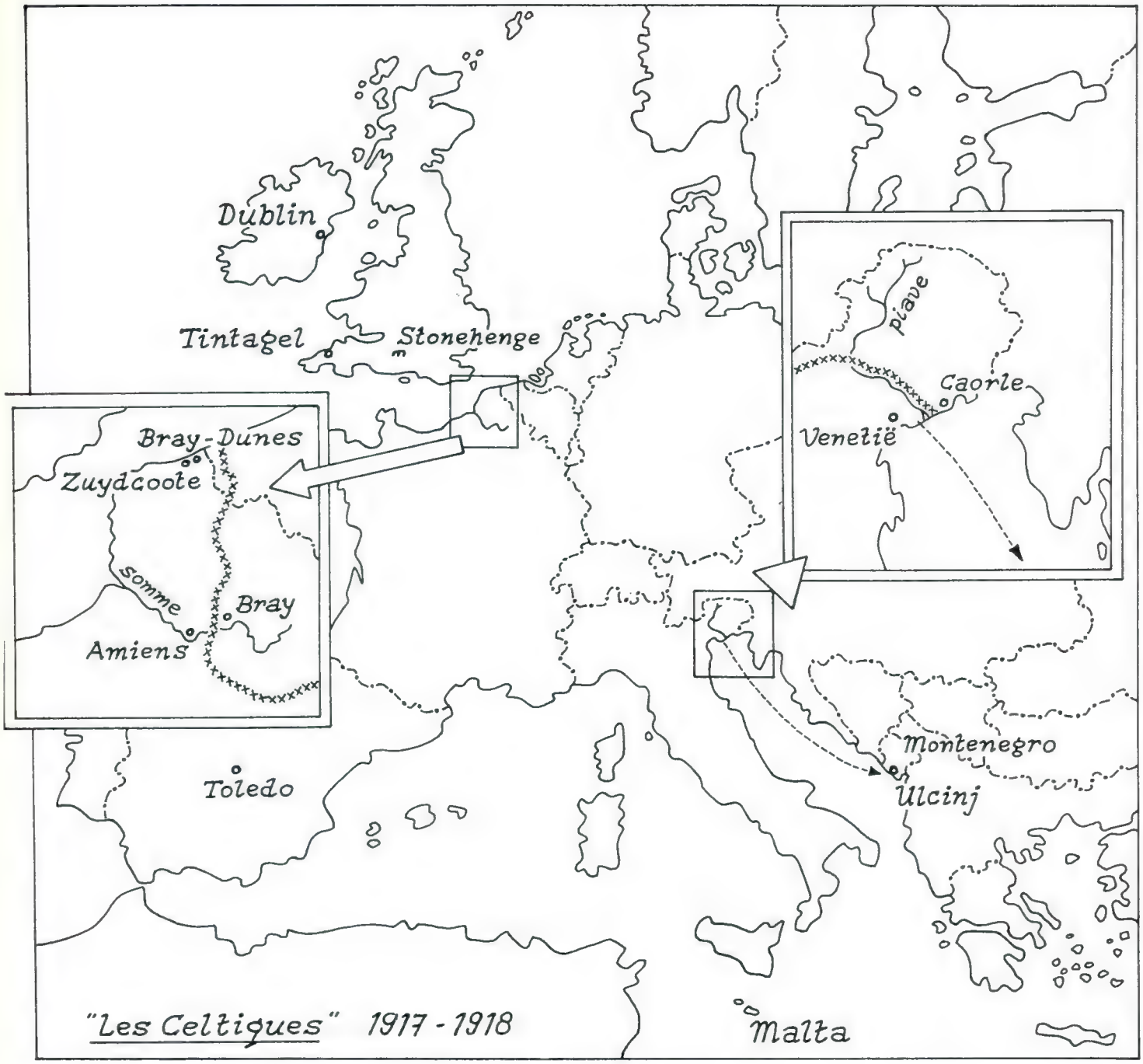

'Woestijnschorpioenen', versterkt de authenciteit van de verhalen.

In *'De engel aan het oosterraam'* is Corto in Venetië op zoek naar de waarheid omtrent Eldorado (zie 'De kleinzoon'). Hij raakt verwikkeld in een spionage-schandaal en ziet een oude bekende terug; Venexiana Stevenson (zie 'Bananen-conga'). Aan het eind van het verhaal verlaat Corto met de gegevens betreffende de gouden steden der Inca's Venetië met onbekende bestemming.

'Tintoretto' is het codewoord voor de door Corto geleidde operatie die het goud van het koninkrijk Montenegro uit handen van de oprukkende Oostenrijkse troepen moet houden. De schat, verborgen in de kerk van het Italiaanse dorpje Sette Casoni, wordt veilig door de linies geloodst en aan boord van een schip gebracht dat vertrekt richting Toledo in Spanje. Corto zal in Ulcini in Montenegro aan land gaan om de helft van het goud af te geven aan het Republikeinse Comité van dat land.
Het offensief van de Centrale mogendheden waarvan in dit verhaal sprake is werd in oktober 1917 ingezet en half november een halt toegeroepen aan de oevers van de Piave, ten noorden van Venetië. Aangezien het relaas speelt rondom en in het moeras aan de monding van deze rivier, moet ik concluderen dat het begin november 1917 is.

In het volgende verhaal, *'De Ierse ballade'* (de barbaarse vertaling van de schitterende Franse titel 'Concert en O minieur pour harpe et nitroglycérine'), bevindt Corto zich in de buurt van Dublin bij leden van de IRA, voor wie hij een geheime wapenzending heeft verzorgd. Hij raakt betrokken bij een mysterie rond de dood van Patrick Finnucan, een Ierse volksheld, en ontdekt de schokkende waarheid.

In *'Tussen droom en werkelijkheid'* wordt door Oberon de koning der Elfen en Merlijn de Tovenaar van Corto gebruik gemaakt om Engeland van een naderende ondergang te redden. Hij vernietigt een Duitse onderzeeër voor de Engelse kust bij Tintagel die tot opdracht had de Geallieerde staf tijdens een vergadering te doden. Corto ontwaakt, met alleen een herinnering aan het vreemde avontuur, daar waar het allemaal begon: Stonehenge.

Tussen de modderige loopgraven in de buurt van Amiens aan de rivier de Somme is Corto getuige van de dood van de legendarische baron von Richthofen op 21 april

Uit: 'Les Celtiques'

1918. *'De Rode Baron'* is een prachtig voorbeeld van het veelvuldig gebruik van Pratt van bestaande legenden. Hij plaatst zijn held binnen het kader van het mysterie en laat hem dan een avontuur beleven.
In dit verhaal zien we Caïn Groovesnore, een bekende uit 'Ballade van de zilte zee', terug als vlieger bij de RAF.

Het avontuur *'Een bloem en een harp'* vertelt het bezoek van Corto aan Caïn Groovesnore in een legerskamp aan de Franse westkust nabij Zuydcoote en Bray-Dunes. Caïn wordt beschuldigd van een poging tot moord maar Corto weet de ware daders te achterhalen.
Dit laatste verhaal van Corto in Europa speelt naar alle waarschijnlijkheid in het begin van de zomer van 1918 gezien de uitspraak over het op handen zijnde grote Geallieerde offensief onder leiding van generaal Haig dat in augustus 1918 plaatsvond.

'De Ethiopiërs

Via Jemen, Brits Somaliland en Abessinië belandt Corto aan het einde van de Eerste Wereldoorlog in Duits Oost-Afrika. Vier avonturen die de reeks korte verhalen van Corto, 21 in totaal, afsluiten. Pratt, die zelf van zijn tiende tot zijn zestiende levensjaar in Ethiopië woonde, laat de lezer kennis nemen van de gewoontes, rituelen en het geloof van de inheemse bevolking. Hij maakt duidelijk waarom de blanke onderdrukkers een reeds verloren koloniale strijd leverden. De verhalen in 'De Ethiopiërs' hebben meer emotionele diepgang dan de voorafgaande. Corto wordt verleid tot mono- en dialogen die een uiting zijn van zijn innerlijke gevoelens. Werd eerder zijn karakter alleen bepaald door z'n doen en laten, nu worden we ook deelgenoot van zijn gemoedsleven. De mens Corto wordt verder geprofileerd. De tekeningen zijn prachtig. Pratt heeft eindelijk evenwicht gevonden tussen het gebruik van zwarte vlakken en heldere lijnen, tussen pen en penseel. Grafische experimenten komen niet meer voor, elk beeld is een uniek schilderijtje.

Een maand na zijn vertrek uit Europa vinden we Corto terug in het door de Turken bezette Jemen. *'In naam van Allah de genadige'* vertelt de bevrijding van de kleine prins Saoed uit het fort Tuban.
Corto ontmoet in dit avontuur de Beni-Amer krijger Cush (ook bekend uit de 'Woestijnschorpioenen') die hem in drie verhalen zal vergezellen.

'Genadeslag' verhaalt de uitmoording van een Engels fort ergens in Brits-Somaliland door de opstandige Derwisjen van Mad Mullah. Corto is daar en 'redt' de commandant van de brandstapel. Het is 13 september 1918.

In *'Romeo en Julia, Danakilversie'* arriveerden Corto en Cush in het geboortedorp van de Beni-Amer krijger. Ze zijn juist op tijd om samen met Shamaël, een groot Abessijns tovenaar, een stammenoorlog te voorkomen. Na dit avontuur verlaat Corto Cush en Ethipië om in Duits Oost-Afrika weer boven water te komen.
De oorlog is bijna voorbij wanneer Corto in *'Luipaardmannen van de Rufiji'* een bezoek brengt aan twee Engelse officieren die Pratt eerder een rol toebedeelde in zijn album 'Ann van de Jungle'; luitenant Tenton (in de 'Woestijnschorpioenen' luitenant-generaal) en kapitein Mac Gregor. Corto z'n rechtvaardigheidsgevoel brengt hem

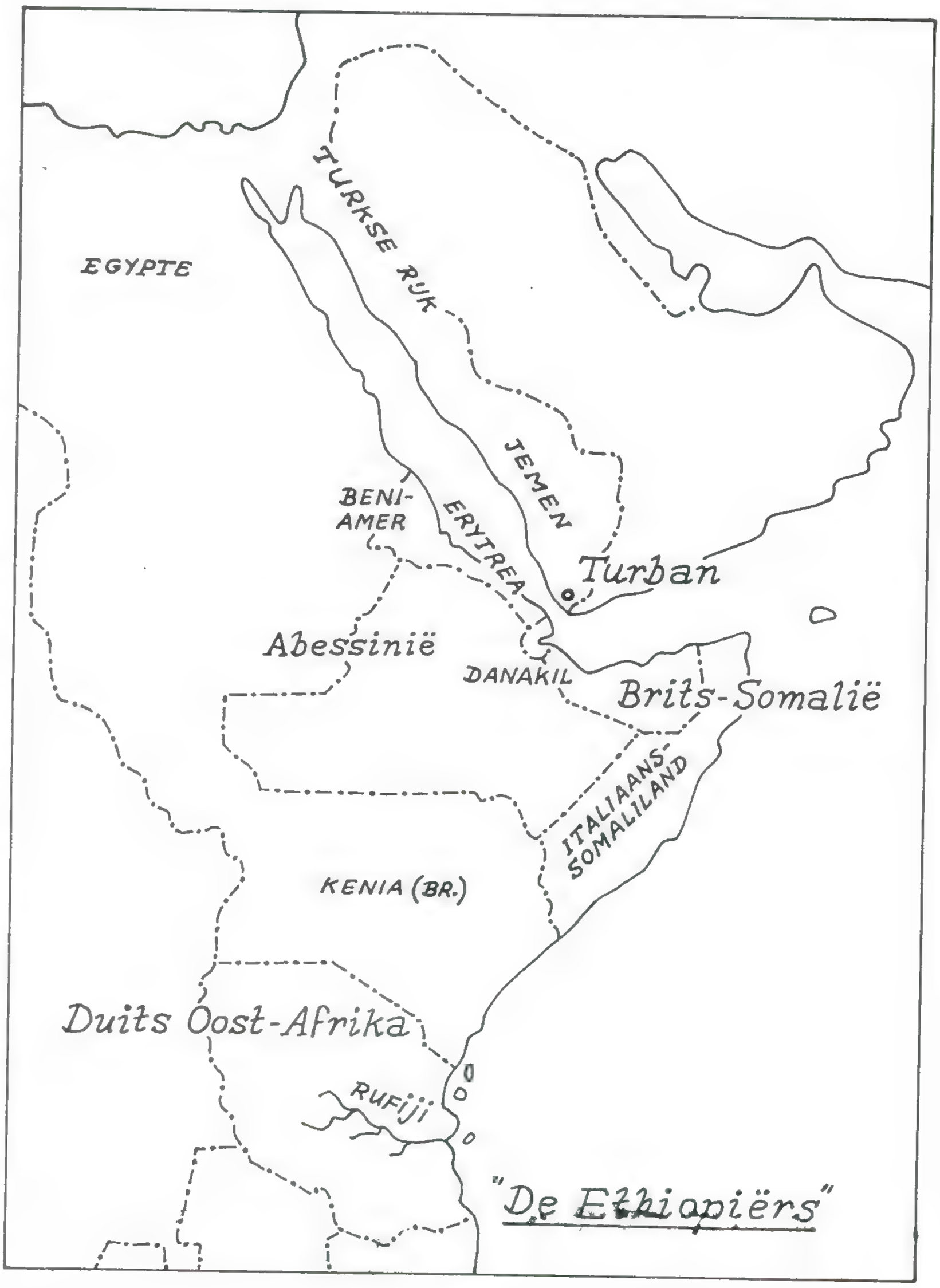

Uit: 'Corto Maltese in Siberië'

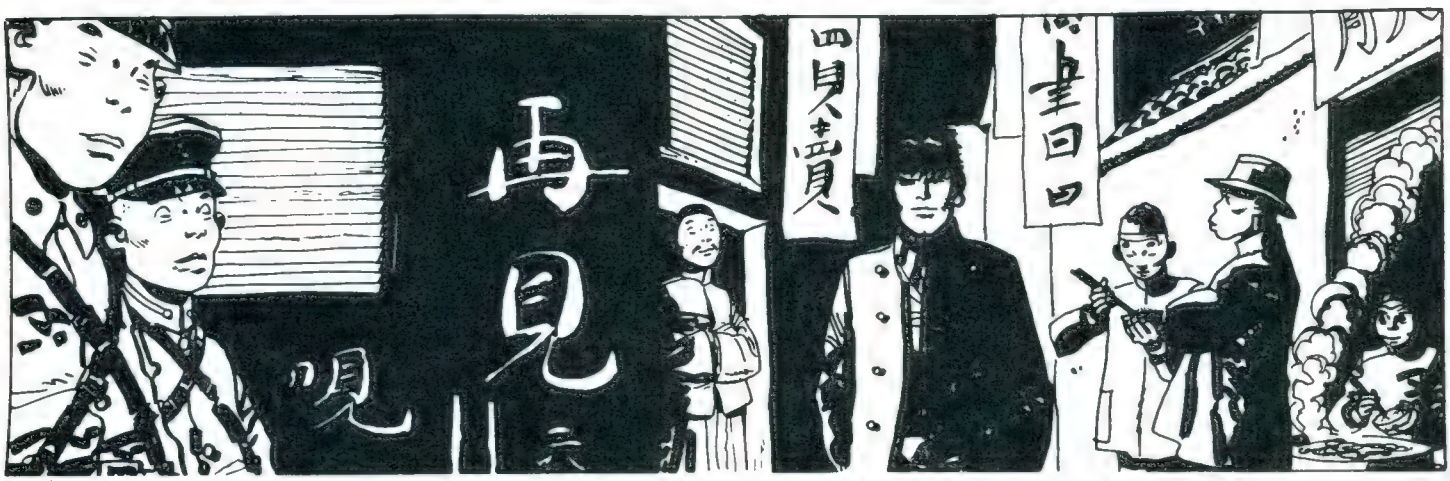

ertoe om samen met de Luipaardmannen, een Afrikaanse religieuze sekte, een wraakactie uit te voeren. Hij raakt hierbij zwaar gewond en moet zijn voorgenomen vertrek naar China enkele weken uitstellen.

'Corto Maltese in Siberië'

Met de 'Luipaardmannen' sluit Pratt een tijdperk af. Uit 'Ballade van de zilte zee' koos hij Corto als hoofdpersoon voor een twintigtal verhalen die zijn held tussen 1914 en 1918 op vele plaatsen in de wereld bracht. Corto ontwikkelde tot een vrijbuiter met een karakter en levenswijze die Pratt in staat stelt uiting te geven aan zijn meest ongebreidelde fantasieën. Zijn vertelkunst en tekenvaardigheid evolueerde tot ongekend hoog niveau. Dit en het einde van de Eerste Wereldoorlog (Duitse capitulatie op 11 november 1918) brengen Pratt tot het maken van het voorlopige hoogtepunt uit zijn oeuvre; het 132 pagina's tellende verhaal 'Corto Maltese in Siberië'.

Het is 1919 als we Corto treffen in Hong-Kong. De Russische Revolutie is in volle gang en de Europeanen proberen hun posities in China te handhaven ten kosten van de voor hun identiteit vechtende Aziaten. Temidden van deze chaos ontmoet Corto Raspoetin. Ze besluiten om 'De Rode Lantarens', een revolutionair geheim genootschap dat louter uit jonge vrouwen bestaat, te helpen met de verovering van de 'goudtrein' van de Russische admiraal Koltsjak. Corto beleeft een schitterend avontuur vol intriges, omkoperij, verraad, waanzin, romantiek, geschifte en merkwaardige lieden, treinen en geweld in het koude Mantsjoerije en Siberië.
Een meesterwerk dat gelezen en herlezen moet worden. De tekeningen in prachtige kleuren versterken de overtuiging dat Pratt niet noodzakelijk in zwart-wit gedrukt moet worden.

'Fabel van Venetië'

Venetië, de stad in het water met zijn vele nauwe steegjes, vol met overblijfselen uit vroegere tijden als centrum van de Europese koophandel, is de plaats waar Corto's volgende verhaal speelt. Op aanwijzingen van een overleden vriend, baron Corvo, gaat Corto op zoek naar de sleutel van Salomon, een groene fabelachtige smaragd. Het is een verhaal vol jeugdherinneringen van Pratt aan zijn met een mystieke sfeer omgeven geboortestad. Het jaar waarin het relaas speelt is niet te achterhalen. Wel wordt verteld dat het eind april is. Aangezien 'Corto Maltese in Siberië' eind maart/april 1920 afloopt en het in die tijd bijna onmogelijk was om in een drietal weken van China naar Europa te reizen, lijkt 1921 of '22 waarschijnlijker.

Het laatste avontuur van Corto Maltese is nog niet voltooid. Een gedeelte van *'Het gouden huis van Samarkand'* is gepubliceerd in het maandblad Wordt Vervolgd maar halverwege afgebroken. Corto is in 1923 (als we WV geloven) op aanwijzingen van een manuscript via Rhodos in Turkije op zoek naar goud. Het belooft veel moois

CE SERA AGRÉABLE DE RENTRER CHEZ MOI PAR UNE NUIT AUSSI SPLENDIDE. JE VOUS REMERCIE DE VOTRE GENTILLESSE.
JE VOUS PRIE DE NE PAS OUBLIER CETTE MAISON...

...J'AIMERAIS BAVARDER AVEC VOUS...CONNAÎTRE VOS VOYAGES ET SAVOIR SI VOUS AUREZ DU SUCCÈS DANS VOTRE RECHERCHE. AU REVOIR CORTO MALTESE.

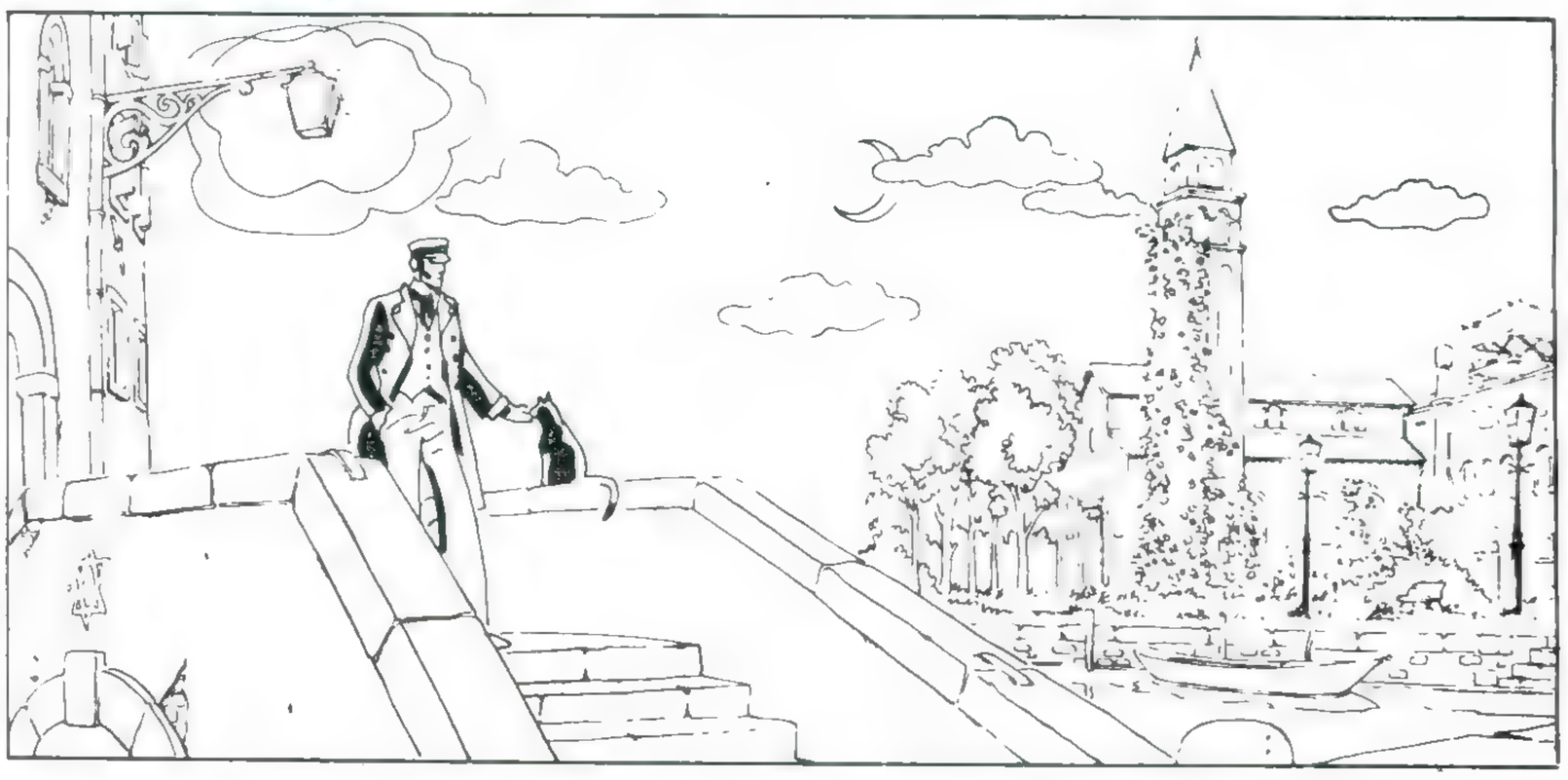

Uit: 'Fabel van Venetië'

maar het vervolg laat lang op zich wachten. In het eerste nummer van het Franse tijdschrift Corto (strips, reisverhalen en reportages uit verre landen) is een herdruk van de verschenen episodes opgenomen. In het tweede nummer zal waarschijnlijk het verhaal worden voortgezet.
Met dit verhaal besluit Pratt voorlopig zijn bekentenissen van het leven van de inmiddels beroemd geworden zeeman. Als we Pratt's uitspraak dat Corto in de Spaanse burgeroorlog zal verdwijnen ter harte nemen, dan liggen gelukkig nog vele jaren leesgenot voor ons.

'Corto, waar ga je nu heen?'
'Ik weet 't niet... ver weg... vaarwel!'

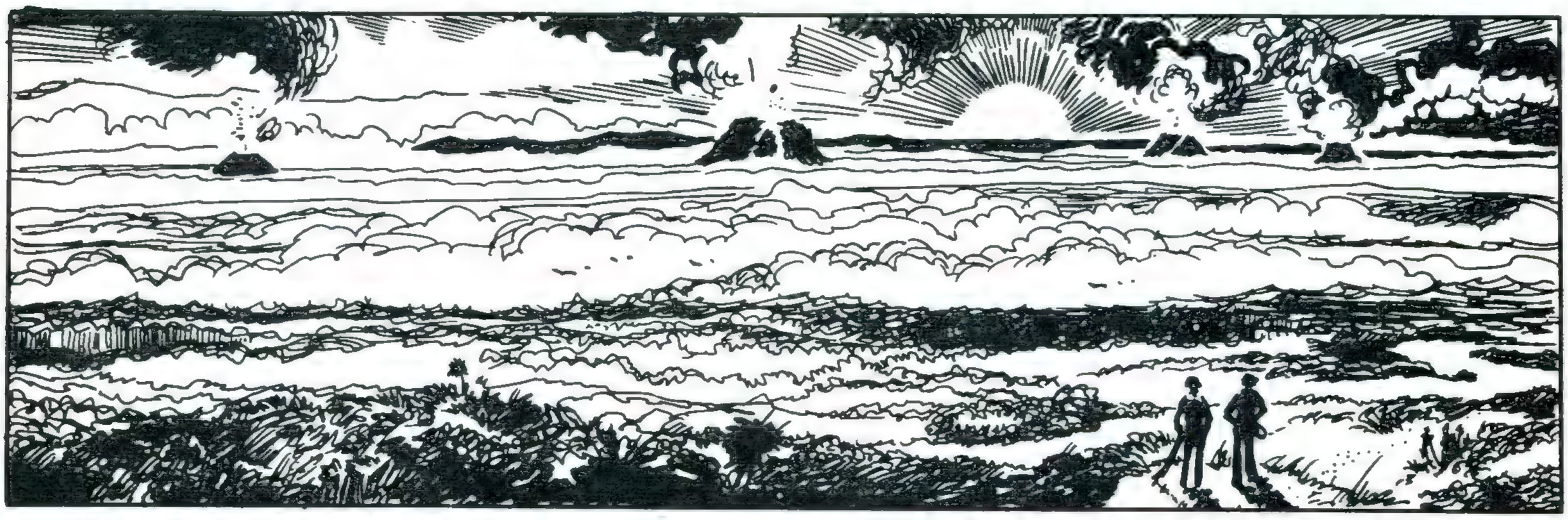

De lotgevallen van Henk Kabos

door Dick de Boer

Op 28 juli 1984 overleed Henk Kabos. Hij heeft de toenemende belangstelling voor zijn strip Tekko Taks nog kunnen meemaken, dankzij de recente heruitgaves in boekvorm. Door Tekko Taks, maar ook door zijn werk voor Toonder en Geesink, was Kabos iemand die in belangrijke mate het gezicht van de strip rond 1948 mede heeft bepaald.

H.J.Th. Kabos werd geboren op 21 oktober 1912 te Amsterdam. Hij heeft zich met verschillende aspekten van de beeldende kunst beziggehouden en verzorgde veel illustraties voor boeken en tijdschriften. Meer hierover is te vinden in Stripschrift 73[1]. Zijn eerste strips werden rond 1942 gepubliceerd: vier 'Kabouterboekjes' voor De Bijenkorf.

In 1941 kwam hij in dienst bij de tekenfilmstudio van Joop Geesink. Geesink overleed enkele maanden voor Kabos. We zullen zien dat hun beider loopbanen voor een groot deel parallel liepen.

Toen in 1942 de Toonder-Geesink Studio's werden opgericht, ging Kabos mee. Hij werkte als animator o.a. aan de tekenfilm Het geheim van de grot, een bewerking van Tom Poes ontdekt het geheim der blauwe aarde.

In 1944 begon Geesink, net als Bul Super in Tom Poes en de Superfilm-onderneming, zijn eigen studio. Deze hield zich vooral bezig met poppenfilms.

Kabos bleef aanvankelijk bij Toonder. Beiden werkten ze mee aan het ondergrondse blad Metro, Kabos onder het pseudoniem Karel Woud. Op tekst van Jan Gerhard Toonder tekende Kabos 'Geef ons heden ons dagelijks brood'. Dit boek werd in de hongerwinter geproduceerd en na de bevrijding gepubliceerd.

Bij Toonder maakte Kabos onder meer de drie Tom Poesfilms voor Philips, die vorig jaar nog op tv te zien waren. Ik moet altijd weer lachen bij de scène waarin Heer Bommel zijn jas verliest en dan vol schaamte met zijn handen de delen bedekt die altijd bloot zijn!

Niet alleen aan de tekenfilms werkte Kabos, ook aan de strip Tom Poes. In de oorlog tekende hij een paar maanden lang de dagstrips voor De Telegraaf. Na de bevrijding werd Tom Poes aanvankelijk alleen gepubliceerd in Ons Vrije Nederland. Dat Kabos ook hierin een aandeel had, kunnen we opmaken uit het hierbij afgedrukte stukje uit de rubriek Ons *On*vrije Nederland

uit: Tekko Taks en de 20 dagen

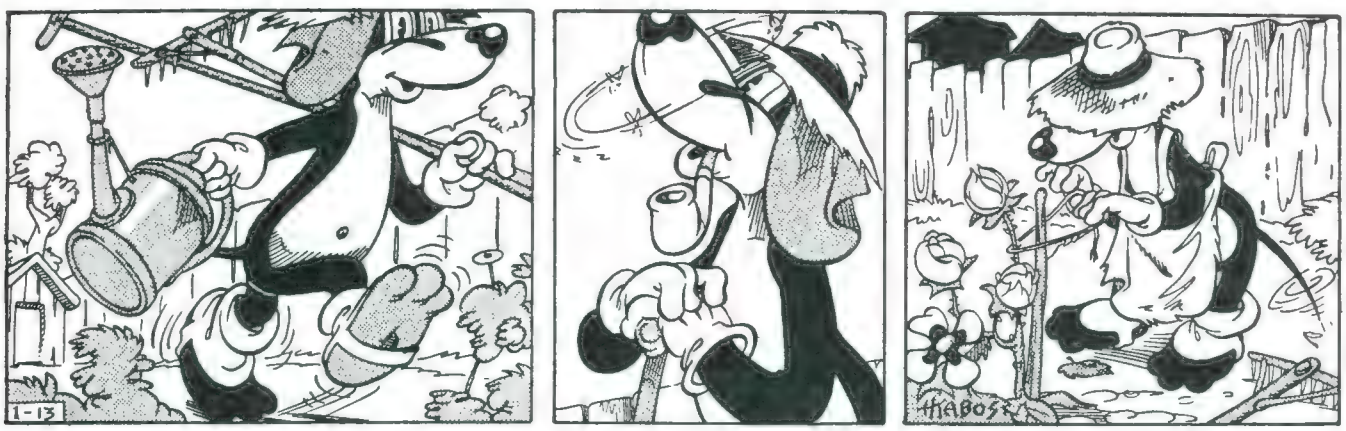

Echt in zijn schik, dat hij eindelijk weer thuis was en zich ongestoord aan zijn liefhebberij kon wijden, liep Tekko neuriënd zijn tuin in. Gewapend met gieter, hark en schop toog hij aan het werk en het duurde dan ook niet lang of zijn domein had een heel ander aanzien gekregen. Hij snoeide, spitte en wiedde onkruid alsof het aangenomen werk was en voelde zich wonderwel in zijn element. „Nee, hier ga ik voorlopig niet meer vandaan!" besloot Tekko, toen hij geleund op de spade een ogenblik uitrustte. „De belasting is betaald en bovendien hebben Terry en ik nog een aardig sommetje overgehouden ook!" Hij legde hark en schop op de grond en begon met de nodige toewijding zijn rozen op te binden. En bezig met deze delicate arbeid, verzuchtte onze vriend: „Thuis is toch maar je ware, vooral als je een bezigheid hebt, zoals ik!"

(Ons Vrije Nederland, 5e jaargang nr. 24, 17 november 1945).

In 1946 begon Kabos samen met James Ringrose aan De lotgevallen van Tekko Taks. Zij maakten de strip 's avonds, in hun vrije tijd, onder het genot van een glas jenever, zoals Kabos in 1970 aan Stripschrift vertelde[2]. Na 31 verhalen werd het echter een sleur en zijn ze erna opgehouden, in 1952.
Om wat van de sfeer over te brengen, drukken we het karakteristieke begin van 'Tekko Taks en de 20 dagen' af. Op de prentjes zien we goed hoe Tekko in zijn schik is, zoals de tekst beschrijft. Ook in dit verhaal blijft hij niet lang thuis zitten, maar wordt hij al gauw weer meegetrokken in een avontuur. Het is een wild verhaal, maar de wereld waarin het speelt is heel gewoon voor de krantelezer van eind jaren '40. Tekko komt in aanraking met de geallieerde troepen in Duitsland, eerst met de westerse, dan met de Russische. Hij geraakt dan in Siberië, waar de Russen raketten hebben opgesteld.
Meer tijdloos is een verhaal als 'Het wereldvoedselprobleem', waarin onze held de grootte van een insekt aanneemt. Heel plastisch weet Kabos hier de insektenwereld neer te zetten.
Het is dan ook plezierig dat de oude verhalen nu in boekvorm worden uitgebracht.
Vermeldenswaard is nog dat, terwijl Kabos Tekko Taks tekende, Geesink Fokkie Flink maakte. Toen Kabos gevraagd werd naar een mogelijke gelijkenis tussen de twee, antwoordde hij[2]: 'Er is van geen gelijkenis sprake! De figuren en toestanden uit Tekko Taks zijn volkomen origineel! Wie is Fokkie Flink overigens?'

De relatie tussen Kabos en Geesink lijkt niet geleden te hebben onder de concurrentie. In 1949 stapte Kabos namelijk weer over naar Geesink.
Als art-director van de poppenfilmstudio Dollywood was hij daar jaren lang verantwoordelijk voor ontwerp, draaiboek en cameraplanning van de poppenfilms. Hij werkte niet alleen aan commerciële films, zoals Loekie de Leeuw, maar ook aan meer artistieke produkties, waarvoor hij veel lof kreeg.
Voor stripliefhebbers is interessant dat hij in Geesinks poppenfilmstudio Dollywood de driedimensionale plaatjes voor Pukkie Planta maakte, die je door een brilletje met een rood en een groen glas moest bekijken.
In zijn tijd bij Geesink maakte Kabos ook nog de strip Barendje Big (in Eva, 1962) en vele illustraties. Met Tekko Taks is Kabos de stripgeschiedenis ingegaan als een van de smaakmakers van de Hollandse school. We mogen zijn andere prestaties echter niet vergeten.

1. Henk Kabos (Encyclopedie, onder redaktie van N. Noordermeer en K. de Bree) Stripschrift 73 (1975) p. 17.
2. Henk Kabos: Ik tekende Tekko omdat het zo nodig moest, door P. Loeb, P.A. Kappers, m.m.v. K. v.d. Spoel, Stripschrift 14 (1970) p. 8.

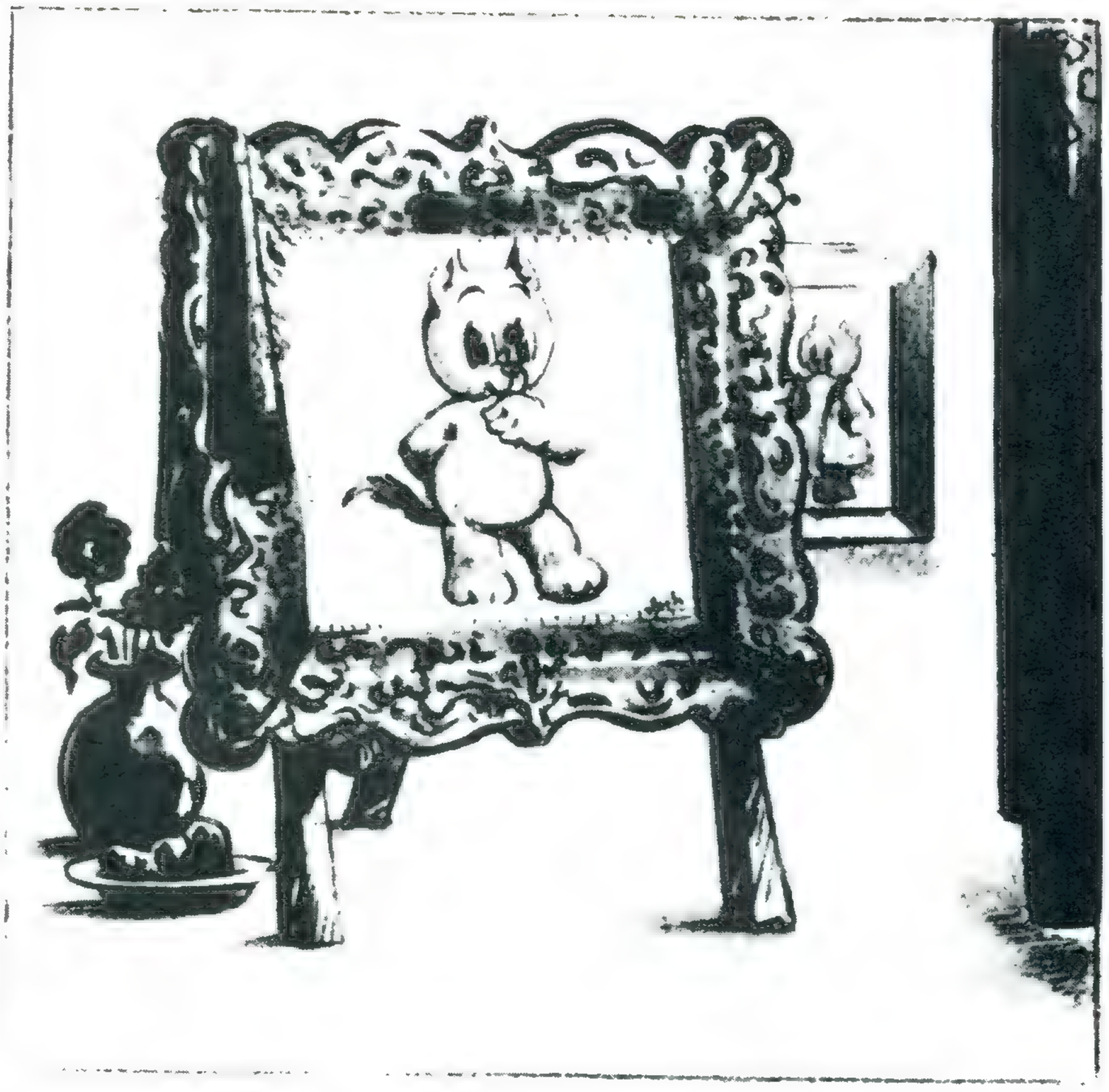

De valsche Tom Poes, zooals hij — bedriegelijk nagebootst door een sluwen leerling — gevoegd werd bij de origineele Poezen van **Martijn Schoonder.** Erkende Tom Poes-experts ontdekten achteraf terstond opvallende verschillen. Zoo is de echte Tom Poes van Martijn Schoonder een typisch bravour-mannetje, terwijl deze Plagiaat-Poes veeleer accenten van schuchterheid toont. Ook het geel in de oogen wijkt af, ofschoon dat niet direct opviel, omdat de Schoonder-Poes al wekenlang aan geelzucht leed. Voor de echte Tom Poezen gebruikte de kunstenaar Schoonder altoos anilineverfstoffen (indanthren), terwijl de vervalscher van ordinaire plakkaatverf gebruik maakte. Men lette nog op de klassieke Tom Poes-houding en het karakteristieke accent in de staart. Jarenlang heeft de vervalscher deze kenmerkende Schoonder-Poezen-houding bestudeerd. Men moet er niet aan denken hoelang dit platte plagiaat verborgen gebleven was, indien de man van de Kattenbakcentrale niet had ingegrepen! (Men leze het aangrijpend relaas op deze pagina).
(Exclusieve Primeur-Reproductie met eigen O.V.N.-lenzen)

MARTIJN SCHOONDERS SCHEPPING GEPLAGIEERD

Maar de signatuur is echt!

(Van onzen dierkundigen medewerker).

Het is niet alles goud, dat er blinkt, maar het schijnt, dat er goud zit in het schijngoud der hedendaagsche schilder- en prentkunst. Nauwelijks immers is het rumoer rondom den valschen Van Meegeren verstild — de schilder is er zelf stil van geworden — of opnieuw worden de telegrammen over een tweede valsche ontdekking naar alle deelen der toch al zoo nerveuze wereld gekabeld. Nog maar net zijn we bekomen van de rhetorische krampaanvallen van driftige pendrijvers, die het geval van het vermeende Vermeer-doek uit de doeken gedaan hebben, of reeds ratelt de radelooze telex: **Een vervalschte Tom Poes ontdekt!**
Tom Poes, Schoonder-creatie van fonkelende originaliteit, is valsch. Dat wil zeggen, de nu ontdekte valsche Poes is door een smadelijke intrigue door Schoonder zelf als een Schoonder-Poes gesigneerd!!!

Hoe het zit.

Het zit zoo. Gelijk Aert de Gelder en andere schildergezellen zich rond Rembrandt, den meester, schaarden, zoo ook draagt Martijn Schoonder, begenadigd eenling in zijn generatie, het licht van zijn rijke geest over op zijn leerlingen, van wien in het bijzonder de talentvolle **Hendricus K. Bos,** zich de toetsen en streken van zijn Meester eigen maakte. Zoo virtuoos en geraffineerd imiteert Bos de Poes van Schoonder, dat een „Bos-Poes", zoo gezegd, niet van een echte Tom Poes te onderscheiden is.
Toen nu onlangs de geestelijke vader van Tom Poes, na een nieuwe Poes-creatie, die met enkele bokalen wijn besproeid was, een kater had, heeft de sluwe H. K. Bos, op schanduleuze wijze misbruik makend van den kater, een Poes gemaakt, die hij valschelijk voegde bij enkele echte Tom Poezen, die de Meester nog moest signeeren. Martijn Schoonder, weinig vermoedend, dat er een „Bos-Kat" onder zijn Tom Poezen school, zette vlot zijn naam in de daarvoor bestemde benedenhoek en... de valsche Poes was er.

De ontdekking en de bekentenis.

Het toeval wil, dat de vervalscher dezer dagen op aanwijzing van den inspecteur van de Kattenbakcentrale (ironie van het noodlot) gearresteerd werd, op vermoeden, dat hij in den illegaliteit-tijd een Duitsche film zou hebben bezocht en er zelfs om zou hebben gelachen, hetgeen later onjuist gebleken is. Eenmaal in de petoet kwam de aap van de „Bos-Poes" zoo gezegd uit de mouw. In aanwezigheid van twaalf rechercheambtenaren bekende de teekenaar de falsificatie: „Welk een bevrijdende opluchting," riep hij uit, „nu de ban der beklemming van mijn artistiek geheim eindelijk verbroken is!" Bos is weliswaar gezuiverd, maar dat kan van zijn **Poes** nog niet gezegd worden. De gedupeerde is de „Nationale Stichting tot verbreiding van het weekblad Ons Vrije Nederland", welk gerenommeerd periodiek nu waarschijnlijk al tweemaal een valsche Tom Poes heeft afgedrukt waarvan alleen de handteekening echt is. Onze lezers snappen wel, dat het muisje van dezen Tom Poes nog een staartje heeft, temeer waar ook de reputatie van een zwager van den heer Schoonder, de populaire O. B. Bommel, op het spel staat. Maar dat is weer een ander verhaal...

uit: Ons Vrije Nederland, 5e jrg. nr. 24, 17-11-'45

Klein geluk en verwondering in de aquarellen van Phiny Dick

door Cor Nijmeijer

Wie de naam Phiny Dick hoort, denkt automatisch aan Olle Kapoen, of misschien nog wel aan Miezelientje, of Pom, Verk en Fop, waarbij zij niet alleen haar schrijf-, maar ook haar tekentalent toonde. Haar aandeel in de totstandkoming van de eerste Tom Poesverhalen van haar echtgenoot Marten Toonder mag ook als bekend worden verondersteld. Maar verder dan de wetenschap, dat een groot aantal Bezige Bij-Bommel-pockets door haar van omslagafbeeldingen is voorzien gaat de kennis van striplezers niet. Haar eerste solotentoonstelling, van 12 mei tot 17 juni in galerie 'Brink 7 Yde' lichtte een sluier op van haar andere activiteiten: een ongekende wereld, uitgedrukt in kleurige aquarellen.

Vorig jaar exposeerde zij al in Nederland, voor de eerste keer, maar dit optreden is welhaast onvermeld gebleven. Deze gemiste kennismaking vond plaats in het Singermuseum te Laren, waar Phiny temidden van ander werk een hoekje kreeg toebedeeld. Al in een vroeg stadium wist ik dat zij haar werk daar zou laten zien, maar de museumleiding liet na mij van de data in kennis te stellen, en zo zal het ook met anderen zijn gegaan. De tentoonstelling schijnt overigens ook maar een paar weken te hebben geduurd.

Ook zij, die dit lezen, zullen niet meer in de gelegenheid zijn haar aquarellen te bekijken, althans niet in Yde, want *Stripschrift* verschijnt niet snel genoeg om de lezers aan te kunnen sporen onverwijld naar het onder de rook van Eelde, nog net in Drenthe gelegen, Yde af te reizen.

Het mag overigens geen toeval heten, dat het werk van Phiny daar op deze prominente manier werd geëxposeerd. De galeriehoudster, Henny van Voorn, is de echtgenote van Ben van Voorn, die vele jaren aan Marten Toonderstrips als Tom Poes, Panda en Kappie heeft meegewerkt. Het contact is blijven bestaan, zo maakte Ben de achtergronden voor de grote Bommelfilm.

Ook in ander opzicht zijn er bindingen, al dan niet bewust, want er zijn onmiskenbare overeenkomsten tussen het werk van Ben en het Toonderechtpaar. Er moet een voortdurende kruisbestuiving op afstand plaatsvinden.

Phiny wordt al gedurende vele jaren beoordeeld naar haar werk uit de jaren veertig, vijftig. Maar het is de moeite waard kennis te nemen van wat ze daarna gedaan heeft. Een eerste begin is gemaakt door het tonen van het aquarellen, en misschien kunnen we nu ook nog eens haar olieverfschilderijen bekijken.

Daar heeft ze zich op toegelegd sinds ze met Marten Toonder in Ireland is gaan wonen, zo vertelde Ron van Vleuten, een huisvriend van de familie Toonder, die de expositie in Yde op verzoek van Phiny opende. Helaas konden de Toonders niet bij de opening aanwezig zijn, maar zij werden vertegenwoordigd door dochter Marylou en haar gezin.

De aquarellen tonen de visie van Phiny op het leven. Over het algemeen niet figuratief, al zijn hier en daar mensen en dieren in een vage vorm uitgebeeld. Er was geen mogelijkheid om haar te vragen naar de techniek, maar het is duidelijk, dat zij behalve louter aquarel ook andere technieken gebruikt om weer te geven wat zij bedoelt. Ron van Vleuten vertelde het al: Marten en Phiny inspireerden en stimuleerden elkaar in hun kunst. Zo heeft de stijl van de appliqué wandkleden die zij destijds maakte een sterke invloed op Martens tekenfilm 'Moonglow' gehad.

Daarna legde zij zich toe op de Chinese penseeltechniek en die invloeden zijn te zien in de aquarellen: met zekerheid opgezette beelden. Daarbij valt vooral op hoe zij de dingen in de wereld om haar heen in uitermate warme kleuren aan het aquarelleerpapier toevertrouwt. Gevat in passepartouts, die wat kleur betreft met die van de afbeelding overeenstemmen, zijn het juweeltjes, die, en wij citeren Ron van Vleuten: haar verwondering over alle grote en kleine schoonheid om haar heen, een persoonlijke belevenis, haast een mystieke ervaring, weergeven.

Kleuren, vormen, grillige patronen en de namen, die ze daar aan geeft: Blauwe vogel van het geluk, Atlantis, Snelheid van het licht, Zier.

Phiny Dick schreef daar zelf over in een brief aan Van Vleuten: 'Ik ben altijd geboeid door microscopisch kleine leventjes in het water, die je soms zo prachtig kunt zien in natuurfilms. Dan denk ik: waar heeft God het allemaal vandaan gehaald, die vormen en kleuren. Hij is wel de grootste artiest met de meeste fantasie, en schrikt niet terug om allerlei gedurfde patronen te verzinnen waar een ander niet op zou komen. Dit boeit me ontzettend en ik probeer dat op mijn menselijke manier zo'n beetje te benaderen. Het geeft me een intens plezier, moments of little happiness.'

Cosey: 'Van Peter Pan hou ik meer dan alles wat ik heb gedaan'

door René Smulders en Mat Schifferstein

Afgelopen september was Cosey één dag op de Stripdriedaagse in Breda. René Smulders en Mat Schifferstein interviewden hem toen over de laatste en komende albums van *Jonathan,* en over *Op zoek naar Peter Pan,* waarvan deel 1 toen net uit was. Over het oudere werk hebben ze niet gepraat, dat kunt u allemaal nalezen in Stripschrift 165 (1982).

Stripschrift: Hoe kwam u ertoe strips te tekenen?
Cosey: Ik heb dat altijd willen doen. Maar het was niet gemakkelijk, met name in Zwitserland. Ik bekwaamde me in de reklame, als tekenaar. Dat interesseerde me – en het interesseert me nog steeds – omdat je een idee moet uitdrukken door een tekening. En in strips moeten tekst en beeld worden gekombineerd.
Het was een opleiding waarbij je vier dagen in een reklamestudio werkte en één dag op school zat. Op school leerden we tekenen en psychologie. Gedurende die vier jaar ontmoette ik de eerste striptekenaar in Zwitserland, Derib. We werden vrienden en toen ik mijn werk in de reklame had afgemaakt stelde hij voor dat ik naar zijn werkplaats zou komen, zonder speciaal doel, gewoon om er te kijken. Ik begon zijn verhalen in te kleuren en hij leerde me stripverhalen maken.

U kleurde daar veel verhalen?
Ja. Veel voor *Go West,* en voor *Pythagoras, Yakari* en *Buddy Longway.*

U kleurt ook uw eigen verhalen, behalve de laatste Jonathan, Neal en Sylvester. *Die is ingekleurd door Raymond, die ook de strips van Hermann inkleurt.*
Inderdaad. De twee boeken over *Peter Pan* zijn wél door mezelf ingekleurd. Ik ben nu bezig met de tiende Jonathan, en ik denk dat die ook door iemand anders zal worden ingekleurd, maar ik weet nog niet wie. Ik denk dat een andere inkleurder soms iets nieuws kan brengen.

Uit: 'Op zoek naar Peter Pan'

Op verzoek

Maar het is niet uit gebrek aan tijd?
Voor *Neal en Sylvester* was het uit tijdgebrek. Dat is een heel verhaal: *Kate* kreeg de Grand Prix Angoulême (de Franse prijs voor het beste boek van het jaar, RS). Op dat moment was ik klaar met *Het voorrecht van de slang,* en net begonnen aan *Peter Pan,* maar de uitgever dacht dat die strip commercieel niet zo'n succes zou zijn. Hij vroeg me om er een tijdje mee te stoppen. Juist de tijd om een nieuwe Jonathan te maken.
Ik heb me toen afgevraagd of ik een zuiver en ideaal mens was, met een hekel aan geld en succes, maar ik realiseerde me dat ik dat niet was: Ik hou ervan om goed werk te leveren, maar ik hou ook van geld. Ik dacht aan Mozart, die meesterwerken schreef, alleen voor het geld. *(Gelach.)* Dat is een grap, maar het is interessant om aan te denken; hij schreef bijvoorbeeld prachtige muziek voor bruiloften. Het was iets dat mensen hem vroegen te doen, en zo bekeken was het commercieel.
Ik besloot dus te stoppen met Peter Pan, en het commerciële spel mee te spelen. Maar dat betekende niet dat ik erg snel en erg slecht ging werken. Alleen de beslissing om aan een nieuwe Jonathan te gaan werken en op te houden met Peter Pan was commercieel. Momenteel ben ik er gelukkig mee dat ik zo heb gekozen: Peter Pan is niet aangetast. Ik ben er zeven maanden mee gestopt, en ik denk dat dat het verhaal geholpen heeft. Ik hou veel van Peter Pan, wellicht meer dan van alles wat ik heb gedaan.

In Neal en Sylvester gebruikt u een bestaand idee. Cristo, de kunstenaar die zulke grote projekten op stapel zet en uitvoert, bestaat echt. Kent u hem?
Ik ken hem niet, maar ik stuurde het boek naar hem op, en hij zond mij drie posters van zijn kunst, met een vriendelijk briefje. Wat hij maakt vind ik echt kunst. Het doet je anders naar dingen kijken. We zien dingen meestal niet zoals ze zijn, maar zoals we denken dat ze zijn. Alleen grote kunstenaars komen zover dat ze de cliché's vergeten, en de echte werkelijkheid zien. Cristo doet dat op zijn manier ook.

Peter Pan vond u het leukste dat u hebt gemaakt. Liep u allang met het idee rond?
Het idee van een Engelse schrijver die naar de Alpen ging aan het begin van deze eeuw had ik bijna vóór Jonathan. Ik wist alleen niet hoe ik het moest uitwerken.

Had u er problemen over met de uitgever?
Zo'n man denkt natuurlijk commercieel, hoewel hij zei dat hij ons eigenlijk vrij wilde laten om te doen wat we wilden; dan maakten we onze eigen fouten. Uiteindelijk heeft hij de gok toch gewaagd, omdat hij begreep dat ik dit verhaal móest maken. En hoewel hij dacht dat Peter Pan minder goed zou verkopen als Jonathan, blijkt het

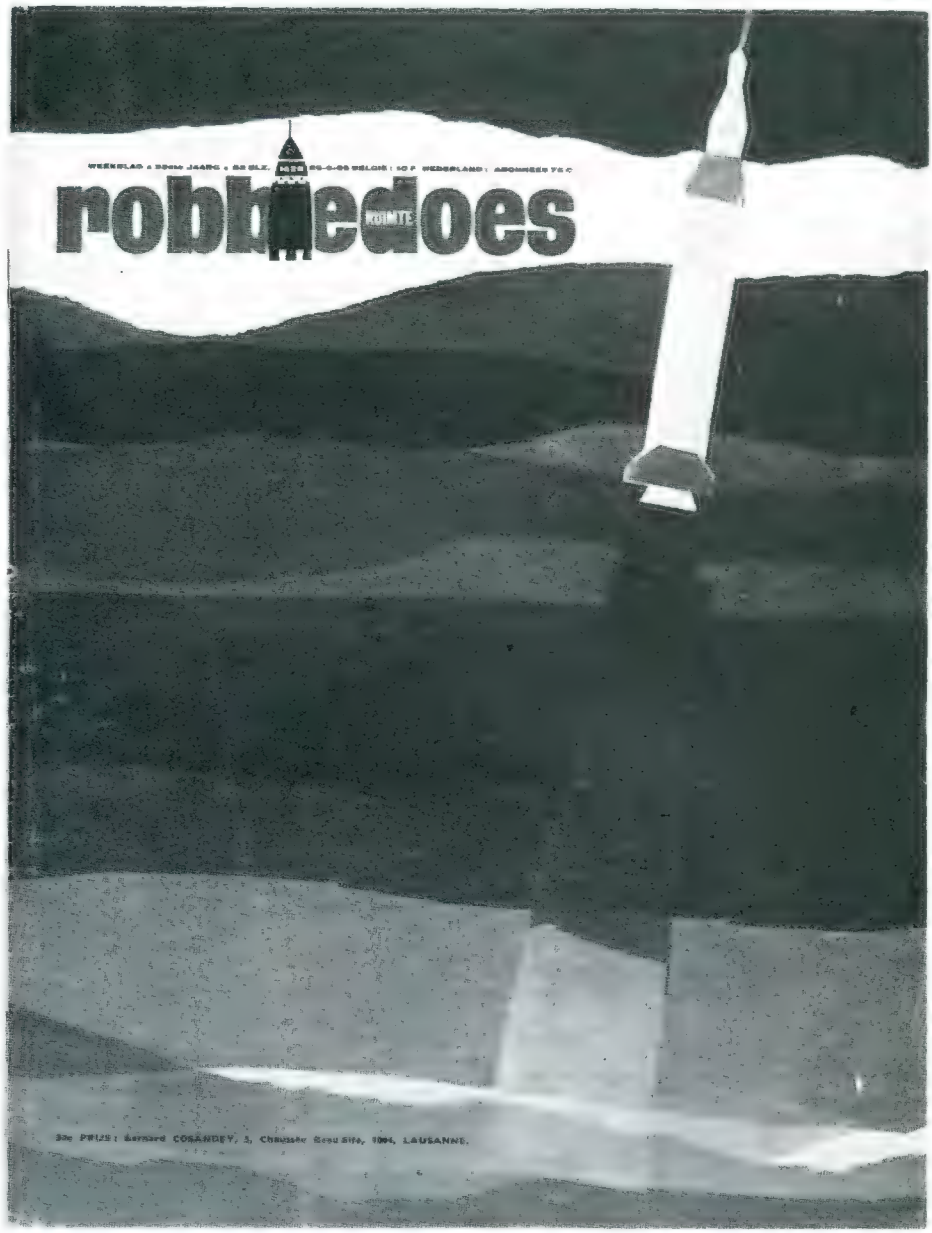

Jong Talent Cosey door Robbedoes ontdekt (1969)

nu beter te verkopen, met name in Zwitserland. Normaal verkoopt een nieuwe Jonathan daar, op anderhalf miljoen Franssprekende mensen, zo'n 2700 stuks. Het eerste deel van Peter Pan verkocht binnen twee weken 6300 stuks. Dat komt natuurlijk omdat het Zwitsers is, en het zal wel niet hetzelfde zijn in Frankrijk of in Nederland, maar toch...

U bent tevreden met de uitgave?
Ja, het kon natuurlijk beter, maar het zou bij Dargaud of Casterman niet beter zijn geworden.

Wat kan er beter?
Het drukwerk, de kleuren. Er is een groot verschil met de originele kleuren. De gedrukte kleuren zijn vulgairder, banaal. Ik heb er wel eens aan gedacht om in zwart-wit te gaan werken, maar dan zou ik een andere uitgever moeten gaan zoeken – deze doet dat niet – en voorlopig heb ik daar geen zin in.

Veel mensen vinden de voorplaat van Peter Pan 1 erg mooi, zo wit. Maar de Kuifje-voorplaat was mooier, want die had niet zo'n frame er om heen.
Het frame is niet mijn idee. Ik moest het nemen, en toen heb ik besloten om het te gebruiken en het niet te verbergen; daarom koos ik zwart. Dit wit (Cosey wijst hier op het wit rond de titel, RS) vloekt met het blauw en zwart; dat is het probleem. Bij deel 2 zal dat niet zo zijn, omdat er in de tekening geen wit zit. Er zal dan alleen wit om de titel zijn.

De nieuwe Jonathan

U hebt veel gereisd, speciaal in de Himalaya?
Ja, de eerste keer was ik met mijn vrouw in Kashmir en Ladakh. We hadden geluk, want het was de eerste keer dat de grens met Tibet open was; tot dan toe was Tibet kompleet dicht geweest. De tweede keer zijn we in Nepal en Noord-India geweest. Verder zijn we twee maal naar de Verenigde Staten gereisd; we zijn nu een jaar terug. De eerste reis was alleen maar voor

het plezier, om eens wat anders te zien. De tweede was echt, zoals je dat in het Frans zegt, *repérage,* zoals men dat doet voor films: naar plekken gaan, foto's en schetsen maken; alles in het kader van een verhaal.
Ik werk nu aan de tiende Jonathan, *Oom Howard is terug* (het volgende deel heet *Grace Shore Island,* RS). Het speelt zich af in de States. En, wat erg moeilijk voor mij was, Kate komt erin terug. Ik weet dat de mensen erg van het personage Kate hielden, en ik weet bijna zeker dat ze teleurgesteld zullen zijn. Ieder heeft zijn eigen Kate, dat is het probleem. Die van mij is niet die van hun; maar ik heb het toch willen doen.

Het is ook ons idee dat als Jonathan Kate terugziet het ons zal teleurstellen. Maar het zal ook Jonathan teleurstellen.
Dat klopt. In het begin dacht ik dat het verhaal zich zou afspelen op de bekende plekken, zoals de Grand Canyon. Maar het leek te veel op ansichtkaarten, het is te cliché; je kunt daar geen verhaal situeren. Nu zal het verhaal zich afspelen in kleine plaatsjes in New England; werkelijk erg verschillend met de Himalaya.

Vrijheid

Toen ik Peter Pan maakte was ik helemaal vrij, en hoefde ik me helemaal geen zorgen te maken over het aantal platen dat ik nog ter beschikking had; ik probeerde het beste ritme te handhaven. Het nieuwe Jonathanverhaal loopt over twee boeken, maar ik ben niet vrij: het is tweemaal 46 platen.

U plant het hele verhaal alvorens te gaan tekenen?
Ja, dat heb ik nodig. Ik begin met het beschrijven van de inhoud van een verhaal op zo'n drie kantjes. Die inhoud verdeel ik in 46 stukken, en dan heb ik per pagina die ik moet tekenen ongeveer één regel rekst. Met de eerste regel probeer ik dan de eerste plaat te tekenen, en zo verder.
Meestal begint het verhaal te leven na de eerste tekening: doordat ik het téken kan ik het gaan zien, het zit dan niet alleen meer in mijn hoofd. Ik word tijdens het tekenen zelf ook een lézer, en daardoor verandert het verhaal ook terwijl ik er mee bezig ben; maar ik heb dus wel plánnen, tot het einde toe.

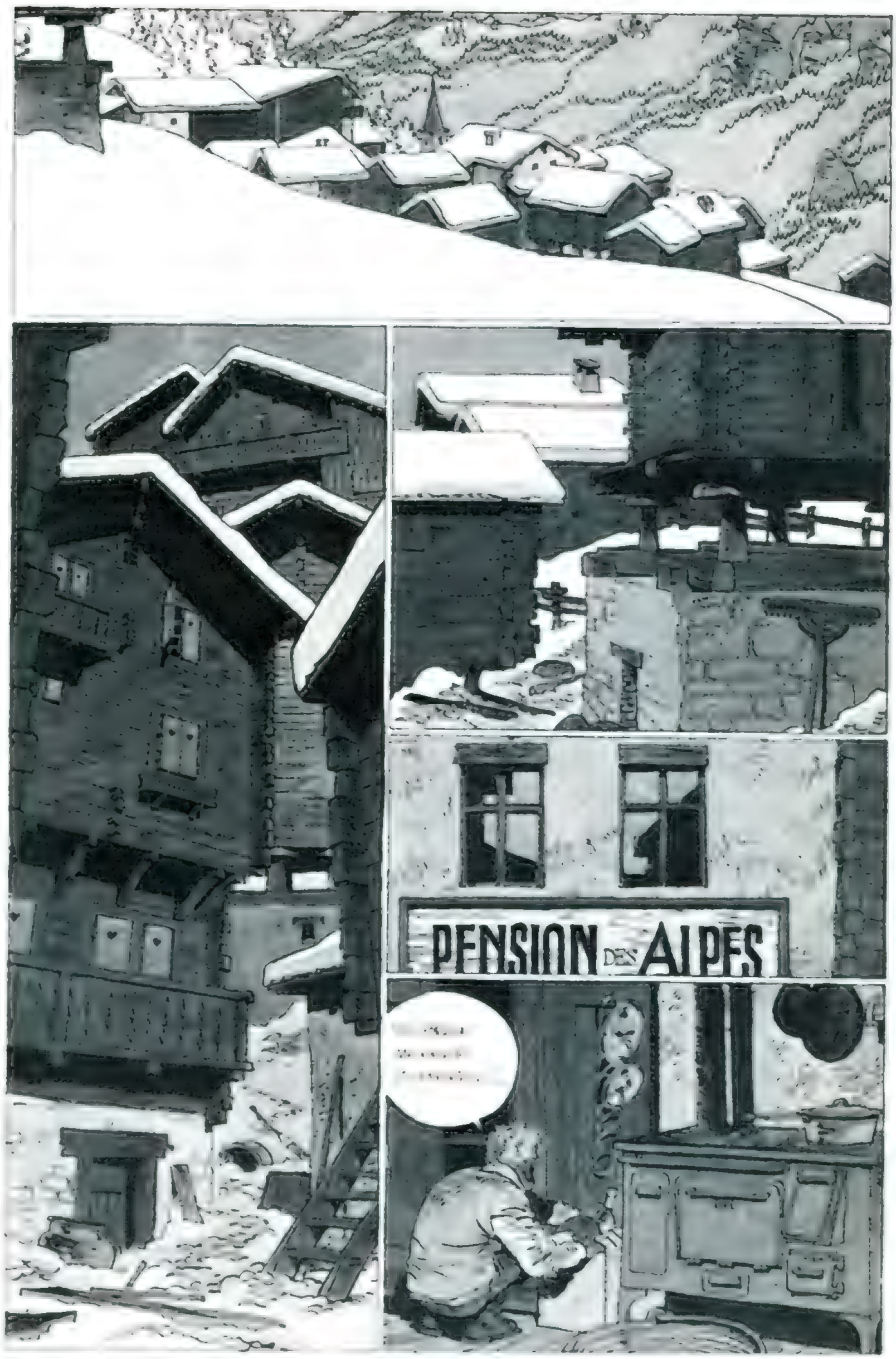

Uit: 'Op zoek naar Peter Pan'

U weet nog niet hoe deel II zal eindigen?
Jawel, dat heb ik al geschreven, maar wat daarna met Jonathan gaat gebeuren weet ik nog niet. Ik denk dat hij terug gaat, misschien naar Zwitserland; maar het is nog niet zeker. Ik denk dat ik het leuk vind om afwisselend een Jonathan te tekenen, een one-shot zoals Peter Pan, weer een Jonathan, enz. Het is erg interessant om zulke one-shots te maken, maar geen andere serie. Ik zou niet graag twee series hebben.

Films

Bent u beïnvloed door bepaalde films? We dachten enkele scènes uit een film van Wim Wenders te zien.
Ja, dat was in *Kate.* Volgens mij is Wim Wenders één van de grootste regisseurs. Verder hou ik veel van de literatuur en cinema van Amerika. Regisseurs als Miles Forman, Peter Yates, Peter Brooks, schrijvers als Saul Bellow, John Updike, J.D. Salinger, enz.

Vrienden en kennissen van ons die geen strips lezen bleken wel onmiddellijk geboeid te worden door de strips van Jonathan.
Het is verbazingwekkend, maar inderdaad typisch voor Jonathan. Ik denk dat 50% van de mensen die Jonathan lezen geen lezers van stripverhalen zijn.
Misschien komt het doordat ik geïnteresseerd ben in een hele hoop dingen, en de dingen die ik vertel in mijn verhalen staan relatief dicht bij het gewone leven, vergeleken met de meeste stripverhalen.

Nog een laatste vraag: Het viel ons op dat de verhalen van Jonathan altijd in de zomermaanden in Kuifje verschijnen, en dan nog met relatief veel platen per week, zodat het snel afgelopen is.
De hoofdredakteur van Kuifje (Vernal, RS) houdt niet zo van mijn verhalen, daarom plaatst hij ze op de minst aantrekkelijke manier. Ik heb met die man verder niets te maken, – de albums lopen goed.

Marc de Boer: 'Grappen op het niveau van de Mounties verzin ik aan de lopende band...'

door Peter Nieuwendijk

Jong (19 jaar) ambitieus én binnenkort debuterend in het franse satirische blad 'Le petit Psychopat', dat is Marc de Boer, ook wel tekenend onder de naam 'Maraboe'. Blaaskaak of veelbelovend talent?
In de serie 'Cartoonisten tekenen op televisie' beet hij als eerste van de tien deelnemende Tulpleden, de spits af, in het programma 'Wissels' van de NCRV.
Bovendien verschenen er tot nu toe 4 albums van zijn hand: 'Ik ben het zot', 'Hoezo, dwaas', 'Cucurico' en 'Een tik van de molen'.
Sinds kort onder de vaderlijke hoede van Har van Fulpen, probeert hij zijn ruimschoots aanwezige talent in goede banen te leiden.
Een cartoonist met duizend plannen, die eigenzinnig zijn toekomst uitstippelt, een weg afwisselend geplaveid met wrange humor en vriendelijke grapjes.

Hoe is het begonnen?
Ik zat nog op school en tekende een stripboek, dat heb ik ook op school kunnen stencillen. Daarmee ben ik naar Amsterdam gegaan, winkels langs. Voorzichtig bood ik 5 nummers aan, maar ze wilden er gelijk 15 of 20, 't ging heel lekker! Ambrosius wilde een uitgeverij beginnen, die zagen er wel iets in en wilden er een boek van maken.

Dat werd je officiële eerste boek, Ik ben het zot*?*
De zomervakantie van '81 heb ik tekenend in mijn tent doorgebracht, toen was het af. Oplage 500 exemplaren binnen 'n maand uitverkocht. Na *Ik ben het zot* wilden ze gelijk een 2e en een 3e boek. Toen kwam *Hoezo dwaas*, maar na het derde boek *Cucurico* ging alles mis, het bleek op eens allemaal te duur te zijn.

Dat 3e boek ligt op de Albert Cuypmarkt voor f 1,—. Is het niet allemaal een beetje te snel gegaan?
Ja dat denk ik wel. Het 2e boek heb ik snel volgetekend omdat er een 2e boek moest komen, de eerste 10 pagina's zijn goed maar verder is het echt een rotzooitje geworden.

Dat derde boek had nooit mogen verschijnen? Had je niet beter en rustiger moeten selecteren?
Ja, ik heb nu eigenlijk een rotte basis, je verpest zo je eigen naam. Het boek nà je debuut is eigenlijk moeilijker dan je debuut. Maar mijn vierde boek is gelukkig stukken beter geworden. Ik had voorraad voor het 4e en 5e boek, maar Har van Fulpen vond het beter dat ik gewoon dóórtekende, zodat er meer dan genoeg was om te selecteren.

Ik heb er toen nog een extra half jaar over gedaan, ook om een heleboek te hertekenen. Uiteindelijk ben ik over mijn 4e boek wél tevreden!

Dat heet Een tik van de molen! *Cynische grappen in kadoverpakking?*
Ja.

Ben je cynisch of leg je je dat op als stijlmiddel?
Ik ben soms wel erg cynisch, maar ik probeer het tegenwoordig wel wat af te zwakken, anders kom ik al gauw in het straatje van *Gotlib* en *Reiser,* zo van: 'het moet goorder en smeriger'. Je bereikt dan plotseling een grens, steeds banaler en schokkender, op 'n gegeven moment weet je niet meer.

Vind je jezelf bij een groep of stroming passen, of ben je een echte individualist?
Ik voel me wel verwant, maar van groepsvorming is niet zo'n sprake. Op 't ogenblik werk ik voor Drukwerk, die kwamen op het juiste moment, toen ik met mijn handen in 't haar zat. Ik ben ook bij *Van Wulften* geweest, maar die kwam zéér arrogant over, daar kan ik niets mee samen doen... 'n beetje minachtend over andermans werk... In ieder geval over mijn werk... dat is niet leuk!

Je maakt waar je zin in hebt?
Ja. Ook wel reklamewerk. Het meeste is betaald werk, bedrijfsbladen, posters, cartoons en stripverhalen. Sommige dingen doe ik voor geld, andere gratis. Ik bekijk de mensen en beslis dan of ik betaald of onbetaald werk doe. 'n Tijdje heb ik voor 'n krant met een te gekke redactie gewerkt, altijd lachen, dan maakte ik twee tekeningen tegen reiskosten.
Het gevolg is vaak dat je daaruit dan weer opdrachten krijgt, zo *promote* je jezelf.

Je woont nog bij je ouders. Op die manier kun je zonder al te veel financiële problemen rustig aan je carrière werken. De Havo, heb je die afgemaakt?
Jawel, daarna heb ik nog één jaar Kunstacademie gedaan. Nu doe ik een opleiding voor tekenleraren, niet zozeer om tekenle-

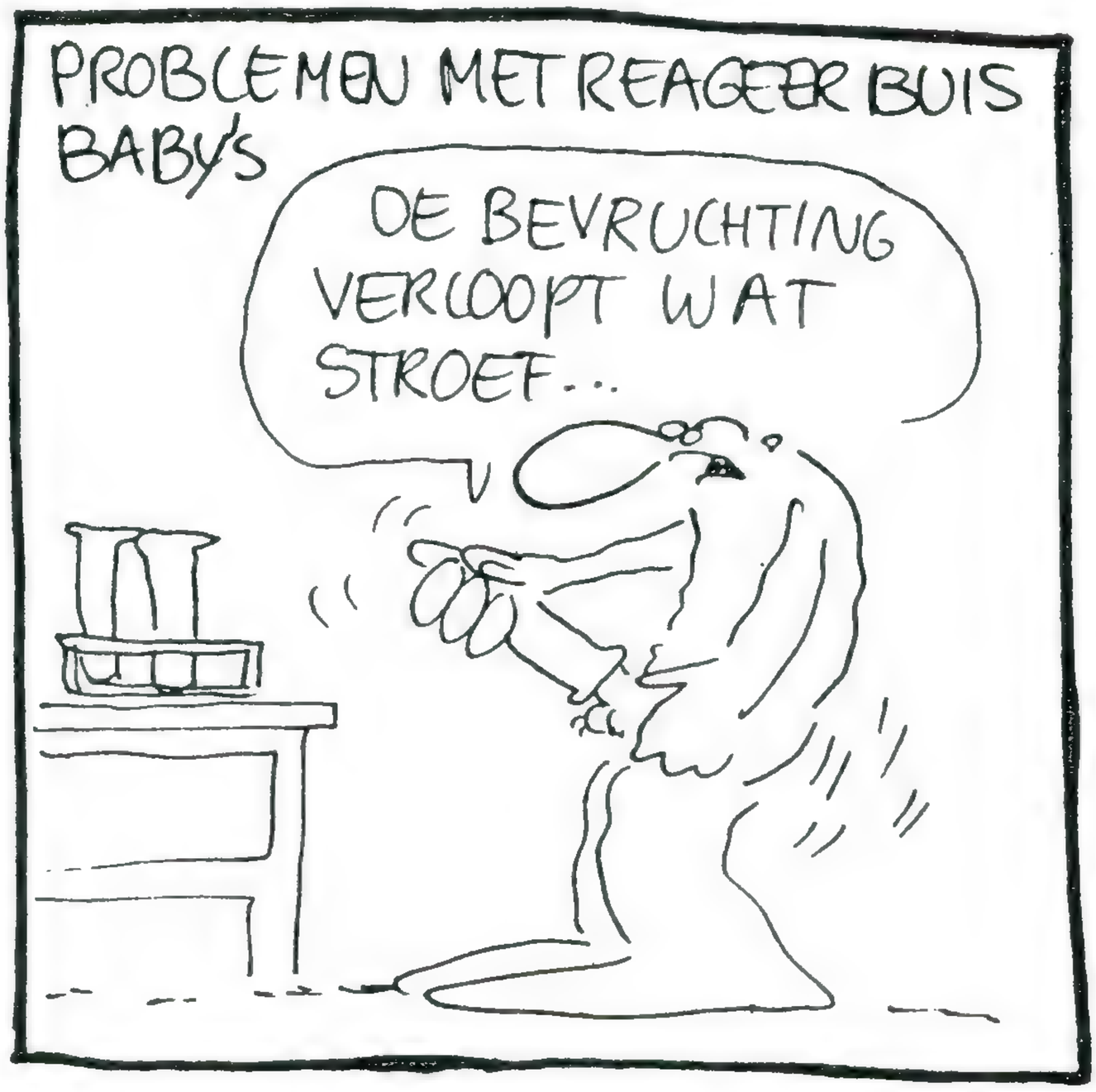

raar te worden, maar om toch een papier in de achterzak te hebben en iets met tekenen te gaan doen... strips, cartoons of een reclamestudio!

Dat mannetje Maraboe *is ontegenzeglijk geïnspireerd op* Kamagurka *en* Reiser*!*
Je moet alles lezen of niets om vrij van invloeden te zijn.

Is Maraboe altijd zò geweest? Die grote neus, onbehouwen figuurtje enz.?
Nee, niet van het begin af aan, ik heb eerst lucifermannetjes gemaakt; Maraboe teken ik pas vanaf '81, als ik er zin in heb; soms maak ik ook wel realistisch werk.

Zit je de hele dag te tekenen?
Bijna wel ja, als ik er even de tijd voor heb.

Volgens Ted Schaap *moet je iedere dag even* die pen *vastgehad hebben!*
Ja dat is inderdaad zo. Als ik 'n paar dagen niets gedaan heb, krijg ik een schuldig gevoel... onbevredigend. Ik heb een zwaar ochtendhumeur, dan schrijf ik en 's avonds teken ik, dan ben ik veel meer geconcentreerd. Voor verhaaltjes schrijven heb je niet zo'n sterke concentratie nodig vind ik.

Is er voor jou verschil tussen cartoons en strips?
Je hebt cartoons met tekst en cartoons zonder tekst, er is denk ik niet zo erg veel verschil. Een strip is meer één lange cartoon... een uitgewerkte cartoon met tekst, sommige dan... Drie plaatjes kunnen daarentegen best teruggebracht worden tot één, commercieel zijn drie plaatjes waardevoller... dat brengt meer op. Raaymakers kan het best in één plaatje, maar die werkt voor 10 verschillende kranten! *(Wilms & Raaymakers van* Boe's, *PN*).

Las je vroeger al veel strips & cartoons?
Ja, alleen maar eigenlijk! Ik zou best nog wel eens 'n goed boek willen lezen, maar zèlfs in vakanties zit ik me rot te tekenen.

Is het een vorm van verslaving of verdwazing?
Feitelijk wel. Nóg liever schrijf ik teksten, want dat doe ik véél sneller.

Heb je een favoriet thema?
Nee, mensen hoeven maar de start voor een idee te geven en ik begin te draaien... van de 100 verdwijnen er naderhand dan wel weer 60 in de prullebak, maar op het moment van bezig zijn vond ik ze echt allemaal fantastisch.

Teken je ze dan ook meteen of noteer je ze?
Nee, ik schrijf ze op, het tekenen komt veel later, soms nooit.

Ben je meer tekstschrijver dan cartoonist/striptekenaar?
Tekstschrijver? Dat zou ik best willen. Een show voor de Mounties schrijven bijvoorbeeld. Ik denk dat ik binnen twee avonden vier shows kan maken. Wat die twee nu gebruiken is oudbakken en afgezaagd... Piet Bambergen altijd met dezelfde grappen gepikt uit Engelse shows... verschrikkelijk... Grappen op het nivo van de Mounties verzin ik aan de lopende band... dát is zo eenvoudig.

Denk je dat het tekenen bij jou op den duur naar de achtergrond verdwijnt?
Dat zou best kunnen. Voor volgend jaar kan ik zo zes boeken uitgeven, de teksten heb ik al af, ik moet ze alleen nog maar tekenen, dat is mijn grote probleem op dit moment...

Er komt een bijzondere uitgave voor toeristen, waar nogal geheimzinnig over gedaan wordt. Kun je er iets over vertellen?
Het is een origineel en supercommercieel idee van Har van Fulpen. 't Wordt een boekje dat waarschijnlijk de komende 50 jaar verkocht gaat worden. Het wordt een boekje over typisch Hollandse gebruiken; koeien, boerinnen, molens, haring eten... Eigenlijk voor buitenlandse toeristen.

Worden Nederlandse gebruiken en gewoontes door een cynische bril gezien?
Nou, wel licht overdreven. De was aan de lijn, de regen, schaatsen, 't komt er allemaal in voor met een kleine afwijking!

Het jongetje Brinkers met zijn duim in de dijk?
Ja natuurlijk! Maar dan zo dat hij zijn duim er niet meer uit kan krijgen. En natuurlijk TULPEN!

Nog méér plannen?
Ja, een Europees cartoonboek over het circus. De grappen heb ik al geschreven, alleen nog maar tekenen... Waarschijnlijk komt het in 4 talen uit, dat is eenvoudig want 't wordt een boek zonder tekst, dus alleen de cover moet in 4 talen! Een echt cartoonboek dus, internationaal.

Heb je humoristische ouders? Komen de grappen van huis uit?
Nee, ik kom uit een vriendelijk doorsneegezin. Mijn vader en mijn oom tekenen... niemand stond er afwijzend tegenover, eigenlijk is het wel van huis uit gestimuleerd, nooit tegenwerking.
Ik wist al vanaf de lagere school dat ik iets met tekenen zou gaan doen.

Je hebt dus eigenlijk nooit 'echt' gewerkt, de zg. achtenswaardige beroepen!
Ik heb vakantiewerk gedaan, maar dat beviel me totaal niet, metalen buizen knakken bij de Hoogovens, geestdodend werk, in ieder geval voor mij. Wél cartoons. Drie keer per week voor een regionale krant en één keer per week voor de Verenigde Noordhollandse Dagbladen. Die hebben een jongerenrubriek *Mensenkinderen...* daarvoor maak ik een keer per week 'n tekening bij 'n artikel of verhaaltje.
Ik ben een ongeschoold arbeider, maar ik zit er totaal niet mee.

De tekenstijl wil de laatste tijd nogal eens wisselen.
Als ik steeds in dezelfde stijl teken... daar zou ik gek van worden.

Doe je niet teveel van alles, versnipper je je talent niet?
Het zijn uitlaatkleppen. Sommige ideeën kan ik in een tekening weergeven, andere in een tekst, sommige in gedichten. Als je 10 jaar aan één ding bezig bent en niemand wil dat hebben... kun je beter verschillende dingen doen, je hebt dan de kans dat er één ding uitspringt waar je je helemaal op kunt richten.

Hoe zit het met je zelfkritiek?
Dat begint steeds meer te komen. Op het ogenblik ben ik veel kritischer dan 'n paar jaar gelden, ik zit veel meer te scheuren... bekijk kritisch wat ik gedaan heb... vraag me af, 'Heb ik dat niet al eerder gedaan?', soms in een andere vorm... weg ermee... Ik heb eens gehoord dat er 9 onderwerpen zijn om grappen over te maken en je zit eigenlijk altijd in hetzelfde straatje.

Waar ben je dan mee bezig? Het herhalen van grappen?
Ik ben niet bewust bezig met het aankleden van oude grappen. Ik ga niet als ik een grap verzonnen heb eerst 20 cartoonboeken doorlezen om te kijken of die al niet gemaakt is! Dan heb je geen tijd meer om te tekenen...

Bestaan er écht nieuwe grappen?
Nieuwe zaken leveren nieuwe grappen op. Bijvoorbeeld de homecomputer, ruimtevaart, video...

Welke mensen vind jij erg goed?
Wat betreft tekenaars... *Anone (Nagelaten werk)* en *Wim T. Schippers,* die is nog steeds vernieuwend bezig, de *Marx Brothers, Tommy Cooper* en *Monty Phyton* vind ik ook fantastisch.
Soms zijn daar ook wel uitgekouwde grappen bij, maar het wordt heel sterk gebracht.

Even diepzinnig: *wat wil je met het tekenen? Bevrediging, roem, geld?*
Ik denk alle drie toch wel. Soms gaat het me om het geld, 'n andere keer om de bekendheid. Als een groot blad mij een pagina aanbiedt (zoals pas in Frankrijk gebeurde), doe ik dat goedkoop en doe ik óók meer mijn best. Als ik sociaal bewogen ben, wil ik daar op reageren en gaat het me niet om de financiële honorering. Je moet altijd actief blijven óók met het werven van klanten, je kunt niet thuis blijven zitten in de hoop dat je opgebeld wordt. Ik ben ambitieus en werk er hard voor...

Humor in het dagelijks leven, daar zou je niet zonder kunnen?
Ik gebruik een heleboel dingen, een heleboel grappen heb ik zelf beleefd of gehoord. Ik kijk er alleen anders tegen aan, ik ruk het uit 't verband. Ik denk dat dat de essentie is.
Je neemt een onderwerp en dan ga ja nadenken wat er mee samenhangt... en dan kom je vaak tot een grap, dat is de hele truc, volgens mij.

Eigenlijk houd je je meer bezig met geschreven grappen, het plaatje is min of meer ondergeschikt aan de tekst!
:e tekst ja, die vind ik erg belangrijk. Het mooi uitwerken is vaak al te veel. Je beste tekening is eigenlijk de schets, zo gauw je met je ogen gaat 'trekken' is het al minder...

DONKERE MACHTEN EN DUISTERE KRACHTEN

HET OOG DES MEESTERS
FANTASY-SPELLEN

BIJ SPEELGOED - EN BOEKHANDEL

Een raadselachtige, geheimzinnige kreet?
De beoefenaars van het nieuwe spel "Het Oog des Meesters" zullen de betekenis hiervan snel ontdekken.

Het Oog des Meesters is een spannend nieuw fantasy-rollenspel waarin de spelers zich wagen in Avonturië, het land waar elk spel zich afspeelt. Iedere speler heeft een rol, zij zijn de helden die gezamenlijk een fantastisch avontuur beleven.
Of ze hun doel bereiken, hangt af van hun inventiviteit, hun moed en behendigheid én.... van de worp van de 20-zijdige dobbelsteen.

Het Basisspel en de speldoos "De Instrumenten van de Meester" zijn verkrijgbaar bij de speelgoed- en boekhandel. Ook zullen hier de regelmatig verschijnende nieuwe avonturenboeken voor Het Oog des Meesters verkrijgbaar zijn.

Voor meer informatie over het spel kunt u zich richten tot het secretariaat van Het Oog des Meesters. Vul hiertoe de onderstaande coupon in. Adresseren aan: Secretariaat Het Oog des Meesters, Antwoordnummer 1000, 3500 VE Utrecht.

COUPON — Een postzegel plakken is niet nodig.

Stuur mij meer informatie over Het Oog des Meesters
Naam _____
Adres _____ Postcode _____
Plaats _____
Leeftijd _____ M/V

Carl Barks Library of Walt Disney's Donald Duck

door Wim van Helden

Another Rainbow Publications; cassette I en VIII. Prijs: cassette I: *f* 450,—, cassette VIII: *f* 395,—.

In 1977 kon ik in Stripschrift melding maken van een speciale Engelstalige integrale Barks uitgave (gelimiteerde oplaag: 300 stuks wereldwijd) verzorgd door Peter Orban en de Duitse Comic Buch Club. Het was een losbladige uitgave in zwart-wit op groot formaat, waarvan de prijs ongeveer een gulden per pagina bedroeg.
Volgens de toenmalige informatie hadden de Amerikaanse Disney Productions destijds bezworen dat het een eenmalige toestemming voor integrale heruitgave betrof en dat nooit, herhaal: *nooit,* meer iets dergelijks gepubliceerd zou mogen worden. Reden voor de uitgevers van de losbladige serie om er eens flink werk van te maken; reden ook later (rond 1982) voor de Zweed Horst Schröder om zich tot ver over zijn oren in de schuld te steken om de serie over te nemen toen de Comic Buch Club ermee wilde stoppen.
Wisten Orban en de Comic Buch Club al welke ontwikkelingen in de lucht hingen? Luttele tijd later werd, vanuit Amerika, het verschijnen van een integrale heruitgave in luxe uitvoering aangekondigd door de bekende Amerikaanse Barksist *Bruce Hamilton,* eigenaar van de in San Diego gevestigde uitgeverij *Another Rainbow* Publications. Hamilton's uitgave zou *niet* losbladig zijn, maar bestaan uit luxe gebonden delen, telkens met drie stuks in met kunstleer beplakte cassettes met goudopdruk. De uitvoering zou zwart-wit zijn, maar zowel cassettes als afzonderlijke delen zouden aan voor- en achterzijde voorzien zijn van kleuromslagen: oude comic *covers,* of nieuwe tekeningen van Barks. Voorts zouden de delen, naast een integrale herdruk van Barks' Duck strips (inclusief in de oorspronkelijke comics weg gecensureerde of aan reklame geslachtofferde pagina's/tekeningen) ook veel biografische informatie, foto's, ongepubliceerd werk, oude cartoons, ja zelfs door Barks gemaakte *story boards* voor Duck tekenfilms uit de jaren dertig en veertig (uit de tijd dat Barks nog bij de Disney Studio's werkte) bevatten. Dit alles in een ruimere oplaag (5000 stuks wereldwijd) en voor een lagere prijs dan de serie van Orban/Schröder (met de huidige dollarkoers: ongeveer vierhonderd gulden per set, d.w.z. 67 cent per strippagina en ongeveer twee kwartjes per pagina als we ook de tekstpagina's meerekenen).
Kortom: heeft iemand de arme Horst Schröder, die zelfs zijn huis heeft moeten belenen om voortzetting van de losbladige

uitgave mogelijk te maken, misschien *een kunstje geflikt,* zoals de uitdrukking in goed *Haags* luidt?
Maar genoeg hierover: de *fine fleur* der journalistieke speurneuzen van Nederland-Stripland zullen aan dit drama in hun fanzines t.z.t. ongetwijfeld pakkende cover stories wijden; het doel van *mijn* stukje is de Carl Barks Library te bespreken zoals die tot dusverre is verschenen.
Daar kan ik snel mee klaar zijn: alles dat was beloofd m.b.t. de Carl Barks Library, en waarvan ik hierboven al een samenvatting heb gegeven, is *waar.* Sterker nog: er is zelfs *meer!* Covers in *kleur* van de herdrukte comics (zij het niet alle in groot formaat), met bijvermelding door wie (indien niet door Barks) die covers getekend zijn; kleurafdrukken van origine ingekleurde story boards en kleurreproducties van schilderijen van Barks. Het kan werkelijk niet op. De Carl Barks Library gaat, volgens planning, uit tien cassettes bestaan. Er zijn er nu twee verschenen (de nrs. I en VIII); de volgende wordt rond mei/juni van dit jaar hier verwacht.
Cassette I bestaat uit ruim 660 pagina's, zoals gezegd verdeeld over drie boekwerken, en bevat herdrukken van alle Barks verhalen uit de Donald Duck Four Color Comics nrs. 9, 29, 62, 108, 147, 159, 178, 189, 199, 203 en 223 (periode: 1942-1949). Deze cassette bevat dus legendarische verhalen als Pirate's Gold, The Mummy's Ring, Frozen Gold, Terror of the River, X-mas on Bear Mountain, Lost in the Andes e.v.a., met als kanttekening dat The Sheriff of Bullet Valley integraal *in kleur* is herdrukt.
Cassette nr. VIII bevat meer dan 700 pagina's, waarop Barks' 10-pagina verhalen uit de Walt Disney's Comids & Stories nrs. 95-166 (periode 1948-1954) zijn herdrukt.
Behalve de strips bevatten beide cassettes nog veel ongepubliceerd werk; cartoons en illustraties van Barks uit de jaren '20 en '30 voor tijdschriften als de Galgary Eye-Opener, Judge, College Humor etc., foto's van Barks (vanaf 1911), veel bio- en bibliografische informatie en citaten uit interviews, afgedrukt bij die verhalen waar de citaten betrekking op hebben. En dan zijn we er *nog* niet. Bij Pirate's Gold, dat Barks samen met Disney-collega Jack Hannah maakte, is aangegeven welke pagina's van Barks zijn en welke van Hannah (voor wie het verschil zelf niet ziet); Hannah is geïnterviewd, een ongebruikt stripscenario van Barks is afgedrukt, evenals model sheets, schetsen, en foto's uit de National Geographic (in kleur) die Barks voor zijn documentatie gebruikte, mèt tekeningen die daaruit voort zijn gekomen (uit bijv. The Mummy's Ring en Ancient Persia).
Tenslotte bevatten de boeken nog vele essays die de diverse facetten van het werk van Barks en zijn personages uitvoering belichten. Die essays zijn van lieden als Bruce Hamilton zelf, Geoffry Blum, Thomas Andrae en Donald Ault (leraar *popular narrative* aan de Vanderbilt University in eh,... dat wordt eigenlijk niet vermeld). En daarmee ben ik aangeland bij het enige dat is aan te merken op de serie. De vele pagina's tekst zijn nuttig, interessant en vol informatie, maar doorgaans gortdroog. De enige om wiens proza regelmatig te lachen valt is... Carl Barks. Citaten uit zijn brieven verrijken het beeld van de scherpe waarnemer en relativerende humorist dat we al kenden van de striptekenaar Barks met de *understatements* en de typische mengeling van bescheidenheid en trots die kenmerkend zijn voor de mens Barks. En dat is misschien nog wel extra aardig aan de serie. Wanneer we het stilistisch gezwoeg van professor Ault vergelijken met wat *Duckman* Barks zelf te melden heeft hoef je niet lang na te denken wie er met het minste aantal woorden het verste reikt.
Wie?
Als u het niet kunt raden moet u de serie maar aanschaffen.
Als u het wèl kunt raden *ook,* trouwens.

WvH

(met dank aan Hans Matla voor het in bruikleen afstaan van de beide tot dusver verschenen cassettes)

BOEKEN IN HET KORT

Willem: *Lust en strijd.* Amsterdam (De Harmonie) 1985. Gebonden/kleur, ca. 100 blz. *f* 24,90. ISBN 9061692563.

Na alle gruwelen van de tweede wereldoorlog, de massale moordpartij op Joden en de nooit te verhelpen psychische en fysieke ellende van de weinige overlevenden en de trauma's van hun nageslacht vergast 40 jaar later Willem ons op een onsmakelijk boek dat indertijd voor een deel niet had misstaan in *Der Stürmer* van Julius Streicher. Om geen argwaan te wekken niet op krantepapier, maar pretentieus luxe-gebonden en full-color. 'Gruwelijk. Provocerend. Bizar. Spottend. Maar is er voor de zachtmoedige een doeltreffender bezweringsmiddel dan de spot?' aldus de aanbiedingsfolder... Maar wie is die 'zachtmoedige': het slachtoffer of degene die het niet meegemaakt heeft? En wat moet er dan wel bezworen worden? Genante prietpraat van een uitgever, die geen grenzen durft te stellen!

(Brok)

Starstruck, door Elaine Lee & Michael W. Kaluta (uitg.: Marvel/Epic, Prijs: Graphic novel $6.95, comics $1.50.

Deze serie begon eigenlijk als een toneelstuk, geschreven door Elaine Lee, een space-opera parodie, waarvan de hoofdfiguren al snel een eigen leven gingen leiden. De strip is bedoeld om het leven van de belangrijkste figuren uit het stuk te laten zien, vóór het tijdstip waar het toneelstuk begint. Hoe mensen zo geworden zijn en hoe ze op een bepaald punt beland zijn. De graphic novel is eerder in hoofdstukken gepubliceerd in het blad Heavy Metal. Wel zijn er voor de nieuwe uitgave veranderingen aangebracht door de auteurs. Er is niet echt sprake van één verhaal. Het album is opgebouwd uit een aantal scènes, waarvan sommige met elkaar verband blijken te hebben, terwijl van andere de betekenis aan het eind van de graphic novel nog beslist niet duidelijk is. Het album vormt dan ook geen afgerond geheel. De eerste pagina van de comic-serie Starstruck sluit direkt aan op de laatste pagina van de graphic novel. Dit is zeker geen strip voor luie lezers. Gebeurtenissen op de achtergrond van de plaatjes kunnen later van groot belang blijken te zijn en een groot aantal figuren duikt, soms heel kort, op, om later weer terug te komen. Het ziet ernaar uit dat het verhaal voorlopig nog zonder einde door zal gaan, dus alles zal in de toekomst wel nog gecompliceerder worden. Niets voor mensen die van een duidelijk, afgerond verhaal houden, maar de tekst is zeker boeiend genoeg om de aandacht van de lezer vast te houden. De personen zijn goed uitgewerkt en de teksten en dialogen zijn gevat en geestig. En natuurlijk is het prettig om weer nieuw werk van Kaluta te zien. Zijn stijl in Starstruck lijkt nogal beïnvloed door Europese tekenaars, zoals Moebius. De kleuren van de graphic novel zijn beter dan die van de comic serie, maar beide zijn warm aan te bevelen voor wie een origineel verhaal zoekt en het betere Amerikaanse tekenwerk.

Bram Hopma

Karel Biddeloo: *De schemerzone* (Rode Ridder nr. 112), Standaard, prijs *f* 4,—.

Johan, de rode ridder, is in de loop der jaren gedeformeerd tot een hulkachtig wezen zonder ziel, bijna een zombie. Hij is onderworpen aan mystici als Merlijn en Galaxa. Alle handelingen en houdingen worden volgens een vast patroon neergezet. Deze stereotiepen geven een vereenvoudigd beeld van de werkelijkheid. Door het benadrukken van bepaalde aspecten, bijvoorbeeld het lelieblank aan Johan, zowel naar lichaam als geest, wordt een verkeerd beeld gegeven van de realiteit. In deze aflevering zoeken Johan, Merlijn, Galaxa en een verdwaalde samoerai de meesteres van het kwaad in haar eigen huis, de schemerzone. De strijd verloopt zoals de lezer het graag ziet; het kwaad wordt voorlopig verslagen. Johan verlaat zijn geliefde metgezellen en gaat op zoek naar de mysterieuze stad Nirwana.

(Booms)

De Rop: *De holle heks* (Jerom nr. 14), Standaard, prijs *f* 4,—.

Een andere standaardheld aan de rottende stam van de Vandersteenstudio is de zwijgzame ooit sympathiek aandoende Jerom. Nu Jerom een eigen strip moet dragen heeft zijn maker het nodig gevonden een volslagen minachting voor de kleine striplezer aan de dag te leggen. Lullige sprookjes vol ersatzliefde tussen Jerom en Dolly, zijn vriendinnetje, beheersen de verhalen. In dit album gaan Jerom en Dolly in hun mobiel, de tijmtrotter, naar de sprookjesplaneet om te onderzoeken hoe het Hans en Grietje is vergaan, Zuur natuurlijk, maar dankzij de ogenschijnlijk gemoedelijke kleerkast keert alles ten goede. En passant wordt Dolly in een mooie eik veranderd, maar ook dat komt recht met hulp van de heks uit het pannekoekhuis van De Efteling. Hoe verzint men het; dit soort vrolijke ellende vergiftigt het argeloze volkje.

(Booms)

W. Vandersteen: *De vondelinge* (Robert en Bertrand nr. 63). Standaard, prijs *f* 4,—.

De enige strip waar Vandersteen zich daadwerkelijk nog mee bezig houdt, is naar een bedenkelijk peil gezakt. Ook hier, net als bij de vorig genoemde reeksen, is clichématigheid troef; statische figuren en holle frasen vullen de kaders. In dit verhaal raakt het nobele tweetal door een moord op een oude vriendin rechtstreeks betrokken bij een wapensmokkelaffaire. Zij steunen hun oude tegenstander, inspecteur nr. 17, in zijn onderzoek. Allerlei intriges komen op hun weg, maar onvervaard gaan zij het onrecht te lijf. Zo weten zij een onschuldige maagd, die tegen haar zin bij de zaak is betrokken, weer te verenigen met haar doodgewaande ouders. Ontroerende beelden, zalig ingewikkeld en razend ver gezocht.

(Booms)

Marc Sleen: *De teen van Salomon* (Nero en Co nr. 92; in de gehele reeks verhaal nr. 146). Standaard, prijs *f* 4,—.

Abraham Tuizentfloot, een van de kompanen van Nero, heeft in zijn drift een zeiljacht getorpedeerd. De opvarenden, een louche miljonair, zijn vampige secretaresse en twee body-guards, worden aan boord genomen van his majesty's pull. Deze lieden zijn op zoek naar een kanjer van een juweel, genaamd de teen van Salomon. Reden genoeg voor kapitein Oliepul om even langs de Salomonseilanden te varen om deze glimmer op te snorren. Veel ongemak onderweg met elkaar naar het leven staande figuren mogen de pret niet drukken. Dit is humor beste lezer van de bovenste plank, niet subtiel maar recht vanuit het middenrif. Deze strip is de enige Vandersteenstudioproductie met pit in het (oude) lijf en vijzelt het geschonden blazoen weer wat op.

(Booms)

Anna Brandoli/Renato Queirolo: *Rebecca,* Grenoble (Editions Glénat) 1985, 69 ff., harde kaft, 158 pp., zwart/wit.

De laatste tijd bestaat er een groeiende belangstelling voor de middeleeuwen en ook in de stripwereld blijkt dit. *Rebecca* vertelt de geschiedenis van een zigeunerin, Rebecca, die in het Italië van het einde van de 15e eeuw leeft. Iedereen die slechts enigszins op de hoogte is van geschiedenis weet dat dit een zeer woelige tijd was. *Rebecca* geeft een beeld van deze tijd met zijn vervolging, inquisitie, verraad, strijd, maar ook met zijn moed, liefde, hartstocht en emancipatie. Het laatste begrip dient daarbij zeker niet alleen als een emancipatie van de vrouw te worden gezien, maar als een emancipatie van de 'kleine man', die zich losmaakt van en verzet tegen de maatschappelijke orde. Brandoli en Quierolo hebben een zeer grondige studie van hun tijd gemaakt, maar ze proberen met hun kennis de lezer niet te overdonderen. Hun documentatie gebruiken ze uitsluitend om de autenthiciteit van het verhaal te versterken en daar slagen ze uitstekend in.
Het koppel Brandoli-Queirolo herinnert qua stijl aan het Argentijnse koppel Munoz-Sampayo. Hun tekeningen zijn echter wat helderder, leggen veel minder de nadruk op het lelijke in de mens. (Munoz en Sampayo schijnen immers alleen lelijke mensen te kennen!) Het is een stijl waar men even aan moet wennen, die hier echter zeer effectief is en het verhaal een aparte sfeer geeft. Zeer beslist de moeite waard om te kopen.

(H.F. Smit)

Attilio Micheluzzi: *Pétra chérie,* Paris (Les Humanoïdes Associés) 1985, 45 ff., harde kaft, 62 pp., zwart/wit.

Attilio Micheluzzi is een nog vrij on-

bekende naam in Nederland. Slechts in de 'Avonturiersreeks' zijn enkele albums van hem verschenen. Dit is echter beslist niet terecht, want in Italië behoort hij tot de zeer groten. Ook in Frankrijk groeit momenteel de belangstelling voor hem. Zo verscheen bij Artefact een album met de avonturen van Johnny Focus, terwijl Les Humanoïdes Associés reeds twee albums met de avonturen van Marcel Labrume uittegeven hebben en nu dus *Pétra chérie* op de markt brengen.
Dit album speelt zich af tijdens de Eerste Wereldoorlog en wel in Vlaanderen en Nederland. Het vertelt de geschiedenis van een jonge vrouw, Pétra, en haar pogingen om de geallieerden in hun strijd tegen de Duitsers te helpen. Wie de verhalen van Micheluzzi ook maar enigszins kent zal het niet verwonderen, dat hij bepaald geen lofzang op de oorlog houdt! Micheluzzi's tekenstijl herinnert enigszins aan Pratt, maar is uitgewerkter, evenwichtiger ook naar mijn mening. *Pétra chérie* is niet het beste album van Micheluzzi, maar ook dan nog is het een uitstekend verhaal. Een aanrader.

(H.F. Smit)

Seraphine: *Hybrides*, Paris (Temps Futurs) 1984, 49 ff., harde kaft, 48 pp., kleur.

Wanneer ik zeg, dat in *Hybrides* het leven na de Derde Wereldoorlog behandeld wordt, dan zullen velen het gevoel krijgen het zoveelste cliché-verhaal te lezen. Toch is dit gevoel beslist niet terecht. Seraphine slaagt er in haar eerste album in een oud gegeven nieuw leven in te blazen door de uitwerking van het verhaal. Zo geeft de lezer een variatie op het oude verhaal van de mens die in slechte omstandigheden een wolf voor zijn medemens wordt. Na de Derde Wereldoorlog is iedereen steriel. Slechts door kruisingen met dieren kan de menselijke soort voortleven, maar dan wel in de vorm van hybridische wezens, half mens – half dier. Allerlei fabelwezens worden daardoor verwerkt. *Hybrides* handelt nu over de strijd tussen deze wezens en de laatste mensen.
Opvallend daarbij is, dat niet in de eerste plaats aandacht wordt geschonken aan het expliciete geweld dat plaatsvindt, maar aan de eenzaamheid en wanhoop van één van deze laatste mensen, die in poëtische beelden de lezer duidelijk worden gemaakt. Opvallend is ook, dat het in de eerste plaats een verhaal van hoop is. Ook in de donkerste tijden zal er een helpende hand toegestoken worden. Het is dan ook geen wonder dat deze eerstelinge van Seraphine in Frankrijk veel aandacht heeft gekregen, ondanks het feit dat er nog een zekere onbeholpenheid in de tekeningen schuilt. Hopelijk zal ook de Nederlandse stripliefhebber veel plezier aan dit aanbevelenswaardige album beleven.

(H.F. Smit)

Andreas: *Cyrrus,* Paris (Les Humanoïdes Associés) 1984, 50 ff., harde kaft, kleur, 46 pp.

Nadat men jarenlang het werk van Andreas slechts via tijdschriften kon leren kennen, verschijnen er de laatste tijd verschillende albums. Ik denk slechts aan het in twee delen uitgebrachte *Rork* of *De grot der herinnering.* In het Frans verscheen nu *Cyrrus.* Ook dit album handelt over Andreas' obsessies: het wezen van de tijd, het speuren, labyrinten in werkelijkheid en labyrinten als metafoor van het leven. Vooral dit laatste element is kenmerkend voor het verhaal van Cyrrus, de archeoloog. Niet alleen wemelt het in dit verhaal van de reële elementen, het album vertelt ook de speurtocht van Cyrrus naar zijn verleden, een speurtocht die wordt gekenmerkt door de vele moeilijkheden (en verwarringen) die Cyrrus op zijn weg ontmoet. Hier is dus ook sprake van een labyrint. Deze verwikkelingen maken het verhaal ook moeilijker. Waarschijnlijk pas bij een tweede lezing slaagt men erin de losse draden tot een samenhangend verhaal aaneen te rijgen. Wanneer men deze inspanning ervoor over heeft loont het album zich zeer zeker.

(H.F. Smit)

Baixinho/P. en M. van Droogenbroeck: *Popebusters* (De papevreters). Uitg. Loempia, *f* 6,95.

Karol Wojtyla, beter bekend onder zijn pseudoniem Johannes Paulus II, staat in dit jaar volop in de Noord- en Zuidnederlandse schijnwerpers. Zijn reislust naar de Nederlanden heeft geleid tot ettelijke publicaties, van literair niveau zoals *Uit de grond van ons hart* onder redactie van Michel van der Plas, maar ook van zeer bedenkelijk allooi zoals voorliggend pamflet, waarvan sommigen zullen beweren dat het een stripalbum is. Een parodie op de handel en wandel van de reactionaire, intolerante opperherder uit Rome, behept met een groot acteertalent, heeft slechts kans van slagen als getalenteerde tekenaars op basis van een sterk scenario na rijp beraad een product baren. Zo'n in allerijl in elkaar geflanst geval als *Popebusters* appeleert aan de grove sentimenten van het grauw, dat zich direct in beweging zet als de voorsten in de rij gaan lopen. Met andere woorden een stel sluwe lieden schudt snel wat florijnen en frankskes uit de zakken van de domme massa.
Toch nog een poging om de inhoud te verwoorden:
Een Belgische anti-papistengroep decimeert in samenwerking met een Bulgaarse beweging de roomse gelederen. Een speciaal team Jezuïeten bestrijdt hen te vuur en te zwaard. Ondertussen kust de paus de grond in België en Nederland, wordt door Koningin Fabiola en Koning Boudewijn ontvangen en overtuigt zich in Florennes van de strijd tegen communisme en atheïsme. Einde van dit atonale lied is, dat de paus wordt geliquideerd. Vrolijke boel dus. In dit album gloort geen zonnestraaltje; alles is puur amateuristisch, slechte tekeningen, slechte teksten, slechte lettering. Dit is pure wanhoop. Deze beker mocht mij helaas niet voorbij gaan.

(Booms)

Wintz/Raynald Guillot: *Het beest in de bergen* (De avonturen van de zes, deel 1). Uitgave Oberon, prijs *f* 6,75.

Het boek *Les six compagnons – la bête du nant-noir* van Paul-Jacques Bonzon heeft model gestaan voor het eerste stripalbum van een serie rondom een groep jonge mensen, bestaande uit 5 jongens en 1 meisje. De groep krijgt een uitnodiging de paasvakantie door te brengen in de Haut-Savoie midden in de bergen tegen de Frans-Zwitserse grens. Het toeval wil, dat in die tijd deze streek wordt geterroriseerd door een onbekend beest, dat honden op een afschuwelijke wijze vermoord. Als hun mascotte, een herdershond, wordt ontvoerd, leggen de zes een verband tussen de smokkel van juwelen van en naar Zwitserland, waarbij honden als koeriers fungeren, en degene (een soort yeti?) die die honden doodt. Het is een spannend avontuur voor het opgroeiend volkje. De structuur is doorzichtig met een spanningsveld dat naar het einde toe op de juiste wijze wordt opgebouwd. Het taalgebruik is verzorgd. De tekeningen zijn in de klare lijn; de enige stijl die dit soort verhalen cachet geeft. Een prima strip, waarbij tijdens het lezen Enid Blyton (de Engelse schrijfster van de avonturen van De Vijf) regelmatig over de schouder meegluurde om vast te stellen dat haar epigoon vakwerk heeft geleverd.

(Booms)

Medewerkers Toonder studios: *Panda en de meesterracer/Panda en de meesterkluizenaar.* Uitg. Oberon, prijs *f* 6,75.

Beide verhalen in dit album stammen uit het begin der vijftiger jaren en zijn in deze vorm alleen in een aantal buitenlandse kranten gepubliceerd. De strip Panda verscheen destijds slechts als tekststrip in de Nederlandse pers. Er zijn veel overeenkomsten met de Tom Poesstrip. Zo treft men zowel bij Panda als bij Tom Poes van hun omgeving vervreemde wetenschappers, respektievelijk professor Brein en professor Prlwytzkofsky, huisbedienden, resp. Jollipop en Joost, politiebeambten die veelal falen, resp. Pat O'nozel en Bulle Bas en de kwade pieren resp. Joris Goedbloed en Bul Super. De toon is in de Panda strip kinderlijk in vergelijking met de Tom Poes/Olie B. Bommel strip. In het eerste verhaal krijgt Panda een lift van een onbetrouwbaar uitziend heerschap in een race-auto. Speurneus O'nozel vertrouwt hem later toe dat hier vast en zeker sprake is van een geval van bedrijfsspionage. Prof. Brein, eigenaar van het unieke apparaat, wordt flink gedwarsboomd bij zijn pogingen dit prototype te testen. Panda biedt aan om in een befaamde rally het model uit te proberen. In het tweede verhaal wordt Panda eigenaar van een landhuis en een flinke lap grond, gelegen ergens in de provincie. Een geheimzinnige kluizenaar, die op Joris Goedbloed lijkt, houdt de bevolking in zijn greep door het drinkwater te verontreinigen met een slaapmiddel. Beide verhalen ruiken naar de motteballen en doen knap gedateerd aan. Het zijn lieve simpele verhalen in de overbekende ronde stijl van vroegere tekenaar van de Toonderstal, zoals Harry Hargraves en Jan Steeman. De tekst werd destijds afwisselend verzorgd door Andries Brandt, Lo Hartog van Banda en Jan Gerhard Toonder.

(Booms)

A. Brandt/P. Campos: *Tina; de kraaien* (Tina Topstrip 63). Haarlem (Oberon BV) 1984. 46 blz. (kleur), prijs *f* 6,75.

Het is altijd even ploeteren met die Tina Topstrip. Zolang onze bakvissen rondhangen op modeshows en in disco's of zich druk maken om hun uiterlijk, zielige dieren en arme oude mensen gaat het nog wel. Maar zodra de auteur er een echt spannend verhaal van weet te maken wordt het doorbijten. De kluwen goedkope gemeenplaatsen gelardeerd met enge geluiden, bezorgde gilletjes en angstige gezichten die dan te voorschijn komt beneemt elke lust de bladzijden om te slaan. Dit sterk aan Comes doen denkende verhaaltje is niet anders. Het gaat nog 4 bladzijden goed zolang Tina Ruysdal als model de nieuwe zomerkollektie showt van haar vriendin Debbie op 'n kasteel in het Teutoburger Woud. Zodra ze echter ingesneeuwd raken, begint de oninteressante ellende. Het meest intrigerende van dit album is het boek *Filosofie van de strip,* geschreven door A. Brandt, waarin Tina op blz. 21 zit te lezen. Wat zou ik dat boek graag eens inzien! En speciaal Brandts filosofie van de Tina Topstripreeks...

(Brok)

Michel Weyland: Aria 5: *De tranen van de godin*. Uitgeverij Lombard, prijs *f* 6,55.

Het verhaal *De tranen van de godin* is het vervolg op *De ruiters van Aquarius,* waarin beschreven is hoe een groot aantal mensen mutant is geworden omdat ze door een weggelopen slaaf een meer zijn ingelokt dat hen tot een soort reptielen heeft gemaakt. De weggelopen slaaf *Glore* heeft in dat meer echter het hoofd boven water weten te houden, zodat hij de enige is die een menselijk hoofd en een menselijk verstand heeft behouden. Met zijn horde mutanten gaat deze Glore in *De tranen van de godin* een aanval ondernemen op het koninkrijk Dragunda.
De rol van *Aria* in dit verhaal is in enkele opzichten opvallend. Allereerst probeert zij de koning van Dragunda te waarschuwen voor de dreigende mutantenaanval, maar als die haar niet gelooft, staakt ze alle verdere pogingen in die richting en gaat ze 's avonds eens lekker de bloemetjes buitenzetten. Op de tweede plaats maakt zij de mutantenaanval mee in een wel zeer nederige positie: vastgebonden aan en voortgespleept door het eveneens gemuteerde paard van exslaaf Glore, en dat pagina's lang. Een weinig verheffende rol voor de heldin van een verhaal dus.
Daarna rehabiliteert zij zich echter als ze samen met een verzetgroep het hele mutantenleger weer in zijn menselijke gestalte weet terug te brengen en bovendien nog een einde maakt aan de muterende kracht van het meer.
De figuur Aria doet voortdurend denken aan andere vechtende vrouwen in de stijl van Red Sonja. Toch is deze Aria, zeker in dit album, veel minder vechtlustig en agressief dan haar Amerikaanse kollega. In *De tranen van de godin* slaagt ze er zelfs in om niet één vechtpartij te leveren, maar wel om zich enkele keren te laten vernederen. En dat is wel typerend voor de moderne wat genuanceerder aanpak van helden en heldinnen, maar of je deze strip nu alleen daarom emanciperend voor de vrouwenrol kunt noemen is zeer de vraag.

(RvE)

Servais & Dewamme: Bosliefde 2: *Malmaison*. Uitgeverij Casterman.

Malmaison is het verhaal van een zwangerschap en een bevalling. De nogal anarchistisch levende en daardoor bij de inwoners van Malmaison minder geliefde *Bosliefje* is zwanger geraakt van de bij haar bivakkerende Eric die tijdelijk werk heeft in een nogal mysterieus klooster in de buurt. Die zwangerschap verloopt niet geheel zonder problemen, en de bevalling en vooral de toekomst van het kind al helemaal niet. Maar voor het zover is hebben enkele makabere foto's en een heel gezelschap eigenaardige figuren zich met het verloop van de gebeurtenissen weten te bemoeien, zoals een met magische krachten behepte oude vrouw, een monnik die geen monnik is, een gechanteerde arts en een mismaakte dwerg die de sleutelfiguur van het verhaal blijkt te zijn.
Door de vele vragen die het verhaal oproept wordt er de nodige spanning gewekt, ondanks de trage vertelwijze van Servais en Dewamme. De lichtelijk dromerige en ook wel lome tekeningen versterken deze trage verteltrant, soms sfeerversterkend, soms ook alleen vertragend. Ondanks de hier en daar wat al te poëtisch aangezette passages, is *Malmaison* toch een album dat weet te boeien, ook al had hetzelfde verhaal in minder pagina's even sterk, of misschien sterker, verteld kunnen worden.

(RvE)

Schuiten & Peeters: De koorts van Urbicande. Uitgeverij Casterman.

Hoofdfiguur in *De koorts van Urbicande* is de urbatect Eugen Robick die de stad Urbicande heeft herschapen in een geordend patroon. Althans de zuidoever, want de noordoever verkeert nog in een staat van ouderwetse chaos. Tussen de twee stadsgedeelten lopen twee bruggen, maar de derde brug is tot grote ergernis van Robick nog steeds niet aangelegd en daardoor blijft de symmetrie van zijn stadsontwerp onvoltooid. Robick dringt dan ook aan op de bouw ervan, maar de hoge autoriteiten weigeren omdat ze zo weinig mogelijk kontakt willen tussen het geordende zuiddeel en het chaotische noorddeel.
Een kubus bestaande uit stangen van een onbekend metaal wordt op een graafplaats opgedolven en belandt op het bureau van Robick. Al snel begint het ding te groeien: vanuit de 'oerkubus' ontwikkelen zich nieuwe stangen die steeds nieuwe kubussen om de oorspronkelijke heen vormen, terwijl het geheel steeds grotere vormen aanneemt. Het kubusstelsel groeit door hele gebouwen heen zonder iets te beschadigen en wordt op een gegeven moment zo groot dat het de scheidingsrivier overgroeit, waardoor er talloze verbindingen tussen geordend zuid en chaotisch noord ontstaan, zodat de bevolking van beide delen vrijelijk en tot ieders genoegen met elkaar in kontakt kan komen. Pogingen van de hoge autoriteiten om dit te verhinderen zijn vergeefs. Als de verbinding tussen de stadsdelen gelegd is, stopt het kubusstelsel plotseling met groeien, waarna de nieuwe kontaktvolle wijze van leven zich al snel stabiliseert. Maar net als iedereen gewend is aan de stangen die overal doorheen lopen, en ze zelfs is gaan waarderen, start de groei opnieuw. Ditmaal echter in een veel hoger tempo dan voorheen, zo snel dat de kubussen de stad ontgroeien, dat wil zeggen dat de hele stad met zijn twee oevers zich uiteindelijk in de holte van slechts een van de talloze kubussen bevindt, terwijl de laatste stangen zich snel van de stad verwijderen. De teleurstelling is algemeen en tenslotte besluit men het vroegere stangenstelsel in de stad zelf maar opnieuw aan te leggen...
De koorts van Urbicande is een wonderlijk verhaal dat zich zeer geboeid laat lezen, met prachtige tekeningen van Schuiten, die in een koele, grafisch zeer strakke en heldere stijl een bijzondere sfeer weet te scheppen. De plaats en de tijd waarin het verhaal zich afspeelt is onduidelijk: het geheel maakt een tijdloze indruk omdat dekors en kostuums, hoe vreemd dat ook mag klinken, tegelijkertijd futuristisch en 19e eeuw aandoen, terwijl ook een vage gelijkenis met de gravures in oud Jules Verneboeken zich regelmatig opdringt. Een zeer bijzonder, sfeervol verhaal dat vele vragen onbeantwoord laat en zodoende de fantasie van de lezer flink aan het werk zal kunnen zetten.

(RvE)

De avonturen van Piloot Storm deel 9. *Conflict onder Aurora Borealis*; Tekst en tekeningen Henk Sprenger. Aflevering 598-675. Tekststrip uitgeverij De Lijn BnB, nr. 41, prijs *f* 11,90.

De jaren vijftig. Een aantal conflicten in de wereld leveren twee gordijnen op, een ijzeren in het westen en een bamboo in het oosten. MacCarthy jaagt op communisten en Lionel Hampton zet Amsterdam op zijn kop. In deze periode van de geschiedenis hoort Arend Storm thuis. Geheel in dat beeld van opgeklopte agressie past zijn vriendschap met Amerikanen en zijn ongenuanceerde hekel aan personen uit het oosten. Ongeschoren of spleetogen? Dat is zeer suspect in de ogen van Arend. In dit verhaal verongelukt het vrachtvliegtuig, waarmee hij een vlucht uitvoert op de V.S. in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan. De bemanning, waaronder Arend's vriendin, wordt opgepikt door een hypermoderne amerikaanse atoomduikboot. De commandant levert hen af op zijn bais aan de Noordpool. Daar loopt onze hollandse held zowaar op tegen een oude bekende, die hem destijds het leven heeft zuur gemaakt. Dit sujet spioneert voor een niet nader te noemen natie waar bontmutsen populair zijn. Het verhaal eindigt met de ontvoering van de vriendin van Arend. In deel 10 volgt de ontknoping.
Tekenaar Henk Sprneger is een typisch voorbeeld uit de Hollandse School, waartoe onder meer Toonder, Kresse en Wijn behoren. Weliswaar staat Sprenger in de schaduw van dit drietal, maar toch heeft hij in de Toonder Studio's genoeg ervaring opgedaan om te weten hoe een verhaal moet worden opgediend. Na circa dertig jaar ogen de tekeningen nog redelijk fris. Alleen de oudere stripliefhebber zal dit soort padvindersverhalen op de juiste waarde weten te schatten. Er zouden heel wat kritische kanttekeningen bij dit soort strips vol stereotiepen kunnen worden geplaatst, zoals de visie op mens en maatschappij, het rollenpatroon – de goede blanke versus de wrede gekleurde. Over deze stille ideologie en het effect op de lezer wordt wellicht binnenkort teruggekomen.

(Booms).

Malik: *Stalnaker* (Johnny Paraguay 2). Uitg. Archers, prijs *f* 6,55.

In zijn keurig gesneden, smetteloos wit blijvende, maatkostuum moet *Johnny Paraguay* de ene krachttoer na de ander leveren in deze onvervalste aktie-strip, die filmisch en vlot verteld wordt. *Malik* heeft een goed ogende lijnvoering, de inkleuring is sfeervol, het album is goed geletterd en gedrukt, dus...
Helaas heeft de auteur te lijden van een zieke geest. In de loop van de avonturen van *Archie Cash* hebben zijn scenaristen steeds meer aandacht en bewondering gekregen voor de handelingen van kriminelen, en werd Archie Bronson Cash gedegrageerd tot bijfiguur. Als tekenaar én schrijver van de avonturen van *Johnny Paraguay* probeert Malik de overtreffende trap van het altijd al aanwezige geweld in zijn strip te tonen. Straten vol bloedige straatgevechten tussen politie en wanhopige, werkloze arbeiders; junkies met moordlust in de ogen, sadistische ordebewakers met mensendodende honden... een slachtpartij, die uiteindelijk 'geregisseerd' blijkt te zijn,door een mismaakt kind dat op wraak uit was. 'Arm joch...', denkt onze held, nadat hij het de genadige kogel heeft gegeven, en even verder: 'Eigenlijk valt alles, op de dood van die paar honderd ongelukkigen na, best mee.'
Mag ik een teiltje?

(MS)

Bergèse/Charlier: *De hellepiloten* (Buck Danny 42). Uitg. Novedi, prijs *f* 6,55.

Wie nog niet doorhad dat *Buck Danny* een erg *rechtse* strip is, weet dat wel na de vriendelijke onderonsjes van onze piloot-held en de president van de U.S. of A. himself. Deze 'aktualisering' van de strip, waarin Ronald Reagan ten tonele wordt gevoerd, is extra hinderlijk doordat de mentaliteit waarmee de 'andere kant' wordt afgeschil-

derd nog altijd die uit de vijftiger jaren is. Zo worden er een aantal slechterikken naar voren gebracht, die ervan uitgaan, dat de wereld onregeerbaar wordt als een aantal staatshoofden wegvalt; blijkbaar heeft Charlier nog nooit van democratieën gehoord, waar (nieuwe) staatshoofden gekozen (kunnen) worden, maar alleen van diktaturen, waar het wegvallen van de Grote Leider de chaos inluidt. De slechterikken zijn bovendien onwerelds genoeg om de aardkloot waar ze zelf op rondwandelen de lucht in te blazen.
Gelukkig dat dit album ook een aktiedeel bevat, waarin Buck en Sonny er als vanouds zelf op uit gaan om een partijtje gestolen vliegtuigen op te sporen, waardoor ze op een onbewoond eilandje terechtkomen en kans zien zich te verbergen voor de vijand, binnen een straal van een paar honderd meter zand-met-palmbomen; kompleet met uitleg hoe ze dat gedaan hebben!
Ook als vanouds is overigens dat het avontuur hier nog niet beëindigd wordt, maar zijn afsluiting vindt in een volgend album.

(MS)

Philippe Bronson: *Guide de la bande dessinée*. Paris (Temps Futur) 1984: 284 blzz. prijs FF49,50. ISBN 2-86607-048-8.

Ondanks de aanprijzing '300 auteurs, 3000 titels, 500 referenties' op de voorkaft pretendeert de schrijver van deze praktische gids zelfs niet de schijn van volledigheid. Een beetje kenner wist dat natuurlijk allang bij het zien van een aantal van 300 auteurs, maar voor die lezers is dit boek dan ook absoluut niet bestemd. Dat wil nog niet zeggen dat er ook voor hen heel wat in te vinden valt. De gids is verdeeld in twee delen. Het eerste en belangrijkste is alfabetisch op auteursnaam, waarin per auteur de volgende informatie gegeven wordt in telkens 5 paragraafjes: 1) een beknopte biografie met publikatiekanalen enz., 2) een bibliografie, chronologisch maar wel op stripreeks geordend, met daarin aangegeven welke albums nog in de handel zijn, 3) een rubriek, waarin de albums genoemd worden die een goed beeld van de betreffende auteur geven, 4) een rubriek met verwijzingen naar verdere sekundaire literatuur en 5) een rubriek 'voisin', waarin gewezen wordt op verwante tekenaars, scholen, leermeesters, navolgers, kortom waarin de auteur als het ware *geplaatst* wordt. het tweede deel van de gids omvat één indeks op striphelden en stripserie, die het eerste deel optimaal toegankelijk maakt.
Met deze opzet verschilt deze uitgave dus totaal van alle andere naslagwerken. Ze is uitermate geschikt voor striplezers die hun kennis willen verbreden zonder zich in vaak maniakaal specialistische bibliografieën en studies begeven. Ze brengt tevens een zekere schifting aan in die tienduizenden albums die uitsluitend waarde hebben als verzamelaarsobjekt. Die schifting is uiteraard subjektief, maar de samensteller beweegt zich steeds aan de veilige kant, zodat het amper mogelijk is met hem van mening te verschillen. In die zin dus ook een onmisbare gids voor bibliothekarissen en stripverkopers.
Na deze lof de beperkingen. Zoals alle Franse beschouwingen over strips (en niet alleen strips!) gaat ook deze uitgave mank aan het feit dat het gezichtsveld beperkt is tot de eigen landsgrenzen. Desnoods mag Franstalig België ook nog meedoen (meer een geval van inlijven) maar dan stopt de wereld en dus ook het stripgebeuren. Jammer voor Marc Sleen, Marten Toonder, H.G. Kresse, Dick Matena... en een wel zeer twijfelachtige eer voor Van den Boogaard, Swarte en Willem, die als enige Nederlanders opgenomen werden!!! Globaal gezegd valt het selektiekriterium samen met het al dan niet in het Frans vertaald zijn, gekombineerd met het al dan niet Fransman zijn en de persoonlijke voorkeur van de Franse samensteller. Men dient dus wel liefhebber te zijn van Franse auteurs. Diezelfde Franse egotripperij, die in feite berust op een gebrekkige talenkennis, is te vinden in de paragraafjes met sekundaire literatuur, die eigenlijk niet verder komen dan verwijzingen naar artikelen in *Les Cahiers de la Bande dessinée* en onvermijdelijke standaardwerken als *Les héritiers d'Hergé* of het blad *A Suivre*. Dit is eigenlijk pijnlijker omdat de samensteller hierdoor niet op de hoogte blijkt van een menigte serieuze interviews en studies in zijn eigen taal, bijv. in *Hop* en *PLGPPUR*. Voor dit soort zaken hebben Nederlanders toevallig een uit het Frans stammende aanduiding: BLAMAGE!
Met dat al (en er zijn nog wel wat klachten) is de formule van deze gids goed. Binnen de aangegeven grenzen is er serieus te werk gegaan en, ach, wie in Nederland gaat in Franstalige studies op zoek naar informatie over landgenoten? Het zou aardig zijn als er een Nederlandse pendant van deze gids beschikbaar zou zijn.

(Har Brok)

Stan Barets/Thierry Groensteen (red.): *L'année de la bande dessinée 84/85*. Grenoble (Glénat) 1984; 226 blzz., prijs ongeveer 60 gulden (gebonden).

Dit 'stripjaarboek' verschijnt als *Hors Série nummer 1* van het vakblad *Les Cahiers de la Bande dessinée* en dat betekent dat de rechten van Temps Futur, dat vanaf 1981 met deze uitgaven op de markt kwam, zijn opgekocht door Glénat, wat op zich nog niet zo een ramp is zolang Glénat Thierry Groensteen het werk maar laat doen. Na het laatste jaarboek 83/84 van Temps Futur, dat uitermate warrig en onoverzichtelijk was en duidelijk het slachtoffer van een overijverige layouter, is de nieuwste editie zonder meer een verademing. Wie de drie jaarboeken van Temps Futur niet kent zal onwillekeurig bij de term jaarboek denken aan de twee jaarboeken, die in Nederland door Arboris werden uitgegeven. De enige overeenkomst echter die tussen die twee reeksen uitgaven bestaat is dat Arboris nastreeft wat Temps Futur/Glénat verwerkelijkt. Jaarboeken met blijvende naslagwaarde, grondige analyses, leesstof voor ongeveer 6 maanden (tenzij men van strips zijn beroep heeft gemaakt), uniek illustratiemateriaal en bizarre details zoals de inhoud van *Stripschrift* nr. 186...
Een greep uit de inhoud: Een analytisch overzicht van de albumproduktie in 1984 (totaal veerschenen er in dat jaar in het Frans 798 albums – 2 per dag! – plus nog eens 79 herdrukken), de komplete lijst daarvan met sekundaire literatuur en aanverwanten, een top 50 door lezers van *Les Cahiers de la BD* (winnaar Bourgéon, eerste Nederlander Joost Swarte (30), andere Nederlander Van den Boogaard (45)!) met losse besprekingen van alle albums en van doorgebroken jongere auteurs, de stripmagazines, de nieuwe bladen (*Zoulou, Mikado, Ice Crim's, Je bouquine, L'introuvable, Bikini, Epic* en *Chic*), de opgeheven bladen (*Rigolo, Rock & BD, Viper, Gomme* en *Frilouz*), bijdragen over historische strips, journalisten in strips, over fanzines, over het blad *L'echo des Savanes*, over de Studios Hergé, animatie, E.P. Jacobs, de toegekende prijzen, interviews enzovoort. En bovendien de jaarindeks op *Les Cahiers de la BD*. Uitstekend werk waarover met de beste wil van de wereld niets negatief over te melden valt. Het jaarboek van Arboris heeft nog een lange weg te gaan, maar het grote voorbeeld is er nu en dat scheelt hopelijk een stuk.

(Har Brok)

Raket: *Uitverkoop! Notities over (anti-)fascisme voor de oorlog.* Uitg. Raket, prijs *f* 11,—.

1931. Ernst en Jan proberen aan een uitzichtloos werklozenbestaan te ontkomen. Hoewel de auteurs afwisselend aandacht besteden aan beide jonge mannen, ook als die ieder hun weegs gaan, vertellen zij meer over *Ernst*, die ingepalmd wordt door geld, een baan, een mooi uniform en een hechte fascistengroep, dan aan *Jan*, van wie alleen gezegd wordt dat hij vergaderingen van 'roden' bijwoont, en demonstreert. Voor de auteurs kan de motivatie van Jans keuze, gezien hun links geëngageerde achtergrond, vanzelfsprekend zijn; in het boek komt dat niet tot uiting. Door dit album van 'Raket' valt pas goed op, hoe weinig strips er gemaakt worden rond een politiek thema, ondanks het feit dat poltiek een belangrijke invloed heeft op het doen en laten van mensen. Niettegenstaande het politiek engagement van de auteurs is *Uitverkoop!* nergens drammerig, moraliserend of op een vervelende manier simplificerend. Natuurlijk vereenvoudigen de auteurs een komplexe politieke en ekonomische situatie door (slechts) twee personen te belichten, maar dat is heel legitiem. Doel en handelen van Ernst en Jan worden vanuit bepaalde (politieke) ideeën beschreven, en dus ook vereenvoudigd; wat we in de strip zien gebeuren is echter niet zo onwaarschijnlijk...
Het verhaal wordt verteld m.b.v. grote, sober gehouden, tekeningen (die hier en daar vervangen zijn door authentieke foto's), waaronder enige regels tekst. Een strip met kwaliteiten, deze nieuwe aanpak van de makers van *Geis gaat op reis* en *De avonturen van Red Rat.*
Druk, papier en afwerking van dit album zijn uitstekend verzorgd. Gezien de omvang (120 pagina's) is ook de prijs (*f* 11,—) een schijntje te noemen. Rechtstreeks bij de uitgeverij besteld kost hij *f* 15,— (giro 3168632 t.n.v Raket, Rotterdam).

(MS)

Alle gaar – Willy Lohmann, uitgeverij De Lijn BNB nr. 42 *f* 13,90

Een bloemlezing van de Lohmann cartoons en politieke prenten samengesteld door Ben van de Geest.
Het is voor de striplezer even wennen. Lohman als cartoonist, als politiek polemiekvoerder. Willy Lohmann wordt altijd geïdentificeerd met Kraaienhove en in mindere mate met Liselore, en terecht overigens want de hoofdfiguren uit Kraaienhove zijn volstrekt uniek in hun optreden. Lohmann persifleert in die strip wetenschap en magie en houdt bovendien de lezer een spiegel voor, wijst hem mild maar raak zijn plaats. In deze cartoons en prenten is het niet anders. Of het nu een grap over huwelijk, kerk of kabinet betreft, hij prikt constant de ballon door, ontmasktert kerkelijke 'vaders' en schopt Haagse jongens omver. Soms macabar, soms relativerend, ironisch of sarcastisch. Het is een frisse verzameling, waarbij zelfs politieke prenten, die toch tijdgebonden zijn, niets aan kracht hebben ingeboet. Deze zijde van de kunstenaar Lohmann is minstens zo interessant als zijn stripcreërende kant.

(RuBo)

Kas Kadet: *De Lindeboom.* Tekst en tekeningen: Gerrit Stapel *f* 13,90 uitgeverij De Lijn, BNB nr. 43.

Hoofdpersoon in deze in een semi-

realistische stijl getekende strip is een nerveuze, verstrooide, intellectueel ogende, zwaarbebrilde jongeman. Deze knul staat constant onder hoge druk, want er wordt van hem verwacht dat hij door creatief te reageren op prikkels uit de samenleving de kassa van de firma, waaraan hij is verbonden laat rinkelen. Kadet heeft echter geen inspiratie. Hij is rijp om ingepakt te worden door de secretaresse van het kantoor. Deze laatste wil zich inzetten voor het behoud van een lindeboom, die ten offer zal vallen aan de aanlegwoede van de gemeente. De arme Kadet wordt heen en weer geslingerd tussen plicht en demonstratie. Op de valreep, tussen twee acties ten behoeve van de lindeboom, bedenkt hij een variant op de hongaarse kubus.
Gerrit Stapel is vooral bekend geworden door zijn uitstekend gedocumenteerde historische strips, zoals Huon de Neveling, Jonne en Otto van Irtin. Hij was blijkbaar na al dat serieuze werk toe aan wat satire. Doch voor zijn aanhangers is het te hopen, dat dit mild satirische werkje over wat onbenullige eigentijdse aangelegenheden een incidenteel uitstapje is geweest. Stapel blijft op zijn sterkst als hij vanuit een historiscche perspectief zijn figuren gloedvol laat acteren.

(RuBo)

Frank de vliegende hollander: *Het geheim van de Mount Everest* (tekststrip). Tekeningen Piet Wijn. Tekst: Evert Werkman, prijs *f* 11,90, uitgeverij De Lijn, BNB nr. 21

Een aantal expeditieleden zijn op de flank van Mount Everest spoorloos verdwenen. Frank gaat met plezier in op het verzoek van de voormalige expeditieleider om een onderzoek in te stellen naar die verdwijningen. Gedreven door een grote nieuwsgierigheid belanden Frank en een vriendin via een ingewikkeld grottenstelsel in een ondergrondse vallei overspannen door een koepel, die het gebied hermetisch afsluit van de buitenwereld. Alras blijkt dat de verdwenen bergbeklimmers zich bevinden onder de daar wonenede monniken. De moeilijkheden beginnen pas goed als blijkt dat er geen plek is gereserveerd voor vrouwen in deze patriarchale maatschappij. De dood dreigt voor de vriendin van Frank. Dankzij het vernuft van een zonderlinge professor weet onze held het systeem te ondermijnen. Piet Wijn toont met dit verhaal uit 1955, dat zijn wortels liggen in de Hollandse School, waaruit coryfeeën voortkomen als Kresse, Toonder en Kuhn. Zijn realistische stijl uit die jaren leunt zwaar op deze mensen. De schrijver Evert Werkman behoeft geen nadere introductie. Hij heeft door de Vakantiereis van 'Kapitein Rob' in 1955 voor het dagblad Het Parool de figuur Frank de vliegende Hollander gecreëerd. Frank heeft het als stripfiguur in de vijftiger jaren nooit helemaal kunnen maken. Dat lag niet zo zeer aan de teken- en schrijfkwaliteiten van genoemd duo, alswel aan het charisma dat Kuhn zijn Kapitein Rob liet uitstralen. Dit alles is door de jaren weggesleten. Nostalgie overheerst en wat blijkt: het verhaal leest nog steeds vlot en de tekeningen ogen verrassend vitaal.

(RuBo)

Loisel/LeTendre: *De tempel der vergetelheid* (Op zoek naar de tijdvogel deel 2) collectie charlie nr. 8, uitgave Dargaud, prijs *f* 6,95.

In Stripschrift nr. 189/190 is deel 1 getiteld 'De hoorn van Ramor' besproken. Korte samenvatting: de tijd raakt op en indien niemand ingrijpt, zal binnen acht dagen de chaos over de wereld, waar het verhaal zich afspeelt, heersen. Slechts de tijdvogel is in staat om de heksenkoningin Mara extra tijd te gunnen om de god Ramo, spil in dit machtsspel, gevangen te houden in zijn hoorn. Deel 2 gaat over de speurtocht naar de verblijfplaats van die tijdvogel. Runen, gegraveerd in een zuil in de tempel der vergetelheid, zouden de helden Hermelijn en Bolster op het juiste spoor moeten zetten. Die tempel herbergt echter een bijzonder gevaar; kleine schijnbaar onschuldige wezentjes maken zich meester van de geest van degenen, die hun domein betreden. De magische kracht van Hermelijn en haar symbioot Donselaar behoeden de groep voor een vroegtijdig sneven.
De prettig gestoord aandoende hoofdpersonen bewegen zich in een absurde wereld, bevolkt door mafkezen. De scenarist en de tekenaar hebben zich bij hun creatieve werkzaamheden vooral laten leiden door science fiction schrijver Herbert; Duin ligt op de loer. Het niveau van verhaal en tekeningen is en blijft zeer acceptabel. Er is boven flink wat plaats ingeruimd voor humor en dat is al heel wat in het fantasygenre.

(Booms)

Ribera/Godared: *Het innerlijk van Amnioth*. Deel 5 in de reeks Axel Moonshine, zwerver van de kosmos. Uitgave Dargaud, prijs *f* 6,95.
De planeet Amnioth is hol en volgens welingelichte kringen lijkt dat binnenste op een baarmoeder. Elke bewoner van het oppervlak van Amnith gaat op het eind van zijn leven de vulva, die toegang geeft tot het binnenste van de planeet, in om daar zijn grootste wens in vervulling te zien gaan. Dit bizarre verhaal wordt aan Axel Moonshine verteld aan de speeltafel van een casino op de pretplaneet Last Vega. Hij weet in het bezit te komen van de coördinaten van die vreemde planeet en belandt daarmee in een uitermate verwarrende situatie. Aangekomen op Amnioth blijkt dat alle bewoners zwaar verslaafd zijn aan drugs. Als indringer valt Moonshine op bij de machthebbers, die simpelweg stellen, dat de mens niet voor vrede is geschapen. Vrede holt psychische vermogens uit en werkt degenererend. Door oorlog te voeren wordt er kunstmatig een evenwicht tussen de heersende krachten gehandhaafd. Het leven heeft weer zin; men weet waar men aan toe is, want er is een vijand. Het innerlijk van Amnioth is nog gruwelijker. Daar lokt een uit haar krachten gegroeide Chimaera met zoete stem slachtoffers en zuigt hen uit. Haar onderlijf is een grote broedmachine, waaruit de toekomstige slaven van de buitenkant van de planeet worden geboren. Deze nachtmerrie wordt met verve gebracht door het duo Ribera/Godard. Er is natuurlijk flink wat gejat uit '1984' en ook het idee van de holle planeet is allesbehalve nieuw. Toch wordt in woord en beeld een plek geschetst, die herkenbaar is, want hoe is het gesteld met de planeet Sol, ons goede Terra. Dit science fiction verhaal is een afspiegeling van de huidige maatschappij, die zoveel aanpassingen verlangt van mensen, dat velen zich onderdompelen in versuffing of zich te buiten gaan aan agressie.

(Booms)

Vicomte/Mayko: *De gevangenen van het moeras* (Het land van langvergeten deel 1) uitgave Oberon, prijs *f* 19,90.

Hoofdpersoon in deze nieuwe serie, aangekondigd als de enige waardige opvolger van 'De kinderen van de wind', is een labiele fotograaf genaamd Thierry Jolinon. De man is onder meer door een net beëindigde relatie geestelijk in de war. Om weer op verhaal te komen neemt hij zijn intrek in een obscuur hotelletje aan de rand van een geheimzinnig mistig moeras, waar regelmatig mensen spoorloos verdwijnen. Nieuwsgierig geworden door deze vreemde zaken begeeft hij zich in het moeras om een fotoreportage te maken. Door onbekenden wordt hij daar bewusteloos geslagen. Bijgekomen bemerkt hij dat hij zich bevindt in een onderaardse middeleeuws aandoende kerker bevolkt door evenals hij, gevangen genomen mannen. Waarom hij gevangen wordt gehouden en wie daarvoor verantwoordelijk is, wordt in dit eerste deel niet onthuld. Voor Thierry geldt slechts één devies: hoe overleef ik deze nachtmerrie en hoe kan ik ontsnappen.
Scenarist Makyo heeft een somber verhaal geschreven: er zijn weinig lichtpuntjes en er is nauwelijks hoop voor de mensheid. Zonder dat er sprake is van een flitsende vertelling is het wèl een spannend verhaal geworden. Er gebeurt schijnbaar weinig; een en ander wordt in de hand gewerkt door de tantaliserende, niet veranderende omgeving. Tekenaar Vicomte heeft de sfeer goed aangevoeld en in een realistische stijl, licht vervormend naar het absurdistische, op schilderachtige wijze, sterk expressionistisch, het kleine bedreigende wereldje met gevangenen neergezet.

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE :
DONALD STROOMBERG

ALGEMEEN

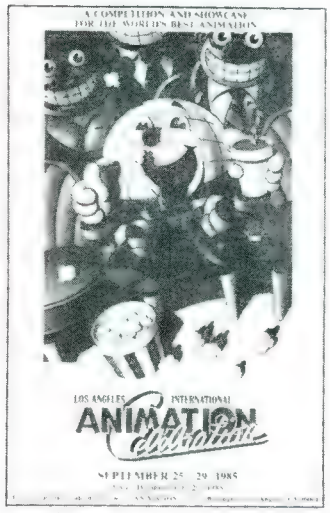
A COMPETITION AND SHOWCASE FOR THE WORLD'S BEST ANIMATION
LOS ANGELES INTERNATIONAL
ANIMATION celebration
SEPTEMBER 25 - 29 1985

LOS ANGELES INTERNATIONAL ANIMATION CELEBRATION

Van *25 tot en met 29 september* aanstaande, zal voor de eerste maal dit gebeuren plaatsvinden. Er zullen zowel binnen als buiten competitieverband films worden vertoond in diverse categorieën. De inschrijving kost 15 dollar en sluit op 20 juli aanstaande.
Formulieren hiervoor zijn verkrijgbaar bij: Secretariaat Holland Animation, Gedempte Voldersgracht 20, 2011 WD Haarlem, telefoon 023-314273.

DISNEY

Bij Disney Productions is men op het ogenblik bezig aan een avondvullende animatiefilm die waarschijnlijk in de zomer van 1986 gereed zal zijn. Deze produktie zal 70 minuten gaan duren en wordt uitgebracht onder de titel *'Basil of Baker Street'*. Het is een verhaal in de stijl van Sherlock Holmes met knaagdieren in de diverse rollen. Op basis van de boeken van *Eve Titus* werken op het ogenblik 95 mensen, waaronder 20 animators, aan de uitwerking van het verhaal. Het budget voor deze film ligt tussen de 10 en 12 miljoen dollar.

LONT & RAKET

De uitgeverijen Lont en Raket zijn sinds 1 januari samengevoegd tot een uitgeverij. Het adres van Lont & Raket is Postbus 1823 te 1000 BV Amsterdam, telefoon 020-849913.

HANS BYING

Striptekenaar en illustrator *Hans Buying* zetelt sinds 1 juni jl. in Amsterdam. Overdag is hij meestal te vinden op zijn werkadres: Comic House, M.H. Trompstraat 38-40, 1056 JC Amsterdam, telefoon 020-854799, prive op het adres: Lou Jansenplein 42-2, 1063 GC Amsterdam, telefoon 020-149339.

TOM POES EN O.B.B.

Het plan bestaat om dit jaar een boek uit te geven over *Tom Poes curiosa*. Aan de technische realisatie wordt al hard gewerkt, maar uiteraard kunnen de samenstellers meer informatie gebruiken, teneinde een zo volledig mogelijk boek te maken.
De samenstellers zoeken kontakt met mensen die deze curiosa bezitten (liefst tot 1960), en bereid zijn daarvan foto's te laten maken.
Desgewenst krijgt u een vermelding met naam etc. in het boek. U kunt hiervoor kontakt opnemen met Rob van Santbrink, Willem de Zwijgerlaan 103-3, 1056 JJ Amsterdam, telefoon 020-122042.

STRIPNIEUWS

Stripnieuws, nog maar net gefuseerd met de Robbedoes-fanclub, zal niet meer verschijnen. André Wijntjes, voormalig redakteur van Stripnieuws en uitgever van Robbedoes-fanclub, zal waarschijnlijk een nieuw stripblad gaan uitgeven.

FAUST

Faust bestaat uit 2 nummers met werk over- en van *Hans Buying*. Faust verscheen eerder in Robbedoes als een van de eerste Nederlandse strips. Het eerste nummer bestaat uit een aantal artikelen door o.a. Rein van Willigen en André Wijntjes, voorzien van een aantal illustraties van Hans Buying in zwartwit. Het geheel is op A5-formaat en telt 20 pagina's. Nummer 2 zal uitsluitend strips bevatten van Hans.
De 2 nummers zijn te bestellen door overmaking van 5 gulden (2,50 per stuk) op Rabobank, rekeningnummer 3553 51 684 t.n.v. André Wijntjes, Goudsbloem 3 te 3161 SE Rhoon.

NEDERLANDS CARTOONFESTIVAL 1985-1986

Het *3e Nederlands Cartoonfestival* zal starten op *zaterdag 30 november* aanstaande om 16.30 uur in Amstelveen. Gebouw Aemstelle zal vanaf die datum weer vol hangen met werk van nationale- en internationale cartoonisten. Aemstelle is te vinden aan de Amsterdamseweg 511. Voor verdere inlichtingen kunt u kontakt opnemen met Peter Nieuwendijk, Ferdinand Bolstraat 22-2, 1072 LJ Amsterdam, telefoon 020-766937.

STRIPAGENDA

Ook dit jaar verschenen weer een aantal stripagenda's voor de stripliefhebbende scholieren onder ons.
Bij *'De Vrijbuiter'* verschenen de Knudde-Schoolagenda 85/86 (5,95) en de Popbiz-Schoolagenda 85/86 met diverse strips (5.50). *'Loeb-uitgevers'* verzorgd in samenwerking met Esveha het leeuwendeel van het agenda aanbod, voor het leerjaar 1985/86 verschenen de volgende agenda's: Snoopy (7,50), Kuifje (7,90), Lucky Luke (7,90), Pink Panther (8,95), Bugs Bunny (8,95), Garfield (8,95) en Liefde is... (8,85). Bij *'Centripress'* verschenen de agenda's van Asterix (6,25), Suske en Wiske (6,25), Stripagenda (6,25) en Wordt Vervolgd (7,95). *'Truckstar'* bracht zijn Truckstar-agenda uit met strips van Tier en Vleeschouwer (7,95). *'Van Wulften/SP'* bracht de agenda's van Doorzon en Adrianus uit (8,90 per stuk). *'Joop Wiggers'* kwam met de Jan, Jans en de Kinderen-agenda in diverse uitvoeringe (8,95) en tenslotte bracht *'Holco'* de agenda's van Boing, Penny en Debbie uit (6,95) per stuk). Alle genoemde agenda's zijn voorzien van harde kaft, dus bestand tegen het gooi- en smijtwerk op de scholen.

De SF'ER

Nummer 45 (mei 1985) bevat een herdruk van een artikel over Giraud/Moebius, dat eerder is verschenen in de Haagse Post, de Verrukkelijke Vijftien met op de eerste plaats het album van Storm (Het Doolhof van de Dood), Vijftien tips en de Topstripscoorder. U kunt lid worden van de Strip-Fanclub door overmaking van *f* 20,— op postgiro 4238513 t.n.v. L.v.d.Molen, Vierhuisterweg 23, 8507 CG Rohel (Frl).

TULPBULLETIN

Wij ontvingen *nummer 4* (2e jaargang) van dit tijdschrift van de Nederlandse Cartoonistenvereniging. In dit nummer veel nieuws over tentoonstellingen en festivals betreffende cartoons in de wereld, diverse cartoons en nieuwjaarswensen in cartoonstijl.

Het lidmaatschap voor deze vereniging kost u *f* 40,— per jaar, postgiro 5663881 t.n.v. Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp, Postbus 2180, 1180 ED Amstelveen. Inlichtingen: 020-766937.

DE SF'ER
Wij ontvingen het 42e nummer van dit blad, dat een uitgave is van de Strip Fanclub. In dit nummer o.a. de *Verrukkelijke vijftien,* over november/december 1984; op de eerste plaats in deze V.V. staat het album *Koos Voos* van Gotlib, verder een albumbespreking van Suske en Wiske's *Schandaal op Eiland Amoras* en *Zwarte Madam voortvluchtig,* de strip *Jack Gun en Bill Knife* en *Gregorius.* Verder nog tal van aanbiedingen van goedkope stripalbums. Een lidmaatschap kost u *f* 20,— u ontvangt dan zes maal deze uitgave plus speciale informatie over enkele strips, en leden kunnen met korting (en soms gratis) posters en dergelijke bij deze club bestellen. Voor inlichtingen kunt u schrijven naar: Vierhuisterweg 23 te 8507 CG Rohel (postgiro: 423 85 13 of bankrekening: 3307 08 530 t.n.v. L. v.d. Molen).

artikelen over strips die door Drukwerk worden uitgegeven of verspreid. Het blad krijgt een vierkleuren omslag, en wordt vormgegeven door Frits Jonker's studio Blanco en gaat in de winkel slechts één gulden per nummer kosten.

TITULA TERUG!
Harry Buckinx, tekenaar van een van de meest gezochte uitverkochte Drukwerk-stripalbums 'Titul en Titula', tekent weer nieuwe strips. Nieuwe avonturen van Titula, die nu driftig op zoek is naar werk, en al gauw merkt dat bij het solliciteren vaak heel wat meer dan werk wordt aangeboden. Ondertussen wordt door Harry ook gewerkt aan een complete inkleuring van de oude Titula-verhalen, teneinde die ir boekvorm in kleur herdrukt uit te geven.

"DRUKWERK"
Veemarkt 119
1019 CA Amsterdam
020-65 38 02
Uitgeverij - Distributie

DRUKWERK
Vanaf 1 mei jl. is 'Uitgeverij Drukwerk' verhuisd naar een nieuw onderkomen in Amsterdam. Het nieuwe pand is een onderdeel van een bedrijvencentrum, gevestigd op de plaats waar vroeger de Veemarkt werd gehouden. In het pand komen ook de kantoren en magazijnen van Uitgeverij Blue Circle en Paul Rijperman. Het nieuwe adres is ongeveer 3 kilometer verwijderd van het oude adres, en belangrijk voor de bezoekers is dat er voldoende parkeerruimte aanwezig is. Het adres is: Veemarkt 119, 1019 CA Amsterdam, telefoon: 020-653802.

PRIMA... STRIPBLAD
Ter promotie van een aantal nieuwe strips van uitgeverij Drukwerk-en Blue Circle, zal Drukwerk een NIEUW stripblad lanceren. De eerste vier nummers die gepland zijn staan achtereenvolgens in het teken van: nummer 1 – Manara, nummer 2 – Boes, nummer 3 – Kroon en Kroon (onder gelijktijdig verschijnen van de opvolger van 'Daar komen de Russen', die als tipublic eerd in Duitsland, Frankrijk, Zweden, Finland en Oostenrijk.

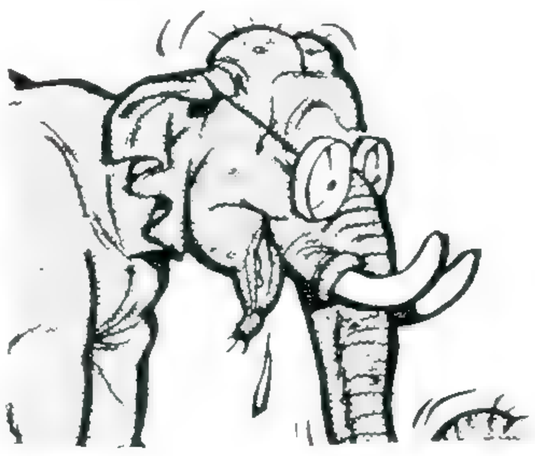

BOES IN JAPAN
Wil Raymakers, tekenaar van de steeds populairder wordende krantestrip Boes heeft al snel ontdekt dat je overal kunt tekenen, en daardoor niet persé in Roermond hoeft te blijven wonen. Hij verhuisde naar Amsterdam, maar is daar nooit omdat hij vervolgens besloot door de wereld te trekken, aan de slag gegaan. Net terug van een reis naar Amerika vertrok hij de hele maand april naar Japan. Zaken en plezier gecombineerd, want overal blijkt ook belangstelling voor zijn strip te bestaan. De strip wordt nu ook ge-

MAX FLEISCHER
Dat kwaliteit tijdloos is en door iedere generatie opnieuw herkend wordt, blijkt uit de hernieuwde populariteit van de Max Fleischer tekenfilms. Wie kent ze niet: Betty Boop, Popeye, Gullivers Reizen en Mr. Bug. Max werd in 1885 in Oostenrijk geboren uit Joodse ouders. Op 4-jarige leeftijd emigreerde het gezin naar New York, waar zijn vader als kleermaker naam maakte. Al jong tekende Max cartoons voor een ieder die ze waardeerde. Na de kunstacademie, kwam hij als jongste bediende op de Brooklyn Daily Eagle terecht. Dat men zijn talent op dat moment nog niet herkend had, mag wel blijken uit het feit dat hij aanvankelijk 2 dollar per week moest toebetalen om iets op de kunstredaktie te mogen doen. Niettemin had hij het binnen 4 jaar tot vaste cartoonist geschopt. Experimenterend met tekenfilms, vond hij in 1917 de z.g. Roto-scope uit. Met dit vernuftige apparaat kon hij sneller de diverse bewegingsfasen tekenen die tezamen het bewegende beeld moesten opleveren. Vanaf 1919 ging het bergopwaarts. Uit zijn eigen studio's 'Out of the Inkwell Corp', rolde de ene na de andere tekenfilm. Betty Boop zag in 1932 het levenslicht. Eerst had ze een zwart neusje en lange oren, na een jaar werd ze menselijker en groeide uit tot het kokette vrouwtje dat we nu kennen. Zij werd het begin van Fleischer's bloeiperiode. In 1934 riepen theatereigenaren Betty Boop zelfs uit tot 'populairste cartoonfiguur', daarmee Mickey Mouse op de 2e plaats zettend.
Op video zijn momenteel verkrijgbaar: Mr. Bug, Gullivers Reizen, Betty Boop, Kleine Lulu en Casper de Geest. De films zijn knap ingekleurd en Nederlands ondertiteld. Voor nadere informatie kunt u kontakt opnemen met Bernard van den Heuvel op telefoonnummer 035-16457.

SJORS EN SJIMMIE 1975-1985
Vrijdag 19 april jl. verscheen het 500e nummer van het stripblad 'Eppo', met de eveneens 500e aflevering van de strip 'Sjors en Sjimmie'. De huidige stripfiguur Sjors is in feite voortgekomen uit 'Perry Winkle', een figuur uit de strip 'Winny Winkle, the Breadwinner' van de Amerikaan Martin Branner, die in 1920 voor het eerst verscheen. Bij de introduktie van Eppo, een samenvoeging van de bladen Sjors en Pep, op 3 oktober 1975 kreeg Sjors en Sjimmie weer het oorspronkelijke karakter van de één-pagina grap, een tot-op-heden voortgezette vorm. Het spreekt vanzelf dat de makers van de strip, tekenaar Robert van der Kroft en tekstschrijvers Wilbert Plijnaar en Jan van Die, het jubileumnummer niet onopgemerkt

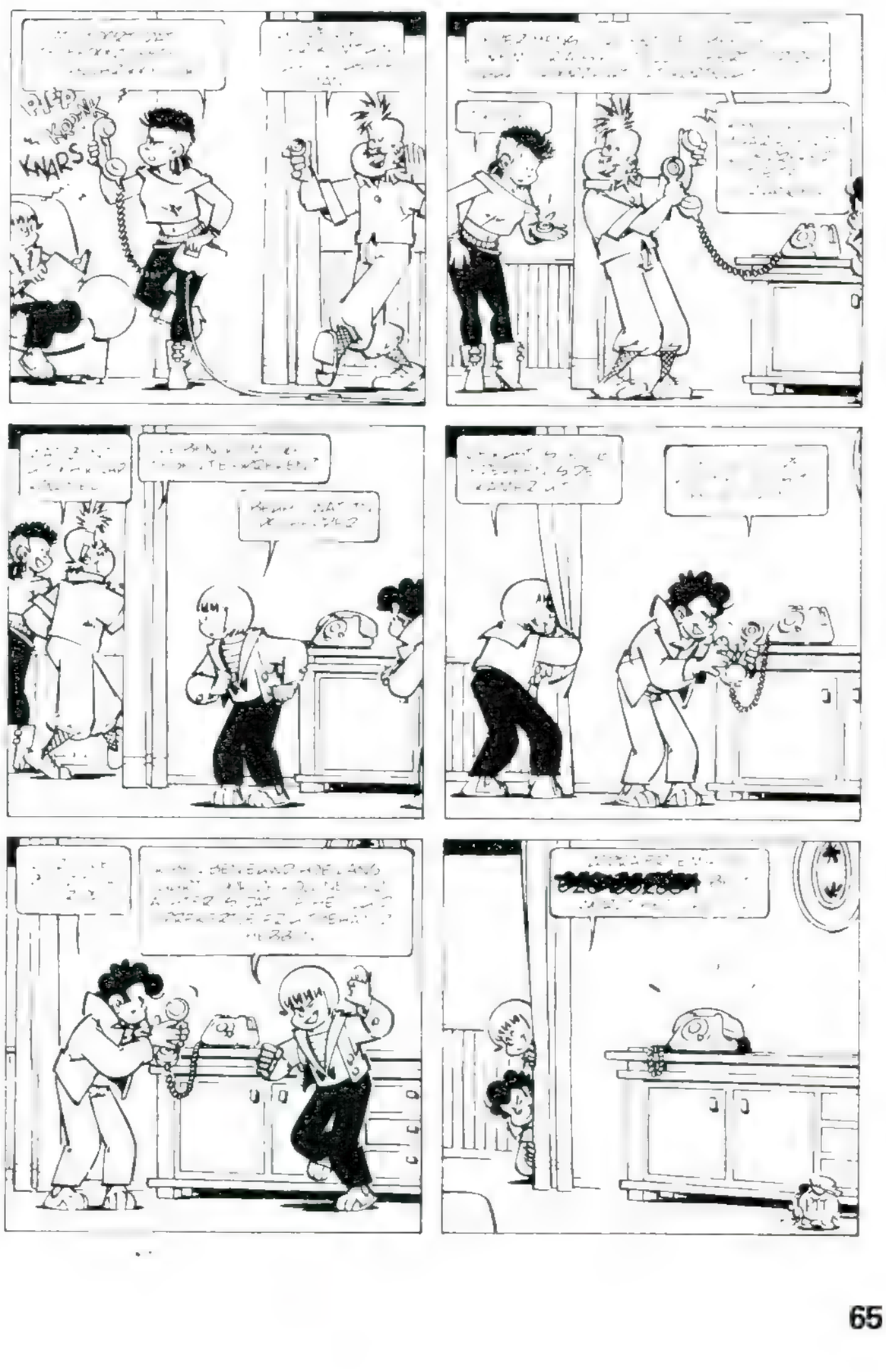

voorbij hebben laten gaan. Zij hebben een 'interactieve' strip gemaakt waarbij het avontuur dit keer niet alleen is voorbehouden aan de stripfiguren. Ook de lezers zelf kunnen een rol spelen in het verhaal door het telefoonnummer van 'de kolonel' te draaien. Naast deze allereerste 'interactieve' strip in de geschiedenis van het beeldverhaal is er in Eppo 500 (nummer 17 van dit jaar) een 'zelf-vouw-bijlage' van 24 pagina's opgenomen, vol met Sjors en Sjimmie. Een 'must' voor de verzamelaars.

WONDERLAND AMSTERDAM
Stripwinkel Wonderland heeft sinds 1 mei jl. zijn openingstijden gewijzigd. Op maandag van 13-18 uur, dinsdag t/m vrijdag van 10-18 uur en op zaterdag van 10-17 uur kunt u terecht voor strips, science fiction en Amerikaanse comics op het adres Soembawastraat 54a te 1095 XD Amsterdam, telefoon: 020-943562.

DERDE NOORDELIJKE STRIPFESTIVAL 1985
Dit bekende festival zal dit jaar plaatsvinden in Groningen op 9 en 10 november aanstaande. Nadere informatie volgt in een komend nummer van deze rubriek.

UITGEVERIJEN

LOEMPIA (ANTWERPEN)
In mei jl. verscheen het 7e album van Urbanus 'Tegen de Dikkenekken' door Linthout en Urbanus (*f* 4,50). Van deze uitgave verscheen ook een gekartonneerde-editie in een oplage van 400 exemplaren, genummerd en gesigneerd (*f* 22,50). Binnenkort verschijnt het 4e deel van Brian Howell 'Red Imperator' door Polfliet (*f* 6,55), ook van dit album verschijnt een luxe-gekartonneerde uitgave in een oplage van 100 stuks, voorzien van een genummerde en gesigneerde prent (*f* 32,—). Reeds geruime tijd verkrijgbaar is het 1e deel van de reeks Het Verboden Boek, 'De Verhalen uit het Kasteel der Lusten' is de titel, en het tekenwerk werd verzorgd door Kris de Roover (gekartonneerd / *f* 22,50).
Inlichtingen: Louizastraat 40-42, 2000 Antwerpen (België).

CASTERMAN (DRONTEN)
In week 36 verschijnen de nieuwe titels van Casterman voor het 3e kwartaal: Alex deel 18 'Vercingetorix' door Martin (van dit album verschijnt ook een luxe-gekartonneerde en genummerde uitgave / *f* 100,—), Yakari deel 11 'en de Berggeiten' door Derib, De Vier Helden deel 21 'en de Tovenaar' door Craenhals, Kwik en Flupke delen 1 t/m 3 in een nieuwe uitvoering door Hergé, Wordt Vervolgd Romans deel 15 'Een Stem die van Nergens Komt' door Auclair (*f* 19,90 tot *f* 24,90) en Wordt Vervolgd Bundel deel 9 (gekartonneerd / *f* 24,90).
Begin november verschijnen de uitgaven voor het 4e kwartaal, te weten: Kuifje Posteralbum (groot formaat / ongeveer *f* 50,—), De Jeugd van Corto Maltese in een luxe-uitgave (gekartonneerd / *f* 55,—), Isabelle Avondrood 'De Tweekoppige Drenkeling' door Tardi, Wordt Vervolgd Novellen deel 4 'In de Binnenlanden van het Alledaagse' door Boucq (gekartonneerd / *f* 16,90), Wordt Vervolgd Roman deel 16 en 17 'Bran Ruz' door Auclair en Dechamps (*f* 24,90) en 'Reinaert de Vos' door Cabanes (*f* 19,90).
Inlichtingen: De Morinel 25-29, 8251 HT Dronten.

STANDAARD
In week 17 verschenen de volgende titels: Jerom deel 13 *De Holle Heks,* De Rode Ridder deel 90 *Het Dievengilde,* deel 91 *Het Grote Geheim* en deel 112 *De Schemerzone,* Robert en Bertrand deel 63 *De Vondelinge,* Nero deel 92 *De Teen van Salomon.* Bovenstaande uitgaven kosten *f* 4,— per stuk. Tevens verscheen in deze week een nieuwe reeks, Schanulleke deel 1 *Eiko de Wijze Boom* (prijs: *f* 9,50). Tenslotte verschenen in week 23 de volgende titels, waarmee de Standaard het 2e kwartaal van dit jaar afsluit: Suske en Wiske deel 202, Robert en Bertrand deel 64, De Rode Ridder deel 113, Nero deel 93 en nieuw: De Geuzen deel 1 (*f* 9,25). Suske en Wiske kost *f* 4,65 per stuk, de overigen *f* 4,—.

HOLCO
Bij Holco verschijnt in week 21 Debbie Parade-album deel 36 *De Veertjes moeten Winnen,* prijs: *f* 6,25.

SP/VAN WUFTEN
In de periode april/mei van dit jaar verschenen de volgende titels: Roel en zijn Beestenboel deel 4 (*f* 7,90), Bert J. Prulleman deel 4 (*f* 7,90). Korte Grappen A4 deel 2, Puck deel 1, Han en Hanneke A4 deel 1 en Liefde en Geluk A4 deel 2. Prijs: *f* 9,90 per stuk.

DE KONING BOEKPRODUKTIES
Hoe maak je een strip?, Hoe maak je een tekenfilm?, Wat moet ik doen als ik striptekenaar wil worden? Op al deze vragen vindt u een antwoord in het grote *Wordt Vervolgd* boek, dat eind maart verscheen. Naast al deze antwoorden staan er ook stukjes in over o.a Franquin, Uderzo, Hergé, Peyo en Bilal. Ook zijn strips opgenomen van o.a Giraud, Toon en Kresse (!), die niet eerder werden gepubliceerd. De inhoud werd verzorgd door Kees de Bree, Han Peekel en Wouter Stips. Prijs: *f* 24,95 (gebonden-uitgave: *f* 32,50).

CLUMZY
1985 – Clumzy strikes again!, volgens een kaart die wij van de Clumzy'ers mochten ontvangen. Begin september verschijnen twee nieuwe uitgaven, te weten: Krimpvrij Verpakt deel 1 *Duistere Tijden?...* door Strzelecki, dit album telt 24 bladzijden en Dionies d'Oldenboom deel 1 *De Gevallen Baron* door Stallaert op 48 bladzijden. Beide albums zijn in zwartwit, en gaan *f* 6,95 per stuk kosten.

LOMBARD UITGAVEN NEDERLAND
In mei jl. verschenen de volgende titels bij Lombard: Magellan deel 6 – 'Operatie Crystal' door Géri en Duchâteau; Chick Bill deel 52 – 'De Gier van Wood City' door Tibet; Maria en Giel deel 1 – 'De Tand van Mindanao' door Magda en Lamquet en Ian Kaledine deel 4 – 'Shan Pacha' door Ferry en Vernal. In juni verschenen: Lester Cockney deel 4 – 'Ik, wil terug naar Pécs' door Franz; Harlekijn deel 4 – 'De Walvis die Vals zong' door Dany en Van Hamme; Luc Oriënt deel 16 – 'Caragal' door Paape en Greg; Onze Auteurs deel 3 – 'Derib' door Pernin (128 bladzijden gekartonneerd / prijs *f* 33,—. Verhalen en Legenden – 'Hij-die-Tweemaal-Geboren-Werd 4: De Levensboom' door Derib (56 bladzijden gekartonneerd / prijs *f* 15,75) en tenslotte Nahomi deel 1 – 'De Tovernoten' door Crisse (32 bladzijden / prijs *f* 4,95). In augustus staan gepland om te verschijnen: Chlorophyl deel 9 – 'De Koninklijke Cobra' door Dupa en De Groot; Robin Hoed deel 10 – 'Schotse Koehandel' door Turk en De Groot; Hans deel 2 – 'De Gevangene van de Eeuwigheid' door Rosinski en Duchâteau en tenslotte Ali Bamba deel 1 – 'De Zwarte Schorpioen' door Bédu en Blareau (32 bladzijden / prijs *f* 4,95). De overige albums kosten *f* 6,55 per stuk.
Lombard brengt in de periode september t/m december 21 nieuwe titels uit. In september verschijnen: Aria deel 6 'De Ring van de Elflings' door Weyland, Thorgal deel 9 'De Boogschutters' door Rosinski, Toenga deel 14 'De Laatste Beproeving' door Aidans, Alain Chevallier deel 9 'Come Back' door Denayer, De Ravottersclub deel 2 'Koningen van het Circus' door Tibet (*f* 5,25), Historische Verhalen deel 5 'De Halve Maan en het Kruis (gekartonneerd / *f* 15,75) en Strip Tips deel 9 'Kid Ordinn komt in Opstand' door Tibet (gekartonneerd / *f* 17,75).
In oktober zullen verschijnen De Brokkenmakers deel 11 'Big Mama II' door Denayer, Rik Ringers deel 41 'Het Huis van de Wraak' door Tibet, Niky deel 1 'Foute Boel voor een Vrachtrijder', Roze Bottel deel 10 'Zeven wegen naar Dromenland' door Dany, Kaleidoscoop deel 13 'William Hazehart (gekartonneerd / *f* 15,75), Floor en Toosje deel 1 (*f* 5,25), Jugurtha 'De Grote Voorvader' (gekartonneerd-beperkte oplage / *f* 80,—).
In november verschijnen Jugurtha deel 13 'De Grote Voorvader' door Franz, Jonathan deel 10 'Oom Howard is terug' door Cosey, Dommel deel 12 'Bakt ze Bruin' door Dupa, Bob Morane deel 16 'De Oorlog van de Walvissen' door Coria, Buddy Longway deel 14 'De Zwarte Mantel' door Derib.
Tenslotte verschijnt in december Onze Auteurs deel 4 'Tibet' (gekartonneerd / *f* 33,—). Tenzij er andere prijzen tenoemd zijn, gaan de albums *f* 6,75 per stuk kosten.
Inlichtingen: Postbus 77, 2040 AB Zandvoort.

NOVEDI/ALBRACHT
In mei/juni verschenen de luxe-uitgave van Blueberry, het 25e deel (gekartonneerd / prijs *f* 125,—) en Farao deel 6 – 'Schaduwen in het Zand'. In augustus verschijnt Michel Vaillant deel 46 – 'Racing Show' (Graton-Editeur), en in augustus/september de gewone uitvoering en de hardcover van de 25e Bluebery (hardcover *f* 12,50). In september verschijnt er een luxe-uitgave van het 11e Jeremiah-avontuur met de titel 'Delta' (gekartonneerd / prijs ongeveer *f* 125,—), en het gewone album van Jeremiah kunnen we verwachten in oktober. Verder verschijnt in oktober/november Roodbaard deel 23 – 'De Dodenstad' door Gaty en in november tenslotte Buck Danny deel 43 – 'Het Vuur uit de Hemel' en het 10e deel van

Ronnie Hansen. De 'gewone' albums gaan *f* 6,95 per stuk kosten.

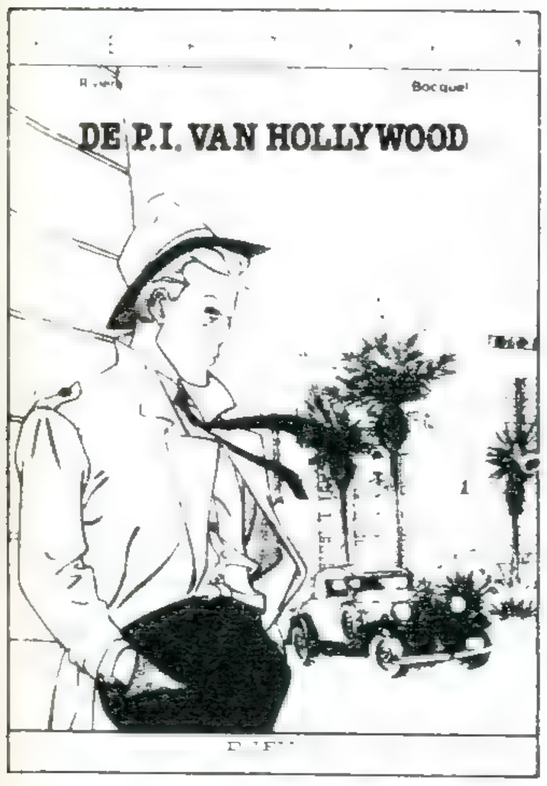

DUPUIS
Dupuis start haar nieuwe uitgaven voor het 3e kwartaal van dit jaar met week 33. In deze week verschijnen vervolgens: Snoesje deel 11 – 'Snoesje en de Kulgude' door Macherot; German en Wij deel 7 – 'Stel je voor zeg!' door Jannin; Mic Mac Adam deel 2 – 'Moorden op Niveau' door Benn en Desberg; Jess Long deel 10 – 'Het Beest' door Piroton en Tillieux; J.K.J. Bloks deel 1 – 'De Dodende Schaduw'; Dupuis Avonturen deel 7 – 'S.O.S. Jan van Gent' door Follet (deze titel heeft Oberon eens aangekondigd om te laten verschijnen in de Auteurreeks!) en Debuut-reeks

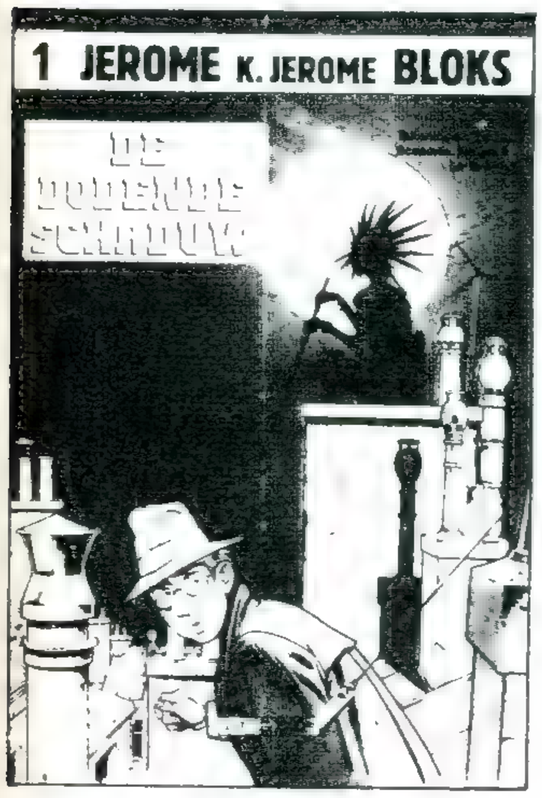

deel 10 – 'Alceister Crowley'. In week 37 verschijnen: Guus Slim Omnibus deel 2 – 'De Speurder op Pad' (met de verhalen: Vrachtboten in de Avond, Bomaanslag in de Bergen en De Rode Paters) door Tillieux (gekartonneerd / prijs *f* 22,50); Robbedoes en Kwabbernoot deel 35 – 'Malle Marylin' door Tome en Janry; Berthet deel 1 – 'De P.I. van Hollywood'; Timoer deel 20 – 'De Vuurvogel' door Sirius; Papyrus deel 8 – 'De Metamorfose van Imhotep' door Degieter; Robbedoes album deel 175 met verzamelde nummers van het weekblad (gekartonneerd / prijs *f* 15,15); Jeugdzonden-reeks deel 22 – 'Jakke en Silvester: Het Spoor van de Schorpioen' en tenslotte De Mini-Mensjes deel 17 – 'Het Witte Gat' door Seron. De 'gewone' albums zijn verkrijgbaar voor *f* 6,95 per stuk.

BLUE CIRCLE
Begin mei verscheen bij deze uitgeverij 'Nathalie – het tweelingzusje van Natasja', die tijdens haar wereldreizen net zoveel beleeft als Natasja maar... dan op het erotische vlak. Haar verleidelijke lichaam brengt bemanning en passagiers in alle staten van opwinding. De sexorgies tijdens personeelfeestjes en bij de wilden, na het neerstorten van het vliegtuig, zijn getekend door twee Nederlanders, Jaap de Boer en Joop van Linden, maar in werkelijkheid gelooft iedereen in Frankrijk (waar het boek in januari jl. verscheen) dat het in feite Walthéry zelf is die deze perfecte Natasja sex-parodie heeft getekend, onder pseudoniem. In ieder geval heeft deze uitgave de goedkeuring van Walthéry gekregen, en is dus absoluut niet illegaal. Prijs *f* 9,90.

LOEMPIA
'De Papenvreters' is de titel van een album, dat eind april het licht zag bij deze uitgeverij. Zie de rubriek 'Boeken in het kort' in dit nummer. Prijs *f* 6,95.

MUSTANG (ZANDVOORT/ BRUSSEL)
In september verschijnen Flippie Flink-pocket deel 7 'Goede Vrienden' door Mort Walker, Fantoompocket deel 3 'Jungle Patrouille' door Falk en Barry (*f* 4,95 per stuk), Nam deel 2 door Ab Kooyman (*f* 6,55) en Hagar deel 6 door Dik Browne (*f* 5,25).
In oktober verwachten we Snoopy deel 6 door Charles M. Schulz en Garfield deel 6 door Jim Davis (*f* 5,25 per stuk).
Tenslotte verschijnen in november Grijpstra en de Gier deel 2 door Jan Willem van de Wetering en Theo Steeman en Flippie Flink deel 1 door Mort Walker (*f* 6,55 per stuk).
Inlichtingen: Postbus 77, 2040 AB Zandvoort.

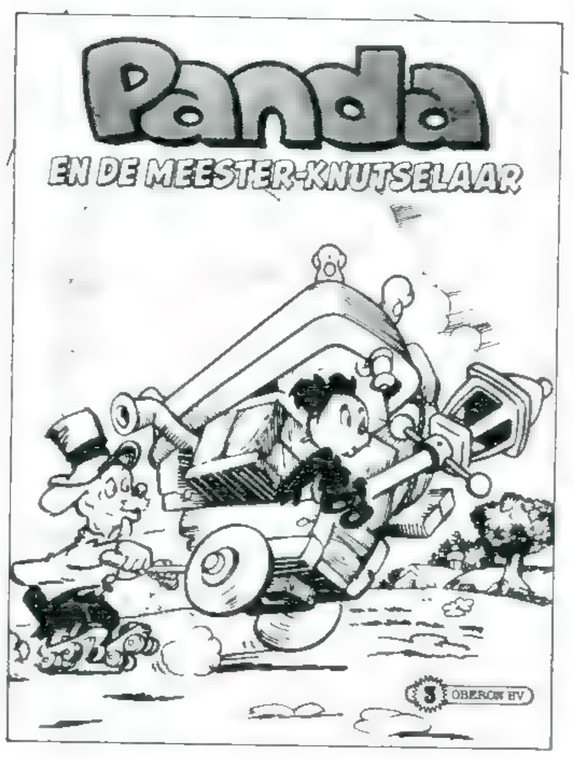

OBERON (HAARLEM)
Oberon zal in het 3e kwartaal 16 nieuwe titels uitbrengen, gestart wordt in week 27 met Donald Duck deel 44 als 'Strandjutter' door Walt Disney, week 28: Tina Topstrip deel 68 'Claudia en Marcella, kom dans met mij', week 30: De Partners deel 8 'De Zonne-sekte' door Dick Richards en Carry Brugman, week 31: Donald Duck-Pocket deel 25 'Rumoer in Duckstad' en Rob van de Rovers deel 12 'Schot voor

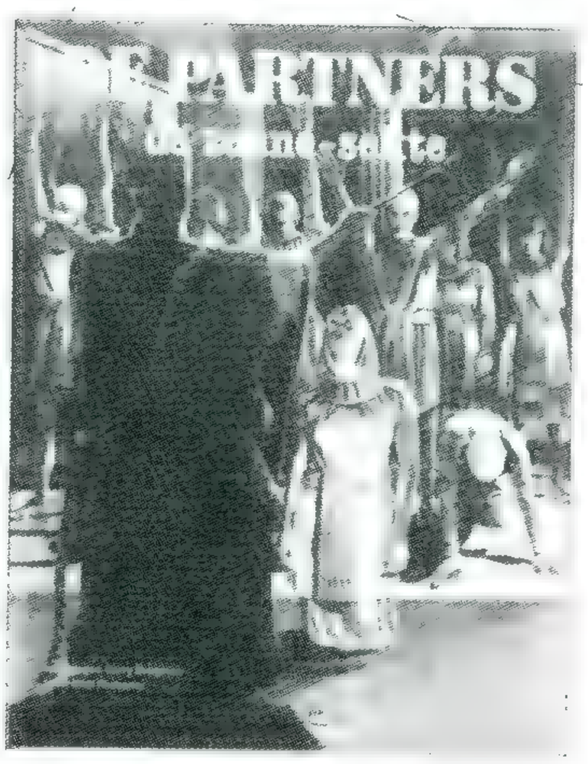

open Doel' door Tom Tully en David Sque, week 33: Grote Daden van een Kleine Wolf deel 1 en Trigië deel 34 'Het Slaapmonster' door Mike Butterworth en Gerry Wood en... Tina Topstrip deel 69 'Ik haat dat Kind', week 34: Oom Dagobert deel 28 'Het Gouden Graan', Het land van Langvergeten deel 3 'Het Grote Gewest' door Makyo en Vicomte (gekartonneerd, *f* 19,90) en Bessie Turf deel 9 'Door dik en...' door Frank Richards, week 35: Walt Disney's Stripparade deel 2 (*f* 8,50) en Sjors en Sjimmie deel 10 'De Lefgozers' door Plijnaar en van der Kroft, week 36: 'Panda deel 3 'De Meesterknutselaar' door Piet Wijn, week 38: Donald Duck Dubbelalbum deel 7 (*f* 8,50) en Tina Boelboek deel 7 (*f* 8,50). De overige albums gaan *f* 6,75 per stuk kosten.
Inlichtingen: Postbus 6003, 2001 HA Haarlem.

DUPUIS (SITTARD)
Ter aanvulling op het 3e kwartaal (zie vorige nummer), kan nog vermeld worden, dat in week 33 ook een album van Sammy verschijnt. Het 19e deel met de titel 'Lijfwachten in de Ring' door Berck.
Het tekenwerk voor het album van 'Alceister Crowley' is verzorgd door Cossu, 'S.O.S. Jan van Gent' door Follet en Tillieux, 'Jerome K. Jerome Bloks' door Dodier naar een scenario van Makyo en Le Tendre en 'De P.I. van Hollywood' door Rivière en Bocquet. Deze albums zijn verkrijgbaar voor *f* 6,75 per stuk.
Inlichtingen: Industriestraat 13, 6135 KE Sittard.

ARBORIS (AERDENHOUT)
Arboris komt met 6 nieuwe titels in het 3e kwartaal. Gestart wordt in week 27 met Serie Modern deel 5 'Kids' door Arno (*f* 9,95), week 31: Elfquest Boek 1 'De Tocht naar Zorgeloos' (Dit is een bundeling van de reeds eerder verschenen delen 1 tot en met 5) door Richard en Wendy Pini (gekartonneerd / *f* 24,95), week 34: Uit de Toonder Studio's 13 en 14 'Student Tijloos 2' door Gerrit Stapel en The Tjong Khing en 'Horre, Harm en Hella ' / De Gierenborg' door George Mazure (*f* 9,50 per stuk), week 35: Strip-

romanreeks deel 1 'De Stad' door Will Eisner (132 bladzijden in zwartwit met kleurenomslag / *f* 19,90) en tenslotte in week 39: Luxe Albums deel 6 'Gwendoline' door Schuiten en Renard (gekartonneerd / *f* 19,90). Het Stripjaarboek voor dit jaar zal in het 4e kwartaal verschijnen!
Inlichtingen: Postbus 142, 2110 AC Aerdenhout.

SBP (WEESP)
SBP staat voor Stationery & Book Productions, en dat is tegenwoordig de uitgever voor Nederland van de Standaard-uitgaven. In juni verschenen Suske en Wiske deel 202 'Angst op de Amsterdam', Robert en Bertrand deel 64 'Paniek in Saltshire', De Rode Ridder deel 113 'Nirwana', deel 98 'Het Bronzen Gevaar' en Nero deel 93 'De Verdorven Stad'.
In week 38 verschijnen Suske en Wiske deel 203 (titel nog onbekend), Wonderbare Reizen van Jerom deel 16 'De Wonder Waterput', Robert en Bertrand deel 65 'De Hotelrat', De Rode Ridder deel 114 'Vrykolakas', deel 100 'De Vervloekte Stad' en deel 101 'De Scharlaken Brigade', Nero deel 94 'Kiwi de Kiwi'. De uitgaven van De Rode Ridder zijn allen in kleur. Voorzover er geen prijs is genoemd, kosten de albums *f* 4,— per stuk.
Inlichtingen: postbus 185, 1380 AD Weesp.

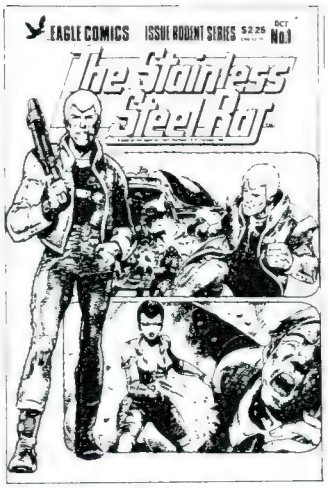

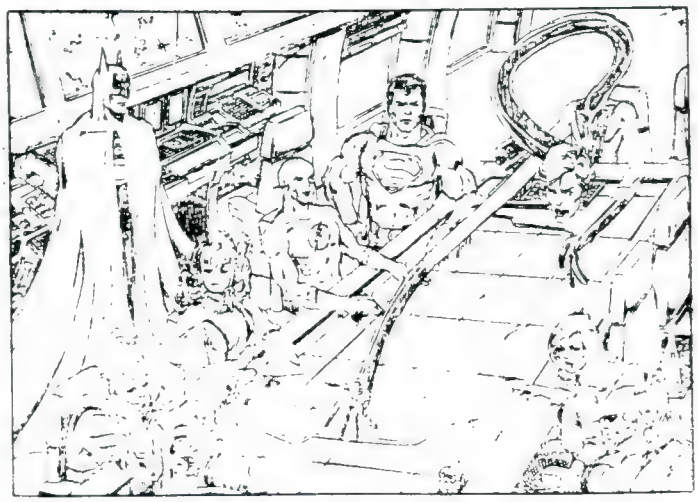

NOVEDI/ALBRACHT (MONTFOORT)
In juni verschenen de luxe-uitgave van Blueberry deel 25 'De Outlaws van Missouri (gekartonneerd-beperkte oplage / *f* 125,—) en Farao deel 6 'Schaduwen in het Zand'.
In augustus/september verschijnen Michel Vaillant deel 46 'Racingshow' door Graton, Blueberry deel 25 in gewone uitvoering en gekartonneerd (*f* 6,95/*f* 12,50) door Hermann, Roodbaard deel 23 'De Dodenstad' door Gaty en Buck Danny deel 43 'Het vuur uit de Hemel'. Tenslotte staat voor november een album gepland van Ronnie Hansen deel 10 (titel onbekend). Voorzover er geen prijzen zijn genoemd, kosten de albums *f* 6,95 per stuk.
Inlichtingen: Postbus 60, 3417 ZH Montfoort.

PEP 3D-Comics
Postbus 473
5700 AL Helmond
04920-49222/38539

Bij deze een selectie van de nieuwe series en belangrijke uitgaven, die (voornamelijk in de U.S.A.) verschijnen rond of in oktober aanstaande, en vrijwel zeker ook op de Nederlandse markt verkrijgbaar zullen zijn.

Marvel komt met het eerste nummer van 'West Coast Avengers' (*f* 6,25), 'Eternals' door Peter Gillis en Sal Buscema (*f* 6,25), 'Vision and Scarlet Witch' (*f* 6,25). Tevens verschijnt deze maand het eerste nummer van 'The Fantastic Four Index' (*f* 6,25). Bovenstaande uitgaven zijn in de U.S.A. te koop voor $1.25 per stuk. Een tweetal Graphic Novels verschijnen ook deze maand: 'The Tales of Asgard' met the Raven Banner door Zelenetz en Charles Vess (*f* 29,50), 'Revenge of the Living Monolith' door Michelinie, Silvestry en Isherwood (*f* 35,—). *DC* komt met de eerste nummers van 'Star Trek Annual' (het nooit vertelde verhaal van Kirk's eerste dag aan boord van de U.S.S. Enterprise) door Barr, Ross, Villagran ($1.25/*f* 6,25) en 'The Legion of Super-Heroes Annual' (een groot moord-mysterie) door Levitz, Giffen en Kesel ($2.00/*f* 9,90). Bij *First* verschijnt het eerste nummer van 'Original E'Man' ($1.75/*f* 8,65), en bij *Eagle* het eerste nummer van 'The Stainless Steel Rat' in een serie van zes afleveringen gebaseerd op het boek van Harry Harrison (dit eerste nummer telt 48 pagina's) door Ezquerra en Gosnell ($2.25/*f* 9,90). *Eclipse* komt met twee nieuwe series, te weten: 'Alien Encounters' en 'Halls of Horror' door Bolton ($1.75/*f* 8,65 per stuk). Tenslotte verschijnt bij deze uitgeverij een luxe-album met 'Art of Steve Ditko' (*f* 75,—/hardcover *f* 125,—). *Vortex* komt met het eerste nummer van 'Kelvin Mace' op de markt door Templeton en Shoenefeld (de ontwerpers van Stig's Inferno) ($1.75 *f* 8,65) en *Renegade* met het eerste Ms.Tree nummer in 3D ($1.75/*f* 8,65). Bij *Mirage* verschijnt het 1e nummer van 'Teenage Mutant Turtle' ($1.50/*f* 7,40). Tenslotte verschijnen bij *Fantagraphics* het 100e nummer van 'The Comics Journal', een extradik nummer met interviews met o.a. Neal Adams, Marv Wolfman, Will Eisner, Berni Wrightson, een gesprek tussen Dick Giordano en Jim Shooter, totaal 224 bladzijden ($4.95/*f* 22,50) en 'Focus on: George Perez', met een lang interview, checklist van zijn werk, nooit eerder gepubliceerde pagina's en artikelen, tesamen 100 bladzijden (*f* 4.95/*f* 22,50).

Bovenstaande uitgaven, tesamen met de normaal doorlopende comic-series, zijn verkrijgbaar bij de diverse import- en stripspeciaalzaken. U kunt ook kontakt opnemen voor inlichtingen en/of bestellingen van genoemde titels met Mart Michiels ('s avonds: 04920-38539) of met Rolf Konings (kantooruren: 04920-49222) die u graag te woord staan. Schriftelijk kan ook: Pep 3D-Comics, Postbus 473 te 5700 AL Helmond.

VAKBLADEN

L'ARLOT
Nederland is nauwelijks groot genoeg voor nieuwe vakbladen over strips, andere landen zijn zo groot dat zelfs aan regionale bladen gedacht kan worden. Toegezonden werd ons het vierde nummer van het Catalaanse tijdschrift *L'Arlot*, met als ondertitel: 'La revista de la historieta grafica catalana'. Redakteur Alfons Moliné maakt in een begeleidend schrijven duidelijk, dat er, gezien het beperkte taalgebied, gekozen is voor een formule, waarbij professioneel werk (in dit nummer van Jesus Blasco), stripinformatie en beginnerswerk bijeengebracht wordt. Veel afwisseling dus in dit goed ogende nummer, die mogelijk nog groter is als men spaans kent. Prijs 250 pesetas. Inlichtingen: A. Moliné, Plaza F. Argeni 4, Terrassa (Barcelona), Spanje.

ESCAPE
Het zesde nummer van het weinig frequent, maar gestadig verschijnende Britse blad Escape is weer een lust voor het oog. In dit nummer strips van o.a. Rian Hughes, Phil Laskey, Ed Pinsent, Hunt Emerson en Eddie Campbell, een interview met Steve Bell, een artikel over italiaanse strips en nieuwtjes. Prijs £1. Escape wordt in Nederland gedistribueerd door Drukwerk.

ZOZOLALA
Nummer 20 (maart/april) start met het eerste deel van *Meester van de Sfeer* oftewel Tardi door Ernst-Jan Krol, een overzicht van de oplagecijfers van de Nederlandse stripbladen door Rich Thomassen, een korte strip van Thijs Frissen, de boekbesprekingen, ingezonden brieven (waarin een verklaring van Henk Mondria voor zijn dure uitgaven), de Prullenbak (nieuwtjes etc.) en tenslotte de 'stripvoorspelling', met de albums die verschenen in de weken 10 tot en met 18 van dit jaar. *Nummer 21* (mei/juni 1985) siert Tardi de omslag, en start tevens het 2e deel van Tardi, meester van de sfeer door Ernst-Jan Krol. Hans Pols schrijft over strips in Duitsland, met een door de redaktie aangevulde lijst van stripwinkels in dit land. Verder een artikel over het (ver-)knippen en plakken van strips, en daaraan verbonden een prijsvraag met als thema 'verknip een strip'. Tenslotte een briefwisseling tussen Anton Hermus en Dick Briel, plus een stripje van een pagina van zijn hand. De vaste rubrie-

ken, zoals altijd, Stripvoorspelling (week 19 t/m 26) en de Prullenbak met nieuwtjes uit de stripwereld en de recensies in Goed Nieuws Slecht Nieuws.
Zozo Lala is gratis verkrijgbaar in zo'n 27 stripwinkels in Nederland, en in 3 stripwinkels in België. Een abonnement is óók mogelijk, voor *f* 15,— ontvangt u zes nummers en voor *f* 25,— het dubbele, dit bedrag kunt u storten op postgiro 541 55 23 t.n.v. E. Steffens en P. Kuipers. Voor inlichtingen kunt u terecht op het volgende adres: Newtonstraat 36 te 6533 KG Nijmegen, of telefoon 080-566296 (dit alleen 's avonds).

DE ZAAK ZONNEBLOEM
Nummer 8 (februari/maart) bevat o.a. een column waarin Judge Bean het *dumpen* van de strips aan de kaak stelt, de strip Jaap the Aap, een artikel over de Duitse stripmarkt door Friggo Visser, de albumuitgaven uit de periode week 5 t/m 13, een artikel door Peter Nieuwendijk waarin 'lachen nog steeds mag' (over cartoons natuurlijk), en Martijn Daalder neemt het werk van Bilal onder zijn loep. Verder nog besprekingen van de albums *Aanstoot* van Peter van Straaten en het werk van Alex en Daniel Varenne.
Nummer 10 (juni/julu 1985) bevat strips van o.a. Rudi, Jaap Kloes en Rein Valk. In dit nummer behandeld Peter Nieuwendijk het onderwerp plagiaat, Friggo Visser met Strijd op het Dak van de Wereld over Tibet in de strip, en Martijn Daalder de herdrukken-business van de h.h. uitgevers.
DZZ is gratis verkrijgbaar in vele stripwinkels en café's, of per abonnement voor *f* 9,— per jaar. Inlichtingen: Postbus 14748 te 1000 NA A'dam of telefoon 020-227480.

BERICHTEN UIT MOLENSLOOT
Dit 2-maandelijks verschijnende blad over zaken betreffende de stripfiguren van Hergé bevat in het 2e nummer o.a. Stripheld Hergé weer in getekend verhaal (Super Kuifje deel 28), Kuifje en de film deel 2, De Onvoltooide avonturen van Kuifje en de nieuwe-vertaling van 'Lotus'. B.U.M. is te verkrijgen door storting van *f* 0,85 per nummer op banknummer 16 13 46 596 (Rabo-Bank) t.n.v. Fake Booy, o.v.v. B. uit M. Redaktie-adres: Caninefatenstraat 27 te 2025 CA Haarlem.

STRIPROFIEL
Nummer 53 (april 1985) start met een lang en gedegen interview met Dick Matena waarin hij vertelt over zijn werk De Prediker, De Mythen en Lazarus Stone (door Rudy Vrooman). Vervolgens het 21e nummer van Ernst Pommerel's 'Het Laatste Bericht', De Geschiedenis Verstript over Van Nul tot Nu deel 1, WHIN-WAMFH!? door Frits Jonker over o.a. amateur-uitgaven, een interview met Hermann, de rubriek Allerlei, Gleevers Dagboek en Peter de Smet's Voor God, Koningin en Vaderland. Prijs: *f* 5,95. Inlichtingen: Brilliant Starstraat 30 te 1611 DS Bovenkarspel.

AMAZING HEROES
Voor de comic-book-liefhebber blijft *Amazing Heroes* een aardig blad, met door de veertiendaagse frequentie veel achtergrondinformatie.
Nummer 63 bevat een beschouwing over de nieuwe Eclipse-comic 'Masked Man' en een overzicht over de inmiddels in het politieke spraakgebruik ingeburgerde 'Star Wars', maar dan in de comicbookversie. In dit nummer de start van een index van herdrukken van superheldenstrips uit de 'Golden Age'-periode (1938-1955). Verder een top-10 van de hand van kenner R.A. Jones met *Swamp Thing* op 1, *John Sable* en *American Flagg* op 2 en 3, en Marvels topper *X-men* pas op 5.
Nummer 64 is gewijd aan *Moon Knight* en nummer 65 aan de nieuwe strip van de britse tekenaar John Bolton: *The Black Dragon*. Daarnaast komen in dit nummer Howards helden 'Solomon Kane' en 'Conan' aan de orde.
In nummer 64 start tevens een artikelenserie onder de titel 'The comic book heroes', waarin de verschillende superhelden aan een nadere beschouwing worden onderworpen. In nummer 66 gaat het derde hoofdstuk hiervan over de Supermanmythe. Verder de meeste aandacht voor DC's antwoord op Marvels 'Secret Wars': *Crisis on Infinite Earths,* die waarschijnlijk met hun opgefokte formules de dood van de superheldenstrips inluiden, en een beschouwing over de strip *Tomb of Dracula*. Nummer 67 bevat merkwaardigerwijs al het vijfde hoofdstuk over de superhelden en is vooral gewijd aan *Secret Wars II,* een voortzetting van een qua verhaal en tekenwerk zo bedroevend slechte serie, dat dit alleen maar bedoeld kan zijn om Reagan een naam voor bewapeningsplannen na Star Wars te verschaffen. De konkurrent *Star Trek* is in dit nummer verder aan de orde en de gebruikelijke Top 20 van de hoofdredakteur. Het al maanden op 1 staande Secret Wars komt daar gelukkig niet op voor.

COMICS JOURNAL
The Comics Journal is duidelijk met een inhaalmanoeuvre bezig en wel in twee opzichten. De door een verhuizing opgelopen achterstand in het verschijnen der nummers wordt snel ingehaald, en in de artikelen wordt in een aantal opeenvolgende nummers veel aandacht besteed aan New-Wave comics, underground comics en uitgaven van zogenaamde 'alternatieve' uitgevers.
Nummer 97 bevat een interview met Harvey Pekar, de man achter American Splendor, met een uitgebreide beschouwing van zijn werk en bibliografie. Nummer 98 geeft een overzicht van de alternatieve uitgevers van de hand van Jan Stuard en de bewerking van een interview met Alex Toth uit 1970. Het juninummer (99) is grotendeels gewijd aan een interview met tekenaar Arn Saba van het grappige nieuwe comic-book 'Neil the Horse' en een diskussie over de verandering in normen en waarden die de laatste jaren in de comic-books heeft plaatsgevonden.

STRIPBLADEN

DEBUUT
Nummer 2 (februari/maart) ziet er verzorgd uit, goed gedrukt op een goede kwaliteit papier. De omslag is verzorgd door Joop Molenaar, Reinier Kahle creëerde de strip *Gregorius* en Tosti nam er maar liefst drie voor zijn rekening in *Indian Story, Wie zoekt die Vindt* en *Willem Tell*. Andere tekenaars waarvan u werk in dit nummer kunt aantreffen zijn o.a. Koos Jeremiasse, Jos Freriks, Mark Horsting, Guy Servaes, Joop Molenaar en Ruud Meyers. Jan Kruis werd geïnterviewd. Een abonnement voor 4 nummers kost *f* 15,— (en een proefnummer *f* 5,—). Rekeningnummer 343675196 (Bankgiro 148232) Rabobank Midden Westland te Naaldwijk. Inlichtingen: Molenlaan 14, 2675 CD Honselersdijk.

YÈCH
Nummer 5 (maart) start met Ritstier's Babet, vervolgens het schitterend getekend verhaal *June May* door Oosterveer en Ritstier. Bij Wout Paulussen gaat 'Het Leven verder', een artikel over het te verschijnen album *De Kat van Katendrecht* en in het interview wordt Robert van der Kroft aan de tand gevoeld. *Springen* werd verzorgd door Adri van Kooten en de *Gijzereense Geschiedenis* werd verzorgd door Johan Dropmans. Prijs: *f* 2,95. Inlichtingen: Hommelstraat 22A te 3061 VB Rotterdam.

BAKNORTH
Van dit amateurblad voor striptekenaars verscheen inmiddel het 2e nummer, met o.a. *Dilerius en Dilarius* door Jouvenaar en Candia, *Henry Pech* door Candia *Reis door de Tijd* is ook aanwezig door Geurens. Verder in dit nummer *Cartoontime*, een *wedstrijd*, en nog veel meer strips. De drukkwaliteit van deze uitgave kan nog iets beter!. Prijs: *f* 2,50. Inlichtingen: Popthahof-Noord 46 te 2624 PX Delft.

VÉCU-l'histoire c'est aussi l'aventure nr. 0 Janvier 1985, 20 FF, uitg. Glénat, 6, rue l'chanaron, BP 285, 38009 Grenoble.
Een nieuwe loot aan de vruchtbare *Glènat*-stam. Een periodiek die zal worden gevuld met historische strips. In dit nummer:
– Arno-L'oeil de Keops van Juillard en Martin. Het tweede verhaal rond Arno; nu in Egypte met het mysterieuze gezelschap Schoppen Rood op de loer.
– Le vent des dieux-le samouraï aux deux visages van Cothias (scenario) en Adamov . Japan in de 18e eeuw. Mooie maar onderdanige dus dienende geisha's, bronstige samoerai's en onbehoorlijke gezagsdragers in een schitterend decor.
– Souvenirs de la maison le queant – Jusseaume/Bardet. Het is 1847 – een dorpje in Frankrijk. De revolte van 1848 is nakend.
– Les chemins de la gloire – les temps des innocents door Hulet/Bucquoy. Stampij rond een amateurbokser in de Maginotlinie.
– La fille des Iberes – Boilet/Durand. Een pittige strijd om het bestaan in de Pyreneeën voor het begin van de christelijke jaartelling.
Honderd pagina's gevuld met fraai tot zeer fraai stripwerk voor de geestelijk volgroeide stripverwerker.

(A SUIVRE) no. 85, Février 85 Casterman S.A., 28, rue des Soeurs Noires, 7500 Tournai, Belgique. *f* 8,— bij de goede boekhandel.
Korte inhoudsopgave:
Man en vrouw als respektievelijk scenarist en tekenares en zowaar geslaagd. Cinzia Ghigliano/Marco Tomatis debuteren met het Venezolaanse familiedrama *Solange* hoofdstuk 1 *La Procession*. Een korte levensbeschrijving van het 2-tal in *Fumetti au féminin*.
From maracaïbo door Altan – Cynische prietpraat in een trein en in een bordeel. La femme du magicien door Charyn en Boucq- het laatste hoofdstuk Dénouement à Saratoga. De vrouw Rita vindt haar echtgenoot terug in een demonische omgeving. Alain Korkos schreef en tekende 'une histoire sans importance'.
Ray Banana-Aventures au XXe siècle-Cité Lumière hoofdstuk 3-*d'entre les morts* door Ted Benoit. Natuurlijk klasse die Banana; hij doet alle moeite om zo snel mogelijk thuis te raken in ingewikkelde intriges.
Jeu dangereux–Lete en Salma. Hoort hier niet thuis.
Le zero arosse–Masse. Absurde samenspraak van twee kleumende heren in een op holgeslagen balkon.

Olympia door Bertrand en De Buscher. Hoofdstuk 7–*L'Assassinat*. Politiek getint spektakel. In Nederland vanaf nr. 47 in *Wordt Vervolgd*.

(RuBo)

Mickey Maandblad 5 (mei 1985) start met 'Mickey Mouse en het Monster van het Tioebiewawameer', vervolgens een kort verhaal van 'Leo de Beo' en 'Goofy geeft les over Slaap'. Tenslotte beleeft 'Mickey Mouse een avontuur bij de Goden' (uitgave Oberon/prijs *f* 4,60). **Mad 173** bevat een t.v.-satire over Webster, Don Martin is een dag in een politiewijk, en Mad leert u wat u niet moet doen op een begrafenis. Vervolgens laat de afd. grafrechten u zien hoe u een dode popster kunt exploiteren (uitgave De Vrijbuiter/prijs *f* 3,50). **Wordt Vervolgd** *52* (mei 1985) bevat het in juni 1983 aangekondigde verhaal 'Lichtstad' door Ted Benoît. Zo'n lange periode schept natuurlijk verwachtingen, maar zonder overdrijven kunnen we zeggen dat Benoît ze waarmaakt. Is het toeval dat het nieuwe verhaal van deze auteur van de Klare Lijn zich afspeelt in hetzelfde milieu, dat van de schilderkunst, waarin grootmeester Hergé zijn laatste, helaas nooit voltooide verhaal, had gesitueerd? Verder biedt dit nummer de voortzetting van twee oude vertrouwden: Bran Ruz en Olympia – en gaan Ada en de Vrouw van de Tovenaar hun tweede maand in (uitgave Casterman/prijs: *f* 6,50). **Titanic 7** zit waarschijnlijk in een lentestemming, gezien de hoeveelheid nieuwigheden in dit nummer. Allereerst is dat 'De Holle Aarde' van de gebroeders Schuiten (een verhaal waar ze bijna twee jaar aan gewerkt hebben), maar daarnaast ook de parodieën van Voss (Blake en Mortimer), 'lets' door Frank Bierkens, het begin van een lang Meliorverhaal (De Muurschilder) door Jan Vervoort en een nieuwe maandelijkse rubriek 'De Toestand' door (redaktielid) Peter de Raaf, waarin o.a. over Daniel Torres, Stephen King, Pratt, Manara, Dune, Schemerwoude, Liberatore en Incal 4. In dit nummer ook Ranx, Arno en Jack Palmer (uitgave Arboris/prijs *f* 6,95).

Harakiri nr. 283 Avril 1985 *f* 12,— (verkrijgbaar bij elke inloop/tijdschriftenhandel). Redaction 10, rue des trois-portes, 75005 Paris, France.
Harakiri heeft op het gebied van satire en cynisch inspelen op het politieke (franse) gebeuren een naam op te houden. Voor de strips, en dan vooral die strips, die passen in dat concept, heeft de redactie een zwak. Van de 100 pagina's worden er 35 in beslag genomen door het genre strips, zoals dat ook geëtaleerd wordt in 'Le Psikopat'. Een greep uit de inhoud:
- berroyer invite margérin – dé-connez pas, les mecs;
- kamagurka et Herr Seele;
- willem – moins est plus;
- carali – marie paule;
- gourio/vuillemin – hitler = SS chapitre 18;
- hugot – lex duex mecs, ils accrochent une fille;
- diomitri – tête de noeud.

Psikopat nr. 2 Fevrier 1985 et Psikopat *nr. 3* Mars 1985. Uitgave: Editions du Square Sarl 10, rue des trois-portes 75005 Paris, France.
Het concept van de volwassenen psychopaat ligt vast. Veel ongein en luguber gesol met menselijke ledematen en ingewanden. Het is aan de lezer om te bepalen welke gebeurtenis als serieus dient te worden beschouwd en welke niet, want dubbele bodems te over. Toch blijft het niveau bedenkelijk. De 84 pagina's worden gevuld door circa 40 tekenaars, waaronder bekende jongens als Willem, Edika, Schlingo en Kamagurka (met Cowboy Henk).
Voor *f* 5,30 ligt bovengenoemde 'ellende' bij de stripboer.

Pilote nr. 130 Mars 1985 prijs *f* 10,60 (bij de import en stripspeciaalzaak). Direction et Redaction, 27, rue Garnier, 92200 Neuill-sur-Seine, France.
Dit nummer bevat 132 pagina's. De helft daarvan wordt in beslag genomen door strips. De rest wordt opgevuld met reportages over onder meer ex-huurlingen in Angola en de opkomst van de georganiseerde misdaad in de Verenigde Staten van Noord Amerika. De strips zijn niet te versmaden brokjes. Wat te denken van Valérian (bij ons Ravian!) et les foudres d'Hypsis – het vervolg op 'Inverloch'; 'La voyageuse de la petite ceinture' van Christin en Annie Goetzinger, en Nasa een in de klare lijn getekend verhaal van Fremond. Bilal en Christin doen New York, een fotoreportage met ingetekende personages.

Hebdo bikini – hebdomadaire d'information specialise dans la bande dessinée, nrs. *78/79 – 86* (23-2-'85/13-4-'85). Een uitgave van Sarl Sedli, Place aux Renarts, 11240 Hounoux, France. Abonnementen per jaar 240 FF omvattend 48 nummers. Dit wekelijks verschijnend blad – te vergelijken met Zozolala – geeft uitstekende informatie over albums, auteurs, fanzines, magazines, affiches etc. Het blad variërend van 4 tot 16 pagina's, gedrukt op kwaliteitspapier, geeft korte kernachtige beschrijvingen van net verschenen stripalbums. Aanbevolen.

Circus nr. 84 avril 1985 uitgave Glénat, Autorisation nr. 3498, BP 285 38039 Grenoble Cedex (service abonnements) France, 20 FF.
Circus behoort tot de toppers onder de stripbladen. Alle bekende tekenaars en scenaristen hebben onderdak gevonden in dit blad. Honderddertig pagina's met strips en informatie over strips; het is volop smullen, wat een kwaliteit. Onderstaand een opgave van de inhoud:
- Cossu/berthet: le marchand d'ideés – SF en reizen in de tijd;
- Fernandez/rodolphe: anne et charles – la nuit du sonneur – op zoek naar verzonken stad;
- Breccia/sasturain – perramus;
- Bucquoy/santi: chroniques de fin de siècle – autonomes – dreigende ondergang van de mensheid;
- Marcele: les capahuchos – en fuite;
- Vicomte/mayko: balade au bout du monde – le bâtard – het land van langvergeten;
- Mayko: grimion gant de cuir – le corbeau blanc
- Bercovici/corteggiani: kostar le magnifique;
- Schetter: cargo – princesse de lune;
- Rouge/rodolphe: les écluses du ciel – gwen d'amor – middeleeuwse grofheden;
- Ramaioli/durand: l'indien français – le chasseur de solitudes – de franse indiaan in de weer tegen discriminatie;
- Giardino: little ego – vijftiger jaren in de toffere kringenstijlvol!;
- Yann/conrad/lucie: bob marone – l'affrontement – humor dus.

Yech nummer 6 (mei 1985) heeft het met het verschijnen van dit nummer een jaar volgehouden, proficiat! In dit nummer een interview met Victor Zilverberg door Caren Peeters, en vele strips, vaak met een hoog kwaliteits-niveau, zoals Dabbo door Peter Hulpusch, June May 2e deel door Oosterveer en Ritstier, Leslie Cain door Bart van Erkel en Anoniem door Adri van Kooten. Verder nog werk van o.a. Ernst van Veenendaal, Rob Phielix en Ron Offerman. Dit alles op 36 bladzijden (uitgave: Jumbo-Offset, tel. 01103-1450/prijs *f* 2,95).
Titanic nummer 8 (mei 1985) neemt (voorlopig) afscheid van Ranx, Arno en Frank Cappa, terwijl Martin Lodewijk en Bart van Erkel van start gaan met Matt Marteau, terwijl ook Malter Minus met Oh, Gina en Cailleteau en Vatine met Een rit met de Bel Air als nieuwe Titanic-sterren van start gaan in dit nummer, tenslotte de vaste rubriek De Toestand door Peter de Raaf met nieuws uit de stripwereld (uitgave: Arboris, postbus 142, 2110 AC Aerdenhout / prijs °6,95).

Mickey Maandblad nummer 6 (juni 1985) is het laatste dikke nummer van dit jaar, vanaf nummer 7 zal M.M. veranderen, dunner en goedkoper worden. In dit nummer naast de 16 pagina's Mickey Plus met ditjes en datjes De Wereld onder Zee, waarin Mickey een vochtig avontuur beleeft, de Opsporingsservice met Goofy en het vervolgverhaal Mickey Mouse als Topverkoper (uitgave: Oberon, tel. 023-304304 / prijs *f* 4,60).
In *Wordt Vervolgd nummer 53* (juni 1985) zorgen Boucq en Charyn voor een fikse dosis beklemmende beelden. Prachtig ingekleurd en met naadloze overgangen tussen droom en werkelijkheid. Verder de voorlaatste hoofdstukken van Bran Ruz en Olympia, het vervolg van Ray Banana's speurtocht in Parijs naar de maker van zijn portret en die van Ada in Afrika naar haar verdwenen neef. Claudius Wijnstok (Rochette) laat na lange afwezigheid weer eens van zich horen en Schuiten & Peeters vergasten ons op een subliem kort verhaal over een vergeefse vlucht in Utopieën. Het snoepje van de maand is echter Hotel de la Gare, een woordloos kort verhaal van Tardi op zijn luguberst. Genieten dus (uitgave: Casterman, tel. 03210-3553 / prijs *f* 6,50).
Debuut nummer 3 (april-juni 1985) werpt een blik op het werk van Studio Visioen, en bevat de strips Oorlogsslachtoffer door Tosti en Maraboe, Ongelofelijke Middeleeuwen door Ton Persoone en Dick Heins, Oude Kranten door Ruud Meyers en Voorbeeld doet Volgen door Koos Jeremiasse. ook aandacht in dit nummer voor de Willy Vandersteenprijs, die dit jaar voor het eerst zal worden uitgereikt te Breda in september (een abonnement voor 4 nummers kost *f* 15,—, te storten op reknr. 343675196 (bankgiro 148232), Rabobank te Naaldwijk). Voor verdere informatie kunt u kontakt opnemen met: Amateurstripblad Debuut, Molendijk 14 te 2675 CD Honselersdijk.
Hara-Kiri (bête et méchant) nr. 284 mai 1985. Production: Hara-Kiri, 10, rue des trois-portes, 75005 Paris, France, prijs *f* 12,—.
Om de inhoud van dit blad zou hartelijk gelachen moeten worden, want het is humor nietwaar. Wel zowel het verhalende deel als het stripdeel nodigen slechts uit tot grimlachen en tandenknarsen. Vrouwonvriendelijke stories worden afgewisseld met sadomasochistische afbeeldingen. De redaktie van dit blad komt blijkbaar aan het gerief door zoveel mogelijk gruwelijke foto's bij elkaar te vegen en verlekkerd af te drukken. De strips zijn vergelijkbaar met die van Le Psikopat. Dat betekent: Willem (Bernard Holtrop), Kamagurka, Gébé, Reiser e.a.

(A Suivre) 88 mai 1985. Diffusion Pays-Bas: Drukwerk, Veemarkt 119, 1019 CA Amsterdam, tel. 020-653802, prijs *f* 7,95.
(A suivre) maakt een kleine inzinking door. Weinig verheffends valt er te melden. Van de 100 pagina's zijn vooral aardig de 11 pagina's

van Altan: Macao – chap. 1., On n'est pas nés d'hier à Macao; de 12 pagina's van Jean Denis: Le nain jaune – chap. 2 – c'est la première fois que...; 14 pagina's Ceppi – une aventure de Stéphane getiteld Captifs du chaos – chap. 3, a qui le tour? en 13 pagina's Solange van Ghigliano en Tomatis. De helft van het geheel, dat is wat mager. De lezers van dit blad zijn het anders gewend.

Vécu-l'histoire c'est aussi aventure nrs. 1 en 2 mars et avril 1985. Editions Jean Glénat, 6, rue Lt-Chanaron BP 177, 38007 Grenoble Cedex, France.
Na het nulnummer, reeds besproken in deze rubriek, kon het al niet meer mis. Dit blad herbergt veel klasse, zowel op tekentechnisch als op verhalend gebied. Oordeel zelf stripliefhebber, overwin de taalbarrière. Het is het dubbel en dwars waard om naast het plaatjes kijken zo nu en dan het woordenboek te moeten raadplegen. Inhoud van beide nummers:

- Le vent des dieux (Adamov/Cothias) – Japan in de 13e eeuw. Samoerai's, geisha's, feodale heersers. Touwtrekken om de gunst van een courtisane;
- Les tours de bois-maury (Hermann) – de middeleeuwen, een wrede wereld;
- L'oeil de kéops (Juillard/Martin) – Napoleon Bonaparte in Egypte samen met Arno, de musicus, schoppenrood doet ook weer mee;
- Les cheminx de la gloire (Hulet/Bucquoy) – de maginot linie in 1930. Parijs tussen de wereldoorlogen – de schemeroorlog waar sartre over schrijft, een amateurbokster in aktie;
- Souvenirs de la maison le quéant (Jusseaume/Bardet) – intriges in en klein plaatsje ergens in de franse provincie – de revolte van 1848 is nakend;
- Les veines de l'occident (Boilet/Durand) – barbaarse riten van de Iberiërs aan de voet van de Pyreneeën, circa 100 jaar voor de christelijke jaartelling.

Corto nr. 1 mai 1985. Redaction: 39, rue madame 75006 Paris, France, prijs *f* 12,50. Het moest er eens van komen. Een blad gevuld met verhalen en reportages, met als voornaamste kenmerk 'het avontuur', rond de overbekende cynische zeeman Corto Maltese. Het ronduit prachtig uitgevoerde blad van 100 pagina's bevat jammer genoeg slechts twee stripverhalen, t.w. 'La maison dorée de samarkand' van Hugo Pratt over Corto (17 pagina's) en 'Un été indien' van Hugo Pratt samen met zijn slaafse volgeling Milo Manara (14 pagina's). Twee fraaie sfeervolle uitingen van stripkunst. De rest van het blad bevat interessante reportages over vuurtorens, Ethiopië (La chasse à la licorne) en India (Les dieux sont de sortie).

Advertenties

Gevraagd: kunstleren bundeling Asterix (deel 6, inclusief 5 korte verhalen). Mogelijkheden tot ruilen. Eventueel tegen betaling. O. Hefti, J. v. Lennepkade 33-II, 1054 ZE Amsterdam.

Te koop aangeboden: Jerom 1 t/m 70, Safart 1 t/m 24. N. Broeks, Heerhugowaard, tel. 02207-11898 (na 18.30).

Te koop gevraagd: Illustrated Classics nrs. 98, 99, 101, 104, 105, 107, 107, 108, 111, 113, 117, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 136, 138, 140, 144, 146, 150. Eddie, tel. 020-474708.

Wie kan mij helpen aan plaatjes van Panda en de meester-kruidenier en Robbedoesweekblad nr. 2248 wk. 12 met ansichtkaarten. A. Kouwenberg, Schagerbrug, 02247-1786 na 6 uur s.v.p.

STRIPWINKELGIDS

"DE STRIP-AAP"
STRIPSPECIAALZAAK
IN- & VERKOOP, VERHUUR
KUIPERSDIJK 66
7512 CJ ENSCHEDE
053-305261
Di. t/m vr. 12.00 - 18.00 uur,
za. 11.00 - 17.00 uur, do. koopavond

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'
Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

Stripspeciaalzaak
'HET PERRON'
In- en verkoop van strips.
Grote collectie 2e hands stripboeken.

Geopend:
- dinsdag t/m vrijdag 10.00-18.00 uur
- donderdag koopavond
- zaterdag 10.00-17.00 uur

Adres: St. Janstr. 3, 4331 KA Middelburg
telefoon: 01180-34747

STRIPWINKELGIDS

DE STRIPSPEURDER
Wagenstraat 130
2512 BA DEN HAAG
Tel.: 070-643005

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Stripwinkel Beo
Hopland 15 – Antwerpen
Tel. 03/233.25.36
OPEN ALLE DAGEN
VAN: 10-18 u / zondag: 10-14 u
HOPLAND 15 (BIJ VOGELTJESMARKT)

stripspeciaalzaak
PIET SNOT
vismarkt 3 utrecht tel. 318472

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

EPPO STRIP & BOEK
ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL
040-441882

DE JACOBIJN
STRIPWINKEL

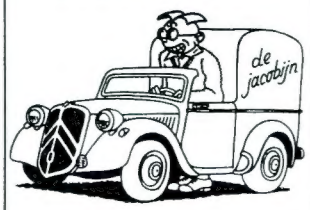

JACOBIJNESTRAAT 10 HAARLEM 023-320782
TE KOOP: ZEEFDRUKKEN
VAN © JOOST SWARTE

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

stripwinkel BOES

IN- en VERKOOP VAN STRIPS
Lievevrouwestraat 33-Tel.:01640-59366
4611 JJ Bergen op Zoom

Geopend:
maandag 13.00-18.00 uur
di.tm vr. 09.00-18 00 uur
(vrijdag koopavond)
zaterdag 09.00-17.00 uur

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404
BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

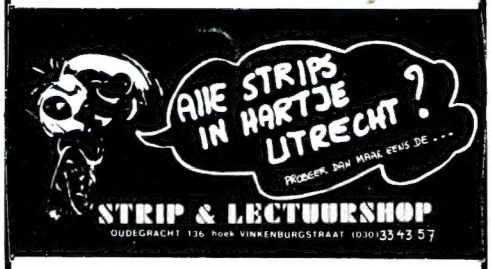
ALLE STRIPS IN HARTJE UTRECHT ?
PROBEER DAN MAAR EENS DE ...
STRIP & LECTUURSHOP
OUDEGRACHT 136 hoek VINKENBURGSTRAAT (030) 33 43 57

DE LEKTUURHAL
*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
058-30756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR 3
05150-15510

HEERENVEEN
DRACHT 100 05130-25092

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TM 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN
TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND
strips en science fiction
Soembawastraat 54a
1095 XD Amsterdam
020 - 94 35 62